Бердянський державний педагогічний університет

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ

15 листопада 2024 року

Міністерство освіти і науки України

Бердянський державний педагогічний університет

Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції

15 листопада 2024 року

Друкується за рішенням вченої ради Бердянського державного педагогічного університету. Протокол № 5 від 28.11.2024 р.

Редакційна колегія:

ЛЕСИК Анжеліка – кандидатка педагогічних наук, доцентка, декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету;

ЧЕМОНІНА Лада – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету.

Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: сучасні реалії та виклики: матер. Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 листопада 2024 р., Бердянський державний педагогічний університет) / за ред. доц. А. Лесик, доц. Л. Чемоніної. Запоріжжя, 2024. 444 с.

ЗМІСТ

Секція 1. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ТИМЧАСОВОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

1. БОРОДІН Олексій, КРИЖКО Василь. Управлінські технології ресурсів гібридної освіти....12
2. ВЕРЬОВКА Наталя, ФЕДОРИК Вікторія. Особливості лідерської ідентичності вимушених педагогів-переселенок зрілого віку в умовах невизначеності....17
3. ВОЙТКО Єва, ФЕДОРИК Вікторія. Особливості самоусвідомлення жінок-педагогів зрілого віку....23
4. ІВАНІСОВА Вікторія. Особливості навчання іноземної мови учнів з кліповим мисленням....28
5. СЕРГІЄНКО Наталія, БУТКОВА Ольга. Організація гурткової роботи з предмету «Технології» в умовах дистанційного навчання (з досвіду роботи)....31
6. ЧЕМОНІНА Лада. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження соціально-емоційного навчання....36
7. ЯКОВЕНКО Георгій. Особливості управлінської підготовки майбутніх магістрів освіти у Донбаському державному педагогічному університеті....39

Секція 2. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ:ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1. КОРОБОВ Михайло. Фасилітаційна діяльність як важливий складник зміни акцентів у підготовці майбутніх педагогів в умовах воєнного стану....45
2. КОРОБОВА Ольга. Фасилітаційна діяльність керівника ЗЗСО в умовах воєнного стану....48
3. МАЧИНСЬКА Наталія. Формування готовності у майбутніх педагогів до використання інновацій у професійній діяльності....52
4. МУХІНА Тетяна. Креативність як ключова компетентність XXI століття: роль STEM-освіти для її розвитку....56

5. ПОПОВА Ольга. Інтерактивні методи навчання як засіб удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.....61
6. РУДЧИК Ольга. Інтеграція цифрових технологій у систему вищої освіти: виклики та перспективи.....67

Секція 3. ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ВІЙНИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

1. ГОГОЦ Дарина. Застосування вправ з підвищення психологічної стійкості молодших школярів на уроках української мови.....71
2. ГОРБАНЬ Катерина, НЕДЗВЕДОВСЬКА Ольга. Формування читацької компетентності учнів початкових класів.....77
3. ГРУНТКІВСЬКИЙ Анатолій, НЕДЗВЕДОВСЬКА Ольга. Психолого-педагогічні аспекти формування громадянської компетентності учнів початкових класів.....81
4. ЗАВГОРОДНЯ Наталя. Впровадження соціально-емоційного навчання в освітній процес з англійської мови в закладах передвищої фахової освіти.....84
5. КОЧЕРГА Євгенія. Можливості використання арттерапевтичних вправ для психологічної підтримки майбутніх вчителів початкових класів.....89
6. МЕЛЬНИК Ольга, НЕДЗВЕДОВСЬКА Ольга. Технології формування громадянської компетентності в контексті забезпечення психологічного здоров'я учнів початкових класів.....93
7. НЕКІГА Лариса. Літературна терапія як інструмент подолання психологічних травм учнівства під час війни.....99
8. САПРАНКОВА Катерина, КРЮЧКОВА Юлія. Психологічна характеристика агресивної поведінки молодших школярів: умови і фактори виникнення.....104
9. СПІВАК Любов, РОМАНОВА Оксана. Розвиток резильєнтності майбутніх і працюючих вчителів початкових класів в умовах воєнного стану.....109
10. СТРІЛЬЧУК Оксана. Позашкільне навчання як спосіб подолання освітніх втрат.....112
11. ЧЕРЕЗОВА Ірина. Особливості психологічного прийняття батьками дітей з особливими потребами.....118

Секція 4. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ЗМІНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

1. **БОРШОШ Євгенія, ВАСЬКІВ Сільвія.** Соціальні зміни та їхній вплив на дитину.....125
2. **БУБЛІКОВА Софія, ПЕТРИК Крістіна.** Технологія портфоліо у початковій школі як інструмент формування самостійності та саморозвитку учнів.....130
3. **ГОЛОВАТА Ксенія, РУДЧИК Ольга.** Гейміфікація навчання: ігри та ігрові елементи на уроках курсу «Я досліджую світ».....135
4. **ГОЛУБОВСЬКА Ірина, ПІДГУРСЬКА Валентина.** Зарубіжна літературна казка як засіб міжкультурного виховання молодших школярів.....138
5. **ГОРЯНІНА Вероніка, КОВАЛЬ Карина.** Педагогіка партнерства: особливості співпраці адміністрації закладу освіти та батьків.....144
6. **ДЕМЕЩИК Олена, КОВАЛЬ Карина.** Переваги використання LEGO-технологій в освітньому процесі.....148
7. **ДОРОШЕНКО Данііл**. Розвиток логіко-математичних здібностей учнів старшої школи: нові підходи та методики.....152
8. **ДОРОШЕНКО Данііл**. Розвиток математичної компетентності старшокласників через проблемне навчання в умовах зміненої реальності.....156
9. **ДЬОРІНА Ангеліна, РУДЧИК Ольга.** Використання цифрових ресурсів для вивчення природних явищ.....160
10. **ЖИЖЕМА Анастасія, ЧЕМОНІНА Лада.** Ігрові ситуації як засіб розвитку комунікативного інтелекту молодших школярів.....165
11. **ЗАХАРЧУК Аліна, РУДЧИК Ольга.** Роль експериментів у формуванні наукового світогляду молодших школярів.....168
12. **ЗАХАРЧУК Марина, РУДЧИК Ольга.** Інтеграція інтелект-карт у навчальний процес за програмою «Я досліджую світ».....171
13. **КАНДИБКА Анжеліка, НЕСТЕРЕНКО Марина.** Інклюзія - не ілюзія: переваги та недоліки сучасної інклюзивної освіти.....174
14. **КАНДИБКА Анжеліка, ЧЕМОНІНА Лада.** Роль цифрових технологій в організацій дистанційної форми навчання.....177

15. КОБЕЦЬ Аліна, ПОПОВА Ольга. Активізація освітньої діяльності молодших школярів за допомогою мультимедійних технологій.....180
16. КОЗЛОВА Катерина, ЧЕМОНІНА Лада. Інклюзивна освіта як інструмент подолання соціальної ізоляції дітей з особливими потребами.....184
17. КОВАЛЬ Карина. Полікультурна толерантність: як навчити молодших школярів поваги до інших культур і традицій.....189
18. КИРИЛЕНКО Олександра, ПЕТРИК Крістіна. Вплив воєнного стану на якість освітнього процесу в початковій школі.....193
19. КОРКОШКО Вадим, РУДЧИК Ольга. Використання інтерактивних дошок на уроках «Я досліджую світ».....199
20. КРАСОВСЬКА Валентина, ФАТЬЯНОВА Тетяна. Розвиток емоційного інтелекту дітей з особливими освітніми потребами на уроках у початковій школі.....203
21. КУЗА Андріан, МУХІНА Тетяна. Застосування військової тематики у процесі навчання математики здобувачів початкової освіти.....207
22. КУЗА Андріан, ФАТЬЯНОВА Тетяна. Переваги використання артпедагогічних технологій навчання на уроках іноземної мови в початковій школі.....211
23. КУЛЬБАЧ Лариса, ПОПОВА Ольга. Громадянські компетентності вчителя початкових класів у контексті реформування освіти.....215
24. ЛЕСИК Анжеліка. Сучасні інновації в забезпеченні безпеки освітнього простору: стан та ризики.....218
25. ЛОПАН Сергій, КОВАЛЬ Карина. Розвиток вольових зусиль у здобувачів початкової освіти в умовах НУШ.....223
26. ЛУПИР Діана, ПЕТРИК Крістіна. Інноваційне освітнє середовище: партнерство між учителями і здобувачами початкової освіти.....227
27. МАКСЮТЕНКО Діана, ФАТЬЯНОВА Тетяна. Особливості впровадження STEM-технологій в освітній процес Нової української школи.....232
28. МАЛИШ Яна, КАЧЕРОВА Ольга. Використання онлайн-дошки Miro в початковій школі.....237
29. МАЛИШ Яна, ПЕТРИК Крістіна. Концептуальні засади формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти.....242

30. МАЛОФЕЄВА Ольга, МУХІНА Тетяна. Ефективність застосування цифрових інтерактивних платформ для розвитку математичних уявлень у здобувачів початкової освіти.....249
31. МОСЮК Дарія, РУДЧИК Ольга. Формування екологічної свідомості учнів через проєкт «Зелений клас».....254
32. ПАВЛЕНКО Олена, КАЧЕРОВА Ольга. Психолого-педагогічні особливості методу проєктів у формуванні креативно-пізнавальної діяльності здобувачів початкової освіти.....257
33. ПЕТРИК Крістіна. Формування педагогічного іміджу здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки.....261
34. ПОЛІЩУК Катерина, МУХІНА Тетяна. Стимулювання інтересу до вивчення математики в початковій школі за допомогою LEGO-конструктора.....266
35. ПОЛІЩУК Катерина, ЧЕМОНІНА Лада. Емоційна підтримка та розвиток соціальних навичок у дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу.....272
36. ПУШКАР Надія. Як зміна формату навчання сприяє розвитку самостійності, навичок самоконтролю і відповідальності у дітей молодшого шкільного віку.....278
37. РУБЦОВА Ангеліна, ЛЕСИК Анжеліка. Використання дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі.....283
38. САПРАНКОВА Катерина, ЛЕСИК Анжеліка. Використання інтерактивних форм та методів навчання під час освітнього процесу в НУШ: виклики сучасності.....287
39. СКОРИХ Ксенія, РУДЧИК Ольга. Дослідницькі завдання – рушійна сила навчання на уроках «Я досліджую світ».....293
40. СОКОЛЕНКО Анастасія, ЧЕМОНІНА Лада. Формування в молодших школярів уявлення про словотвірну роль префікса і суфікса в умовах дистанційного навчання.....296
41. СТЕФАНИШИН Тетяна. Розвиток особистості молодшого школяра в умовах зміненої реальності.....301
42. ТКАЧЕНКО Марина, ЧЕМОНІНА Лада. Особливості застосування ігрових технологій навчання на уроках української мови в початковій школі.....305

43. ТКАЧУК Інна, ФАТЬЯНОВА Тетяна. Формування здоров'язбережувальної компетентності у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»....307
44. ФАТЬЯНОВА Тетяна. Особливості організації проблемного навчання під час викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»....312
45. ФЕДОРЧЕНКО Анастасія, МУХІНА Тетяна. Використання інтерактивних методів навчання для розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти....315
46. ЧЕРНЕЦОВА Валерія, ПАЛЬЧИКОВА Олександра. Культурна компетентність як складник мовної особистості здобувача ЗЗСО....320
47. ЧМЕЛЬОВА Наталія, МУХІНА Тетяна. Стимулювання творчої активності здобувачів початкової освіти на уроках математики....325
48. ШВЕД Ольга. Сутність поняття soft skills та їх значення в сучасній освіті....330
49. ШВИДКА Людмила, РУДЧИК Ольга. Формування психологічної стійкості у дітей в період війни: індивідуальний та національний вимір....336
50. ШИЛО Анжела. Формувальне оцінювання як інструмент впливу на розвиток демократичної школи під час війни....339
51. ЯРЕМА Олена. Інтеграція – рушій пізнавальної активності школярів....343

Секція 5. ЖИТТЄВОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

1. АЛІЄВА Емілія, ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта. Особливості хорової спадщини Миколи Леонтовича та її роль у вихованні дітей....350
2. БАРБОЛІН Микола, БУЗОВА Олена. Сучасні аспекти розвитку акордеонного мистецтва....353
3. БУЗОВА Олена. Забезпечення педагогічних аспектів музичної підготовки майбутніх учителів....358
4. ГРИГОРОВИЧ Ольга, ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта. Застосування інтерактивних вправ на заняттях з мистецького циклу....364

5. **ГРИЩЕНКО Любов, КАЧЕРОВА Ольга.** Мистецькі заняття як засіб розвитку соціальної взаємодії дітей молодшого шкільного віку.....366
6. **ЗЕМЛЯКОВА Настасія, ПЕРЕТЯГА Людмила.** Українські народні іграшки як засіб національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....371
7. **ІСЛАНКІНА Євгенія, КАЧЕРОВА Ольга.** Система впровадження інноваційних технологій як засобу мотивації здобувачів початкової освіти на уроках мистецької галузі.....378
8. **КОВАЛЕВСЬКА Світлана, ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта.** Особливості застосування технологій проєктного навчання в мистецькій освіті.....383
9. **КОСТЄВІЧ Сергій, ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта.** Самоосвіта як безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення педагогів.....389
10. **МИХАЙЛИШИН Оксана, БУЗОВА Олена.** Формування музичного слуху у дітей шкільного віку у закладах позашкільної освіти.....392
11. **НЕКІГА Лариса.** Зарубіжна література як джерело натхнення для творчості учнівства.....396
12. **ОЧЕРЕТЕНКО Поліна, ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта.** Особливості вокально-хорової роботи на уроках мистецтва в початковій школі.....402
13. **ОЧЕРЕТЕНКО Поліна, КАЧЕРОВА Ольга.** Квест-технології як інтерактивні методи в навчанні сучасного мистецтва.....405
14. **ПАНЧЕНКО Дар'я, ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта.** Використання сучасних технологій у викладанні музичного мистецтва.....409
15. **ПИВОВАРОВ Сергій, ГРИГОР'ЄВА Вікторія.** Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках мистецтва у ЗЗСО.....412
16. **ПРОЦЕНКО Дарина, БУЗОВА Олена.** Загальний огляд музичних та нотних редакторів і сфери їх застосування в закладах освіти.....417
17. **СИДОРЧУК Антон, ГРИГОР'ЄВА Вікторія.** Роль музичного дизайну ЗЗСО у формуванні позитивного емоційного клімату.....422
18. **ФІМУШКІН Владислав, КІТ Галина.** Ціннісні орієнтири педагогічної освіти в Україні.....427

19. ХОМИШАК Юлія, ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта. До проблеми розвитку музичного контенту в соціальних мережах та публікація власної музичної творчості.....433
20. ШПИРКО Сніжана, МАЛІНКА Олена. Формування граматичної компетентності старшокласників на заняттях англійської мови в умовах дистанційного навчання.....437

Секція 1. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ТИМЧАСОВОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

БОРОДІН Олексій,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет,
вчитель початкових класів ліцею «Софія», директор громадської організації «Діти – покоління майбутнього»
КРИЖКО Василь,
кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕСУРСІВ ГІБРИДНОЇ ОСВІТИ

Українське суспільство за останні роки зазнало суттєвих змін. Криза, спричинена пандемією COVID-19 та війною з Росією, докорінно змінила освітню сферу на всіх рівнях – від дошкільної освіти до вищої та освіти для дорослих. З початку військового вторгнення постраждали 2600 освітніх установ, з яких 406 були зруйновані. Масовий виїзд громадян, особливо жінок з дітьми, призвів до значних втрат кадрів, і зараз понад 12 тисяч учителів перебувають за кордоном. Нестача управлінських кадрів ускладнює забезпечення якості освіти та розвиток Нової української школи. Керівники закладів освіти опинилися в умовах невизначеності й емоційного напруження через відсутність необхідної інформації та відповідальність за нові виклики дистанційної, змішаної й онлайн-освіти. Триває також пошук нових підходів до управління освітою в кризових умовах.

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту», обіймати посаду керівника навчального закладу може громадянин України, який має вищу педагогічну освіту (спеціаліста або магістра), стаж педагогічної діяльності не менше трьох років і пройшов атестацію (ст. 24, п. 2).

Робота керівника передбачає виконання нормативних, творчих та організаційних завдань, що сприяють розвитку його особистості, мотиваційної сфери та ціннісних орієнтацій. Це потребує діагностики й оцінки його поведінкових компетенцій.

Формування управлінської компетентності є важливим для ухвалення ефективних рішень у змінних умовах. Керівники освітніх установ мають переосмислити підходи до навчання та управління, що потребує трансформації підготовки управлінських кадрів з урахуванням європейського досвіду.

За нашими спостереженнями, феномен «управлінська компетентність керівника загальноосвітнього закладу» має комплексну природу і охоплює декілька рівнів суперечностей:

- На макрорівні – між потребами суспільства в ефективному управлінні та невизначеністю умов для формування необхідних компетентностей;
- На мезорівні – між особистісними потребами у розвитку й сучасною професійною підготовкою;
- На мікрорівні – через недостатню особисту готовність до викликів в освітньому середовищі.

Це вказує на необхідність змін у підготовці освітніх управлінців.

Ці аспекти повною мірою стосуються й закладів гібридної освіти. Карантинні обмеження та воєнні дії значно вплинули на методи навчання й викладання. Деякі експерти в галузі освіти підкреслюють, що

традиційна модель шкільного та університетського навчання, з лекцією як основним елементом, може зазнати суттєвих змін або втратити звичні риси.

Перехід від традиційної моделі до гібридної освіти обумовлений низкою вагомих причин, що підкреслюють необхідність модернізації та адаптації освітнього процесу до сучасних вимог. Гібридна освіта являє собою інноваційний підхід, який об’єднує переваги класичного і сучасного навчання для більш ефективного задоволення актуальних потреб.

Основними факторами, що сприяють цьому переходу, є:

- Гнучкість та доступність. Гібридна освіта дає можливість студентам вивчати матеріал у зручний для них час та темп. Це особливо актуально для тих, хто має роботу, сімейні зобов'язання або проживає у віддалених місцевостях.

- Розширений доступ до знань. Завдяки гібридній освіті студенти можуть отримувати якісне навчання від провідних фахівців, незалежно від місця проживання, що знімає географічні обмеження.

- Інтерактивність та ефективність. Використання технологій для створення інтерактивних занять сприяє кращому засвоєнню матеріалу і більш продуктивному використанню часу.

- Розвиток цифрових навичок. Студенти вчаться працювати з онлайн-ресурсами та освітніми платформами, що є необхідними в сучасному цифровому світі.

- Індивідуалізація навчання. Гібридна модель дозволяє учням обирати індивідуальний шлях навчання та рівень складності відповідно до їхніх потреб та стилю навчання.

- Підготовка до реального життя. Така освіта розвиває навички, необхідні для сучасного ринку праці, готуючи учнів до успіху в кар’єрі

та суспільстві [2].

Гібридна освіта відповідає сучасним вимогам, поєднуючи передові технології з традиційними методами навчання. Вона відображає реалії світу, в якому інформація швидко змінюється, а технології стали невід'ємною частиною щоденного життя. Це сприяє тому, що нове покоління учнів здобуває ключові навички, активно залучається в навчальний процес і готується до життя в цифровому середовищі.

Поняття компетентності має різнобічну інтерпретацію через численні форми її прояву. У філософії компетентність розглядається як здатність особистості вирішувати екзистенційні питання, в освіті – як здатність застосовувати теорію на практиці, а в психології – як сукупність знань, навичок, моральних цінностей і відповідальності, необхідних для самостійного виконання професійних завдань, а також успішного виконання ролей у житті особистості для задоволення різноманітних потреб.

Найчастіше компетентність аналізують у професійному контексті. Науковці визначають професійну компетентність як набір специфічних характеристик для конкретної професії, що включають мотиваційні, стильові та інструментальні аспекти, а також залучення до культурних цінностей і здатність досягати високих результатів у професійній діяльності. Компетентність також підтримує саморозвиток і вдосконалення через систему освіти та самоосвіти.

Відтак, ключовим аспектом управлінської компетентності є здатність керівника вирішувати завдання різної складності та мати сміливість відходити від традиційних методів, створюючи нову організаційну реальність. Отже, управлінська компетентність керівників освітніх закладів розглядається як феномен зі структурою ключових компетенцій, що формується в певних умовах і включає психологічну,

теоретичну та практичну готовність до управління.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О. І. Професійна кар'єра керівників шкіл: психологічний аспект. *Актуальні проблеми психології* 2022. №2. С. 86-89.

2. Гібридна освіта: моделі, світові практики, українське впровадження: монографія / укладачі: Т. Яцишин, І. Семенець-Орлова, С. Касян. Одеса: Олді+, 2023. 348 с.

3. Головань М. С. Компетентнісний підхід у процесі професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця: матеріали III міжвузівської науково-практичної конференції 5-6 грудня 2012 р. Суми : Вид-во Сум. ДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. С. 21-23.

4. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методологічного семінару. Ч. 1 / ред. кол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови) та ін. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. 370 с.

ВЕРЬОВКА Наталя,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія,
Бердянський державний педагогічний університет
ФЕДОРИК Вікторія,
старша викладачка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЛІДЕРСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ВИМУШЕНИХ ПЕДАГОГІВ-ПЕРЕСЕЛЕНОК ЗРІЛОГО ВІКУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Лідерська ідентичність є психологічним комплексним феноменом, що поєднує в собі соціальні ролі та особистісні якості індивіда, які дають йому можливість досить ефективно впливати на всіх інших членів групи для координації, планування та контролю спільної діяльності. Також слід зауважити, що лідерська ідентичність собою охоплює як несвідоме, так і свідоме відчуття унікальності людини та її спроможності до самоідентифікації із власною групою, а також її ідеалами [1; 2].

З-поміж умов психологічного розвитку якостей лідера у жінок зрілого віку в умовах невизначеності необхідно виділити наступні:

- впевненість в собі та самооцінка (лідер повинен бути достатньо впевненим у собі для того, щоб здійснювати прийняті рішення, а також вести групу до досягнення цілі; адекватна самооцінка дозволяє лідеру бути більш відкритим до власних недоліків та помилок з метою власного розвитку);

- емоційний інтелект (лідер має бути спроможним здійснювати контроль над власними емоціями та емоціями інших людей, щоб безпосередньо підтримувати робочий позитивний клімат та уникати

виникнення конфліктів);

- комунікативність (лідер повинен ефективно спілкуватися з людьми різних соціальних груп та культур, застосовувати різноманітні мовні засоби та комунікативні стратегії);

- емпатія (дозволяє розуміти потреби та мотивацію людей, що може стати основною умовою для розвитку дієвої лідерської співпраці та комунікації);

- спроможність уважно слухати (вміння розуміти та уважно слухати інших);

- відкритість та толерантність (лідер повинен бути толерантним до різних переконань та думок, вміти приймати інформацію від інших людей та слухати їх, а також бути більш відкритим до нових рішень та ідей);

- спроможність до співпраці (вміння співпрацювати з іншими людьми та працювати в команді, що допомагає розвивати навички лідера в управлінні групою);

- гнучкість (спроможність адаптуватися до змінних обставин та досить швидко приймати відповідні рішення, що розвиває навички лідера в управлінні кризовими ситуаціями та швидкого реагувати на них);

- ефективність розв'язання проблем (спроможність аналізувати та визначати проблеми, а також здійснювати пошук ефективних способів для їх вирішення, що розвиває лідерські навички управління) [3].

З метою дослідження особливостей формування лідерської ідентичності вимушеними педагогами-переселенками зрілого віку в умовах невизначеності протягом липня-серпня 2024 року було проведено емпіричне дослідження. Були застосовані такі методики дослідження, як методика «Діагностики лідерських здібностей»

(Є. Жаріков, Є. Крушельницький), шкала толерантності/інтолерантності до невизначеності (С. Баднер) та методика «Багатофакторний опитувальник лідерства (B.M. Bass & B.J. Avolio).

Отримані результати дослідження за методикою «Діагностика лідерських здібностей» показали, що у 18 (60%) жінок-педагогів зрілого віку вимушених переселенок, які перебувають в умовах невизначеності, вираженість лідерських якостей є недостатньою. Для таких жінок характерним є пережитий психологічний стрес; вони можуть відчувати певне емоційне виснаження, яке пригнічувати їх впевненість та спроможність брати на себе ролі лідера. В стані невизначеності, коли майбутнє є непередбачуваним, відчуття стабільності та безпеки зникає. Також, на низькому рівні знаходиться ініціативність та бажання брати на себе відповідальність. Через переживання втрат житла, роботи, близьких людей такі особи можуть почуваються невпевненими у власних лідерських здібностях і тому не здатні вести за собою інших.

Отримані результати дослідження за методикою «Шкала толерантності/інтолерантності до невизначеності» показують, що у 2 (7%) респонденток був зафіксований низький рівень за показником інтолерантність до невизначеності. Для даних опитаних характерною є збільшена тривожність, труднощі під час адаптації до нових умов життя. Такі особи відчувають невпевненість та значний страх, прагнуть до занадто надмірного планування чи уникання нових ситуацій, які сприймаються ними як ризиковані. Щодо толерантності до невизначеності, то 13 (43%) респонденток, мають низький рівень толерантності, що вказує на досить велику групу осіб, які мають труднощі із прийняттям невизначеності.

За показником толерантності до невизначеності, 13 (43%) респонденток мають низький рівень толерантності, що вказує на досить

велику групу осіб, які мають труднощі із прийняттям невизначеності. Найбільша частка опитаних, а саме 15 (50%), демонструють середній рівень толерантності, що означає, що ці особи можуть адаптуватися до змін і непередбачуваних ситуацій, хоча й з певними труднощами. Високий рівень толерантності до невизначеності показують 2 (7%) опитаних, що свідчить про їхню здатність ефективно справлятися з невизначеністю і використовувати її як можливість для особистого зростання та розвитку.

Отримані результати свідчать, що більшість респонденток мають середній або високий рівень інтолерантності та середній і низький рівень толерантності до невизначеності. Це вказує на те, що хоча значна частина опитуваних відчуває певний рівень дискомфорту при зіткненні з невизначеними ситуаціями, вони здатні адаптуватися та ефективно справлятися з новими викликами. Однак, наявність високого відсотка жінок з високою інтолерантністю до невизначеності підкреслює важливість впровадження заходів, спрямованих на розвиток їхньої стійкості та навичок управління стресом.

Отримані результати дослідження за методикою «Багатофакторний опитувальник лідерства» показали, що за фактором «вплив» у 10 (33%) жінок діагностовано низький рівень. Для таких опитаних характерними є труднощі із власною впевненістю, обмежений доступ до соціальних зв'язків та ресурсів, а також можливі соціальні та культурні бар'єри, які перешкоджають прояву лідерських якостей. Такі особи не здатні сформувати довіру до себе, виступити авторитетом для інших, ініціювати нові ідеї.

За фактором «натхнення» у 14 (47%) респонденток було визначено низький рівень. Такі жінки є малоефективними щодо стимулювання активності інших людей та подолання можливих перешкод на шляху

досягнення поставленої мети. За фактором «інтелектуальна стимуляція» у 12 (40%) опитаних було діагностовано низький рівень, що свідчить про недостатню підтримку творчих ідей чи інновацій, обмежений доступ до основних ресурсів для загального розвитку інтелектуальних можливостей та навичок. Такі опитувані можуть мати нестачу мотивації чи ресурсів для активного розв'язання складних проблем. За фактором «індивідуальний підхід» у 8 (27%) опитаних було діагностовано низький рівень, що виявляє низьку зацікавленість в інших, труднощі в індивідуальному підході до колег та інших людей. За фактором «мотивація» у 17 (57%) жінок зрілого віку, вимушених педагогів-переселенок, було зафіксовано низький рівень. Такі опитані мають обмежену здатність надихати, підтримувати та заохочувати інших людей, що може бути пов'язано із перенесеним психологічним стресом, труднощами в адаптації, втомою, браком досвіду для більш ефективного мотивування людей в умовах вимушеної міграції. Такі жінки потребують додаткової психологічної підтримки та розвитку навичок лідера.

За фактором «управління» у 19 (63%) жінок-педагогів зрілого віку вимушених переселенок зафіксовано низький рівень. Таким опитаним важко управляти процесом досягнення мети, вони частіше задовольняються лише формальними показниками та не намагаються зробити колективну роботу максимально ефективною. За фактором «надання самостійності» у 16 (54%) респонденток було зафіксовано низький рівень. Такі особи не схильні самостійно виконувати покладені на них обов'язки, не готові ефективно організувати роботу команди для досягнення поставленої спільної мети.

Таким чином, у переважної більшості жінок-педагогів зрілого віку вимушених переселенок, які перебувають в умовах невизначеності, лідерські якості знаходяться на низькому рівні. Також в процесі

проведення дослідження було встановлено значну кількість опитаних, які мають низький рівень комунікативних та організаторських здібностей. Визначено переважання низького рівня самооцінки та наявність високого відсотка інтолерантності до невизначеності, що підкреслює важливість впровадження заходів, спрямованих на розвиток стійкості та навичок управління стресом. Психологічного корекційного впливу потребують і такі фактори лідерства, як вплив, натхнення, інтелектуальна стимуляція, індивідуальний підхід, мотивація, управління та самостійність.

Список використаних джерел

1. Кіндрак Т., Радчук В. Місце ідентичності у процесі становлення особистості. *Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету* (20–21 квітня 2021 року). Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2021. С. 89-90.

2. Мартиненко А. С. Психологічні аспекти лідерства. *Досвід особистості: теорія і практика. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції.* Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С. 149-151.

3. Мармаза О. І. Ефективне лідерство як інструмент стратегічного управління. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2013. Вип. 29. С. 289-297.

ВОЙТКО Єва,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія,
Бердянський державний педагогічний університет
ФЕДОРИК Вікторія,
старша викладачка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ САМОУСВІДОМЛЕННЯ ЖІНОК-ПЕДАГОГІВ ЗРІЛОГО ВІКУ

Самоусвідомлення є процесом, в якому основний фокус уваги суб'єкта переводиться із трьох одночасно наявних світів буття в його внутрішній світ, що має змістовну динаміку усвідомлення (від відчування безвідносного власного існування до спроможності вільно вводити, оцінювати, змінювати, аналізувати власні психічні процеси) та виступає у формі думок, почуттів, переживань [1].

У процесі самоусвідомлення жінок зрілого віку набувають повноти важливі етичні цінності. У переважній мірі це проявляється у відносинах із людьми молодшого віку, а також із людьми, старшими за віком. Для самоусвідомлення жінок зрілого віку характерним є комплексне поєднанням психологічних, соціальних та емоційних факторів, що сприяють їх самореалізації та гармонійному розвитку.

До основних особливостей самоусвідомлення жінок зрілого віку належить наступні:

- самоусвідомлення стає значно реалістичнішим, позбавляючись «ілюзій» ранньої молодості та юнацтва в оцінюванні життєвих

можливостей та перспектив особистості;

- адекватне переживання та сприйняття реального самоусвідомлення досягається за рахунок подальшого вивільнення особистості зрілої жінки від умовної відповідальності перед очікуваннями та оцінками тих, хто ще виконує основні ролі наставників (керівники, батьки, державні лідери тощо);

- змістом самоусвідомлення зрілої особистості жінки стає самоактуалізація, яка обумовлена духовно-моральними правилами та більш значущими, ніж ситуативні, особистісними цінностями;

- самоусвідомлення самоактуалізованої зрілої жінки характеризується такими особистісними якостями, як раціональність, відкритість переживань, самоповага, здатність підтримувати добрі особисті стосунки, особиста відповідальність;

- особиста відповідальність жінки зрілого віку за її власний розвиток у більш ширшому сенсі [2; 3].

З метою дослідження особливостей самоусвідомлення жінок-педагогів зрілого віку протягом червня-серпня 2024 року було проведено емпіричне дослідження за допомогою таких методик: тест-опитувальник для визначення самоставлення особистості (В. Століна, С. Пантелєєва); методика «Впевненість у собі» (С. Райдаса); опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» (В. Моросанова); методика «Шкала вимірювання самоповаги» (М. Розенберга); методика «Дослідження вольової саморегуляції» (А. Зверькова і Є. Ейдмана) та анкета «Оцінка способу життя» (Д. Вороніна). Дослідження проводилося з використанням Google-форм.

Отримані результати за методикою визначення самоставлення особистості (В. Столін, С. Пантелєєв) показали, що у 20 (61%) жінок зрілого віку самоцінність знаходиться на низькому рівні. Для таких

опитаних характерним є уникнення нових викликів і завдань та невіра у власні можливості для їх вирішення. Такі опитані досить часто зіштовхуються із страхом невдачі та відмовленням. Це може впливати на їхню готовність приймати ризики та брати на себе нові виклики, що є важливим для самореалізації. Також у 19 (58%) опитаних було діагностовано низький рівень самокерівництва. Такі опитані можуть мати сумніви у власних здібностях та обмежену уяву про можливості жінки взагалі. Це може заважати постановці та досягненню амбіційних цілей. У таких осіб присутній страх провалу, що може стати перешкодою для їх розвитку та самореалізації. У значної кількості опитаних, а саме в 15 (46%) жінок зрілого віку, було зафіксовано низький рівень самовпевненості. У таких опитаних можуть виникати сумніви у власних здібностях, що в подальшому може призвести до виникнення труднощів щодо прийняття викликів та нових завдань, які є важливим елементом самореалізації. Також у 16 (49%) жінок зрілого віку було діагностовано низький рівень відображеного самоставлення. Такі опитані не вірять у власні здібності, що може перешкоджати у прийнятті нових викликів та завдань. Відсутність впевненості може призвести до зменшення можливостей для особистісного зростання. Жінки-педагоги зрілого віку не відчувають комфорту в соціальних ситуаціях або уникають взаємодії з іншими, що може обмежити їхні можливості для спільної діяльності та взаємодії, які є важливим елементом самореалізації.

Отримані результати за методикою «Впевненість у собі» (С. Райдаса) показують, що вкрай невпевненими у собі є 5 (15 %) жінок зрілого віку, а 8 (24%) опитаних є скоріше невпевнені, ніж впевнені в собі. Такі респондентки відчувають себе менш цінними в суспільстві, що призводить до виникнення сумнівів у своїх силах та можливостях. Невпевненість в собі жінок зрілого віку може бути безпосередньо

пов'язана з проблемами із психічним здоров'ям (часті тривожні розлади та депресія). Таким чином, низький рівень невпевненості у собі може мати великий вплив на загальну якість життя жінок зрілого віку, їх професійні досягнення, соціальну взаємодію та благополуччя в цілому.

Отримані результати за опитувальником «Стиль саморегуляції поведінки» (автор - В. Моросанова) показали, що у 21 (64%) опитаної саморегуляція знаходиться на низькому рівні. У цих жінок зрілого віку недостатньо сформована потреба в програмуванні та усвідомленому плануванні власної поведінки. Дані особи є більшою мірою залежними від наявної ситуації та думок оточуючих. У цих жінок знижена можливість компенсації несприятливих для досягнення визначеної мети особистісних особливостей, а успішність оволодіння новими видами діяльності переважно залежить від відповідності особливостей стильової регуляції вимогам певного виду активності.

Результати досліджень за методикою «Шкала вимірювання самоповаги» (М. Розенберг) показали, що низький рівень самоповаги притаманний для 13 (40%) жінок зрілого віку. Такі опитані можуть себе відчувати менш цінними та компетентними, що має безпосередній вплив на їх спроможність реалізовувати власні цілі та потенціал. Даних жінок можуть супроводжувати різні негативні психічні стани, такі як депресія та стрес, що впливає на їх благополуччя.

Одержані результати дослідження за методикою «Дослідження вольової саморегуляції» (А. Зверькова, Є. Ейдмана) показали, що у 13 (40%) жінок зрілого віку вольова саморегуляція є низькою. Для таких опитаних характерними є труднощі відносно контролю над власними емоціями, діями та поведінкою. Дані жінки легко піддаються різним стресовим впливам та характеризуються імпульсивністю дій і вчинків, що значною мірою може впливати на взаємини в суспільстві та на

загальний рівень задоволеності власним життям.

Отримані результати за методикою «Оцінка способу життя» (Д. Вороніна) показали, що найбільша кількість опитаних, а саме 18 (55%), за кількістю набраних ними балів була віднесена до IV групи. Для них характерними є постійні скарги на різні проблеми зі здоров'ям, зокрема серцево-судинні захворювання.

Таким чином, отримані результати проведеного емпіричного дослідження засвідчили, що в структурі самоусвідомлення жінок-педагогів зрілого віку корекції потребують такі компоненти, як самоцінність, самокерівництво, самовпевненість, відображене самоставлення, впевненість у собі, саморегуляція, самоповага та спосіб життя в цілому.

Список використаних джерел

1. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. проф. В. Ф. Моргуна. П. : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. 172 с.

2. Коваленко О., Лук'янова Л., Помиткін Е., Московець Л. Психологія людей літнього віку : навч. посібн. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ : Вид-во ТОВ «Геопринт», 2021. 288 с.

3. Ставицька С. О., Кутішенко В. П. Теоретичне обґрунтування розвитку структури самосвідомості особистості. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. *Серія 12 : Психологічні науки.* 2016. Вип. 4. С. 140-147.

ІВАНІСОВА Вікторія,
вчитель французької і німецької мов,
Бердянська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №16 з поглибленим вивченням іноземних мов
Бердянської міської ради Запорізької області

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ З КЛІПОВИМ МИСЛЕННЯМ

Сучасне покоління учнів характеризується особливостями, які пов'язані із впливом технологій і медіа. Однією з таких характеристик є кліпове мислення, яке впливає на спосіб засвоєння інформації. Це мислення проявляється у швидкому сприйнятті фрагментарної інформації, що робить навчання іноземної мови особливо актуальним.

Актуальність обраної теми обумовлено змінами в сучасному світі. Однією з ключових змін є вплив технологій і медіа на формування нових форм мислення, зокрема, кліпового мислення. Це явище стало особливо помітним серед молоді, що зумовлює потребу в адаптації навчальних методів, зокрема у вивченні іноземних мов. Актуальність дослідження особливостей навчання іноземної мови учнів з кліповим мисленням полягає в необхідності адаптації освітніх стратегій до умов сучасного інформаційного суспільства, що дозволить забезпечити ефективність навчання та підготувати учнів до викликів, які ставить глобалізований світ.

Вперше термін «кліпове» мислення (англ. clip – «відрізок») був використаний англійським футурологом Е. Тоффлером. Характеризуючи сучасну культуру отримання будь-якої інформації, він наголошує на її фрагментарності та різнорідності. Е. Тоффлер розглядає кліпову культуру як складник загальної інформаційної культури майбутнього,

яка заснована на нескінченному мерехтінні інформаційних відрізків і є комфортною для людей відповідного менталітету [2].

Кліпове мислення відзначається швидким сприйняттям і фрагментарним засвоєнням контенту. Учні, які підпадають під цю категорію, часто виявляють складнощі у сприйнятті тривалої інформації та концентруванні на одному предметі. Таке сприйняття інформації є наслідком постійного використання медіа, соціальних мереж і різноманітних цифрових технологій, які вимагають швидкого реагування й обробки даних. Під терміном «кліпове мислення» розуміється звичка сприймати інформацію за допомогою короткого яскравого дуже виразного образу [2].

Інтернет, комп'ютерні ігри та телебачення постійно впливають на молоде покоління. У результаті в більшості молодих людей формується і розвивається кліпове мислення. На думку Г. Гича, кліпове мислення – це вектор у розвитку відносин людини з інформацією, яка виникла не вчора і зникне не завтра [1].

Учні з кліповим мисленням частіше виявляють труднощі у традиційних формах навчання, які ґрунтуються на довгих лекціях або текстах. Це потребує адаптації педагогічних стратегій, щоб відповідати їхньому стилю сприйняття. Використання інтерактивних і мультимедійних ресурсів (відео, ігри, симуляції), як доведено, підвищує зацікавленість учнів і їхню активність в освітньому процесі. Це дозволяє учням легше засвоювати матеріал і покращує їхнє розуміння мови. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес стає необхідною. Мобільні додатки, онлайн-курси та соціальні мережі відкривають нові можливості для навчання і взаємодії.

Урахування особливостей кліпового мислення учнів у процесі навчання іноземних мов є критично важливим для забезпечення

ефективності освіти. Педагоги повинні адаптувати свої методи та підходи, щоб відповідати потребам сучасного покоління, що дозволить значно покращити результати навчання і підготувати учнів до викликів сучасного світу.

Так, невеликі блоки інформації, розроблені для коротших увагових проміжків, можуть бути більш ефективними. Структурування уроків у форматі коротких, але змістовних частин допомагає підтримувати інтерес здобувачів освіти та запобігати перевантаженню інформацією. Традиційні методи навчання, які фокусуються на запам'ятовуванні та рутинному повторенні, можуть не відповідати потребам учнів з кліповим мисленням. Це підкреслює необхідність пошуку нових підходів, які зможуть враховувати сучасні тенденції та вплив технологій на освітній процес.

Регулярне надання зворотного зв’язку та формативне оцінювання допомагають учням усвідомлювати свої досягнення і недоліки. Це створює можливості для покращення та розвитку, що є особливо важливим у процесі вивчення іноземної мови. Інтеграція мобільних додатків, онлайн-курсів і соціальних мереж в освітній процес сприяє кращій адаптації до сучасних умов.

Отже, вищезазначені проблеми навчання іноземної мови учнів з кліповим мисленням вказують на необхідність інтеграції сучасних педагогічних теорій в освітній процес ЗЗСО. Технології можуть бути потужним інструментом для розвитку мовних і мовленнєвих навичок, пропонуючи здобувачам освіти нові способи взаємодії з мовою. Це забезпечить не лише ефективність засвоєння мови, але й підготує учнів до викликів сучасного світу, сприяючи їхньому всебічному розвитку.

Список використаних джерел

1. Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці.* Вип. 257. Т. 269. Педагогіка, 2016. С. 38-42.
2. Соболєва С. М. Кліпове мислення як соціально-психологічний феномен та його роль у навчально-пізнавальній діяльності студентів. *Теорія і практика сучасної психології. № 3*. Т. 2. 2019. С. 86-90.

СЕРГІЄНКО Наталія,
заступниця директора з виховної роботи, викладачка загальнотехнічних дисциплін, ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
БУТКОВА Ольга,
вчитель технологій Лисичанського ліцею №4 Сіверськодонецького району Луганської області

ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ З ПРЕДМЕТУ «ТЕХНОЛОГІЇ» В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Сучасні виклики, спричинені війною, поставили перед українською системою освіти нові завдання, пов'язані з адаптацією та зміною підходів до навчання. Вимушене переміщення ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» та впровадження дистанційного навчання суттєво вплинули на освітній процес, зокрема, організацію педагогічної практики студентів, вимагаючи інноваційних рішень та професійної компетентності викладачів. У цих умовах важливою стала співпраця між коледжем та ліцеями Лисичанської територіальної громади, що дозволило створити ефективні умови для безперервного

навчального процесу, підтримки учнів і студентів та адаптації педагогів.

В умовах сьогодення дистанційне навчання має свої переваги, зокрема, гнучкість графіка та можливість доступу до необхідних ресурсів з будь-якої точки. Якісна організація педагогічної практики, а особливо практики з гурткової роботи для студентів спеціальності «Середня освіта. Технології» - це основа щодо отримання цінного досвіду роботи з учнівськими групами, підвищення професійної майстерності студентів, їх готовність до майбутньої роботи в школах, кращого розуміння потреб учнів і розвитку своїх педагогічних навичок.

Студенти коледжу під час проведення педагогічної практики з гурткової роботи впроваджують сучасні методи навчання, зокрема, інноваційні технології, інтерактивні підходи та мультидисциплінарні проєкти [1, с. 32]. Це дозволяє зробити процес навчання більш цікавим і доступним для учнів, а також сприяє взаємодії зі студентами, під час якої вони обмінюються ідеями та реалізовують сумісні проєкти.

Передача досвіду роботи з організації та проведення гурткової роботи в умовах дистанційного навчання є важливою для того, щоб забезпечити ефективність виконання задач і адаптацію до змінюваного середовища. Разом з вчителями технологій викладачі коледжу використовують у своїй роботі декілька методів, які можуть бути застосовані для передачі досвіду роботи з предмету «Технології» та гурткової роботи, це:

- **Менторство:** Досвідчені викладачі коледжу виступають у ролі менторів для молодших колег, вчителів технологій, надаючи їм практичні поради та підтримку.

- **Вебінари та майстер-класи:** Протягом багатьох років коледж на чолі з викладачами загальнотехнічних дисциплін був ініціатором проведення навчальних заходів (офлайн та онлайн режим), на яких учасники мали можливість отримати нові знання і навички.

- **Спільні проєкти:** Робота в команді над проєктами дозволяє обмінюватися досвідом, навчаючи один одного під час співпраці.

Використовуючи різні методи, ми змогли забезпечити ефективний обмін знаннями та досвідом, що сприяло впровадженню інновацій і підвищенню кваліфікації у професійній сфері. Завдяки цим зусиллям, ми зможемо виховати більш технологічно підковане молоде покоління, яке

буде готове до викликів майбутнього.

У сьогоднішньому світі, де технології постійно розвиваються, вміння створювати щось власними руками стає дедалі важливішим. Гурткова робота з предмету «Технології» є важливим інструментом для підтримки мотивації учнів, розвитку їхніх творчих та практичних навичок, а також підвищення зацікавленості у вивченні технологій [2, с. 20].

Тому, як приклад організації гурткової роботи з предмету «Технології» є запровадження сумісного проєкту учнів 7 класів Лисичанського ліцею №4 Сіверськодонецького району Луганської області (вчитель технологій Буткова О. В.) та студентів спеціальності «Середня освіта. Технології» ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (викладач загальнотехнічних дисциплін Сергієнко Н. В.), присвяченого виготовленню м'якої іграшки, що надає чудову можливість не лише для розвитку творчих навичок, а й для зміцнення співпраці між студентами та школярами.

Основною метою цього проєкту було навчити учнів основам шиття (опанування роботи з голкою, нитками та різними матеріалами) та дизайну м'яких іграшок (створення ескізів та моделей м’яких іграшок), а також розвинути у них командний дух та відповідальність. Студенти педагогічного фахового коледжу, в свою чергу, змогли передати свої знання та досвід, допомагаючи молодшим колегам реалізувати свої ідеї.

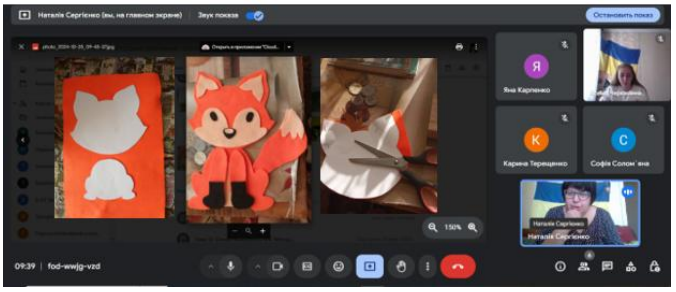

По закінченні виготовлення м'яких іграшок учасники організували онлайн виставку, на якій продемонстрували результати своєї праці. Це забезпечило відмінну можливість для обміну досвідом та отримання позитивного зворотного зв’язку.

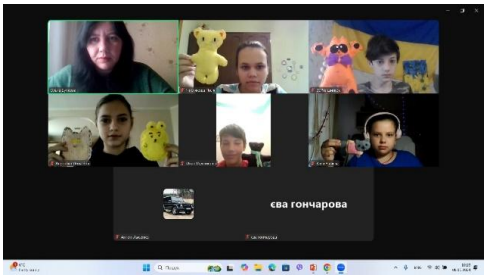

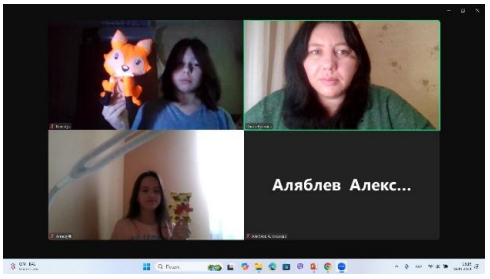

Отже, спільний проєкт «Виготовлення м'якої іграшки» є вдалим прикладом інтеграції навчання та творчості. Він дозволив учням та студентам не лише здобути нові навички, але й створити сучасні та унікальні іграшки, які можуть стати прекрасним подарунком або зразком для їхніх подальших творчих робіт.

Список використаних джерел

1. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібник. Київ: А.П.Н. України, 2002. 136 с.

2. Методичний путівник керівника гуртка сучасної школи та позашкілля. / Укладач С. Б. Пітко. Львів : ЛОІППО, 2019. Ч. 1. 35 с.

ЧЕМОНІНА Лада,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Реалії сьогодення спонукають кожного пересічного українця до емоційних переживань, пов'язаних з різними сферами життя. Особливу категорію емоційно нестабільних особистостей становлять діти, що зумовлено не тільки віковими кризами та фізіологічними процесами, а й воєнною навалою, вимушеним переміщенням до інших регіонів нашої держави чи іншої країни, невпевненістю в завтрашньому дні, постійним перебування у стані тривожності через небезпеку, втрату близьких і рідних людей тощо.

Як справедливо зазначає О. Боковець, у структурі особистості найдинамічнішою виявляється саме емоційна сфера, оскільки емоції є реакцією, результатом переживання людини щодо її повсякденної життєдіяльності в усіх сферах. Регуляція психічного стану, успіх у діяльності, прийнятті виважених і важливих для життя рішень, здійсненні комунікації залежать від емоційного стану індивіда [1]. Отже, наразі актуальним є питання щодо імплементації в освітній процес закладів освіти України соціально-емоційного навчання (СЕН), що являє собою ключовий компонент сучасної освіти. Метою соціально-емоційного навчання є розвиток емоційного інтелекту учнів, соціальних навичок і навичок управління емоціями в дітей і молоді [2].

Проте реалізація будь-якого освітньої інновації не може бути

успішною без цілеспрямованої підготовки фахівців. Саме тому студенти спеціальності 013 Початкова освіта протягом останніх двох років активно залучаються до вивчення практик соціально-емоційного навчання. Так, усвідомити роль емоційного інтелекту в житті особистості майбутнім учителям початкової школи допомагає вивчення модулю «Емоційний інтелект як складник soft skills сучасного вчителя початкової школи» (навчальна дисципліна вільного вибору студентів «Soft skills майбутніх учителів початкової школи»). У процесі роботи над матеріалом модулю здобувачі першого рівня вищої освіти мають змогу ознайомитися з визначеннями дефініції «емоційний інтелект», з'ясувати його складники, а також установити особливості розвитку емоційного інтелекту вчителя початкової школи та учнів 1–4 класів.

Наступний модуль названої вище навчальної дисципліни розкриває сутність шведської програми соціально-емоційного розвитку і навчання дітей віком від 3 до 9 років «Pepp Pals» («Веселі друзі»). Студенти спеціальності 013 Початкова освіта в межах Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та the LEGO Foundation, а також, згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 11.10.2023 № 1235 «Про деякі питання впровадження освітніх компонентів (навчальних дисциплін, спецкурсів, модулів) з психосоціальної підтримки дітей та педагогів в умовах кризових ситуацій, упровадження ігрових та діяльнісних методів навчання та розвитку», мають можливість практично ознайомитись зі змістом програми, в основу якої розробниками покладено ігровий та діяльнісний підходи у взаємодії з дітьми.

Уже в 2025 році майбутні учителі початкової школи матимуть змогу розширити свої уявлення про роль соціально-емоційного навчання й опанувати практичні засади його впровадження. У рамках

партнерської взаємодії українських ЗВО та the LEGO Foundation навчальну дисципліну «Soft skills майбутніх учителів початкової школи» доповнено новим освітнім модулем «Програма соціально-емоційного навчання «Зерна» (розроблено Лабораторією з екологічних підходів до соціально-емоційного навчання (EASEL Lab) Гарвардської вищої школи освіти, Кембридж, Массачусетс, США), опанування якого дозволить здобувачам вищої освіти (спеціальність 013 Початкова освіта) стати конкурентноспроможними фахівцями, що готові розвивати соціально-емоційні навички та підтримувати благополуччя дітей і педагогів в Україні.

Отже, система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, побудована на засадах спадкоємності та вивченні досвіду європейських держав, дозволить забезпечити упровадження в освітній процес сучасної початкової школи ті інновації, що гарантуватимуть успішне становлення особистості українського школяра.

Список використаних джерел

1. Боковець О. І. Емоційний інтелект як ресурс психічного здоров'я. Психологія особистості, 2022. Вип. 37. С. 8-75.

2. 5 причин впровадження в освіту соціально-емоційного навчання. URL: https://prometheanworld.com.ua/5-prychyn-vprovadzhennya-v-osvitu-sotsialno-emotsijnogo-navchannya/ (дата звернення 07.11.2024).

ЯКОВЕНКО Георгій,
здобувач ступеню PhD другого року навчання за спеціальністю 011 Освітні (педагогічні) науки,
Донбаський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ОСВІТИ У ДОНБАСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Ефективна діяльність сучасного закладу освіти значною мірою залежить від управлінських якостей керівника, його професійної компетентності. Сучасний управлінець має бути мобільним, конкурентоспроможним, уміти презентувати себе на ринку праці; використовувати знання як інструмент для розв'язання управлінських проблем; здобувати, аналізувати та використовувати інформацію; генерувати нові ідеї [3]. Безумовно, такі компетентності та особисті якості здобуваються управлінцем упродовж років роботи, навчання на відповідних магістерських програма, постійного підвищення кваліфікації у галузі управління, шляхом самоосвіти і самовдосконалення. Проте, дослідження свідчать, що стаж на посаді директора школи менше 5 років мають близько 30 % керівників ЗЗСО, серед яких зустрічаються недавні випускники магістратури [3]. Отже, важливість управлінської підготовки майбутніх магістрів освіти є не просто очевидним, а й надзвичайно актуальним завданням.

Проблемам професійної підготовки магістрів в системі вищої освіти України присвятили фундаментальні наукові напрацювання такі вітчизняні вчені як О. Антонова, В. Бобрицька, В. Бондар, О. Гура, С. Вітвицька, О. Мороз, З. Сліпкань та інші.

В Українському педагогічному словнику професійну підготовку висвітлено як «сукупність спеціальних знань, навичок та вмінь, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії» [1].

Відповідно до чинного законодавства «магістр» – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою та відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності [2].

У Донбаському державному педагогічному університеті підготовка на другому (магістерському) рівні здійснюється за 13 освітніми програмами з 6 спеціальностей у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Освітньо-професійні програми підготовки магістрів ґрунтуються на Стандартах вищої освіти за відповідними спеціальностями та гарантують їх виконання.

Важливим аспектом є формування компетентностей та досягнення результатів навчання у процесі фахової підготовки. Аналіз інтегральної кометентності (ІК) за ОПП «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Середня освіта», «Спеціальна освіта», «Педагогіка вищої школи» виявив, що основним результатом фахової підготовки магістра є здатність компетентно розв’язувати задачі дослідницького та/або інноваційного

характеру й проблеми в організації та моніторингу освітнього процесу в закладах освіти та/або здійснення інновацій у ситуаціях, що характеризуються невизначеністю умов і вимог. Виконанню висунутих вимог значно сприяє проведення початкової управлінської підготовки для здобувачів магістерського ступеня за визначеними вище ОПП.

Реалізація поставленого завдання здійснено шляхом запровадження у освітній процес підготовки магістрів освітнього компоненту «Управління закладами освіти» (за типом закладу), основною метою якого визначено формування у магістрантів загальних і спеціальних компетентностей, достатніх для здійснення ефективної діяльності керівника сучасного закладу освіти, розвиток системно-аналітичного мислення, організаторських та управлінських здібностей, формування квазіпрофесійного досвідууправлінської діяльності.

У процесі вивчення даної навчальної дисципліни досягаються важливі результати навчання, необхідні для подальшої професійної діяльності майбутніх магістрів освіти, зокрема це:

- приймати ефективні, відповідальні рішення з питань управління в сфері освіти/педагогіки, зокрема у нових або незнайомих середовищах, за наявності багатьох критеріїв та неповної або обмеженої інформації;

- створювати відкрите освітньо-наукове середовище, сприятливе для здобувачів освіти та спрямоване на забезпечення результатів навчання;

- формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію;

- здійснювати консультативну діяльність у сфері освітніх,

педагогічних наук та ін.

Зміст навчальної дисципліни становить цілісну і логічно-послідовну систему знань про становлення та розвиток науки управління закладами освіти, про освіту як цілісну систему; вивчення теоретико-методологічних засад управління закладами освіти; формування вміння працювати з нормативно-правовою базою дотримання державних стандартів та якості освіти; опанування сучасними технологіями управління в освіті, вивчення основних тенденції в управлінні освітньою діяльністю; дослідження управлінської діяльності керівника закладу освіти та ін.

Важливою складовою в управлінській підготовці майбутніх магістрів освіти є система форм і методів роботи. Зокрема, під час викладання «Управління закладами освіти», основними методами навчання та контролю є:

- словесні (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичні (практичні заняття, кейси, розв'язання управлінських ситуацій);
- робота з навчально- методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання есе, рефератів);
- проектні (розроблення мініпроектів, робота у мінігрупах);
- цифрові (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (розв'язання завдань)
- усне та письмове опитування;
- тестування;
- оцінювання розв'язаних завдань, кейсів тощо

Оцінювання результатів навчання магістрів за лекції здійснюється за такими критеріями: присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у перебігу лекції.

Оцінювання результатів навчання магістрів, отриманих під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

під час опитувань – за повну й ґрунтовну відповідь на сформульоване запитання з теми заняття;

під час тестування – за правильні відповіді на запитання тесту з теми заняття;

у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за отриманий правильний результат.

На всіх видах занять актуальними і важливими є питання дотримання академічної доброчесності.

Педагогічне спостереження під час викладання зазначеної навчальної дисципліни засвідчило, що вивчення навчальної дисципліни «Управління закладами освіти» (за типом закладу) сприяє посиленню мотивації до розвитку управлінської компетентності майбутніх магістрів освіти, збагачує їх знання в галузі управління, формує квазіпрофесійний досвід управлінської діяльності та рефлексивний підхід до її реалізації. Співзвучною є і думка роботодавців: найважливіші якості молодих фахівців – це практично-професійні навички, уміння вирішувати проблемні ситуації та досвід роботи. Саме з цим випускники повинні приходити на перше місце роботи, саме ці показники, з погляду роботодавців, визначають якість отриманої освіти.

Отже, інтегрування дисципліни «Управління закладами освіти» (за типом закладу) у освітній процес майбутніх магістрів освіти ДДПУ є важливою складовою їхньої професійної підготовки, розвинення їх управлінських компетентностей та посилення конкурентних можливостей на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37-38. ст. 2004. Режим доступу:http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2.

3. Рогова В., Бачинська Є. Підготовка директорів закладів освіти до управлінської діяльності в системі післядипломної освіти. Директор школи – нові виклики та можливості. 2019. С. 45 URL:http://www.amo.cz/predavani-zkusenosti-se-skolskymmanagementem-a-mezinarodni-spolupraci-phdpu/(дата звернення: 09.09.2024).

Секція 2. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

КОРОБОВ Михайло,
здобувач третього освітньо-наукового рівня освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ФАСИЛІТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ЗМІНИ АКЦЕНТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні Україна внаслідок повномасштабної військової агресії рф стикається з численними викликами, які необхідно подолати. Серед них – створення умов для освіти в умовах війни та вимушеної міграції. Це підкреслює нагальну потребу в пошуку нових підходів до розвитку освіти та науки, які б відповідали на виклики сьогодення й майбутнього та задовольняли потреби українців.

Підготовка майбутніх педагогів в умовах воєнного стану стикається з низкою викликів і загроз, які впливають як на якість освіти, так і на сам процес навчання. Основні проблеми включають такі позиції: психологічний тиск і стрес; переривання освітнього процесу; зміну форматів навчання; відсутність доступу до практики; зниження рівня соціальної підтримки; загрозу професійного вигоряння; втрату кадрів і відтік кваліфікованих фахівців, а також зміну акцентів у підготовці майбутніх педагогів.

Воєнний стан вимагає перегляду пріоритетів у підготовці майбутніх педагогів. Необхідність навчати дітей в умовах війни та післявоєнного відновлення накладає нові вимоги до педагогічних компетенцій, включаючи психологічну підтримку, виховання стійкості

та навичок виживання.

З метою гарантування безпеки більшість закладів освіти перейшли на дистанційне та змішане навчання. Це вимагає від усіх учасників освітнього процесу адаптації до нових технологій, застосування інноваційних методів викладання, до яких ми відносимо фасилітаційну діяльність.

У Короткому словнику термінів для професійного мовлення вчителя фасилітація в освіті визначається як (від англ. facilitate – сприяти, допомагати) організація навчального процесу, спрямована на колективне вирішення проблем у групі під керівництвом фасилітатора (викладача). Це одночасно процес і сукупність навичок, що дозволяють ефективно проводити обговорення складних питань, з мінімальними витратами часу та максимальним залученням усіх учасників освітнього процесу, виконуючи заплановані завдання у стислі терміни [2].

Науковець І. Учитель наголошує на необхідності підготовки майбутніх педагогів до фасилітаційної діяльност як такої, що сприяє створенню безпечного освітнього середовища, а саме «особливого психологічного клімату на урочних заняттях, що забезпечує зростання пізнавального інтересу учнів, розвиток у них ініціативності, самостійності, активності мислення, налагодження навчального співробітництва між усіма учасниками освітнього процесу, а як наслідок – активізацію особистісного розвитку кожного школяра» [3].

Дослідниці І. Галіцан і З. Курлянд підкреслюють, що професійна компетентність сучасного педагога реалізується вже не в межах «знаннєвої» парадигми, а через розвивальну взаємодію, що потребує оновлення підходів до підготовки майбутніх спеціалістів. У результаті педагоги мають поступово стати активними учасниками процесу випереджального розвитку здобувачів освіти. Сьогодні технології

передачі «готових» знань мають бути змінено на методики педагогічної фасилітації, наставництва, коучингу та тьюторства, які формують «просоціальний» зміст професійної діяльності майбутніх педагогів [1].

Отже, підготовка майбутніх фахівців до фасилітаційної діяльності має забезпечити здатність здобувачів освіти:

- надавати педагогічну підтримку для особистісного розвитку школярів та супроводжувати їхні академічні досягнення;
- реалізовувати розвивальний потенціал суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі;
- сприяти розвитку прагнення кожного здобувача освіти до самоідентифікації, саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення;
- допомагати розкриттю індивідуальних особливостей, інтересів і пізнавальних здібностей учнів;
- створювати безпечне та розвивальне середовище в ЗЗСО [1].

Отже, підготовка майбутніх педагогів в умовах воєнного стану стикається з багатьма загрозами, але водночас створює простір для розвитку нових компетенцій, важливих для сучасної реальності, таких як здатність до фасилітаційної діяльності. Така здатність педагога до є важливим показником його професіоналізму, оскільки основною метою навчання та виховання здобувачів освіти є не стільки засвоєння знань у вигляді науково визнаних теорій і фактів, які швидко втрачають актуальність та потребують постійного оновлення, скільки розвиток і саморозвиток особистості через самоосвіту, до якої і спонукає фасилітаційна діяльність фахцівця.

Список використаних джерел

1. Галіцан О. А., Курлянд З. Н. Детермінанти підготовки майбутніх учителів до педагогічної фасилітації у професійній діяльності. *Інноваційна педагогіка.* Одеса: ВД «Гельветика», 2020. Вип. 21. Т. 1. С. 172-174.
2. Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів / уклад.: Л. П. Ходанич, Т. В. Палько. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2018. 84 с.
3. Учитель І. Б. Формування фасилітаційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання. *Обрії*. Івано-Франківськ, 2015. 2 №2 (41). С. 73-75.

КОРОБОВА Ольга,
здобувачка третього освітньо-наукового рівня освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ФАСИЛІТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗЗСО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні спричинила значну дестабілізацію в різних сферах суспільного життя. Однією з найбільш уразливих галузей виявилася освітня, яка ще не встигла оговтатися після випробувань глобальною пандемією. Заклади освіти, змушені пристосовуватися до нових загроз та обмежень, зіткнулися з викликом асекурації безпеки, стабільності та доступу до освіти в надзвичайно складних умовах.

Згідно із Професійним стандартом керівника ЗЗСО однією із важливих функцій є забезпечення стратегічного управління розвитком закладу освіти. Відповідно до зазначеної трудової функції, окреслено

«професійні компетентості (за трудовою дією або групою трудових дій)», а саме: нормативно-правова компетентність; компетентність стратегічного управління закладом освіти; компетентність стратегічного управління персоналом [2]. Місія керівника закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою та багатогранною. Основні аспекти управління закладом освіти під час війни стосуються гарантування безпеки, організації освітнього процесу та підтримки психологічного здоров'я учасників освітнього процесу. Керівник ЗЗСО в умовах воєнного стану має бути гнучким, здатним до швидкого реагування на зміни та підтримки морального духу учасників освітнього процесу. Володіння навичками фасилітаційної діяльності спроможне допомогти керівнику боротися із вищезазначеними викликами, оскільки вона і полягає в тому, щоб створювати сприятливі умови для співпраці, навчання та розвитку як здобувачів освіти, так і педагогічного колективу.

Дослідниця Т. Гура визначає фасилітаційну діяльність як недирективний підхід до управління, що здійснюється в рамках самоорганізації керованої системи. На відміну від традиційних методів управління (наприклад, групою), де керівник зосереджений на забезпеченні виконання своїх інструкцій та розпоряджень, у процесі фасилітації він поєднує ролі керівника та, головним чином, лідера групи [1].

Нижче подані складники основних аспектів фасилітаційної діяльності керівника-фасилітатора.

Підтримка відкритої комунікації: допомагає налагодити ефективну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу на засадах активного слухання, обговорення проблем та пошук спільних рішень.

Створення атмосфери довіри та підтримки: створює безпечне

середовище, де кожен учасник процесу може вільно висловлювати свої ідеї, думки та переживання, відчуваючи підтримку.

Мотивація та натхнення: допомагає здобувачам освіти та педагогам знаходити мотивацію для розвитку та самовдосконалення; зараджує формуванню сприятливої для навчання атмосфери.

Розвиток командної роботи: сприяє формуванню команди серед усіх учасників освітнього процесу, де кожен розуміє свою роль і активно працює на досягнення загальних цілей.

Підтримка інновацій: заохочує творчість і новаторство, сприяючи впровадженню нових підходів в освітній процес і управління закладом.

Управління конфліктами: допомагає вирішувати конфліктні ситуації, пропонуючи конструктивні шляхи виходу із суперечок, враховуючи думки всіх сторін.

Ключові обов'язки керівника ЗЗСО під час воєнного стану включають такі аспекти: створення безпечного освітнього середовища; організація освітнього процесу; надання психологічної підтримки; налагодження зв'язків з усіма учасниками освітнього процесу; робота з кадровими питаннями тощо.

Перехід на дистанційне або змішане навчання зумовив необхідність організації навчання для педагогів щодо використання нових технологій, інструментів і платформ для проведення онлайн уроків. Важливим аспектом є адаптація навчальних планів відповідно до реалій воєнного часу, забезпечення виконання освітніх програм.

Надання психологічної допомоги всім учасникам освітнього процесу, особливо тим, хто постраждав від воєнних дій або перебуває у стані постійного стресу, – невід'ємна частина щоденної роботи керівника ЗЗСУ. Керівник-фасилітатор дбає про ментальне здоров'я, сприяючи організації тренінгів щодо психологічної стійкості, управління стресом

та допомоги в адаптації до нових умов. Фасилітаційна діяльність керівника ЗЗСО також сприяє підтримці зв'язку з учасниками освітнього процесу; регулярному інформуванню батьків і здобувачів освіти про зміни в освітньому процесі та заходи безпеки. Співпраця з педагогічним колективом для координації освітнього процесу та вирішення поточних питань не можлива без застосування фасилітаційної діяльності, оскільки ґрунтується на командній діяльності.

Отже, фасилітаційна діяльність керівника у воєнний час є важливим аспектом роботи директора ЗЗСО, оскільки має враховувати реалії ситуації, а також забезпечувати інтеграцію інноваційних і кризових методик управління задля збереження та зміцнення освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Гура Т. В. Педагогічна фасилітація – механізм розвитку лідерськогопотенціалу студентів в умовах технічного університету. *Теорія і практика управління соціальними системами.* 2014. № 3. С. 32-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2014_3_6.

2. Професійний стандарт керівника (директора) закладу загальної середньої освіти від 17 вересня 2021 року № 568-21. URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf (дата звернення: 16.10.2024).

МАЧИНСЬКА Наталія,
докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової та дошкільної освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Формування готовності до здійснення того чи іншого виду діяльності у майбутніх педагогів у процесі практичної підготовки є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних науковців. Серед проблематики активно здійснюються пошуки щодо: форм і методів формування готовності до професійного зростання, педагогічних умов підвищення пізнавальної активності у майбутніх фахівців, чинників формування мотиваційної готовності до самоосвіти тощо. Важливим напрямом наукових розвідок вважаємо дослідження формування готовності у майбутніх педагогів до використання інновацій у професійній діяльності. Провідним тут вважаємо все ж таки поняття «готовність», яке ми трактуємо як здатність, спроможність, підготовленість особи до провадження відповідної діяльності.

Доречним, на нашу думку, є цитування дослідників, які наголошують, що важливим складником інноваційної діяльності викладача вищої школи є його особиста вмотивованість до здійснення інноваційної діяльності, визнання її як такої, що сприяє професійному саморозвитку, самореалізації, акмеологічному зростанню фахівця. Такий викладач постійно здійснює моніторинг актуальних проблем та аналіз наявних шляхів їхнього вирішення; втілює свої здібності та ідеї у власних інноваційних розробках; не зупиняється на досягнутому,

постійно вдосконалює або винаходить нові освітні продукти [1, с. 26-27].

Наші дослідження дають можливість виокремити декілька типів фахівців, які готові до провадження інноваційної діяльності, зокрема це:

1. Пасивні педагоги - це ті педагоги, які можуть впроваджувати, але не хочуть. Такі педагоги можуть застосовувати нові технології у своїй діяльності, але це залежить від засобів, які використовуються для їх стимулювання. Всі нововведення, контент оновлення або форми роботи сприймаються ними як складна необхідність.

2. Інертні педагоги - такі педагоги не хочуть і не можуть впроваджувати інновацій; це педагоги, які, використовуючи старі методи і форми організації освітнього процесу, лише імітують процес введення нового; вони прагнуть лише діяти під «тиском» керівництва.

3. Активні педагоги - педагоги, які хочуть, але іноді не можуть впроваджувати інновації. Такі педагоги позитивно характеризуються реакцією на зміни, інновація для них – це як особиста цінність; у своїй діяльності наслідують нові підходи, не розглядаючи їх творчо.

4. Успішні педагоги - педагоги, які і можуть, і хочуть використовувати інновації; ці педагоги є позитивно вмотивовані, інноваційний підхід у їх діяльності зумовлений високим рівнем готовності й показником особистого бажання; такі педагоги характеризуються глибоким розумінням теорії та реальної практики [2].

Грунтовний аналіз теоретичних джерел дає можливість констатувати, що формування готовності у майбутніх педагогів до використання інновацій у професійній діяльності визначається певними підходами, серед яких:

- інтегрований підхід - питання інтеграції, її різновидів зумовлено провідними напрямами реалізації положень Концепції Нової української школи, яка активно впроваджується в освітній процес закладів загальної

середньої освіти; на зміну початковій школі, НУШ вже є апробованою серед учнів та вчителів 5-6-их класів; інтегрований підхід дає можливість активного впровадження та ефективного застосування різних інтерактивних методів та засобів навчання, що складають сукупність інтерактивних технологій;

- особистісно-оірєнтований підхід зумовлений принипами дитиноцентризму та індивідуального підходу; особистісно-оірєнтований підхід передбачає добір та впровадження інновацій на різних етапах уроку, у різних видах навчально-пізнавальної діяльності упродовж цілого дня (беремо до уваги ранкові зустрічі, які стали незмінним атрибутом робочого дня учнів початкової школи, закінчуючи іграми та інтелектуальними розвагами, які активно використовуються у школах повного дня, що поступово приходять на зміну традиційній групі продовженого дня);

- компетентнісний підхід - визначальний, адже змістове наповнення освітніх, освітньо-професійних програм грунтується саме на компетентностях, які формуються, розвиваються та удосконалюються у здобувачів освіти на різних освітніх рівнях; цей підхід визначає рівень сформованості професійної компетентності учителів початкової школи (а також і асистентів як учителів, так і учнів), рівень набутих компетенцій та компетентностей учнів початкові шоли, які вони здобули ще в умовах закладу дошкільної освіти.

Отож, готовність до використання інновацій у професійній діяльності - це, на нашу думку, насамперед готовність до особистісного самовдосконалення та професійного зростання, що забезпечується конкретними діями та вимагає оволодіння майбутніми педагогами всіма необхідними психологічними засобами самодопомоги і саморозвитку, ефективних шляхів і засобів просування до чітко визначених цілей. Тут

варто взяти до уваги вчителя-наставника, роль якого може виконувати як викладач закладу вищої освіти, так і керівник педагогічної практики (вчитель школи, де студенти отримують практичну підготовку). Саме такий вчитель-наставник може забезпечити належну професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців, адже він володіє найбільш продуктивними способами та прийомами самовдосконалення, що передбачає формування відповідних умінь майбутніх учителів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Рибалко Л., Дін Жуцзе, Овсюк Д. Інноваційна діяльність викладача вищої школи. *Мережа шкіл новаторства України: розвиток професійної компетентності керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у контексті реалізації неперервної освіти* : електрон. зб. тез доп. III Всеукр. наук. Онлайн-конф. з міжнар. участю / за наук. ред. Н. І. Білик. Полтава; Київ : ПАНО ім. М. В. Остроградського, 2023. 144 с. URL: https://pano.pl.ua/iii-vseukrainska-naukova-onlajn-konferentsiia-z-mizhnarodnoiu-uchastiu-merezha-shkil-novatorstva-ukrainy-rozvytok-profesijnoi-kompetentnosti-kerivnykh-naukovo-pedahohichnykh-i-pedahohichnykh-pratsivny/

2. Machynska N., Derkach Y. Formation of readiness of the primary school teacher for professional development in the context of vocational training. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. №34, 2019. С. 139-147. URL: http: //publications.lnu.edu.ua/bulletins/ index.php/ pedagogics/article/view/10582

МУХІНА Тетяна,
старша викладачка кафедри початкової освіти, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, Бердянський державний педагогічний університет

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ XXI СТОЛІТТЯ: РОЛЬ STEM-ОСВІТИ ДЛЯ ЇЇ РОЗВИТКУ

У сучасному світі стрімкі зміни в технологіях, економіці та суспільстві висувають нові вимоги до освітнього процесу. Креативність як одна з ключових компетентностей XXI століття є надзвичайно важливою для успішної адаптації до глобальних викликів і створення інноваційних рішень. Вона допомагає знаходити нестандартні підходи, розробляти нові ідеї та бути гнучким у змінюваних умовах.

У цьому контексті STEM стає ключовим напрямом модернізації освіти та базовим інструментом для формування сучасних навичок майбутнього вчителя. Вона стимулює розвиток критичного мислення, сприяє розвитку креативності, співпраці в групах, командах і забезпечує здатність до впровадження інновацій. Особливу роль STEM-освіта відіграє у підготовці майбутніх учителів, які стають провідниками новітніх підходів у навчанні та здатні ефективно працювати у високотехнологічному середовищі. Дослідження впливу STEM-освіти на розвиток креативності є надзвичайно важливим, оскільки вона не тільки полегшує формування інноваційного мислення, але й забезпечує майбутніх фахівців навичками, необхідними для адаптації до стрімких змін сучасного світу. STEM-освіта інтегрує наукові, технологічні, інженерні та математичні знання, що створює умови для розвитку

міждисциплінарного підходу та вирішення практичних завдань, які вчать аналізувати інформацію, генерувати нові ідеї, експериментувати та розміщувати нестандартні рішення, що є ключовими складовими креативності.

Креативність – це фундаментальна здатність людини, яка дозволяє адаптуватися до змін, генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні рішення. Слово «креативність» походить від латинського «creatio» – «створення» і відображає вміння відходити від шаблонів та мислити нестандартно. Вперше термін з'явився у 1922 р. завдяки Д. Сімпсону, а у 1937 р. Г. Олпорт запровадив його як психологічне поняття. Поширення ж у педагогіці та психології термін отримав у 60-х роках ХХ століття після досліджень Дж. Гілфорда, який визначив 16 характеристик, що формують креативність, серед яких швидкість мислення, гнучкість, оригінальність, допитливість та незалежність ідей від зовнішніх стимулів [4].

Сучасний світ висуває високі вимоги до розвитку креативності. У звіті Давоського економічного форуму креативність входить до топ-10 ключових навичок, поряд із критичним мисленням, комплексним розв'язанням задач та когнітивною гнучкістю. Прогнози на 2025 рік свідчать про те, що креативність, оригінальність та ініціативність залишатимуться серед найважливіших компетентностей, доповнюючись уміннями працювати з новими технологіями. Тобто креативність є необхідною умовою для успіху як у професійній діяльності, так і в повсякденному житті [1].

У сучасній психолого-педагогічній літературі креативність розглядається як особистісна якість, що базується на потребі бути унікальною індивідуальністю; прояв внутрішнього світу людини; інтелектуальна здатність до швидкого вирішення проблемних ситуацій.

Так, на думку Р. Кириченка, це якість, яка дозволяє людині реалізувати свій творчий потенціал через гармонійне поєднання індивідуальних і соціально значущих інтересів [2]. С. Максименко акцентує увагу на тому, що креативність є глибинною природною ознакою особистості, яка дозволяє людині створювати не лише зовнішній, але й власний внутрішній світ [3].

Креативність вважається протилежністю шаблонного мислення. Вона змінює звичний хід думок, пропонуючи нові підходи до вирішення задач і створення унікальних продуктів. Український учений В. Моляко визначає основні ознаки креативності, а саме: оригінальність, фантазію, евристичність, активність, сконцентрованість та чуттєвість. На його думку, прагнення до креативності, заперечення звичних підходів, високий рівень знань і вміння аналізувати є фундаментальними характеристиками творчої особистості [7].

В освітньому контексті креативність виступає важливим суспільним і педагогічним феноменом. Вона пов’язана із творчою діяльністю, яка є основою для розвитку особистості. Як зазначає В. Павленко, креативність формується за сприятливих умов середовища і проявляється в умінні знаходити оригінальні рішення у нестандартних ситуаціях. Творчий підхід майбутнього вчителя до професійної діяльності сприяє розвитку уяви, нестандартного мислення та здатності адаптуватися до змін [4].

Одним із ефективних інструментів для формування креативності є STEM-освіта. Інтегруючи науку, технології, інженерію та математику, вона формує міждисциплінарне мислення та сприяє пошуку новаторських ідей. Ключовими аспектами STEM-освіти є практична спрямованість, моделювання реальних проблем та стимулювання інноваційної діяльності. Завдяки можливості одразу застосовувати

здобуті знання на практиці, майбутні вчителі навчаються знаходити нестандартні рішення, аналізувати помилки та вдосконалювати свої проєкти. Ці підходи узгоджуються з Концепцією розвитку природничо-математичної освіти в Україні, яка передбачає формування ключових компетентностей, серед яких креативність є однією з найважливіших [5].

Креативність у STEM-освіті проявляється як у створенні продуктів інженерної діяльності, так і в мисленні, спілкуванні, почуттях. Згідно з Framework P21, креативність виокремлюють як одну з основних компетентностей XXI століття, яка охоплює здатність генерувати нові ідеї, працювати в команді, ефективно впроваджувати інновації та розглядати невдачі як можливість навчання. Ці навички дають змогу не лише адаптуватися до сучасних умов, а й активно формувати майбутнє, демонструючи винахідливість, відкритість і прагнення до постійного розвитку [6].

Ці аспекти особливо важливі для підготовки майбутніх учителів початкових класів. Вони дають змогу не лише передавати учням знання з різних дисциплін, а й формувати в них навички критичного мислення, креативності та здатності вирішувати складні завдання. Наприклад, створюючи навчальні проєкти, спрямовані на збереження довкілля, майбутні вчителі допомагають молодшим школярам усвідомити важливість екологічних проблем і водночас заохочують їх до пошуку інноваційних рішень.

Отже, креативність є однією з ключових компетентностей XXI століття, яка стає визначальним фактором успіху майбутнього вчителя в різних сферах життя та його професійній діяльності. Розвиток цієї компетентності має стратегічне значення для їхньої підготовки до викликів сучасного світу. STEM-освіта, що базується на інтеграції науки,

технологій, інженерії та математики, є ефективним інструментом для стимулювання креативного мислення та інноваційного підходу до вирішення проблем. Інтеграція STEM у систему освіти дозволяє не лише адаптувати процес навчання до сучасних реалій, але й формувати нове покоління творчих і інноваційних лідерів.

Список використаних джерел

1. Всесвітній економічний форум: майбутнє професій і 10 топ-навичок для 2025 року. URL: https://osvitanova.com.ua/posts/4427-vsesvitniiekonomichnyi-forum-maibutnie-profesii-i-10-top-navychok-dlia-2025-roku (дата звернення: 25.11.2024)

2. Кириченко Р. В. Особливості розвитку креативності майбутніх педагогів. *Актуальні проблеми психології:* збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2013. Том X: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. Вип. 25. С. 185–193.

3. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ : Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.

4. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка.* 2016. Вип. 11. С. 120–131.

5. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 960-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-р (дата звернення: 24.10.2024).

6. Стрижак О. Є., Сліпухіна І. А., Поліхун Н. І., Чернецький І. С. STEM-освіта: основні дефініції. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2017. Т. 62. № 6. С. 16–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_62_6_4 (дата звернення: 26.11.2024).

7. Тягур В. М. Розвиток креативності: підготовка майбутніх вчителів початкових класів до занять з технологічної та мистецької освітніх галузей. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»).* 2022. № 10(15). С. 307–320.

ПОПОВА Ольга,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Євроінтеграційні процеси, воєнний стан та організація освітнього процесу в багатьох закладах вищої освіти в дистанційному режимі зумовили докорінну перебудову професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, здатних компетентно виконувати педагогічну діяльність, що ґрунтується на засадах співробітництва та міжособистісної суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Методологічною основою цього є Концепція Нової української школи, Державна програма «Вчитель», Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», професійний стандарт «Учитель закладу загальної середньої освіти» тощо. Розробка нової філософії освіти, зокрема впровадження ідей Концепції НУШ, потребує від науково-педагогічних працівників пошуків варіативних систем і моделей, інноваційних технологій і методик, які забезпечать випускників сучасної генерації на рівні освітніх стандартів і здобутків цивілізації.

Метою нашої розвідки є спроба висвітлити ключові аспекти впровадження інтерактивних методів навчання майбутніх учителів початкових класів в умовах дистанційного навчання

Проаналізувавши наукові джерела, які висвітлюють проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах воєнного стану, зокрема щодо впровадження різних методів навчання, з'ясували, що зазвичай їх поділяють на пасивні, активні та інтерактивні.

Пасивні методи навчання характеризуються тим, що побудовані на суб'єкт-об'єктних відносинах між викладачем і здобувачами, під час якого зворотний зв'язок (від здобувача до викладача) виражений слабко, майже епізодично. При пасивному навчанні суб'єктом є викладач, а об'єктом – здобувачі або вся академічна група, що працює переважно в єдиному темпі одночасно, незважаючи на особистісні показники і результати [5].

Методи активного навчання допомагають залучити здобувачів до освітнього процесу, розвинути глибше розуміння матеріалу, вимагаючи від них застосування своїх знань і навичок різними способами та зробити їх більш мотивованими до навчання. Індивідуалізація освітнього процесу, активізація навчальної діяльності здобувачів є основними перевагами цих методів [1; 6]. Активні методи покращують навички критичного мислення майбутніх учителів початкових класів, вимагаючи від них аналізувати інформацію, обговорювати її, вирішувати проблеми та приймати рішення. Це розвиває навички співпраці для досягнення спільних цілей. Однак і ці методи не позбавлені недоліків [7]. По-перше, необхідна для активного навчання індивідуалізація вимагає від викладача багато часу і сил на підготовку, організацію роботи й перевірку. По-друге, суб'єкт-об'єктний характер взаємодії стримує індивідуальний розвиток окремих здобувачів: вони розвиваються

настільки, наскільки викладач може і хоче їх розвинути. По-третє, активні методи забирають більше часу на занятті, ніж пасивні, особливо враховуючи дистанційний формат. І при великій наповнюваності груп часто це стає неможливим. Для деяких здобувачів доцільнішими можуть бути пасивні методики. Тому, на нашу думку, значно ефективнішим буде вдале поєднання методів активного і пасивного навчання [1; 6].

Третій вид методів навчання – інтерактивні. Оскільки саме вони є предметом нашого дослідження, спробуємо спинитися на характеристиці їх використання під час професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Сучасна вища освіта вимагає від викладача не лише ґрунтовних знань предмета, а й уміння ефективно взаємодіяти зі здобувачами, мотивувати їх до навчання та створювати сприятливе середовище для розвитку. У зв’язку з цим цілком закономірним є застосування інтерактивних методів як найефективніших інструментів студентоцентрованого навчання.

Інтерактивні методи навчання – це технології, що стимулюють активну участь здобувачів в освітньому процесі через обговорення, рольові ігри, дискусії, проблемні ситуації та колективні проєкти, оскільки дозволяють розвивати критичне мислення, комунікативні навички, здатність до співпраці і самостійної роботи.

Важливим аспектом інтерактивного підходу є те, що він стимулює майбутніх педагогів не лише до засвоєння знань, але й до формування навичок самонавчання і саморозвитку. Застосування таких методів у професійній підготовці вчителів дає змогу викладачам створювати комфортне освітнє середовище, де заняття адаптовані до потреб кожного здобувача.

Як свідчать спостереження, власний досвід, під час підготовки

майбутніх учителів початкових класів у Бердянському державному педагогічному університеті викладачі віддають перевагу інтерактивним методам навчання [6]. По-перше, вони не лише активізують здобувачів, а й допомагають їм розвивати критичне мислення, творчість і формувати навички організації освітнього процесу в початковій школі. По-друге, інтерактивний підхід дає змогу змінити традиційну роль викладача як джерела знань на роль фасилітатора, який сприяє розвитку майбутніх педагогів через взаємодію і співпрацю.

На заняттях з професійно орієнтованих компонентів викладачі найчастіше впроваджують такі інтерактивні методи:

1. *Дискусії та дебати*, які забезпечують заохочення здобувачів до обговорення важливих питань і формують у них уміння висловлювати свою думку та аргументувати позицію. У підготовці майбутніх учителів початкових класів цей метод розвиває навички коректного і толерантного ведення дискусій, а від викладача вимагає здатності спрямовувати обговорення актуальних проблем у конструктивне русло.

2. *Групова робота та колективні проєкти*, які сприяють розвитку комунікативних навичок здобувачів, роботи в команді та вирішення проблем через співпрацю. Це дозволяє викладачам під час організації групової роботи сформувати в майбутніх учителів soft skils, а також координувати спільні дії.

3. *Рольові ігри та ситуаційні вправи* дозволяють відтворити реальні педагогічні ситуації, у яких учасники мають вирішувати проблеми або взаємодіяти за допомогою навичок комунікації. Викладачі досить часто впроваджують цей метод на заняттях, оскільки він дозволяє здобувачам краще підготуватися до управління освітнім процесом початкової школи, зокрема розв’язати конфліктні ситуації чи

мотивувати молодших школярів до активної взаємодії.

4. *Мозковий штурм* передбачає генерування ідей через активне обговорення, який сприяє розвитку творчого мислення. Упроваджуючи цей метод, викладачі формують у майбутніх педагогів стійку мотивацію до пошуку нових рішень та заохочують їх до участі в інтелектуальних дискусіях.

5. *Кейс-метод* теж дуже ефективний в освітньому процесі професійної підготовки, оскільки сприяє розвитку в здобувачів самостійності прийняття рішень у конкретних ситуаціях або проблемах, пов'язаних з виконання обов'язків учителя початкових класів. На основі аналізу реальних практичних ситуацій вдається виявляти основні проблеми та знаходити ефективні стратегії для їх вирішення.

6. *Інтерактивні технології та цифрові інструменти* (онлайн-платформи, інтерактивні дошки, освітні додатки тощо) допомагають викладачеві створити більш динамічне освітнє середовище, активно залучати здобувачів до різних видів діяльності.

Отже, впровадження інтерактивних методів навчання в процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів не лише забезпечує якість навчання, але й формує в здобувачів стійке бажання та готовність самостійно використовувати їх у подальшій професійній діяльності.

З-поміж переваг застосування інтерактивних методів найбільш суттєвими є: формування в майбутніх учителів навичок активного слухання і критичного мислення; розвиток здатності до швидкого реагування на зміни в навчальному процесі; удосконалення комунікативних та організаційних здібностей; можливість створення інклюзивного та комфортного освітнього середовища; забезпечення практико-орієнтованого підходу.

Як переконливо свідчать результати спостережень, інтерактивні

методи навчання дозволяють майбутнім педагогам розвивати не лише професійні знання, але й соціальні та психологічні навички, необхідні для ефективної роботи в початковій школі. Вони формують у здобувачів уміння організовувати навчання так, щоб кожен учасник освітнього процесу міг розвивати свої здібності і досягати успіху. Такий підхід не лише підвищує ефективність навчання, але й формує вчителів початкових класів як гнучких, творчих та відповідальних професіоналів.

Список використаних джерел

1. Будник О. (2018) Використання методик змішаного навчання у закладі вищої освіти. *Освітні обрії*, 5, № 1 (46). С. 4–11. URL: http://surl.li/pnluhs

2. Волкова Н. П. (2018) Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля. 360 с.

3. Демченко В. А., Колодіна Л. С., Кібенко Л. М. (2022) Особливості інтерактивного навчання студентів у ЗВО. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 51. Т. 1. С. 72–75. URL: http://surl.li/rhveui

4. Комар О. А. Інтерактивні технології у ВНЗ. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/375/1/interaktuvni_tehn_VNZ.pdf

5. Моделі активного, пасивного, інтерактивного навчання. http://surl.li/trsnse

6. Попова О., Лесик А. (2023) Формування критичного мислення майбутніх учителів початкових класів в умовах невизначеності. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. №2. С. 400-406.

7. Попова О., Мокляк М., Сорока М., Бабченко В., Іващенко І. (2022) Інтернет технології в дистанційному навчанні під час пандемії. Interational Journal of Health Schitncen. №6. С. 11–22.

РУДЧИК Ольга,
викладачка вищої категорії спеціальних дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які кардинально змінюють усі сфери життя, включаючи освіту. Вища освіта стикається з необхідністю впровадження цифрових інструментів для забезпечення доступності, якості та ефективності навчання. Інтеграція цифрових технологій є ключовим компонентом реформування освітньої системи.

Цифровізація останніми роками стала чи не головною темою інноваційних трансформацій у вищій освіті. Низка досліджень присвячена загальним принципам використання цифровізації в системі вищої освіти [4] узгодження цифровізації освіти з глобальними соціокультурними цифровими тенденціями, [1] розгляд цифрового середовища в освітньому просторі як автономної самодостатньої системи, Гуревич та ін. [2] (досвід цифровізації освітнього кластеру в контексті суспільного розвитку). Праці, в яких розкривається загальне розуміння ролі та статусу цифровізації в підготовці кадрового

потенціалу для закладів вищої освіти, є джерелом позитивного виміру тренду цифровізації освіти загалом. Пандемія COVID-19 зумовила кількісно та якісно нове використання цифрового потенціалу в освітньому процесі.

Основними викликами інтеграції цифрових технологій є інфраструктурні проблеми, низький рівень цифрової грамотності, проблеми академічної доброчесності та психологічні та соціальні виклики. Недостатнє технічне забезпечення університетів, зокрема доступ до високошвидкісного інтернету та сучасного обладнання, залишається одним із головних бар'єрів. Викладачі та студенти не завжди володіють достатніми цифровими компетенціями для ефективного використання технологій у навчальному процесі. Цифрове середовище створює ризики для порушення етики, зокрема через легкий доступ до неправомірних матеріалів або використання штучного інтелекту для написання академічних робіт. Дистанційне навчання може спричинити ізоляцію студентів та зниження мотивації до навчання.

Цифровізація вищої освіти відкриває нові перспективи для навчання та розвитку студентів. Дистанційне навчання, штучний інтелект, аналіз масивів даних та розвиток цифрових компетенцій – основні тренди сучасної освіти. Використання платформ для онлайн-курсів, таких як Moodle, Google Classroom або Zoom, забезпечує гнучкість і доступність навчання для студентів незалежно від їхнього місця перебування. Алгоритми штучного інтелекту дозволяють адаптувати навчальні матеріали до індивідуальних потреб студентів, а також автоматизувати оцінювання знань. Аналітика великих даних допомагає університетам краще розуміти поведінку студентів, визначати ключові фактори успішності навчання та оптимізувати освітній процес. Запровадження курсів цифрової грамотності для студентів і викладачів

сприяє підготовці фахівців, здатних відповідати вимогам ринку праці [3].

Для ефективної інтеграції цифрових технологій у навчальний процес необхідні значні інвестиції. По-перше, слід забезпечити надійну цифрову інфраструктуру, яка включає високошвидкісний інтернет, сучасне обладнання та програмне забезпечення. По-друге, важливо підготувати викладачів до роботи в новому цифровому середовищі, забезпечивши їх необхідними знаннями та навичками. Паралельно з цим необхідно розробити нові методики навчання, які дозволять повною мірою використовувати потенціал цифрових технологій та зробити навчальний процес більш інтерактивним та ефективним. Забезпечення університетів сучасним обладнанням і програмним забезпеченням є основою для цифровізації.

1. Регулярні тренінги та курси підвищення кваліфікації допоможуть викладачам ефективно використовувати цифрові інструменти в освітньому процесі.

2. Необхідно розробляти гібридні підходи до навчання, які поєднують традиційні методи з використанням цифрових технологій.

Інтеграція цифрових технологій у систему вищої освіти є необхідною умовою для забезпечення її конкурентоспроможності та відповідності сучасним викликам. Незважаючи на низку бар'єрів, впровадження цифрових інструментів створює перспективи для підвищення якості освіти, розвитку інноваційних підходів до навчання та формування компетенцій, що відповідають вимогам майбутнього.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Цифровізація вищої освіти: виклики та можливості. Київ: Науковий світ, 2021.

2. Гуревич Р., Коношевський Л., Опушко Н. (2022). Цифровізація освіти сучасного суспільства: проблеми, досвід, перспективи. Освітологічний дискурс, 3-4 (38-39), 22– 46. https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.342

3. Освітні інновації та цифрові технології: збірник наукових праць. Львів: ЛНУ, 2022.

4. Kaputa, V., Loučanová, E., & Tejerina-Gaite, F. A. (2022). Digital Transformation in Higher Education Institutions as a Driver of Social Oriented Innovations. In: Păunescu, C., Lepik, K. L., Spencer, N. (eds). Social Innovation in Higher Education. Innovation, Technology, and Knowledge Management. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030- 84044-0_4

Секція 3. ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ВІЙНИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

ГОГОЦ Дарина,
здобувачка другого (магістерського) рівня освіти,
Національний університет «Острозька академія»
НЕДЗВЕДОВСЬКА Ольга,
викладачка кафедри педагогіки та методики початкового навчання,
Національний університет «Острозька академія»

ЗАСТОСУВАННЯ ВПРАВ З ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Питання психічного здоров'я учнів завжди було і є актуальним, а особливо нині, коли життя без стресів неможливе. У контексті війни, яка приносить значні потрясіння, нестабільність і невизначеність, діти відчувають страх, тривожність, часто стикаються з психічними проблемами та емоційним перевантаженням. У цих умовах важливо навчати молодших школярів психологічної стійкості, яка допоможе їм долати стресові ситуації, адаптуватися до змін та зберігати емоційну рівновагу. Одним із шляхів формування таких навичок є інтеграція вправ і завдань на розвиток психологічної стійкості в уроки української мови, що дозволяє поєднувати формування мовленнєвої компетенції із практичними навичками емоційної регуляції та самоконтролю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій стосовно емоційної стійкості особистості показує широкий науковий інтерес до цієї теми. Зокрема, дослідники, такі як В. К. Вілюнас, Н. Є. Герасимова,

Б. І. Додонова, С. С. Занюк розглядають емоційну стійкість як важливу складову мотиваційної сфери особистості, що забезпечує стабільність у досягненні цілей та витримку перед труднощами. Інші науковці, зокрема Н. А. Амінова та Т. Рібо ототожнюють емоційну стійкість із емоційною стабільністю та витримкою, яка допомагає зберігати внутрішній баланс в умовах стресу. Значення емоцій у розвитку особистості дітей на різних вікових етапах детально досліджено у роботах Л. А. Абрамяна, З. М. Богуславської, Л. С. Виготського, А. В. Запорожця, Д. В. Іванова, А. Д. Кошелевої, Я. З. Неверовича, О. М. Реви та С. Л. Рубінштейна. Їхні дослідження розкривають важливість формування емоційної стійкості з дитинства для успішної соціальної адаптації та гармонійного розвитку особистості на кожному віковому етапі.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні та оцінці ефективності застосування вправ для підвищення психологічної стійкості молодших школярів на заняттях з української мови.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «стійкість» характеризується як «здатність витримувати зовнішній вплив, протидіяти чомусь; відбувається спокійно, розмірено, урівноважено» [2, с. 1196].

Науковці визначають дефініцію «психологічна стійкість» як «помірність, рівновагу сталості й мінливості особистості», «властивість особистості, окремими аспектами якої є стійкість, урівноваженість, опірність». Вона дає змогу особистості протидіяти життєвим труднощам, зберігати здоров'я та працездатність у різних випробуваннях. До основних складових стійкості входять домінанти активності: пізнання, самопізнання, діяльність, інтеракція [1, с. 502].

На рівень психологічної стійкості також впливають індивідуальні

особливості, такі як тип нервової системи, темперамент, стиль поведінки, а на зниження стійкості можуть впливати ворожість, тривожність, агресія, емоційна збудливість тощо. Дослідники психологічної стійкості Г. Циганенко, Ю. Гундертайло звертають увагу на те, що слід спрямовувати зусилля на підвищення стресостійкості усіх учасників навчально-виховного процесу і визначають важливі складові стресостійкості: «1. психологічна пружність, як здатність адаптуватися в несподіваних ситуаціях, відновлювати фізичне й психічне здоров'я, емоційна стабільність та хороша фізична форма; 2. конкретні вміння й навички поведінки в різних надзвичайних ситуаціях» [4, с. 68].

Процес формування психологічної стійкості вимагає врахування вікових особливостей та проявляється у здатності зберігати оптимальний психологічний стан під час змінних обставин та стресу. Головними факторами, що сприяють формуванню психічної стійкості, є виховання, самовиховання, рівень розвитку та досвід. Психічна стійкість – це не просто стійкість нервової системи, а гнучкість психіки, особлива риса характеру, що дозволяє адекватно реагувати на мінливу обстановку [3].

Формування психологічної стійкості у молодших школярів є надзвичайно важливим, оскільки саме в цьому віці дитина розвиває базові навички емоційного регулювання, самоконтролю та стійкості до стресу. Молодші школярі особливо вразливі до зовнішніх впливів, а нестабільність сучасного життя та стресові події, такі як війна чи соціальні негаразди, можуть суттєво впливати на їх емоційне здоров'я. Психологічна стійкість допомагає дітям долати страхи, тривожність, адаптуватися до змін і знаходити внутрішні ресурси для збереження позитивного настрою.

Емоційну стійкість молодших школярів можна розуміти як

здатність їх психіки долати стан надмірного емоційного тиску при виконанні складної діяльності, не піддаючись деструктивним емоційним навантаженням і зберігаючи стабільну позитивну спрямованість емоційних переживань [5]. Розвиток психологічної стійкості в молодшому шкільному віці сприяє формуванню важливих особистісних рис, які стануть основою для подальшого життя: впевненості, емоційної стабільності, здатності протистояти негативним впливам, що підвищує рівень самосвідомості, самоповаги і сприяє гармонійному розвитку особистості.

Значну роль у формуванні психологічної стійкості молодших школярів можуть відігравати уроки української мови, де є можливість інтегрувати спеціальні вправи для її розвитку. Такі вправи можуть включати завдання для емоційної регуляції, розвитку самоконтролю та зниження рівня тривожності, що сприятиме гармонійному емоційному розвитку дітей.

Однією з таких вправ є «Розповідь про власні почуття». Діти можуть вивчати різні емоційні стани, описувати свої почуття у різних ситуаціях, що сприяє розвитку самосвідомості та емоційного інтелекту. Ця вправа дозволяє учням зрозуміти та контролювати свої емоції, що є важливим аспектом психологічної стійкості.

Іншою корисною вправою є «Мовний тренажер для самоконтролю», де учні виконують завдання на управління своїми реакціями в стресових ситуаціях через використання мовних зворотів і виразів, які допомагають зберігати спокій та зібраність.

Ще однією вправою є «Історія про подолання труднощів», у рамках якої учні складають короткі твори або розповіді про те, як герої подолали складні ситуації, що допомагає формувати стійкість у реальному житті.

Наступна вправа – «Емоційний калейдоскоп». Учні отримують картки з різними емоціями (радість, сум, страх, здивування тощо) та повинні скласти з ними речення або невеличкий текст, що відображає емоційний стан персонажа в певній ситуації. Це сприяє розвитку емоційної гнучкості та здатності дітей усвідомлювати свої почуття.

Ще одна вправа – «Діалог з самим собою», де учні прописують листи, у яких обговорюють власні переживання з боку, даючи собі поради з подолання стресу чи труднощів. Така вправа сприяє розвитку внутрішнього самоконтролю і саморегуляції.

Загалом застосування різнопланових історій є основою Сторітелінгу, як методики, що може широко використовуватися у підготовці уроків з української мови, як засіб підвищення резилієнтності особистості учня початкової школи.

Отже, формування психологічної стійкості у молодших школярів є важливим аспектом їхнього всебічного розвитку, що сприяє здатності ефективно справлятися з емоційними труднощами та стресами, зберігаючи психологічну рівновагу. Враховуючи сучасні реалії, зокрема стресові фактори, що впливають на дітей, важливим є інтегрування вправ для розвитку емоційної стійкості у навчальний процес. Зокрема, на уроках української мови можна застосовувати різноманітні вправи, що не лише вдосконалюють мовні навички, але й допомагають учням формувати необхідні навики саморегуляції, емоційної гнучкості та психологічної стійкості. Виконання вправ, які сприяють розвитку емоційного інтелекту, самосвідомості та здатності адаптуватися до змін, допоможе дітям краще долати стресові ситуації та зберігати позитивний емоційний фон, що є основою здорового психічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Варій М. Й. Психологія особистості: Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ. Ірпінь: «Перун». 2004. 1440 с.

3. Міщенко М. С. Психологія особистості: Навч. посібник // Уклад.: М. С. Міщенко. Умань: ФОП Жовтий О. О. 2017. 110 с.

4. Циганенко Г., Гундертайло Ю. Психологічна стійкість у шкільному колективі, як її підтримувати // Психолог, № 5-6, 2017. С. 68-69.

5. Семенов А. А. Емоційна стійкість як детермінанта збереження психологічного здоров'я молодшого школяра / А. А. Семенов // Здоров'я дитини – основа майбутнього життя людини: зб. матеріалів всеукр. наук. конф. Умань: Візаві. 2013. – С. 78-80.

6. Гандзілевська Г. Б., Кондратюк В. В. Ресурси та бар'єри інформаційно-психологічної безпеки вчителів початкових класів в умовах онлайн-начання: резилієнс підхід. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, січень 2021. № 12. С. 35–40.

ГОРБАНЬ Катерина,
здобувачка другого (магістерського) рівня освіти,
Національний університет «Острозька академія»
НЕДЗВЕДОВСЬКА Ольга,
викладачка кафедри педагогіки та методики початкового навчання,
Національний університет «Острозька академія»

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У сучасному інформаційному суспільстві читацька компетентність є основною умовою успішного навчання та всебічного розвитку. Сучасна система освіти спрямована на розвиток здатності учнів працювати з текстами, розуміти прочитане, аналізувати та критично оцінювати інформацію.

У початковій школі формуються основи читання, які впливають на успішність дитини на подальших етапах освіти. Важливим є не лише технічне вміння читати, а й здатність до глибокого розуміння і використання прочитаного.

Читацька компетентність – це інтегрована здатність дитини розуміти, інтерпретувати, аналізувати, критично оцінювати й використовувати інформацію з текстів різного типу. Читацька компетентність охоплює не лише техніку читання, але й здатність розуміти, аналізувати, інтерпретувати і критично осмислювати прочитане. Основні компоненти компетентності: навички декодування тексту, розуміння змісту, критичне мислення, вміння виділяти основні ідеї та оцінювати інформацію.

Складовими елементами читацької компетентності є:

❖ фонематичні навички: розвиток звуко-буквеної системи для кращого засвоєння навичок читання.

❖ лексичне розширення: збагачення словникового запасу учнів для полегшення розуміння текстів.

❖ розуміння змісту: здатність учня зв’язувати текст з особистим досвідом, виділяти головну думку, розуміти причинно-наслідкові зв’язки.

❖ критичне осмислення: розвиток умінь аналізувати і оцінювати прочитане, встановлювати зв'язок між різними частинами тексту.

Базовими методиками та підходами до формування читацької компетентності є:

- Ігровий підхід, що передбачає використання ігор, таких як «Склади історію» або «Читання за ролями», стимулює інтерес до читання і робить процес оволодіння навичками приємним і ненав’язливим.
- Методика «Читання з передбаченням» пропонує учням спрогнозувати розвиток подій або завершення історії на основі прочитаного, що розвиває навички аналізу та критичного мислення.
- Робота з ілюстраціями та візуалізаціями допомагає дітям зрозуміти зміст і структуру прочитаного, а також полегшує сприйняття нової інформації.
- Використання сучасних технологій, таких як: інтерактивні додатки та електронні книги з аудіо- та відеосупроводом можуть сприяти розвитку інтересу до читання та формуванню навичок читання.

Для створення читацького середовища у класі рекомендуємо організовувати:

✓ Книжковий куточок: створення простору з книгами,

адаптованими до віку учнів, що спонукає дітей до самостійного читання.

- ✓ Літературні клуби та обговорення: проведення обговорень прочитаних книг заохочує дітей висловлювати свою думку, формує вміння аргументувати свою позицію і слухати інших.
- ✓ Спільне читання: читання в класі разом з учителем або батьками сприяє формуванню позитивного ставлення до читання і дозволяє ділитися враженнями від прочитаного.

Роль вчителя у формуванні читацької компетентності є значною. Демонстрація позитивного ставлення до читання з боку вчителя мотивує учнів і сприяє їхньому інтересу до книг. Знання індивідуальних інтересів і здібностей кожного учня дозволяє підібрати відповідні книги і завдання, що сприяють розвитку компетентності. Учитель має давати учням конструктивний зворотний зв'язок і мотивувати їх через похвалу за досягнення, що підтримує бажання вчитися і вдосконалюватися.

Однією з основних проблем є відсутність у дітей інтересу до читання. Це можна подолати через інтерактивні методи та індивідуальний підбір книг. У світі цифрових розваг важливо пояснити дітям цінність читання для розвитку особистості, що можна зробити, вводячи у навчання елементи електронного читання. Труднощі з технікою читання, які можуть знижувати бажання читати, потребують індивідуальної підтримки, вправ на розвиток звуко-буквеного аналізу і спеціальних вправ для розвитку технічної сторони читання.

Підсумовуючи, можна сказати, що володіння читацькими навичками є важливим для досягнення успіху в інших навчальних сферах, адже дозволяє легко працювати з інформацією. Формування читацької компетентності потребує комплексного підходу, що включає методики, індивідуальний підхід, розвиток критичного мислення та мотивацію. Формування читацької компетентності є результатом

співпраці вчителів, батьків і самого учня, де кожен відіграє важливу роль у цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Григорова І. М. Інтегровані методи формування читацької компетентності в НУШ. Видання: Педагогічні науки, 2022.

2. Захарченко Н. П. Роль вчителя у формуванні читацької компетентності учнів з урахуванням принципів НУШ. Видання: Педагогічна діяльність, 2020.

3. Іваненко О. В. Методологічні зачади вивчення читацької компетентності учнів початкових класів. Видавництво: Педагогічна наука, 2021.

4. Козлова Г. О. Використання інтерактивних методів у вивченні читання в рамках НУШ. Видання: Інновації в освіті, 2021.

5. Максимова А. С. Спільне читання як засіб формування читацької компетентності в початковій школі. Видання: Педагогіка і психологія, 2020.

6. Петренко І. О. Сімейний вплив на формування читацької компетентності учнів початкових класів. Видання: Освітній світ, 2021.

7. Шевченко Л. М. Індивідуалізація процесу формування читацької компетентності в умовах НУШ. Видання: Нові технології у навчальному процесі, 2022.

ГРУНТКІВСЬКИЙ Анатолій,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Національний університет «Острозька академія»
НЕДЗВЕДОВСЬКА Ольга,
викладачка кафедри педагогіки та методики початкового навчання,
Національний університет «Острозька академія»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Громадянська компетентність – це важлива складова особистісного розвитку учнів, яка визначає їх здатність відповідально діяти в суспільстві. Вона передбачає не лише знання про права та обов'язки громадянина, а й уміння діяти відповідно до цих знань, брати участь у житті суспільства та відстоювати свої інтереси. Формування громадянської компетентності на початковому етапі є пріоритетом, оскільки саме в цьому віці закладаються основи соціальної поведінки та свідомості.

Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку визначають специфіку педагогічного процесу формування громадянської компетентності. Діти цього віку є емоційно чутливими, довірливими, схильними до наслідування. Вони активно пізнають світ, формують власну систему цінностей. Саме тому так важливо створити в освітньому процесі атмосферу довіри, взаєморозуміння та поваги.

Найважливіше у формуванні громадянської компетентності:

1. Методологія, що включає групові завдання, ігри та рольові вправи, допомагає учням розвивати практичне розуміння громадянських цінностей. Наприклад, під час обговорення прав та

обов'язків учні вчаться приймати спільні рішення, розуміти важливість співпраці.

2. Для формування громадянської компетентності важливо розвивати комунікативні та емпатичні здібності, що сприяють толерантності та відповідальності.

3. Громадянська компетентність формується через різні дисципліни: природознавство, читання, трудове навчання. Наприклад, при вивченні природи можна обговорювати екологічну відповідальність та соціальну роль кожного громадянина.

4. Педагог має бути прикладом громадянської позиції, а також активно підтримувати та мотивувати дітей в особистісному розвитку, демонструючи принципи справедливості, відповідальності й соціальної активності.

5. Використання анкет, обговорень та рольових завдань дозволяє оцінити рівень громадянської свідомості учнів. Такі інструменти допомагають не лише вчителю, але й самим дітям краще усвідомлювати свої досягнення і зони розвитку.

Педагог відіграє ключову роль у формуванні громадянської компетентності учнів. Він є для дітей зразком громадянина, який дотримується законів, поважає інших людей і бере активну участь у житті суспільства. Педагог має створити умови для розвитку в учнів ініціативи, самостійності, відповідальності.

Отже, психолого-педагогічні аспекти формування громадянської компетентності вимагають цілісного підходу, який базується на розвитку соціальних, емоційних і когнітивних навичок. Ефективна реалізація цього завдання дозволяє виховати покоління відповідальних та соціально активних громадян, готових до життя в демократичному суспільстві. Формування громадянської компетентності учнів

початкових класів – це тривалий і багатогранний процес, який вимагає спільних зусиль педагогів, батьків та учнів. Завдяки цілеспрямованій роботі можна виховати активних, відповідальних громадян, які здатні будувати демократичне суспільство.

Список використаних джерел

1. Каламаж Р. В. Політична культура студентської молоді у контексті компетентнісного підходу / Р. В. Каламаж, В. О. Ільницький // PSYCHOLOGICAL JOURNAL. 2018. № 3 (13). С. 53–66.

2. Сігова А. Г. Формування громадянської компетентності учнів початкових класів. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/20241 (дата звернення 10.11.2024).

3. Психологія мислення : підручник / І. Д. Пасічник, Р. В. Каламаж, О. В. Матласевич, У. І. Нікітчук та ін. ; за ред. І. Д. Пасічника. Острог : Вид-во НаУОА, 2015. 560 с.

4. Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. Компетентнісні засади змісту освіти в 11-річній школі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 28-29 берез. 2013 р.). Київ. 2013. С. 188-195.

ЗАВГОРОДНЯ Наталя,
викладачка англійської мови, спеціаліст вищої категорії,
Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ПЕРЕДВИЩОЇ ФАХОВОЇ ОСВІТИ

Сьогодні соціально-емоційне навчання (СЕН) розглядається як невід'ємна частина освіти та розвитку людини. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) визначає його як процес, через який усі молоді люди та дорослі набувають і застосовують знання, навички та ставлення до розвитку здорової ідентичності, керування емоціями та досягнення особистих і колективних цілей, відчуття та виявлення емпатії до інших, встановлення та підтримки стосунків та прийняття відповідальних та турботливих рішень [3].

У цій статті обговорюється важливість соціально-емоційного навчання під час вимушеного дистанційного навчання, основні принципи його інтеграції в освітній процес та деякі прийоми роботи на заняттях з англійської мови в закладах передвищої фахової освіти, які допомагають студентам розвиватися соціально та емоційно та забезпечити їм додаткову психологічну підтримку в період війни.

Дистанційне навчання зазвичай відбувається в надзвичайних ситуаціях, які часто призводять до певної травми - фізичної чи психологічної. Реакції на травматичний досвід у різних людей варіюються і зазвичай пов'язані з віком. Шон С. стверджує, що травма-інформовані практики є цілісними і вимагають зміни парадигми як на

рівні персоналу, так і на організаційному рівні, оскільки вони змінюють культуру, практику та політику навчального закладу. Неспокійні часи взагалі, і поточна ситуація в Україні, зокрема, закликає викладачів бути чутливими до того, що відбувається зі здобувачами освіти, їхніми батьками та родичами [5, с. 71].

Саме тому СЕН стає особливо важливим у випадках надзвичайних ситуацій, таких як пандемії, природні катастрофи, війни тощо. Соціально-емоційне навчання допомагає розвинути здібності розуміти та керувати емоціями, контроль особистої поведінки, встановлення та підтримання стосунків, співпереживання іншим. І хоча формально ці здібності не мають відношення до змісту шкільних предметів, їх можна розвивати, додаючи елементи СЕН.

Дослідження українських науковців і педагогів О. Волошиної, І. Грушевської, Н. Бойченко, Л. Бойченко, О. Кравець, О. Маруненко, М. Підласого з приводу імплементації СЕН у освітній процес зумовило початок впровадження його елементів методистами та викладачами освітніх закладів України. У своїх роботах вони досліджують розвиток соціально-емоційних компетентностей здобувачів освіти, аналізують ключові компоненти СЕН, наводять приклади соціально-емоційних вправ [1].

СЕН формує комплекс із п’яти життєвих компетенцій: самоусвідомленість, самоуправління, відповідального прийняття рішень, навичок взаємовідносин та соціальної обізнаності [3]. Для СЕН не потрібна спеціальна навчальна програма чи окремі заняття, оскільки його можна інтегрувати у будь-яку діяльність, яку ви виконуєте на занятті дистанційно чи офлайн. Для успішної імплементації СЕН в освітній процес з англійської мови треба дотримуватись наступних принципів.

По-перше, викладачеві слід бути відкритим та сприйнятливим до почуттів студентів та дотримуватися рутин перевірки почуттів (feelings check-ins). З них можна почати або закінчити заняття, організуючи роботу зі словниковим запасом з теми «Емоції та почуття». Студенти можуть складати речення або міні-історії, коментувати фото з зображенням тварин, героїв фільмів та мультфільмів, які проживають певний емоційний стан, співвідносити його зі своїм станом. Таким чином можна не лише активувати використання потрібних лексичних одиниць у різних контекстах, а й покращувати навички самоусвідомленості та управління емоціями. З цією метою можливе використання музики, поезій або пісень, які стимулюють емоційний відгук студентів. Тексти пісень можна вивчати напам'ять, аналізувати їх зміст та обговорювати англійською емоції та почуття, які вони викликають, ситуації, які призвели до виникнення цих емоцій тощо [3, с. 163].

Важливо дати студентам час і простір для розмови про цікаві та важливі для них речі. Якщо вони не хочуть брати участь в даний момент, не змушувати їх, оскільки може бути причина. Але якщо таке небажання має систематичний характер, слід з'ясувати чи потребують такі студенти додаткової психологічної підтримки.

Наступний принцип полягає у чіткості викладу навчального матеріалу, що є особливо важливим в кризові періоди, коли життя учасників освітнього процесу надмірно насичене змінами. Можна починати заняття, обговорюючи зі студентами, що саме вони будуть робити і якими є очікувані результати. Це створює основу для рефлексії та самооцінки після завершення занять або проєктів. Дуже ефективним в цьому випадку є використання дорожньої карти теми, яка допомагає скласти загальний план вивчення теми, включає різні цілі та практичні задачі, етапи, навички та мовні фокуси, порядок навичок мислення від

запам'ятовування (remembering) до створення (creating) та попередні дії в асинхронному або синхронному режимі залежно від ситуації. [6, с. 28].

В часи надзвичайної ситуації викладачеві особливо важливо бути гнучким під час організації освітнього процесу в умовах вимушеного дистанційного навчання. Мається на увазі встановлення пріоритетів у змісті та діяльності, балансування між режимами навчання, варіювання домашніх завдань, управління часом заняття та часом для самостійного опрацювання завдань для того, щоб дати можливість досягти успіху всім студентам. Обов'язковим є врахування емоційного стану студентів під час проведення заняття, відведення часу на релаксацію, дихальні вправи, щоб допомогти студентам зняти стрес та створити сприятливу атмосферу на занятті [3, с. 163].

Не менш пріоритетним в умовах воєнного стану є підтримка зв'язку та постійне залучення студентів через сучасні засоби зв'язку – месенджери, соцмережі тощо, що забезпечує створення освітнього простору, який сприяє взаємодії та емоційній підтримці. Викладач може залучати студентів до колективних проєктів або сесій співробітництва, щоб створити сприятливу атмосферу для спілкування та взаємодії між учнями. Вміння взаємодіяти один з одним, можливість чути і бути почутим, робити щось разом допоможуть студентам впоратися з травмою, занепокоєнням, зменшити відчуття ізоляції та, зрештою, відчути себе в безпеці.

Остання, але не менш важлива стратегія – це залучення до вирішення проблемних ситуацій. Вирішення проблем йде разом із критичним мислення як одна з основних життєвих навичок. Це вміння передбачає вирішення нестандартних завдань та запитання, знайомство з різними точками зору на проблеми, оцінка доказів за і проти, різних позицій. На заняттях з англійської мови цьому сприяє впроваджування

дискусій про емоції та почуття, які пов'язані з певними життєвими ситуаціями студентів. Це допомагає не лише удосконалювати їх комунікативну компетентність, а й навчає виражати свої емоції англійською мовою.

Таким чином, практика впровадження соціально-емоційного навчання в освітній процес з англійської мови має позитивний вплив на підвищення емоційної стійкості учнів, їх мотивації, позитивного ставлення до оточення та академічної успішності [5]. Але ця робота стає ефективною за умови дотримання таких принципів СЕН, як відкритість, чіткість та послідовність, гнучкість, залученість до вирішення проблемних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Бондарева І. В. Формування соціально-емоційних компетентностей у молодших школярів за допомогою ігрових технологій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки. 2018. № 43. С. 9-18.

2. Ябурова Г. Ю. Адаптація програми соціально-емоційного та етичного навчання до викладання англійської мови в початковій школі. Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія, випуск 3, 2023. С. 162-165. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/29.pdf (дата звернення: 22.10.2024).

3. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (2020) What is the CASEL Framework. URL: https://casel.org/fundamentals-of-sel/what-is-the-casel-framework/#communities (дата звернення: 24.10.2024).

4. Gonzales M. Emotional Intelligence for Students, Parents, Teachers and School Leaders. A Handbook for the Whole School Community. 2022. URL: https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-19-0324-3 (дата звернення: 12.10.2024).

5. Insights into Remote Learning and Teaching Teacher's Guide. URL: https://americancouncils.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/Нав-чально-методичний-посібник-1.pdf (дата звернення: 22.10.2024).

КОЧЕРГА Євгенія,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Освітній процес завжди характеризувався наявністю різноманітних стресогенних факторів, які безумовно впливали на всіх учасників. Війна в Україні додала додаткових викликів, з якими мають справлятися як дорослі, так і діти. Тривале перебування в таких умовах викликає хронічний стрес, який негативно відображається на психічному здоров'ї. Саме тому такою важливою наразі є психологічна підтримка всіх учасників освітнього процесу. Дисципліни, які викладаються на кафедрі психології, покликані не лише дати студентам систему психологічних знань та навчити їх використовувати на практиці. На нашу думку, під час викладання психологічних дисциплін необхідно надавати і психологічну підтримку студентам.

Однією із таких дисциплін, під час вивчення якої студентам можна надавати психологічну підтримку, є, наприклад, курс «Особливості психокорекції та психотерапії дітей і підлітків», який викладається для здобувачів другого (магістерського) ступеня за спеціальність 013 Початкова освіта. Основною метою вивчення курсу є забезпечення здобувачів освіти необхідними знаннями загально-теоретичних основ і організаційно-методичних засад психокорекції й психотерапії дітей та підлітків; формування умінь і навичок застосовувати на практиці психокореційний та психотерапевтичний інструментарій, який ґрунтується на теоретико-методологічних принципах психокорекції й психотерапії дітей та підлітків; розвиток професійної культури та етики надання психокорекційної та психотерапевтичної допомоги дітям та підліткам.

Проводячи лекційні та практичні заняття з курсу, ми обов'язково звертаємо увагу на психоемоційний стан студентів, використовуємо різноманітні інтерактивні вправи, вправи для покращення комунікації та ін. Особливо корисним, на нашу думку, є використання арттерапевтичних технік для підтримки здобувачів вищої освіти. Ми вважаємо, що використання арттерапевтичних технік є однією із перспективних здоров'язбережувальних технологій, які сприятимуть профілактиці емоційного та професійного вигорання педагогічних працівників [3]. А в сучасних умовах арттерапевтичні техніки є найбільш безпечним та ефективним способом психологічної підтримки майбутніх вчителів початкових класів.

Арттерапія являє собою процес зцілення за допомогою творчого самовираження. Зцілення, при цьому, мається на увазі не як лікування, а як досягнення особистістю цілісності, розуміння себе, своїх потреб,

емоцій та почуттів і можливості на цій основі обирати ефективні способи взаємодії з оточуючим світом.

Для психологічної підтримки студентів ми орієнтуємося на стратегію психосоціального відновлення особистості, запропоновану О. Вознесенською:

«- усвідомлення існуючих проблем психічного профілю;

- вивільнення та усвідомлення, диференціація сильних почуттів, що супроводжують кризові стани, важкий період життя;

- пошук та створення ресурсів, прийняття ресурсів виживання та подолання, що задіяні в травматичному чи кризовому досвіді;

- переосмислення власного досвіду та прийняття себе «нового», побудова нових когнітивних, комунікативних та поведінкових патернів, виявлення, усвідомлення та привласнення нових ресурсів, можливостей та здібностей» [2].

Також О. Вознесенська зазначає, що «саме арттерапія дає відповіді на виклики війни в сфері ментального здоров'я – втрата відчуття безпеки та порушення довіри до світу, підвищення тривожності; потреба в опануванні сильних почуттів та навчання саморегуляції; проблеми у спілкуванні, пов'язані з адаптацією в новому середовищі – що визнають і фахівці, які працюють в інших психотерапевтичних підходах, вдало поєднуючи свої напрацювання з образотворчими техніками та методиками арттерапії» [1, с. 4].

Під час проведення занять в дистанційному форматі зі майбутніми вчителями початкових класів нами були використані такі види арттерапії: ізотерапія, бібліотерапія, кінотерапія, мандало терапія, колажування, створення інсталяцій, кольоротерапія, фототерапія, ландшафтна терапія, медіа-арттерапія та метафоричні асоціативні

карти. На рис. 1. представлено приклади проведених арттерапевтичних вправ з використанням техніки «Каракулі».

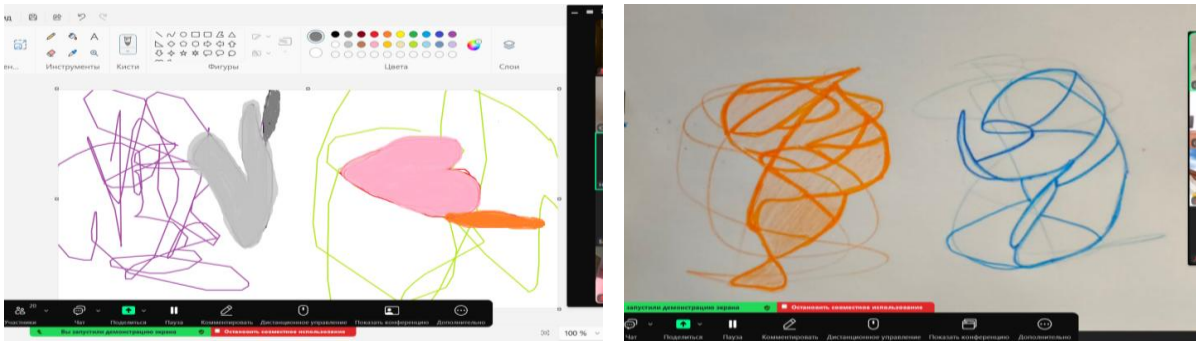

Рис. 1. Приклади створених малюнків за арттерапевтичною технікою «Каракулі»

Під час дистанційного формату роботи можна, наприклад, створювати малюнки на папері, а можна використовувати додатки для малювання в електронному вигляді. Створені малюнки, колажі, інсталяції і т.п. можна фотографувати та демонструвати на екрані для проведення колективного обговорення.

Зворотній зв'язок від здобувачів освіти, які виконували запропоновані арттерапевтичні вправи, засвідчив, що такий формат роботи є дуже корисним та позитивно впливає на їх психоемоційний стан. Отже, ми вважаємо, що використання арттерапевтичних технік під час проведення занять з майбутніми вчителями початкових класів є перспективним напрямом удосконалення освітнього процесу. Уважаємо за необхідне розробити окремий курс з арттерапії для майбутніх вчителів початкових класів. А також проведення додаткових тренінгів або арттерапевтичних підтримуючих зустрічей для здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Арттерапія і війна: контексти і досвід практичної роботи /за заг. ред. Н. Кальки, Г. Одинцової. [Колективна монографія]. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 283 с.
2. Вознесенська О. Л. Арт-терапія як засіб психосоціального відновлення особистості. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки* : [Зб. наук. праць] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка. № 3 (29). С. 40–47. URL: http://surl.li/kpmvga
3. Кочерга Є. В. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2021. 321 с. URL: https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/4173

МЕЛЬНИК Ольга,
здобувачка другого (магістерського) рівня освіти,
Національний університет «Острозька академія»
НЕДЗВЕДОВСЬКА Ольга,
викладачка кафедри педагогіки та методики початкового навчання,
Національний університет «Острозька академія»

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У сучасних українських реаліях особливого значення набуває проблема громадянського виховання підростаючого покоління. Це

зумовлено соціальною структурою виховання нового покоління громадян, які здатні виконувати свої обов'язки, вміють захищати свої права, досконало знають і поважають демократичні цінності, є інноваційними та вміють керувати власною життєдіяльністю та громадські справи [4].

Формування у дорослих школярів лідерської життєвої та освітньої компетентностей, особливо громадянської, є одним із основних напрямків державної соціальної та освітньої політики. Громадянська компетентність є ключовим фактором формування свідомого громадянина Української держави.

У становленні національної демократичної держави однією з передумов є створення свідомо активного громадянства, яке складається з громадян, які дотримуються демократичних цінностей і орієнтирів у своїй поведінці та своєю діяльністю створюють громадянські ініціативи та культуру демократії [2, с. 4].

Відповідно до Словника іноземних мов компетенція (від лат. competens (competens) – належний, адекватний) означає розуміння, розуміння, повноваження [6].

У Законі України «Про освіту» поняття компетентності визначається як динамічне поєднання знань, умінь, навичок, установок, установок, ціннісних орієнтацій та інших особистісних характеристик, які дають змогу людині успішно спілкуватися з людьми, професійно поводитися та /або за лінією освіти [4].

Поняття компетентності, зокрема громадянської, у сучасному українському дослідницькому просторі набуло розвитку протягом останнього десятиліття. Однак ми не можемо зробити висновок, що дослідники-педагоги не розглядали це питання і що не було потреби цілісного виховання школярів у сфері навчання. Питання виховання та

формування свідомої особистості та громадянина актуальне завжди, адже школа – це не лише навчання, а й виховання учнів. Розглянуто формування громадянської компетентності як концепцію громадянської освіти.

У працях Г. Ващенко приділено увагу громадянському вихованню, зазначивши, що школа повинна приділяти більше уваги громадянському вихованню молоді. Недостатньо дати учням знання, недостатньо виховати в них патріотизм. Крім слів, потрібні дії. Учні повинні навчитися виконувати свої громадянські обов'язки та бути відповідальними перед шкільною громадою та вчителями. Життя учнів у школі має бути комплексним, задовольняти якомога більше потреб у здоров'ї, а учні мають бути не лише споживачами, а й виробниками [1].

Можна сказати, що результатом громадянської освіти має бути формування громадянських компетентностей. Зазначимо, що виховання громадянськості – це цілий комплекс державних заходів, що здійснюються на рівнях виконавчої влади та соціальних інститутів, метою та наслідком яких є набуття громадянської компетентності особи як повноправного члена суспільства. Оскільки школа має значний виховний вплив на підростаюче покоління, формування громадянської компетентності слід починати з початкової школи.

Щоб уникнути плутанини понять, що використовуються в кваліфікаційній роботі, ми вважаємо за необхідне зосередитися насамперед на понятті компетентності та різних підходах до її визначення.

За Д. Равеном, основними компонентами компетентності є: внутрішньо мотивована поведінка, пов'язана з системою цінностей людини: ініціатива, лідерство, безпосередня увага до механізмів роботи організації та суспільства в цілому, а також вплив мислення сам, що

дозволяє їх виробляти; уявлення та очікування щодо механізмів дії суспільства та ролі особистості в суспільстві. Тут важливо те, як люди думають про себе та про роль, яку вони самі відіграють у роботі організації [2].

Сформоване громадянство включає громадянську компетентність особи, її здатність активно, відповідально та ефективно реалізовувати свої громадянські права та обов'язки для розвитку демократичного суспільства. Громадянська компетентність є однією з основних компетентностей людини. Це включає:

- громадянські знання, що ґрунтуються на думках про форми та практику діяльності громадян у політичній, правовій, економічній, соціальній та культурній сферах демократичної держави;

- громадянські навички та досвід участі в громадсько-політичному житті, практичного застосування знань;

- громадянські чесноти – норми, установки, цінності та поведінка, характерні для громадянина демократичного суспільства [4].

Поняття компетентності в Державному стандарті початкової загальної освіти визначається як інтегрована здатність, набута особою в процесі навчання, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлень, які можуть бути інтегровано реалізовані на практиці [6].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про неоднозначність поняття «громадянська компетентність». За змістом науковці часто характеризують поняття так: громадянськість, громадянська позиція, громадянська поведінка, громадянський інтелект, громадянська культура, громадянська свідомість тощо [3].

Важливість громадянської компетентності зазвичай розглядається в контексті поняття громадянства. У широкому розумінні громадянськість розглядається як інтегральна властивість особистості,

що інтегрує компоненти громадянської компетентності, а у вузькому розумінні особистість як відмінна риса серед інших громадянських якостей [1].

У нашому дослідженні насамперед необхідно звернути увагу на поняття компетентності, визначені в нормативних актах, що регулюють соціальну сферу та відносини у сфері освіти в Україні, які мають різну юридичну силу. Запровадження НУШ та нових Державних стандартів освіти спонукатиме науковців та освітян до кращого розуміння необхідності та важливості формування громадянської компетентності школярів.

Нове українське суспільство вимагає нового підходу до навчання та виховання школярів. Під час написання кваліфікаційної роботи ми розглядали передусім проблему формування громадянської компетентності учнів загальноосвітньої школи через призму НУШ. У методичних рекомендаціях з національно-патріотичного виховання в загальноосвітній школі зазначено, що «у початкових класах соціальна та громадянська компетентності інтегруються з усіма міжпредметними сферами освіти і спрямовані на соціалізацію особистості, вікові норми та виховання особистості, громадян».

Важливо зазначити, що освіта громадянської компетентності охоплює знання, уміння та навички, якими повинен засвоїти учень, а також обов’язком учителя є навчити застосовувати ці знання та навички на практиці. Для формуванні громадянської компетентності молодших школярів необхідно використовувати теоретичну модель громадянської позиції людини, яка включає три структурні компоненти: емоційний, раціональний та поведінковий. У науковій літературі з даної проблеми виходить, що громадянська компетентність людини – це сукупність готовності та здібностей, які дають їй змогу активно, відповідально та

ефективно реалізовувати комплекс прав і свобод, застосовувати знання про громадянські цінності, практика [6].

Таким чином, спираючись на наукові дослідження та чинне законодавство України, можна стверджувати, що поняття громадянської компетентності є багатогранним і важливим у сучасних українських реаліях. Структура громадянської компетентності включає соціальні, політичні, правові, правові, культурні аспекти життя. Для розвитку громадянської позиції людини необхідно звернути увагу на базові структурні компоненти: емоційний, раціональний та поведінковий. Основне завдання громадянської компетентності – навчити учня навичкам життя в суспільстві з чіткою громадянською позицією, а це дозволить учневі забезпечити розвиток його психічного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Протасова Н. Г., Паращенко Л. І., Оврачук О. В., Полторак В. В. Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини в Україні. Київ. НАДУ. 2011. 100 с.

2. Рамкова програма ЄС щодо оновлених ключових компетентностей від 17.01.2018 р. URL: http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53 (дата звернення 10.11.2024).

3. Ремех Т. О. Сутність і структура громадянської компетентності учня нової української школи. *Український педагогічний журнал*. Київ, 2018. № 2. С. 34–41.

4. Роговець О. В. Громадянське виховання молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи. дис. д-ра пед. наук. 13.00.07 / Уманський держ. пед. університет ім. Павла Тичини. Умань. 2013. 443 с.

5. Савченко О. І. Компетентнісний підхід до навчання української мови в основній школі. Українська мова і література в школі. Харків. 2012. № 4. С. 51-64.

6. Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. Компетентнісні засади змісту освіти в 11-річній школі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 28-29 берез. 2013 р.). Київ. 2013. С. 188-195.

НЕКІГА Лариса,
учителька зарубіжної літератури,
Запорізька гімназія № 75 Запорізької міської ради

ЛІТЕРАТУРНА ТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРАВМ УЧНІВСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення в Україні створило безпрецедентну гуманітарну кризу, а діти стали одними з найбільш вразливих груп. Літературна терапія може стати ефективним інструментом для їхнього психологічного відновлення.

Літературна терапія – це метод психологічної допомоги, який використовує літературу як інструмент для розуміння себе, своїх почуттів та переживань. Під час літературної терапії люди читають, обговорюють та створюють власні тексти, щоб досліджувати внутрішній світ, розвивати емоційний інтелект та впоратися з різними життєвими труднощами.

Література – потужний інструмент, який здатний формувати наш внутрішній світ, впливати на наші емоції, думки та дії. Цей вплив відбувається через низку складних психологічних процесів. Читаючи про

чужі страждання, радощі, конфлікти, переживаємо подібні емоції, ніби самі опинилися в цій ситуації, що дозволяє нам вивільнити накопичені емоції та досягти емоційного очищення. Література допомагає нам розвивати емпатію, тобто здатність розуміти та співпереживати іншим людям. Через історії героїв і героїнь вчимося бачити світ їхніми очима, розуміти їхні мотиви та почуття.

Читання викликає в нас широкий спектр емоцій – від радості і захоплення до смутку і гніву. Емоції не можуть бути поганими чи хорошими, усі вони створені для чогось, але в будь-якому випадку вони збагачують наш внутрішній світ. Читаючи, ми проєктуємо свої власні досвіди, почуття та страхи на літературних персонажів, таким чином, краще розуміючи себе.

Літературна терапія, яка використовує силу слова для подолання емоційних труднощів та особистісного зростання, має тісний зв'язок з розвитком читацької грамотності. Обидва процеси взаємодіють та посилюють один одного, створюючи міцний фундамент для всебічного розвитку особистості.

Читацька грамотність – це здатність учня розуміти, використовувати, оцінювати й осмислювати письмовий текст задля досягнення певних цілей, розширювати свої знання й читацький потенціал, а також готовність брати активну участь у житті суспільства [1].

У читанні українські учні показали результат на 38 балів нижчий, якщо порівняти з дослідженням 2018 року. 59% учнів досягли базового рівня в читанні, 29% – рівня 3 і вищих. У середньому українські учні відстають у читанні від учнів країн ОЕСР приблизно на два з половиною роки навчання за стандартами PISA [2].

В літературній терапії основний акцент робиться на глибокому аналізі текстів. Учні і учениці не просто читають, а й розбирають символи, підтексти, емоції персонажів, що розвиває здатність бачити за словами глибинний зміст, що є ключовим компонентом читацької грамотності. Терапія заохочує до критичного осмислення прочитаного, аналізують авторські прийоми, оцінюють достовірність інформації, формують власні судження. Коли читання пов'язане з особистим досвідом і емоціями, воно стає більш цікавим, захоплюючим та допомагає подолати бар'єри, створити позитивну асоціацію з читанням.

Літературна терапія та розвиток читацької грамотності – це два взаємопов'язані процеси. За допомогою літературної терапії можна зробити читання більш захопливим, змістовним та корисним для особистісного зростання.

Літературна терапія на уроках зарубіжної літератури може стати не лише цікавим доповненням, а й ефективним інструментом для розвитку емоційного інтелекту, критичного мислення та творчості.

Застосування елементів літературної терапії на уроках зарубіжної літератури не тільки зробить навчання більш цікавим та ефективним, але й сприятиме всебічному розвитку учнів і учениць, допомагаючи їм краще розуміти себе та світ навколо:

- Вправа «Колесо емоцій»: після читання фрагмента твору, учні і учениці малюють на дошці або на аркушах паперу «колесо емоцій», визначаючи, які почуття викликали в них дії та слова героїв або героїнь;
- Вправа «Лист герою»: учні і учениці пишуть листи улюбленим або, навпаки, неприємним персонажам, висловлюючи свої думки, почуття та даючи поради;

- Вправа «Створи власну історію»: пропонуємо учням і ученицям продовжити уривок з твору, створити альтернативний кінець або написати власну історію на основі прочитаного.

На прикладі повісті Марка Твена «Пригоди Тома Сойєра» можна розвивати навички розуміння поняття дружби на персонажів твору. Активність перша «Коло друзів»: учні і учениці об'єднуються в малі групи та малюють коло. У центрі кола вони пишуть ім'я головного героя – Тома Сойєра. Потім навколо кола вони записують імена інших персонажів, з якими Том дружить, і з'єднують їх лініями. Далі групи обговорюють, які якості об'єднують цих персонажів, які труднощі вони долають разом, чим складають велику систему турботи одне про одного. Активність друга «Лист другу»: учні і учениці пишуть листа від імені одного з персонажів до іншого, висловлюючи свої почуття, подяку, прохання або закиди. Гекльберрі Фін може написати листа Тому, подякувавши йому за пригоди або висловивши своє занепокоєння щодо його поведінки. Активність третя «Комікс до твору»: створення коміксів на основі улюбленого епізоду з книги є захоплюючим та креативним. Учні і учениці можуть вибрати будь-який момент, який їм найбільше запам'ятався, і зобразити його у вигляді коміксу в онлайн-інструментах: Canva (https://www.canva.com/uk_ua/stvoryty/komiksy/), Witty Comics (https://www.wittycomics.com/), StoryboardThat (https://www.storyboardthat.com/) [3]. Також, можна створити персональний емоджі до персонажів твору в онлайн-інструменті Bitstrips (https://www.bitmoji.com/).

Вправи та активності розвивають уяву, творче мислення та вміння висловлювати свої думки письмово, допомагає візуалізувати прочитане, глибше проникнути в образ та розвинути навички письма. Приклади

можна адаптувати до будь-якого іншого твору, який вивчається в програмі, головне підбирати завдання, які підсилюють учнів і учениць

Літературна терапія потужний інструмент на уроках зарубіжної, який дозволяє не лише глибше зануритися в світ художніх творів, а й сприяє всебічному розвитку учнів і учениць. Таким чином, літературна терапія є не просто додатковим інструментом на уроках зарубіжної літератури, а й важливою складовою освітнього процесу, що сприяє всебічному розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / кол. авт. : Г. Бичко (осн. автор), Т. Вакуленко, Т. Лісова, М. Мазорчук, В. Терещенко, С. Раков, В. Горох та ін. ; за ред. В. Терещенка та І. Клименко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. 395 с.

2. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 (режим доступу: https://cutt.ly/EeJZiQvH)

3. Створюємо власні комікси: шість кращих онлайн-ресурсів (режим доступу: https://cutt.ly/BeJZlnZC)

САПРАНКОВА Катерина,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
КРЮЧКОВА Юлія,
асистентка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: УМОВИ І ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ

Однією з ключових проблем, що постає перед сучасними закладами загальної середньої освіти, є прояв агресивності у молодших школярів. На основі чисельних досліджень можна однозначно стверджувати, що це питання є важливим для педагогічних працівників, психологів закладів освіти та батьків здобувачів початкової освіти. Розвиток сучасного суспільства супроводжується швидкими змінами у соціальних, економічних, політичних та духовних аспектах, що призводить до зростання деструктивних проявів у розвитку особистості та поведінці суспільства в цілому. Особливе занепокоєння викликає збільшення проявів агресивної поведінки, які стають все більш поширеними в освітніх закладах. Дослідження показують, що під час навчання та у сімейному колі дитина зазнає впливу соціальних, біологічних і психологічних факторів, які можуть по-різному впливати на її розвиток. Оточення безпосередньо формує певні моделі поведінки, які дитина згодом проявляє у суспільстві. Тому вже на ранніх етапах прояву агресії важливо вчасно вжити заходів для її корекції.

Проблематикою психологічної характеристики агресивності здобувачів початкової освіти займалися багато науковців, серед яких:

З. Адамська, Т. Білан, І. Бреценко, М. Буртин, І. Бумчей, В. Дяченко, О. Лісовець, І. Мельник, І. Сідорак, І. Скамаровська, Д. Сушко, А. Тернова, М. Федорова та інші.

Дослідники вважають, що на формування стійкої агресивної поведінки у дитини як способу самовираження і самоствердження впливають такі ключові фактори:

- потреба у визнанні (бажання бути лідером і отримати визнання серед однолітків спонукає до агресивної поведінки);

- низька самооцінка (невпевненість у собі змушує дитину сприймати навколишній світ як ворожий);

- вплив однолітків (дитина намагається бути схожою на інших і не виглядати слабкою, наслідуючи агресивну поведінку однолітків);

- фрустрація (незадоволеність власних потреб, таких як любов, визнання, розуміння та прийняття).

Багато дослідників переконані, що в ситуаціях дискомфорту дитина може обрати одну з двох основних адаптивних стратегій: змінити ситуацію або відновити свою емоційну рівновагу. Перший варіант передбачає подолання труднощів, активізацію внутрішніх ресурсів і спрямування зусиль на задоволення власних потреб. Це часто супроводжується гнівом, роздратуванням, агресією та негативізмом. Другий варіант зосереджується на захисті і балансі емоційного стану, який може проявлятися у вигляді занепокоєння, смутку, страху та пасивного негативізму [1; 3].

Аналіз літератури з досліджуваної нами теми дозволяє виділити чотири основні категорії дітей, схильних до агресивної поведінки:

1. *Діти, схильні до фізичної агресії.* Вони відрізняються сміливістю, рішучістю, готовністю ризикувати, комунікабельністю та прагненням до домінування. Ці діти мають лідерські якості, однак їм бракує

самоконтролю, вони часто нестримані та імпульсивні.

2. *Діти, схильні до вербальної агресії.* Характеризуються підвищеною тривожністю, емоційною нестабільністю, невпевненістю в собі та схильністю до депресії. Їх легко вивести з рівноваги, вони часто демонструють дратівливість і нестабільні емоційні реакції на труднощі.

3. *Діти, схильні до опосередкованої агресії.* Ця категорія відрізняється імпульсивністю та слабким контролем над власними діями. Вони недостатньо соціалізовані, схильні до примітивних потреб та швидкого задоволення своїх бажань, не враховують наслідків своїх вчинків і не приймають загальноприйняті моральні норми.

4. *Діти, схильні до негативізму*. Вразливі та егоїстичні, ці діти гостро реагують на критику, сприймаючи її як особисту образу. Вони часто поводяться дратівливо, мають труднощі з регуляцією своїх емоцій, але водночас можуть усвідомлювати свої дії.

Фактори, що провокують агресивну поведінку у дітей, можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. Основними елементами формування поведінки молодших школярів є освітній заклад, вчитель, сімейне середовище та взаємодія з однолітками [2; 4].

Згідно з дослідженнями, агресивність у молодших школярів може виникати через такі ключові причини:

1. *Розбіжність між рівнем бажань і реальними можливостями їх задоволення.* Молодші школярі часто є надзвичайно чутливими до критики своїх дій, особистості чи досягнень. Оцінка вчителя стає критично важливою, оскільки навчання займає центральне місце в житті дитини. Нездатність адекватно оцінити свій рівень підготовки та порівняти його з однолітками може призводити до відчуття несправедливості щодо вчителя. Це, в свою чергу, може бути підкріплене негативним налаштуванням батьків, що провокує у дитини агресію та

фрустрацію, особливо через неспроможність керувати своїми емоціями та почуттями.

2. *Стиль виховання і батьківська опіка.* Недостатня увага до потреб дитини або надмірна опіка можуть також призводити до агресивності. У випадку, коли дитина стикається з неповагою або приниженням у родині, початково з'являються сум та страх, які потім трансформуються в агресивні реакції. Авторитарний стиль виховання та чисельні обмеження викликають у дитини обурення та почуття несправедливості. Такі діти можуть сприймати батьківські «санкції» як акт насильства над їхньою особистістю, що призводить до внутрішнього бунту.

3. *Взаємини з однокласниками.* Важливим фактором є взаємодія дитини з іншими дітьми в колективі. Вчитися агресивним реакціям молодші школярі можуть через вплив однолітків, які вже демонструють деструктивні емоції та поведінку. Якщо дитина стає жертвою або свідком агресії у школі, це може сприяти формуванню негативного поведінкового патерну [5; 6].

Отже, можна зробити висновок, що агресивна поведінка молодших школярів є складним і багатогранним явищем, яке формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Однією з основних причин агресивності є розбіжність між бажаннями дитини та її можливостями, що викликає фрустрацію та емоційний дисбаланс. Важливу роль у цьому процесі відіграє взаємодія з дорослими (зокрема, вчителями та батьками), їхні оцінки та методи виховання, що можуть або підтримувати дитину, або провокувати агресивні реакції.

Список використаних джерел

1. Білан Т. М., Скомаровська І. А. Особливості агресії та агресивної поведінки дітей молодшого шкільного віку. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи :* матер. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Івано-Франківськ, 2019 р.) м. Івано-Франківськ, 2019. С. 337-339.

2. Бреценко І. І., Буртин М. І., Бучмей І. І. Вплив стосунків у сім'ї на агресивність у дітей. Становлення особистості професіонала у постковідному просторі : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Мукачево, 12-13 трав., 2022 р. Мукачево, 2022. С. 26-27.

3. Дяченко В. В., Лісовець О. В. Попередження агресивної поведінки молодших школярів в умовах закладів середньої освіти. Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення : зб. матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ніжин, 30 квітня, 2020 р.) Ніжин, 2020. С. 207-209.

4. Мельник І. С., Сидорак І. І. Зниження рівня агресивності молодших школярів за допомогою педагогічних, психологічних та фізичних технік. Сучасні проблеми науки : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Прага, Чехія, 9–12 листопада, 2020 р.). Прага, 2020. С. 461-462.

5. Сушко Д. М., Федорова М. А. Причини розвитку агресивності у дітей дошкільного віку. Організація освітнього простору у закладі дошкільної освіти і школі: проблеми і перспективи : зб. наук. праць. Житомир, 2020. С. 221-224.

6. Тернова А. Н., Адамська З. Н. Основні причини агресивності у молодших школярів. *Магістерський науковий вісник*. 2021. №37. С. 74-77.

СПІВАК Любов,
докторка психологічних наук,
професорка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет
РОМАНОВА Оксана,
кандидатка психологічних наук,
в.о. завідувачки кафедри педагогіки та психології дошкільної і початкової освіти,
Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

РОЗВИТОК РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ МАЙБУТНІХ І ПРАЦЮЮЧИХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану важливим ресурсом психологічної стійкості особистості є резильєнтність, що забезпечує ефективність процесу адаптації до складних умов та інтенсивність життєдіяльності. Професійна діяльність вчителя початкових класів потребує багато психологічних ресурсів, як унаслідок своєї специфіки (особливостей психічного та особистісного розвитку дітей молодшого шкільного віку, взаємодій із їхніми батьками, комунікації з керівництвом тощо), так і у зв'язку з умовами воєнного стану (відповідальність за життя дітей, підтримка їх психічного здоров'я тощо). Проблему розвитку резильєнтності майбутніх і працюючих вчителів початкових класів в умовах воєнного стану вирізняє неабияка актуальність, а її дослідження є значущими для сучасної української психологічної науки і педагогічної практики.

Мета дослідження полягає у вивченні засобів розвитку резильєнтності майбутніх і працюючих вчителів початкових класів в умовах воєнного стану.

За розумінням Н. Гармезі [2], резильєнтність є здатністю особистості зберігати адаптивні навички в умовах стресу і відновлювати внутрішні ресурси після його впливу.

На нашу думку, в умовах воєнного стану розвитку резильєнтності майбутніх і працюючих вчителів початкових класів сприятиме використання інтегративної моделі М. Лахада BASIC PH [3]. Застосування цієї моделі в умовах воєнного стану виявилося ефективним для підтримки психічного здоров'я і розвитку резильєнтності майбутніх психологів [4], професійна діяльність яких також належить до сфери «людина-людина».

Інтегративна модель BASIC PH спрямована на інтенсифікацію пошуку особистістю ресурсів, що пов'язані з її життєвим досвідом. Завдяки цій моделі в особистості з'являються такі копінг стратегії, що забезпечують розвиток резильєнтності. Зазвичай, особистість апелює до двох ресурсів із шести, що зумовлює розвиток відповідних копінг стратегій.

Перший ресурс і відповідна копінг стратегія пов'язані з вірою особистості, з огляду на її особисту систему цінностей. Це може бути віра у власні сили. Другий ресурс і відповідна копінг стратегія стосуються емоцій особистості та здатності їх правильно диференціювати і виявити. Це може бути радість і посмішка. Третій ресурс і відповідна копінг стратегія визначаються належністю особистості до суспільства. Це може бути соціальна підтримка чи спілкування з рідними людьми. Четвертий ресурс і відповідна копінг стратегія пов'язані з творчою уявою особистості. Це може бути написання картин, віршів. П'ятий ресурс і

відповідна копінг стратегія стосуються свідомості, логіки, знань, когнітивних процесів, критичного мислення особистості. Це може бути аналіз та об'єктивна оцінка інформації. Шостий ресурс і відповідна копінг стратегія пов'язані з відчуттями і фізичною сферою життя особистості. Це можуть бути заняття спортом.

На погляд Н. Басюк [1], розвитку емоційної резильєнтності вчителів початкових класів сприятиме застосування ізраїльського протоколу «Чотири стихії». Протокол, підґрунтям якого є майндфулнес, складається з комплексу технік (дихання, релаксації, емоційної саморегуляції, тілесної терапії). Ці техніки стосуються чотирьох стихій (землі, повітря, вогню і води) та спрямовані на утворення нових нейронних зв'язків у мозку людини. А саме – розвантаження в стресових умовах лімбічної нервової системи, завдяки якій з'являються емоції. Людина усвідомлено спрямовує увагу на контроль за своїм тілом та одночасно відволікається від негативних емоцій.

Отже, в умовах воєнного стану розвитку резильєнтності майбутніх і працюючих вчителів початкових класів можуть сприяти інтегративна модель М. Лахада BASIC PH і протокол «Чотири стихії». Перевірка цього висновку є актуальним питанням для подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Басюк Н. А. Емоційна резильєнтність учителя початкових класів в умовах війни. Національна наука і освіта в умовах війни РФ проти України та сучасних цивілізаційних викликів : матеріали V Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 27 березня – 2 квітня 2024 року) / Упоряд.: Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2024. С. 253–259.

2. Garmezy N. Vulnerability and resilience. In D. C. Funder, R. D. Parke, C. Tomlinson-Keasey, K. Widaman (Eds.). Studying lives through time: Personality and development, 1993. p. 377–398. American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/10127-032

3. Lahad M. From victim to victor: The development of the BASIC PH Model of coping and resiliency. Traumatology. 2017. Vol. 23, No. 1. p. 27–34. http://dx.doi.org/10.1037/trm0000105

4. Spivak L. Psychological techniques for maintaining future psychologist's mental health in wartime. Сучасні технології розвитку людини в інтегрованому суспільстві в умовах воєнного стану: матеріали VII Міжн. наук.-практ. конф. (19 травня 2023 р., м. Миколаїв) / За заг. ред. А. М. Старєвої. Миколаїв : МІРЛ та МФК Ун-ту «Україна», 2023. С. 216–219.

СТРІЛЬЧУК Оксана,
кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет,
науковий співробітник,
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

ПОЗАШКІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Сучасна шкільна освіта давно вийшла за межі чітко сформованих інституційних норм пострадянського зразка та пропонує значно ширші можливості для її здобувачів. Перш за все, мова йде про зростання джерел альтернативної освіти через різноманітні інформаційні та освітні платформи, за допомогою приватних освітніх центрів, індивідуальних занять. У такий болючий для нашої країни час роль

альтернативної освіти зросла ще більше, а для тих школярів, які залишилися в Україні без можливості повноцінного навчання, стала чи не основним джерелом знань.

Базовим елементом освіти є особистісний та творчий розвиток підростаючого покоління. Для батьків важливо правильно вибрати стратегію, яка включатиме такі складові як «освіта – творчість – здорова особистість», але з вірно розставленими пріоритетами та навантаженням. Як правило, батьки з самого початку або починаючи з п'ятого класу (періоду переходу в середню школу), прагнуть дати дитині якісну освіту. Практика столичної шкільної освіти демонструє досвід наявності великої кількості закладів, вступ до яких починається саме з п'ятого класу. Зазвичай вони мають певну лінгвістичну або технічно-математичну спеціалізацію і організовують вступну кампанію для учнів. Вступ до старших класів іншої школи відбувається за аналогічним принципом. Але що робити, коли батьки не задоволені школою, де навчається учень, а дитина з жахом думає, що доведеться прощатися з найкращим другом та улюбленою вчителькою?

В дитячому та підлітковому віці період адаптації до нових умов відбувається доволі швидко, проте для учня як молодших так і старших класів часто буває доволі травматичною зміна звичного навчального колективу, де вже сформувалися міцні соціальні зв'язки. Для вирішення цієї дилеми на допомогу цілком слушно приходять можливості альтернативної освіти. На сьогодні сформувалася ціла низка альтернативних ресурсів, які дозволяють поглибити та урізноманітнити програму загальноосвітньої школи. Сама програма виступатиме незмінним каркасом, орієнтиром, який вміло має наповнюватися необхідними знаннями та навиками. Вказані ресурси можна розподілити на кілька видів: освітні платформи вільного користування, приватні он-

лайн школи, репетиторські центри, курси, персональні заняття, самоосвіта. Альтернативна освіта сприяє таким процесам як перекомпонування знань, перетворюючи його із чітко структурованої шкільної програми в індивідуалізований конструктор. Здобувач шкільної освіти має змогу на власний розсуд поглиблювати і доповнювати заняття додатковим навантаження згідно майбутніх пріоритетів та вподобань. Варто зупинитися окремо на кожному переліченому елементі альтернативної освіти.

Освітні платформи та онлайн школи. Освітні платформи можна розділити на технічні, сервіси для організації дистанційної освіти, та генератори освітніх послуг: різноманітних курси, майстер-класи тощо. Серед платформ технічного забезпечення освіти можна назвати HUMAN, Google Class, Нові знання (NZ), Moodle. Серед платформ-надавачів освіти провідними є Prometheus, Ed-Era, iLearn, Learning Gaps. Перейти на сайти перелічених ресурсів можна за посиланням https://regional-lyceum.zt.ua. На сьогодні також існує велика кількість приватних он-лайн шкіл, які з початком війни відкрили учням вільний доступ до своїх занять, зокрема школа математики «Матема».

Курси та репетиторські центри. З огляду на комерційну спрямованість вказаних закладів, ми не будемо їх перелічувати, але інформацію про них можна знайти в мережі. Особливістю репетиторських центрів порівняно з курсами є концентрація усіх предметів в одному місці. Такі центри та міні школи надають послуги з проведення додаткових занять з іноземних мов, технічних спеціальностей, підготовка до ЗНО, які зазвичай проводяться в невеликих міні-групах. Основним недоліком репетиторських центрів для пересічного користувача є їх вартість, яка в загальній сумі може дорівнювати навчанню в спеціалізованій школі. Проте позитивними є

право вибору та індивідуальний графік. Також на відміну від приватних занять зберігається можливість комунікації, взаємодії і формуванні здорової конкуренції серед учнів.

Персональні заняття. Приватні уроки мають найбільш давню історію як форма альтернативної освіти в незалежній України. За їх допомогою учні могли поглибити свої знання з окремих предметів, більш майстерно опанувати іноземні мови, підготуватися до іспитів. Персональні заняття досі користуються великим попитом, величезним плюсом на сьогодні стала можливість проводити такі заняття он-лайн уникаючи можливих прогалин в програмі.

Самоосвіта. Попри наявність вчителів та репетиторів індивідуальні зусилля учня відіграють величезну роль у становленні його особистості і є неабияким фасилітуючим чинником для подальшого інтелектуального розвитку. Освіта – це пошук і пізнання, а якщо вони ініційовані самостійно – це сприяє розвитку самоорганізації та самомотивації, які будуть дуже необхідні у «вільному плаванні», коли молода людина залишиться поза межами системи і буде змушена самостійно прикладати зусилля у власній професійній реалізації. Раніше самоосвіта була доступна завдяки бібліотечному фонду, зараз її можливості значно розширилися завдяки мережі інтернет. Попри те, що переважна більшість учнів користуються інтернетом зовсім не за призначенням, все ж має проводитися відповідна робота, де вчителі та шкільні психологи формуватимуть відповідні уміння для раціонального використання інтернету.

Допомога у діагностиці та розкритті індивідуальних талантів та навиків значно підвищує роль психологічного супроводу дитини у школі. Велика кількість юних школярів, наслідуючи інтернет-блогерів, починає нівелювати значення освіти, вбачаючи свій майбутній успіх в

соціальних мережах. Є гостра необхідність у просвітницькій роботі серед молоді про те, що тенденції минущі, а час на освіту буде втрачений. Крім цього на шкільних психологів лягає місія допомоги у професійному самовизначенні учня, що допоможе в майбутньому уникнути численних психотравм через нелюбов до власної роботи, розчарувань та професійного вигорання. Крім того велика роль має приділятися роботі з батьками, які часто мають своє бачення майбутнього дитини, що в перспективі може зробити її нещасною.

Шкільна освіта у воєнний період. Насамкінець зупинимося на вкрай актуальному і болючому питані – освітнього процесу у воєнний період. Здобуття освіти набуло ще більшої актуальності через неможливість провадження повноцінного навчального процесу. Проте саме можливості альтернативної освіти можуть суттєво покращити ситуацію та додати учням психологічної стійкості та впевненості в майбутньому. Міністерство освіти підготувало цілу низку освітніх платформ, які пропонують учням доєднатися до різноманітних уроків та активностей, інформація про них надається вчителями в межах школи та класу. Крім цього багато альтернативних освітніх центрів як приватного так і відкритого типу, позашкільних навчальних закладів, налагоджує активну співпрацю з учнями, пропонуючи участь у власних навчальних, творчих, пізнавальних заняттях. Міністерство освіти, як і в період карантину, запускає дистанційні уроки на таких дитячих телевізійних каналах як «ПлюсПлюс» та «Піксель». Свої послуги надають платформи «На Урок» та «Всеосвіта». Київський дитячий палац дітей та юнацтва анонсував проведення цілої низки різноманітних майстер-класів та тренінгів. Також волонтерами-психологами проводяться численні заходи спрямовані на збереження психічного здоров'я дітей під час війни, зокрема в межах тренінгової програми «Діти та війна»

учасниками якої можуть стати учні починаючи з першого класу.

Ми бачимо величезні можливості позашкільної освіти для учнів, які хочуть залишитись на навчанні у звичайній загальноосвітній школі. Альтернативна освіта, як додаткове джерело знань, із правильним її застосуванням в психологічному контексті є значно комфортнішою для школяра на противагу надмірному навантаженню, яке пропонується у спеціалізованих школах. Можливість отримувати знання он-лайн ще більше розширює можливості альтернативної освіти. Найважливішою функцією альтернативної освіти є збільшення престижу школи за рахунок знань отриманих учнем самостійно і принесеним в її стіни, а не навпаки. Основним застереженням у формуванні освітнього процесу дитини за допомогу альтернативних джерел є уникнення перенавантаження та хаотичності. Ще варто наголосити на значних першочергових зусиллях батьків у компонуванні додаткового навантаження, але з дорослішанням учнів, вони самі розумітимуть власні пріоритети. Разом з цим зберігається роль традиційної освіти, яка по-перше, виступає інструментом побудови когнітивного каркасу, що наповнюється відповідними додатковими знаннями, по друге, є орієнтиром з уже перевіреною педагогічною історією для вибору тих, чи інших дисциплін, які учень в змозі опанувати в шкільному віці. Важливо наголосити на тандемі традиційної та альтернативної освіти у формуванні психологічного благополуччя учня та його інтелектуального збагачення. Школа з її соціалізуючою функцією завжди залишатиметься ключовим інститутом для розвитку особистості, який доповнюватиметься власним вибором школяра як передумови для його майбутньої реалізації та професійного самоствердження.

Список використаних джерел

1. Peters, M., 2014. 'Philosophy of education', NY : Oxford University Press. Available at : <https://www.researchgate.net/ publication/322076772_Philosophy_of_Education> [Accessed 11 April 2019].
2. Super, D. E., 2018. 'A life-span, life-space approach to career development', Journal of Vocational Behavior, № 13, P. 282–298.
3. Warburton, S., 2009. 'Second Life in higher education : Assessing the potential for and the barriers to deploying virtual worlds in learning and teaching', British Journal of Educational Technology, Vol. 40, № 3, P. 414–426.

ЧЕРЕЗОВА Ірина,
кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРИЙНЯТТЯ БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Народження дитини з особливими потребам впливає на психологічний стан всієї родини та детермінує зміни в її внутрішній динаміці та зовнішніх зв'язках. Сильний емоційний стрес, особливо відчутний для матері, може мати довготривалий негативний вплив на психіку та зумовлювати зміни у життєвих планах та цінностях сім'ї. Розчарування від нездійсненних надій та руйнація звичного способу життя спонукають усіх членів родини до тривалого процесу переосмислення і прийняття нових реалій.

Аналіз різних аспектів проблем сім'ї з дітьми з особливими потребами здійснено в працях Н. Мазурової, І. Мамайчук, Є. Мастюкової,

Г. Мішиної, А. Московкіної, А. Співаковської, В. Ткачової та інших. Науковці виділяють такі структурні елементи зазначеної проблеми: психологічні особливості батьків, відчуження в батьківській і батьківсько-дитячій підсистемах, негативне ставлення рідних до дітей з особливими потребами, гіперопіка, порушення міжособистісних взаємовідносин [5].

Сім'я відіграє ключову роль у розвитку дитини, оскільки саме тут задовольняються основні її потреби – емоційна підтримка, любов, відчуття захищеності, формуються найважливіші риси особистості, її ставлення до себе та світу. Діти з особливими потребами потребують особливої турботи та додаткової корекційної підтримки для розкриття їхнього потенціалу, що можливе лише в умовах спеціально створеного внутрішньосімейного корекційно-розвивального середовища. Важливою умовою для створення такого середовища є здатність батьків свідомо сприймати дитину з особливими потребами, цінувати її індивідуальність, співпрацювати з фахівцями на основі узгоджених підходів.

За даними дослідників, лише незначна кількість сімей адекватно сприймають факт народження дитини з особливими потребами, усвідомлюють проблему, конструктивно вирішують складні ситуації, мають позитивне ставлення до дитини та себе, готові приймати допомогу інших. Це сприяє створенню умов для успішного особистісного розвитку дитини. Однак більшість сімей не спроможні конструктивно відреагувати на таку ситуацію: від 30% до 60% сімей розпадаються, близько 30% зберігають сім'ю формально, «заради дитини», а міжособистісні стосунки залишаються напруженими. Такі сім'ї можуть стати причиною затримки психічного розвитку дитини, формування негативних рис характеру, ускладнення соціальної адаптації. Дитина в

такій сім'ї відчуває подвійне навантаження: відчуження в суспільстві та неприйняття в родині [4].

Прийняття батьками дитини та адекватне усвідомлення проблеми є ключовими для формування ціннісного ставлення до неї. Американський психолог К. Роджерс трактує прийняття як безумовно позитивне ставлення до дитини, незалежно від наявності різних проблемних факторів, що забезпечує надійну основу для особистісного розвитку та повноцінного функціонування дитини в соціумі.

Психологічне прийняття дітей з особливими потребами передбачає певну позицію батьків, яку можна розглядати як сукупність установок, що включають свідомі та несвідомі мотиви взаємодії, основою яких є оцінка дитини. Позиції існують у трьох вимірах: когнітивному, емоційному та поведінковому і характеризуються адекватністю, динамічністю та прогностичністю. Когнітивний компонент передбачає наявність необхідних знань батьків про дитину, розуміння та прогнозування її потреб. Емоційний компонент характеризується повним прийняттям дитини як самостійної особистості, тоді як поведінковий компонент виявляється в адекватній взаємодії батьків з дитиною відповідно до її потреб [3].

Прийняття дитини з особливими потребами та ставлення до неї залежать від характеру розладів: чим важчі порушення розвитку дитини, тим більше виражені у батьків прояви тривоги та депресії, що негативно впливає на адекватність усвідомлення проблеми та прийняття дитини.

Виділяють кілька форм неприйняття батьками дитини:

- безумовне (виникає у батьків з несформованим батьківським інстинктом, які вважають дитину з порушеннями розвитку перешкодою для досягнення власних цілей);

- умовне (проявляється тоді, коли батьки підсвідомо пов'язують життєві проблеми з дитиною і проєктують на неї своє ставлення до життя);

- емоційне (характеризується тим, що батьки виконують свої функції, але карають дитину холодним ставленням за будь-яку провину);

- повна безконтрольність (виражається у відсутності встановлених норм поведінки, коли батьки не цікавляться емоційним станом дитини, замінюючи духовну близькість матеріальними благами).

Сім'ї, які мають проблему з прийняттям дитини з особливими потребами, проходять певні стадії усвідомлення ситуації: стресовий стан; заперечення діагнозу; депресивний стан, пов'язаний з усвідомленням реальної ситуації та втратою сподівань; адаптивна фаза свідомого прийняття ситуації, що означає початок соціально-психологічної адаптації членів сім'ї та встановлення адекватних емоційних контактів. Деякі дослідники (Є. Ісеніна, Д. Льютеман, В. Рахманін) виділяють п'яту фазу – фазу конструктивних дій. Чим швидше сім'я проходить перші три фази і приймає проблему розвитку дитини, тим швидше батьки усвідомлюють необхідність розвитку та виховання дитини з урахуванням її особливостей, можливостей та потенціалу. Тривалість і прояви цих фаз можуть варіюватися в кожній сім'ї, і від того, на якій фазі перебувають батьки, залежить формування їхньої батьківської позиції.

Існує кілька типів батьківських позицій до дитини з з особливими потребами:

1. Заперечувальна – дистанціювання від дитини, зняття відповідальності за наслідки, демонстрація неконструктивних способів подолання стресу.

2. Домінувальна – заперечення наявності порушення, постановка нереалістичних цілей, що призводить до наростання стресу.

3. Наставницька – активна взаємодія з дитиною та фахівцями з метою повного одужання, що може призвести до психічного виснаження у випадку недосягнення мети.

4. Партнерська – цілісне ставлення до дитини, концентрація на успіхах і використання особистісних ресурсів [2].

Ефективний розвиток і виховання дитини з порушеннями розвитку можливий лише за умови емоційної стабільності батьків, їхнього прийняття порушень у дитини та виявлення власних ресурсів для підтримки дитини. У випадку неадекватної батьківської позиції, батьки часто не можуть розрізнити реальні та уявні якості і можливості своєї дитини, що призводить до безвідповідального та непослідовного ставлення до виховання дитини [2].

Формуванню адекватної батьківської позиції сприяє психологічна адаптація батьків до нової ситуації, пов’язаної з народженням дитини з особливими потребами. На жаль, більшість таких сімей не спроможні самостійно впоратися з такими проблемами, що зумовлює необхідність професійної психологічної підтримки та допомоги. Така своєчасна та професійна допомога дозволяє батькам долати стрес, організувати адекватний догляд за дитиною, усвідомити необхідність отримання корекційної психолого-педагогічної допомоги у співпраці з фахівцями, що сприятиме безперервному, систематичному та цілеспрямованому реабілітаційному процесу дитини [1].

Отже, аналіз особливостей психологічного прийняття батьками дітей з особливими потребами свідчить, що зазначена проблема є актуальною та потребує вирішення на різних рівнях. Батьки дітей з особливими потребами традиційно стикаються зі значними

труднощами та проблемами в процесі виховання своїх дітей: фінансові, соціально-побутові, доступ до належної освіти, потреба в психологічній підтримці та допомозі.

Ставлення батьків до дітей з особливими потребами залежить їх позиції. Згідно з дослідженнями, лише 2% батьків, які виховують дітей з особливостями розвитку, мають активну партнерську позицію, яка передбачає об'єктивну оцінку особливостей дитини та побудову процесу виховання і розвитку на основі цієї оцінки.

Важливим аспектом психологічної роботи з такими сім'ями є психологічна підтримка та допомога, яка має бути спрямована на зміцнення внутрішніх ресурсів родини, допомогу в адаптації до нових умов життя, формування конструктивних стратегій вирішення проблем.

Список використаних джерел

1. Галян О. І., Борисенко З. Т. Психологічні аспекти супроводу батьків дітей з особливими освітніми потребами. *Теорія і практика сучасної психології : збірник наукових праць.* Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2019. Вип. 2. Т. 2. С. 44-50.

2. Деркачук О., Борщ Е. Допомога батькам дітей з ООП в умовах воєнного стану. Острог : Наурок, 2022. Режим доступу - https://naurok.com.ua/stattya-dopomoga-batkam-ditey-z-oop-v-umovah-vonnogo-stanu-297839.html (дата звернення: 09.11.2024).

3. Дичківська І. Інклюзивна освіта : шляхи впровадження. *Дошкільне виховання.* 2013. № 12. С. 3-6.

4. Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях : практикум / упорядники Т. Р. Браніцька, Л. О. Матохнюк, О. М. Шпортун. 2022. Вінниця. 131 с.

5. Реброва О. О. Дослідження родин, які виховують дітей раннього

віку з особливими освітніми потребами. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки».* 2021. № 4. С. 171-178.

Секція 4. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ЗМІНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

БОРШОШ Євгенія,
здобувачка вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ВАСЬКІВ Сільвія,
викладачка кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ДИТИНУ

Сучасний світ характеризується швидкими і кардинальними змінами, які торкаються всіх сфер людського життя, в тому числі, й формування особистості дитини.

Соціальні зміни – це складний процес перетворення структури, функцій, цінностей і норм суспільства. Діти молодшого шкільного віку, що знаходяться в активному періоді становлення особистості, особливо чутливі до цих змін. Зміни в освіті, сім'ї, суспільних нормах, доступі до інформації, технологічних можливостях – все це формує їхнє сприйняття світу, впливає на їхні цінності, мотивацію, поведінку та взаємодію з оточуючими.

Наслідки соціальних змін для дітей можуть бути як позитивними, так і негативними. З одного боку, вони можуть відкрити доступ до нових можливостей, знань та досвіду. З іншого боку, вони можуть призвести до стресу, тривоги, відчуття нестабільності та дезорієнтації. Важливо розуміти, що вплив соціальних змін на дитину залежить від її віку, темпераменту, сімейного виховання, а також від контексту, в якому вона

живе.

Особливості розвитку дитини молодшого шкільного віку в умовах соціальних змін

Діти молодшого шкільного віку (6-10 років) перебувають у важливому етапі розвитку, який характеризується активним пізнанням світу, формуванням самосвідомості, соціальних навичок, цінностей і моральних принципів.

З одного боку, діти стають більш самостійними, сміливими в пошуку інформації, комунікації та самореалізації. Вони швидше адаптуються до нових технологій, легко освоюють нові знання та навички. З іншого боку, вони можуть відчувати перевантаження інформацією, занепокоєння, страхи з приводу незнайомих речей, а також необхідність швидко адаптуватися до нових ситуацій.

У цьому віці діти особливо чутливі до впливу суспільних очікувань, модних тенденцій та соціальних стереотипів. Тому важливо створити навколо них позитивне і безпечне середовище, що допоможе їм зберегти здорову самосвідомість і розвинути впевненість у собі.

Формування самосвідомості: Діти починають усвідомлювати свою індивідуальність, розвивати самооцінку, усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, ставити собі цілі і прагнути до їх досягнення. Соціальні зміни впливають на формування самосвідомості, викликаючи нові способи самопрезентації, а також нові очікування від оточуючих.

Соціальна адаптація: У школі діти входять у нове соціальне середовище, вчать правила і норми поведінки, будують стосунки з однолітками і вчителями. Зміни в соціальному контексті вимагають від них швидкої адаптації до нових умов, зміни в способах спілкування і взаємодії.

Розвиток пізнавальних процесів: Діти розвивають свою пам'ять, увагу, мислення, уяву. Соціальні зміни впливають на способи отримання і обробки інформації, формуючи нові навчальні навички та вміння.

Психологічні аспекти впливу соціальних змін на дитину молодшого шкільного віку

Соціальні зміни можуть викликати у дітей різні психологічні реакції: від збудження і ентузіазму до тривоги, страху і нерішучості. Важливо розуміти, що діти можуть відчувати сильний стрес, нездатність впоратися з новими вимогами, нерозуміння змін, що відбуваються навколо них.

Психологічний вплив соціальних змін може проявлятися у зміні настрою, поведінкових проблемах, порушенні сну, зниженні апетиту, конфліктів з однолітками, агресії, ізоляції від соціального середовища, неадекватних емоційних реакцій. У деяких випадках можуть виникнути психічні розлади.

Щоб зменшити негативний вплив соціальних змін, важливо забезпечити дітям стабільне і безпечне середовище, допомогти їм усвідомити зміни і навчити їх ефективним стратегіям адаптації. Важливу роль в цьому грають батьки, вчителі та психологи. Важливо звернути увагу на поведінку і емоційний стан дитини, щоб в час вони зрозуміли, що відбувається, і надати необхідну підтримку.

Педагогічні підходи до роботи з дітьми молодшого шкільного віку в умовах соціальних змін

Педагогічні підходи до роботи з дітьми молодшого шкільного віку в умовах соціальних змін повинні бути спрямовані на створення безпечного та сприятливого навчального середовища, яке допоможе їм адаптуватися до нових умов та успішно розвиватися.

Сучасна освіта повинна:

- Орієнтуватися на розвиток критичного мислення, творчих здібностей, комунікативних навичок, вміння працювати в команді, самостійно одержувати знання.
- Впроваджувати інноваційні методи навчання, засновані на інтерактивних технологіях, застосуванні проектного навчання, ігрових форм занять.
- Забезпечувати доступ до сучасних інформаційних ресурсів, розвивати на урок комп'ютерні навички та навчати безпечному використанням Інтернету.
- Створити сприятливе емоційне середовище в класі, засноване на повазі і довір'ї, де діти можуть відкрито виражати свої почуття та думки.
- Співпрацювати з батьками і роз'яснювати їм особливості впливу соціальних змін на дітей, вчити їх ефективним стратегіям виховання в сучасних умовах.

Роль сім'ї та школи у формуванні особистості дитини молодшого шкільного віку в умовах соціальних змін

Сім'я та школа відіграють ключову роль у формуванні особистості дитини молодшого шкільного віку в умовах швидких соціальних змін. Вони повинні працювати в узгодженні, щоб забезпечити їй стабільність, безпеку та необхідну підтримку для успішної адаптації до нових реалій.

Сім'я повинна стати для дитини опорою і джерелом любові, розуміння і підтримки. Важливо створити в сім'ї атмосферу довір'я, де дитина може вільно виражати свої почуття, питання і турботи. Батьки повинні бути прикладом позитивних змін і вчити дитину адаптуватися до нових умов, заохочувати її до пізнання світу, до самостійності і

відповідальності.

Школа повинна бути місцем, де дитина одержує знання, розвиває свої здібності і вчиться взаємодіяти з іншими людьми. Важливо створити в школі середовище поваги, толерантності і взаєморозуміння. Вчителі повинні бути не тільки передавачами знань, але й наставниками, які допомагають дітям розвиватися як особистості і здобувати необхідні навички для життя в динамічному світі.

Спільна робота сім'ї і школи дозволить створити для дитини оптимальні умови для розвитку і адаптації до нових соціальних умов. Це допоможе їй стати самостійною, впевненою в собі особистістю, що здатна успішно впоратися з викликами сучасного світу.

Отже, соціальні зміни мають значний вплив на дитину молодшого шкільного віку, викликаючи як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, діти отримують доступ до нових можливостей, знань та досвіду. З іншого боку, вони можуть відчувати стрес, тривогу, дезорієнтацію та інші психологічні проблеми.

Щоб зменшити негативний вплив соціальних змін, важливо забезпечити дітям стабільне і безпечне середовище, допомогти їм усвідомити зміни і навчити їх ефективним стратегіям адаптації. Важливу роль в цьому грають батьки, вчителі та психологи.

Список використаних джерел

1. Козирєв М. П. Соціальна педагогіка : навчальний посібник Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 352 с.

2. Берегова Н., Федорчук П. Вплив сімейного виховання на формування особистості дитини. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2020. Випуск 6. С. 10–15.

3. Формування сімейних цінностей у дітей шкільного віку в сучасних соціокультурних умовах : монографія / Гончар Л. В., Кравченко Т. В., Мачуська І. М., Павицька К. М., Хижняк А. В. ; за заг. ред. Гончар Л. В. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. 176 с.

4. Ткачук Ю. Концептуальні підходи до визначення поняття «соціальні навички». Наука. Освіта. Молодь. 2021. № 1. С. 181–184.

5. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Київ: 2017. 548 с.

БУБЛІКОВА Софія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ПЕТРИК Крістіна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

ТЕХНОЛОГІЯ ПОРТФОЛІО У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ТА САМОРОЗВИТКУ УЧНІВ

Проблема розвитку самостійності та саморозвитку учнів початкової школи є однією з найбільш актуальних у сучасному освітньому процесі. В умовах інтенсивних змін у системі освіти, зокрема переходу до компетентнісного підходу, зростає потреба у пошуку нових методів та інструментів, які б сприяли не тільки засвоєнню знань, а й розвитку ключових життєвих компетентностей у здобувачів початкової

освіти. Одним із таких інструментів є технологія портфоліо, яка дозволяє молодшим школярам систематизувати свої досягнення, відслідковувати прогрес і рефлексувати над власними успіхами та помилками.

Науковці розглядають портфоліо як: метод навчання (В. Девісилов, Н. Заячківська, Г. П'ятакова), педагогічну технологію або об'єднання технологій (Д. Алфімов, Н. Михайлова, М. Остренко, О. Пічкур, Н. Савіна, І. Шалигіна), метод і технологію (Т. Бережна, О. Пічкур), форму організації навчання (К. Осадча), засіб контролю результатів навчання учнів (О. Онопрієнко), метод або форму контролю (Г. Голуб, І. Книш, Дж. Пейп, І. Шалигіна), інструмент оцінювання (Г. Голуб, М. Пінська, О. Чуракова, І. Шалигіна), альтернативний спосіб оцінювання навчальних досягнень учнів (В. Загвоздкін, Н. Зеленко, А. Могилевська, Т. Татаринцева), методику оцінювання компетентностей (О. Пінчук), засіб моніторингу індивідуальних досягнень чи форму альтернативного екзамену (Т. Новикова, М. Пінська, О. Семенов). Однак дослідження ефективності використання портфоліо в початковій школі та вплив на розвиток самостійності учнів залишаються недостатньо висвітленими, що підкреслює актуальність цієї проблеми.

Метою дослідження є перевірка ефективності використання технології портфоліо в початковій школі як інструменту формування самостійності та саморозвитку учнів у контексті ідей НУШ.

Сьогодення потребує нових підходів до навчання. Так, у Законі України «Про освіту» [4] підкреслюється необхідність створення організаційних, психолого-педагогічних умов для особистісного розвитку й саморозвитку здобувачів початкової освіти, їх самореалізації відповідно до здібностей, суспільних та власних інтересів, підготовки до успішної самостійної життєдіяльності. Враховуючи важливість

формування навичок самооцінки, відповідальності за власний освітній процес та розвиток критичного мислення, портфоліо як інструмент стає невід'ємною частиною сучасної освіти.

Портфоліо – це якісно новий підхід в педагогічній практиці, направлений не лише на формування знань, умінь і навичок, але й на створення умов для саморозвитку молодшого школяра, стимулювання його успішності, яка виявляється у творчій, дослідницькій, проєктній діяльності для досягнення конкретного результату. Саме тому, до традиційної системи навчання потрібно впроваджувати технологію портфоліо, яка сприятиме формуванню самостійності здобувачів початкової освіти [1].

Учнівське портфоліо, на думку О. Онопрієнко, це колекція робіт і результатів, яка демонструє зусилля молодшого школяра, його прогрес і досягнення в освітньому процесі за певний період навчання та передбачає розвиток самостійності. Це форма організації зразків і продуктів навчально-пізнавальної діяльності здобувача початкової освіти, а також відповідних інформаційних матеріалів із зовнішніх джерел, призначених для аналізу, кількісної і якісної оцінки рівня досягнень конкретного учня й подальшої корекції процесу навчання [3].

Розвиток самостійності особистості учнів активізується в молодшому шкільному віці. Також, цей період є найбільш сприятливим для їх творчого розвитку, оскільки в початковій школі спонтанна та репродуктивна діяльність учнів поєднується зі швидко зростаючим інтелектом, абстрактним та логічним мисленням. На цей час припадає можливість самостійної постановки цілей, мотиваційних спонукань, пошуку способів дії та контролю результатів, тобто освоєння всіх компонентів психологічної структури індивідуальної особистості. Відтак формування творчої активності у молодшому шкільному віці є одним із

важливих аспектів самостійності та саморозвитку учня [2].

Використання технології портфоліо в початковій школі – це важливий засіб виховання і навчання. Завдяки вмілому застосуванню на уроках, здобувачі початкової освіти починають проявляти інтерес і краще займатися, у них підвищується мотивація до різних видів діяльності, що дуже важливо в початкових класах. У багатьох молодших школярів виявляються здібності, ініціатива, винахідливість.

Дуже важливо з перших років перебування дитини в школі привчати її до систематичної роботи по збиранню портфоліо, оскільки воно є технологією зазирання в себе самого, яка буде важливою для учня протягом усього життя. Безсумнівно, цінність портфоліо й у тому, що воно є ефективним засобом формування успішної самостійної особистості молодшого школяра, яка усвідомлює свої можливості, прагне до самоосвіти, самовдосконалення, самоконтролю, максимальної самореалізації та здатна до рефлексії і планування своїх дій.

Отже, впровадження технології портфоліо в початковій школі є ефективним інструментом, який сприяє розвитку самостійності та саморозвитку учнів. Портфоліо допомагає здобувачам початкової освіти в моніторингу свого розвитку, оцінці результатів, дає можливість проаналізувати досягнення та помилки, що є важливими етапами у формуванні їхніх навичок самооцінки та рефлексії. Завдяки портфоліо молодші школярі набувають навичок організації свого навчання, у них формуються важливі життєві навички, такі як критичне мислення, відповідальність, організованість та розвиваються особистісні компетентності. Окрім того, використання портфоліо мотивує учнів до самостійної роботи, що в свою чергу сприяє покращенню навчальної діяльності та досягненню високих результатів у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа : навч.-метод. посіб. Львів : Світ. 2019. 137 с.

2. Коломійченко А. В. О. Сухомлинський про розвиток творчих здібностей у молодших школярів. URL : https://www.cuspu.edu.ua/ua/2014-rik/konferentsiia-24-25-veresnia-2015-roku/sektsiia-4/3852-v-osukhomlynskyy-pro-rozvytok-tvorchykh-zdibnostey-u-molodshykhshkolyariv (дата звернення 05.11.24).

3. Онопрієнко О. В. Портфоліо як засіб контролю результатів навчання на засадах компетентнісного підходу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань, 2010. Вип. 34. С. 76–83.

4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення 05.11.2024).

ГОЛОВАТА Ксенія,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради
РУДЧИК Ольга,
викладачка вищої категорії спеціальних дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради

ГЕЙМІФІКАЦІЯ НАВЧАННЯ: ІГРИ ТА ІГРОВІ ЕЛЕМЕНТИ НА УРОКАХ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасний освітній процес постійно еволюціонує, і нові підходи до навчання набувають популярності. Одним із таких підходів є гейміфікація, яка передбачає використання ігор та ігрових елементів у навчальному процесі. Гейміфікація не лише підвищує мотивацію учнів, але й сприяє розвитку критичного мислення, креативності та соціальних навичок, робить процес навчання цікавим та інтерактивним. Використання ігор та ігрових елементів особливо доречне на уроках курсу «Я досліджую світ», де інтегруються знання з природознавства, математики, мовознавства та соціальних наук. Це сприяє формуванню в учнів критичного мислення, навичок співпраці та загального інтересу до вивчення навколишнього світу [3].

Гейміфікація – це процес застосування ігрових механік у неігрових контекстах. Основними елементами гейміфікації є бали, рівні, досягнення, змагання та співпраця. Використання цих елементів може значно покращити навчальний процес, роблячи його більш інтерактивним та цікавим для учнів. Наприклад, у рамках уроків ЯДС

можна впроваджувати такі ігрові елементи, як створення команд, виконання завдань в обмежений час та отримання винагород за досягнення [2].

Ігри можуть бути різних видів: настільні, комп'ютерні, рольові тощо. Кожен з цих видів має свої переваги та недоліки. Настільні ігри, наприклад, сприяють розвитку комунікаційних навичок і вміння працювати в команді, тоді як комп'ютерні ігри можуть допомогти учням освоїти нові технології та розвинути логічне мислення.

На уроках ЯДС можна використовувати різні ігри для навчання основам громадянської свідомості, прав людини, екології та інших важливих тем. Наприклад, гра «Правозахисники» дозволяє учням усвідомити важливість прав людини та навчитися їх захищати. Інша гра, «Екологічний детектив», може залучити учнів до вирішення екологічних проблем, що їх оточують.

Гейміфікація навчання може стикатися з певними викликами, такими як недостатня підготовленість вчителів, брак ресурсів та відсутність розуміння гейміфікації серед учнів. Однак, при належному підході, ці виклики можуть бути подолані. Важливо забезпечити вчителів ресурсами і навчанням, щоб вони могли ефективно впроваджувати гейміфікацію у свій навчальний процес.

В умовах надзвичайних ситуацій, таких як повітряна тривога, важливо адаптувати навчальний процес. Ігри можуть стати відмінним способом відволікти дітей від стресу та тривоги та засобом для підтримання навчальної активності учнів навіть у сховищах [1].

Гейміфікація є потужним інструментом для підвищення мотивації і залученості учнів на уроках курсу «Я досліджую світ». Використання ігор та ігрових елементів може зробити навчальний процес більш цікавим і ефективним. Вона сприяє розвитку в учнів ключових компетентностей,

необхідних для успішного життя в XXI столітті. Крім того, у надзвичайних ситуаціях, таких як повітряна тривога, ігри можуть допомогти підтримувати навчальну активність учнів і забезпечити їм емоційну підтримку. Важливо, щоб вчителі були готові до впровадження таких методів і мали достатні ресурси для цього.

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що гейміфікація навчання є важливим напрямком, який потребує подальшого вивчення та впровадження в практику освітніх закладів.

Список використаних джерел

1. Приходько Людмила Володимирівна: Гейміфікація як метод ігрових елементів у навчальному процесі в початковій школі. URL https://vseosvita.ua/library/heimifikatsiia-iak-metod-ihrovykh-elementiv-u-navchalnomu-protsesi-v-pochatkovii-shkoli-861401.html

2. Височан Л. М., Бохонько Є. О., Гончарова І. П. Гейміфікація як ефективний інструмент навчання для майбутніх педагогів. Інноваційна педагогіка. Випуск 58, Том 1, 2023, С. 52-55. URL https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735916/1/9.pdf

3. Блудова Ю., Ільїна О. Геймізація освітнього процесу в Новій українській школі. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка», Том 1, № 27, 2020, С. 169-173. DOI:https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/27.203390.

ГОЛУБОВСЬКА Ірина,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ПІДГУРСЬКА Валентина,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Казка давно стала важливим атрибутом дитинства. Саме завдяки цьому стародавньому фольклорному й літературному жанру юний читач отримує унікальний шанс поринути в дивовижний світ магічних істот та чарівних предметів; пережити карколомні пригоди й неймовірні події, неможливі в повсякденній реальності; відкрити нові горизонти уяви.

Як відомо, казка – це епічне оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного й соціально-побутового характеру зі своєрідною традиційною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії [2, с. 138]. Казки виховують дітей у дусі високої моралі, збагачують їх уявлення про навколишній світ, формують мистецькі смаки й розвивають мовлення. Читання зарубіжних казок дає змогу школярам краще опанувати країнознавчу інформацію, осмислити національні, культурні, історичні особливості різних народів світу.

Літературна казка – художній твір про вигадані та фантастичні події, написаний конкретним автором. Цей жанр існує близько чотирьох

століть; він пройшов шлях розвитку від переказу народних казок до вишуканих літературних новел і дивовижних феєрій. Фундатор європейської літературної казки – неаполітанець Джамбаттіста Базіле, автор збірки «Казка казок» («Пентамерон»).

Авторська казка генетично пов'язана з фольклорною. В обох різновидах епосу йдеться про вигадані події та пригоди; діють фантастичні істоти; звірі наділяються людськими рисами; застосовуються чарівні предмети; зображується боротьба добра і зла тощо.

На відміну від фольклорних казок, літературні твори спершу друкуються в окремих книгах, а пізніше можуть усно переказуватися читачами. Фольклорні ж, навпаки, спочатку існують лише в усних переказах, а вже згодом, подекуди через багато століть, записуються фольклористами. У літературної казки, як і в будь-якого твору красного письменства, є автор; у народних казок автор також, звичайно, є, проте він не індивідуальний, а колективний, адже кожен оповідач може додати до тексту щось своє.

На думку І. Капустян, у більшості літературних казок повторюються фольклорні мотиви і присутня чарівна атрибутика, запозичена з язичницьких ритуалів, однак розвиток сюжету, як і вибір персонажів, підпорядкований волі автора [1, с. 92].

Основними жанровими особливостями казки як фольклорного й літературного твору є такі:

- установка на вигадку й розважальність;
- розповідний стиль;
- фантастичний сюжет, часто сповнений карколомних подій;
- наявність метаморфози;
- відсутність нерозкритих і непокараних злочинів;

- неодмінний щасливий кінець;
- традиційна система художніх засобів;
- героїзація позитивних та сатиричне викриття негативних образів;
- багаторазові повтори;
- ігнорування місця й часу дії;
- специфічна композиційно-стилістична побудова тощо.

Дотепер найбільш повною вважається класифікація казок Аарне-Томпсона-Утера, створена 1910 р. фінським фольклористом Антті Аарне [3] та доповнена й модернізована у 1928 р. американцем Стітом Томпсоном і в 2004 р. німцем Гансом-Йоргом Утером. Класифікація Аарне-Томпсона-Утера спирається на сюжет та тип казки, поділяючи всі казки на такі умовні різновиди: казки з тваринами (Animal Tales); з магією (Talesof Magic); релігійні (Religious Tales); романтичні (Romantic Tales); казки про дурного чорта/велетня (Talesof the Stupid Ogre); жарти та анекдоти (Jokes and Anecdotes); казки-формули (кумулятивні казки) (Formula Tales).

У початковій школі казки традиційно поділяють за змістом на три групи:

- казки про тварин (птахів, рослин, комах);
- чарівні (фантастичні, героїчні);
- суспільно-побутові (реалістичні, новелістичні).

Автори чинних підручників для 3-4 класів з української мови та читання (О. Савченко, Н. Богданець-Білоскаленко, Ю. Шумейко, О. Вашуленко, М. Чабайовська, Н. Омельченко, В. Синільник, А. Савчук, Г. Сапун, О. Іщенко, А. Іщенко, М. Чумарна) пропонують молодшим школярам низку казок таких відомих зарубіжних письменників: братів Якоба та Вільгельма Ґрімм, Отфріда Пройслера, Діани Амфт (Німеччина);

Шарля Перро, Антуана-Марі-Жана-Батіста-Роже де Сент-Екзюпері (Франція); Льюїса Керролла (Чарльза-Лютвіджа Доджсона), Джозефа-Редьярда Кіплінґа, Роальда Даля, Алана-Александра Мілна, Дональда Біссета (Велика Британія); Ельзи Бесков, Астрід-Анни-Емілії Ліндгрен (Швеція); Ганса-Крістіана Андерсена (Данія); Лаймена-Френка Баума (США); Джованні-Франческо Родарі (Італія); Яна Бжехви (Яна-Віктора Лесмана); Марії Манеру (Іспанія); Лоренца Паулі (Швейцарія).

У процесі підготовки до уроку читання зарубіжної авторської казки вчитель має пам'ятати, що в художньому стилі казок виявляються особливості національного мистецтва слова, природно пов'язаного з побутом та ментальністю народу.

Так, англійські казки нерідко проголошують істину, важливу для британців: людина творить себе сама. Персонажами казок найчастіше є люди конкретних професій, а саме: фермери, торговці, будівельники; в окремих казках – чарівники; часто – знатні персони (представники королівської родини). Характерною рисою є самостійність героя, який усі проблеми вирішує сам, але іноді хтось-таки дає йому слушну пораду. Часто мета головного персонажа англійських казок зводиться до простого матеріального збагачення, хоча більшість казок містить вагомий виховний потенціал.

У німецькій культурі велике значення надається дому й сім'ї, тому традиційно казки завершуються весіллям («Біляночка і Зоряночка», «Шипшинка», «Білосніжка та семеро гномів»). Головними позитивними героями зазвичай є чоловіки: солдат, хоробрий кравець, «Лускунчик», а от жінка, навпаки, часто негативний і не дуже розумний персонаж. Німецькі казки (наприклад, казки братів Ґрімм) часто мають темну, містичну атмосферу. У них зустрічаються чарівні істоти (відьми, лісовики); наявний акцент на моральності та карі за злі вчинки.

Французькі казки (Шарля Перро) більше спрямовані на придворну аудиторію і часто містять елементи витонченості та дворянських манер. Наприклад, казки «Попелюшка», «Червона Шапочка» мають більш елегантний стиль, часто з тонким гумором і акцентом на моральних уроках для шляхетних людей. У французьких літературних казках втілюються теми кохання, пригод та боротьби за справедливість.

Американська літературна казка має свої унікальні особливості, які відрізняють її від інших традицій. Казки США часто відображають мультикультурний характер країни, поєднуючи елементи індіанської, африканської, європейської та латиноамериканської культур. Це створює багатогранність сюжетів і персонажів. Герої американських казок часто втілюють ідеали індивідуалізму, сміливості та підприємливості. Вони стикаються з викликами й самотужки долають труднощі.

Скандинавські казки відображають суворий клімат і природу Півночі. У них часто фігурують тролі, велетні та інші міфічні створіння, що уособлюють сили природи. Багато скандинавських літературних казок мають генетичний зв’язок із давньою міфологією, зокрема з легендами про язичницьких богів, тролів, ельфів та інших міфічних істот. Тут фігурують і типові архетипи персонажів: мудрий старець, хоробрий герой, зла відьма, лукавий трикстер, що додає казкам універсальності.

У польських літературних казках часто згадуються реальні королі, шляхетські герої, важливі історичні події, легенди й міфи. Головні герої нерідко є символами боротьби за свободу, незалежність і відновлення справедливості. Також у багатьох польських казках наявні елементи християнства, особливо католицизму: згадки про Бога і святих, загальні релігійні мотиви (прощення, віра, доброчесність).

Таким чином, вивчення зарубіжних літературних казок може стати важливим засобом міжкультурного виховання під час ознайомлення дітей із традиціями, цінностями й особливостями життя різних народів. Це сприятиме розвитку поваги до інших культур і відкритості до різноманіття світу, толерантності й емпатії, розширенню кругозору, а також формуванню комплексного розуміння світу.

Список використаних джерел

1. Капустян І. І. Літературна казка Г. К. Андерсена : традиції та новаторство. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Т. 24. С. 92-94.

2. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів. Київ : Український письменник, 1997. 230 с.

3. Aarne A., Thompson S. The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography Helsinki : Academia3 Scientiarum Fennica, 1961 [1910]. 588 p.

ГОРЯНІНА Вероніка,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
КОВАЛЬ Карина,
асистентка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА: ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ АДМІНІСТРАЦІЇ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА БАТЬКІВ

Педагогіка партнерства є надзвичайно актуальною в сучасних умовах, коли взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу стає основою для успішного розвитку дитини та забезпечення ефективного навчання. Сучасний підхід до освіти вимагає побудови рівноправних, довірливих відносин між усіма учасниками освітнього процесу, що допомагає дитині відчувати підтримку та зацікавленість, формує її позитивне ставлення до навчання. Уміння співпрацювати та розуміти інших є важливими навичками для розвитку соціальної компетентності, а партнерські відносини є інструментом, який цьому сприяє. Особливо актуальна партнерська взаємодія для молодших школярів, адже для них важлива підтримка в процесі адаптації до школи.

Взаємодія між сім'єю та школою спрямована на активне залучення батьків до навчально-виховного процесу та співпрацю з дітьми та педагогами, оскільки успіх виховання можливий лише тоді, коли вчителі та батьки об'єднані спільними поглядами та цілями. За переконанням В. Сухомлинського немає важливішого завдання у сфері освіти, ніж навчити батька й матір виховувати своїх дітей. Ян Амос Коменський підкреслював, що доброзичливі відносини між учителями та учнем є

ключем до успішного навчання і виховання. На його думку, атмосфера поваги, підтримки та довіри мотивують учнів бути відкритими до знань, розвитку особистісних та інтелектуальних здібностей. Учень, який відчуває тепле ставлення з боку вчителя, більш мотивований і зацікавлений у навчанні, легше засвоює новий матеріал і прагне розвиватися. Коменський вважав, що саме доброзичливість створює умови для всебічного розвитку дитини, формує в ній позитивне ставлення до навчання.

Джон Дьюї, один із найвпливовіших педагогів та філософів XX століття, закликав залучати дітей як активних учасників навчального процесу, вважаючи, що освіта має ґрунтуватися на партнерській взаємодії між учителями та учнями. На його думку, коли діти беруть активну участь у навчанні, вони не просто засвоюють інформацію, а й набувають життєвого досвіду, вчаться самостійно думати, аналізувати та приймати рішення.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати особливості партнерської взаємодії між адміністрацією закладу освіти та батьками.

Побудова освітнього середовища на принципах педагогіки партнерства вимагає узгоджених зусиль усіх учасників навчального процесу. Для успішного впровадження такого підходу необхідно, щоб батьки, вчителі та учні усвідомлювали важливість співпраці. Партнерська педагогіка забезпечує взаємоповагу, довіру та відкритість між усіма сторонами, адже тільки за такими умовами учні можуть відчувати себе комфортно і впевнено, активно залучаючись до навчання. Вчителі повинні усіляко сприяти розвитку індивідуальних здібностей дітей, підтримувати їх у досягненні успіху і бути відкритими до зворотного зв’язку. Батьки також відіграють важливу роль, оскільки їх підтримка та розуміння важливості партнерської співпраці позитивно

впливають на атмосферу в школі, на мотивацію дитини та її бажання вчитися. Таким чином, створення партнерського освітнього середовища вимагає спільної роботи, де кожен учасник прагне досягти загальної мети – всебічного розвитку та успіху учнів.

Ефективні способи налагодження партнерських взаємодій передбачають:

1) постійну комунікацію – регулярне спілкування забезпечує швидке реагування на будь-які зміни чи проблеми. Це можуть бути спільні чати або групи в соціальних мережах та месенджерах, які дають можливість батькам та вчителям обмінюватися інформацією. Такий формат взаємодії сприяє взаєморозумінню та довірі між усіма учасниками освітнього процесу;

2) неформальне спілкування – спільні святкування важливих подій та свят, що є значущими для дітей і освітнього закладу, сприяють зміцненню зв'язків та формуванню позитивної атмосфери. Такі заходи не лише об'єднують учасників, а й створюють спільні приємні спогади, підвищують рівень підтримки та відкритості;

3) усебічну допомогу й участь батьків у організації та проведенні свят, тематичних та позашкільних заходів;

4) участь батьків у освітньому житті своїх дітей – батьки можуть допомогти у створенні навчальних матеріалів, облаштуванні освітнього середовища, а також поділитися власним життєвим і професійним досвідом. Таке залучення сприяє формуванню інтересу дітей до навчання та розумінню важливості здобутих знань у повсякденному житті.

Отже, у сучасному освітньому процесі необхідно максимально використовувати потенціал сім'ї, залучаючи батьків до активної участі та підтримки навчання своїх дітей. Недостатньо лише інформувати

батьків про процес навчання, треба залучати їх до активної участі у реалізації компонентів освітнього процесу. Різні формати публічних звітів про досягнення учнів, із залученням батьків, можуть служити ефективним засобом підвищення мотивації та зміцнення партнерських стосунків між родинами та школою. Спільно з батьками доцільно розробляти програми, які сприяють усвідомленню учнями значення родини в їхньому житті, а також важливості сімейних цінностей для майбутнього покоління.

Список використаних джерел

1. Басюк Н. А. Партнерська взаємодія вчителя Нової української школи з батьками молодших школярів. *Актуальні проблеми та перспективи дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі* : збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О. О. Максимової, М. А. Федорової. Житомир : ФОП Левковець, 2019. С. 7 – 10.

2. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2023. 100 с.

3. Кондратьєва А. В. Упровадження педагогіки партнерства в початковій школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. 83. 2021. С. 84–87.

4. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. URL : https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення 05.11.2024).

5. Нова українська школа : порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Партнерська взаємодія між школою та сім'єю як необхідна умова формування системи цінностей дитини (з досвіду роботи) : навч.-метод. посіб. / уклад. Г. М. Стеценко, Н. Г. Тіхонова. Кропивницький, 2023. 48 с.

7. Чаговець А. Педагогіка партнерства: як успішно взаємодіяти з сім'єю молодшого школяра. *Молодь і ринок*. № 6–7 (185–186). 2020. С. 62–66.

ДЕМЕЩИК Олена,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет
КОВАЛЬ Карина,
асистентка кафедри педагогіки, Бердянський державний педагогічний університет

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Використання LEGO-технології в освітньому процесі Нової української школи відкриває широкі можливості для розвитку у дітей ключових компетентностей, що необхідні для особистісного та професійного розвитку. Крім стимулювання критичного та творчого мислення, такі технології сприяють формуванню у дітей практичних навичок виконання завдань і роботи в команді. Діти, працюючи з LEGO, можуть відчути себе справжніми дослідниками: вони створюють моделі, експериментують з конструкціями, вчаться знаходити альтернативні рішення і виправляти помилки, розвиваючи тим самим логічне та просторове мислення.

Особливості використання LEGO-технологій в освітньому процесі активно досліджують сучасні науковці, вчителі та методисти: Л. Булах, Н. Новосельська, А. Рахманіна, О. Рома, Н. Сірант, Н. Стрілецька, О. Тимечко та ін.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей використання LEGO-технологій в освітньому процесі НУШ.

Значною перевагою використання LEGO є розвиток навичок колективної роботи та командної співпраці, що стає все актуальнішим у сучасному суспільстві. Під час спільної роботи над одним завданням учні вчаться обговорювати ідеї, досягати компромісів, слухати та цінувати думки інших, а також розподіляти завдання. Це розвиває у них навички взаємодії в команді, що готує їх до реальних життєвих ситуацій у колективі, де соціальні навички виконують ключову роль.

LEGO-конструктор є унікальним дидактичним матеріалом для організації освітнього процесу в початковій школі, який поєднує елементи гри, експериментування і творчості. Його доречно використовувати під час реалізації мовно-літературної, математичної, мистецької, фізкультурної, природничої, громадської та історичної, соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей. Така універсальність LEGO дозволяє органічно вписувати його в уроки, залучаючи дітей до активної участі в освітньому процесі, де вони можуть не тільки слухати, а й діяти, будувати та досліджувати.

Особливо цінним є застосування LEGO-конструкторів у роботі практичного психолога, соціального педагога та вчителя-логопеда. Завдяки їм можна проводити діагностичні тести, релаксаційні вправи та корекційно-розвивальні завдання в ненав'язливій формі. LEGO допомагає зняти нервову напругу, сприяє розвитку дрібної моторики, що є особливо корисним для дітей з особливими освітніми потребами.

Використання LEGO-технологій створює для дітей комфортне середовище, яке сприяє їх загальному розвитку та гармонійному входженню в освітнє середовище.

Для освіти учнів з особливими потребами використання LEGO-конструкторів має низку значних переваг, серед яких однієї з найвагоміших є доступність навчання та можливість розвитку складних навичок через гру. LEGO пропонує широкий спектр конструкцій і наборів, які дозволяють дітям починати з простих завдань і поступово переходити до складніших, інтегруючи в процес навчання основи фізики, механіки, математики та навіть програмування. Такий підхід не тільки робить навчання доступним, а й мотивує дітей, адже вони можуть взаємодіяти з матеріалом який побудували власноруч.

Крім того, LEGO-конструктори стимулюють розвиток творчих здібностей і трудових навичок, щоб учні мали можливість створювати власні конструкції, виконувати проєкти, працювати з матеріалами та використовувати свої знання на практиці. Цей процес також підтримує фізичну активність учнів, оскільки для складання моделей учні виконують різні рухи, які активізують дрібну моторику та загальну рухову активність.

Міжнародна програма «Шість цеглинок», яка була запроваджена в освітній процес НУШ, є потужним інструментом для всебічного розвитку учнів через LEGO-конструювання. Однією з основних переваг цієї програми є те, що вона сприяє розвитку мовленнєвих навичок, зокрема словникового запасу. Діти, працюючи з LEGO, активно використовують нові терміни, описують свої дії, обговорюють будівництво конструкції, що значно покращує їх мовленнєві здібності.

Набори LEGO можна використовувати не тільки для розв’язання математичних завдань чи проведення уроків з мовно-літературної

освітньої галузі, але й для інтегрованого навчання.

Ще одним позитивним аспектом використання LEGO в освітньому процесі є його здатність стимулювати розвиток пам'яті дітей. Завдяки конструюванню учні активно працюють над збереженням та обробкою інформації, що значно підвищує їхню здатність запам'ятовувати та структурувати новий матеріал. Важливе значення має також розвиток моторики та уваги, оскільки з LEGO діти починають концентруватися на дрібних деталях, що розвиваються не лише у фізичній, а й у когнітивній сфері.

Отже, LEGO-технології є потужним інструментом для стимулювання розвитку критичного та творчого мислення учнів. Використання LEGO в освітньому процесі є надзвичайно ефективним, адже невимушена атмосфера під час гри сприяє швидкому засвоєнню нових знань та формуванню способів їх використання у повсякденному житті. LEGO-технології також є дуже корисними для дітей з особливими освітніми потребами. Завдяки можливості адаптувати завдання до різних рівнів підготовки, ці конструктори дозволяють забезпечити індивідуальні потреби кожної дитини, надаючи їй можливість повноцінно включатися в освітній процес. Таким чином, LEGO-технології є незамінним інструментом для всебічного розвитку сучасних дітей.

Список використаних джерел

1. Булах Л. М., Стрілецька Н. М. Теоретичні аспекти використання LEGO технології в освітньому процесі початкової школи Нової української школи. *Молодий вчений*. № 2 (102). 2022. С. 112–115.

2. Новосельська Н. Т., Тимечко О. П. Використання LEGO-технологій в освітньому просторі НУШ. *Молодий вчений*. № 10 (86). 2020. С. 144–146.

3. Рахманіна А. С. Особливості LEGO-технологій, як засобу розвитку учнів початкової школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 200. 2022. С. 207–212.

4. Сірант Н. П. Впровадження методики LEGO в освітній простір Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 71. Т. 1. 2020. С. 172–175.

5. Шість цеглинок в освітньому просторі школи : методичний посібник / упоряд. О. Рома. Київ : The LEGO Foundation. 2018. 32 с.

ДОРОШЕНКО Данііл,
студент 4 курсу,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЗВИТОК ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ: НОВІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИКИ

Логіко-математичні здібності є важливою складовою інтелектуального розвитку старшокласників, яка розвиває ключову роль у формуванні аналітичного мислення, критичного підходу до проблеми та здатності до абстрактного мислення. Сучасний світ постійно змінюється, а разом із ним змінюється і вимоги до освіти. Традиційні підходи до навчання математики поступово замінюються новими, більш гнучкими та інтерактивними методами, які спрямовані на розвиток індивідуальних здібностей учнів. У цьому контексті важливо відзначити нові підходи до розвитку логіко-математичних здібностей старшокласників, які відповідають сучасним вимогам і допомагають їм успішно адаптуватися до умов мінливого світу.

Зрозуміло, що логіко-математичні здібності не виключаються на розв'язуванні математичних задач, але включають ширший спектр

інтелектуальних навичок, таких як аналітичне мислення, здатність до узагальнення, побудова логічних ланцюгів та вміння працювати з абстрактними поняттями. Розвиток цих здібностей є пріоритетним завданням для сучасної освіти, бо саме вони стають основою для формування компетентностей, які є в житті та майбутній кар'єрі учнів.

Використання інтерактивних технологій у навчанні математики. Як відомо, одним з таких перспективних підходів до певного розвитку логіко-математичних здібностей є застосування деяких інтерактивних технологій та цифрових інструментів. Завдяки новітнім технологіям, учні можуть користуватися доступом до великої кількості ресурсів, які можуть сприяти кращому засвоєнню матеріалу.

Віртуальні математичні лабораторії, інтерактивні симуляції та спеціальні програми для математичного моделювання дозволяють учням не тільки засвоювати теоретичну частину, але й мати практичне застосування математичних знань у різних галузях. Це дасть змогу не тільки глибше засвоїти матеріал, а й розвивати навички критичного мислення та аналізу.

Інтерактивні інструменти, такі як платформи для спільного вирішення математичних завдань, значно підвищують мотив до навчання, після чого учні можуть працювати як самостійно, так і в групах, що сприяє розвитку командної роботи та обміну ідеями з однодумцями. Крім того, такі підходи не дозволяють учням працювати в індивідуальному темпі, що є особливо місцем для тих, хто на рівні іншої підготовки або потребує додаткового часу для освоєння матеріалу.

Проблемно-орієнтоване навчання як інструмент розвитку логіки.

Проблемно-орієнтоване навчання є одним з ефективним методом, який сприяє розвитку логіко-математичних здібностей. Цей метод відзначає, що учні стикаються з реальними проблемами, які мають виникнути за допомогою математичних інструментів та методів. Цей підхід стимулює старшокласників до активної участі в навчальному процесі, що дозволяє їм не лише відмовитися від стандартних методик та розробок, але й знаходити рішення для складних і нетипових завдань.

Цей підхід дозволяє учням побачити реальну цінність математичних знань, потім вони застосовують їх на практиці для розв'язання проблем, пов'язаних, наприклад, із економікою, екологією чи технікою. Крім того, проблемно-орієнтоване навчання сприяє розвитку творчого мислення, оскільки учні часто стикаються із завданнями, які мають кілька можливих шляхів вирішення, зазвичай це вибрати найефективнійший варіант та проаналізувати різні варіанти.

Індивідуалізація навчального процесу. Ще одним аспектом у розвитку логіко-математичних здібностей є індивідуалізація навчального процесу. Кожен учень має свої унікальні здібності та темпи навчання, тому важливі індивідуальні особливості під час навчання математики.

Завдяки індивідуалізованому підходу учні можуть працювати над завданнями, які є для них сильними, але водночас достатньо складними для того, щоб стимулювати їх розвиток. Такий підхід допоможе забезпечить більш глибоке розуміння математичних концепцій. Крім того, індивідуалізація дозволяє приділяти більше уваги учням, які потребують додаткової підтримки, що є місцем для їх успішного навчання.

Розвиток логіко-математичних здібностей старшокласників є певним завданням сучасної освіти. Останні ці навички є ключовими для успіху в багатьох сферах життя. Нові підходи та методики, такі як використання інтерактивних технологій, проблемно-орієнтоване навчання та індивідуалізація освітнього процесу, сприяють не тільки кращому засвоєнню математичних знань, але й розвитку важливих компетентностей, таких як критичне мислення, аналітичні здібності та вміння працювати в команді. Ураховуючи потреби сучасного світу, розвиток цих навичок стає одним із ключових напрямків у підготовці учнів до майбутнього.

Список використаних джерел

1. Семенець С., Семенець Л. Зміст і структура математичних здібностей учнів. НАУКА – ВЧИТЕЛЮ. *Математика в рідній школі*. 2016. № 3, С. 33–36.

2. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) / С. О. Терно : [посібник для вчителя]. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с. Режим доступу до праці: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/125.ukr.html

3. Ящук О. М. Роль математики у формуванні логіко-математичного мислення. Умань : ФОП Жовтий, 2020. 218 с.

ДОРОШЕНКО Даніїл,
студент 4 курсу
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЗВИТОК МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЧЕРЕЗ ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗМІНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Сучасні виклики, такі як соціальні, економічні та військові зміни, зумовлюють трансформацію підходів до освіти, особливо в умовах дистанційного або змішаного навчання. Для старшокласників це особливо важливо, після цього етап навчання є вихідним для їхнього подальшого освітнього та професійного шляху. У цьому контексті викладання математики вимагає лише дотримання базових програмних вимог, але й використання сучасних педагогічних підходів, які дозволяють учням не просто отримувати знання, але й критично мислити, приймати рішення та складати математичні моделі в реальних життєвих ситуаціях.

Одним із таких підходів є проблемне навчання, яке дозволяє старшокласникам не лише вивчати математику, але й розвивати навички вирішення реальних проблем. У сучасних реаліях це підходить як найкраще, оскільки молодь дуже часто стикається з новими викликами, які потребують аналітичного підходу та використання математичних знань. В умовах зміненої реальності, коли освітній процес порушується або розвивається дистанційно, саме цей підхід може стати ключовим інструментом у навчанні та розвитку учнів.

Проблемне навчання учнів базується на тому, що учні стикаються з конкретною проблемною ситуацією, коли потрібна якась навичка за допомогою математичних методів. На відміну від традиційного підходу, де учні завдання забезпечують чіткі інструкції з підручників, проблемне

навчання стимулює їх до самостійного мислення та активної участі в процесі. Цей метод дає старшокласникам можливість використовувати математичні знання не тільки в межах шкільної програми, але й для вирішення різних життєвих ситуацій, що є звичайно винятковим в умовах сучасних викликів.

Розвиток критичного мислення. Один з ключових аспектів проблемного навчання – це розвиток критичного мислення. У цьому підході учні задають питання, аналізують дані, формулюють гіпотези та перевіряють їх за допомогою математичних інструментів. Звичайно, це сприяє формуванню здатності до самостійного вирішення завдань, що особливо важливо в сучасних умовах, де багато речей залишаються невизначеними.

Учні, замість того, щоб вивчати формули стикаються з проблемами, які потребують реального застосування знань. Наприклад, вони можуть аналізувати статистичні дані щодо соціальних або економічних викликів, які виникли в умовах війни чи соціальної нестабільності. Такі практичні завдання допомагають не тільки закріпити теоретичний матеріал, але й навчитися використовувати його для аналізу реальних подій і ситуацій, що є важливою частиною розвитку критичного мислення.

Проблемне навчання в умовах дистанційної освіти. З огляду на те, що сьогодні багато учнів змушені навчатися дистанційно або змішано через воєнні дії або тимчасове переміщення – проблемне навчання стає особливо корисним. Це навчання дозволяє використовувати різноманітні онлайн-платформи для організації освітнього процесу, де педагоги можуть створювати інтерактивні завдання та різні проєкти, які засновані на реальних проблемах та які вимагають математичного аналізу. Такий підхід стимулює учнів до роботи як самостійно, так і в

групах, що позитивно впливає на їхній розвиток та формує навички співпраці.

Завдяки цифровим ресурсам старшокласники підтримують доступ до інтерактивних симуляцій, математичних моделей і завдань, які дозволяють їм вирішувати проблеми, наближені до реальних. Наприклад, учні можуть досліджувати питання зміни клімату або економічної ситуації, використовуючи математичні моделі для аналізу або прогнозування змін. Це сприяє розвитку не лише математичних компетенцій, але й здатність краще розуміти глобальні процеси, що відбуваються у світі.

Вплив проблемного навчання на математичну компетентність. Математична компетентність включає не тільки здатність вирішувати задачі та використовувати формули, але й уміння використовувати математичні моделі для аналізу складних задач. Проблемне навчання розвивати ці навички, після чого учні постійно стикаються з ситуаціями, які потребують комплексного підходу.

Так, наприклад, старшокласники можуть аналізувати економічні дослідження війни, використовуючи математичні моделі для прогнозування рівня інфляції або змін у виробництві критично-важливої продукції. Вони вчаться аналізувати дані, формулювати гіпотези та робити висновки на основі своїх досліджень. У такий спосіб учні опановують не лише базові математичні знання, але й розвивають здатність до роботи з інформацією – що є ключовим навиком у сучасному суспільстві.

Адаптація проблемного навчання до умов воєнного стану. В умовах воєнного стану або соціальних потрясінь освітній процес може бути суттєво порушений. Проблемне навчання забезпечує певну гнучкість, що дозволяє адаптувати його до нових умов. Учні можуть

виконувати завдання вдома, використовуючи інтернет-ресурси, і продовжувати розвивати свої математичні навички, навіть якщо освітній процес переривається.

Крім того, такий підхід до ускладнень розвитку психологічної стійкості, через що учні вчаться працювати в умовах невизначеності та долати труднощі. Це особливо важливо під час війни, коли діти можуть пережити стрес і тривогу через військові дії. Виконуючи завдання, пов'язані з реальними життєвими проблемами, вони зберігають можливість відволікатися від діяльності зовнішніх факторів і зосереджуватися на конструктивних, що позитивно впливають на їхній психологічний стан.

Отже, проблемне навчання є ефективним підходом до розвитку математичної компетентності старшокласників, особливо в умовах зміненої реальності. Це базується не тільки на засвоюванню математичних знань, але й розвиває критичне мислення, навички аналізу та вирішення реальних проблем. В умовах викликів, пов’язаних з дистанційним навчанням або війною, проблемне навчання стає інструментом для забезпечення якісної освіти та безперервного розвитку учнів.

Список використаних джерел

1. Алєксєєва С. Особливості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення: сучасні онлайн-ресурси. Український педагогічний журнал. 2023. № 1. С. 59–65. DOI: https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-59-65. АКАДЕМІЧНІ ВІЗІЇ Випуск 19/2023

2. Бурда М., Васильєва Д. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (методичні рекомендації). «Математика в

рідній школі», № 4 – 5, 2022. С. 6-15.

3. Васильєва Д. Стан дистанційного навчання математики під час війни в Україні. Український педагогічний журнал. 2022. № 2. С. 38–47. DOI: https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-38-47.

4. Чорномаз Н. Дистанційне навчання математики в період воєнного стану. 2023. https://vseosvita.ua/library/stattia-dystantsiine-navchannia-matematyky-v-period-voiennoho-stanu-699579.html

ДЬОРІНА Ангеліна,
студентка 3 курсу спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради.
РУДЧИК Ольга,
викладачка вищої категорії спеціальних дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИХ ЯВИЩ

У сучасній освіті цифрові технології стали невід'ємною частиною навчального процесу. Вони надають учням та вчителям широкі можливості для інтерактивного вивчення природних явищ, що дозволяє зробити навчання більш цікавим, доступним і ефективним. В особливості, використання цифрових ресурсів для вивчення природних явищ відкриває нові горизонти для розуміння складних наукових концепцій, стимулює розвиток критичного мислення та заохочує до самостійного дослідження.

Дослідженню цього питання присвячені роботи різних авторів. Зокрема С. Бабійчук позиціонує наукову освіту як «педагогічний концепт, метою якого є популяризація та вивчення науки серед учнів» [1]. Ю. Гоцуляк визначає наукову освіту як «освітню модель, що містить педагогічні концепції, освітні технології, методи навчання, предметні методики, які ґрунтуються на принципі самостійного здобування учнем знань, що виражаються у практичній, дослідницькій та проєктній діяльностях» [2]. Обґрунтування необхідності впровадження наукової освіти в школі за умов цифрової трансформації освіти описано в дослідженні Л. Гриневич, Н. Морзе, М. Бойко [3], у якому широко представлено огляд інноваційних педагогічних технологій, що можуть ефективно застосовуватись для поширення наукового мислення на ширший перелік навчальних предметів і формування STEAM-компетентностей.

Природні явища – це різноманітні процеси, які відбуваються в природі, включаючи фізичні, хімічні та біологічні явища, такі як зміни погоди, рух планет, фотосинтез, цикл води, вулканічна діяльність тощо. Раніше ці явища були доступні для вивчення лише через теоретичні матеріали та спостереження. Сьогодні ж цифрові ресурси значно полегшують процес вивчення, роблячи його більш інтерактивним і візуальним.

Одними з найбільш потужних інструментів є комп'ютерні симуляції, які дозволяють відтворювати природні явища в реальному часі або в стиснутому вигляді. Це можуть бути моделі атмосферних явищ, течій океанів, еволюції життя на Землі, цикл води в природі або моделювання процесів, що відбуваються в надрах Землі. Ці ресурси дають змогу учням не лише спостерігати за процесами, а й змінювати умови для спостереження різних результатів. Наприклад, за допомогою

платформи PhET можна змоделювати явища, пов'язані з електричними зарядками, рухом тіл, теплообміном, фізичними властивостями води. Інтерактивні ресурси дозволяють учням експериментувати в безпечних умовах та краще розуміти закономірності природи. Віртуальні лабораторії дають можливість проводити експерименти, які можуть бути складними або небезпечними для реального виконання в класі. Наприклад, експерименти з хімічними реакціями, дослідження властивостей різних матеріалів або розгляд природних явищ, таких як цикл води чи рух континентів, можуть бути доступні в онлайн-режимі. Ці лабораторії мають великий потенціал для вивчення природних явищ в умовах обмеженого часу та ресурсів.

Відео та анімації є потужним візуальним інструментом для пояснення складних природних процесів. Завдяки рухомим зображенням, учні можуть краще уявити, як саме відбуваються явища, наприклад, як формуються хмари, що відбувається в середині вулкану або як працює процес фотосинтезу. Відео можуть бути як готовими навчальними роликами, так і інтерактивними презентаціями, де учні можуть вибирати, яке питання вони хочуть вивчити детальніше. Наприклад, ресурси на YouTube або на освітніх платформах, таких як Khan Academy, часто містять анімації, що пояснюють природні явища від мікроскопічного рівня до глобальних процесів, таких як кліматичні зміни.

Мобільні додатки дають змогу учням вивчати природні явища в будь-якому місці і в будь-який час. Зокрема, додатки, такі як SkySafari або Star Walk, дозволяють спостерігати за небесними явищами, такими як рух планет, зоряні сузір'я або метеоритні дощі, і отримувати візуальні та інформаційні пояснення. Ці додатки розширюють можливості для вивчення астрономії та інших природничих наук у реальному часі.

Електронні підручники і онлайн-курси можуть містити інтерактивні елементи, відео, вправи та тестування, що дозволяє учням вивчати природні явища більш гнучко і в зручному для них темпі. Платформи, такі як Coursera, edX або Udemy, пропонують курси з різних наук, включаючи екологію, астрономію, біологію та фізику, що дають змогу поглиблено вивчити природу і закони, що керують нею. Цифрові ресурси доступні в будь-який час і з будь-якого місця, що дозволяє учням вивчати природні явища поза межами класної кімнати. Мобільні додатки та онлайн-платформи забезпечують гнучкість навчання. Завдяки інтерактивним елементам учні можуть активно брати участь у процесі навчання, змінюючи параметри експериментів або вибираючи різні сценарії розвитку подій. Це сприяє глибшому розумінню матеріалу і формуванню навичок критичного мислення.

Цифрові ресурси допомагають учням візуалізувати природні процеси, які важко спостерігати в реальному житті, такі як атмосферні явища, рух океанічних течій чи геологічні процеси в надрах Землі. Це полегшує розуміння складних наукових концепцій. Використання технологій стимулює інтерес до навчання, оскільки учні можуть взаємодіяти з контентом через ігрові елементи, симуляції або реальні дослідження. Це робить навчання більш захоплюючим і привабливим.

Цифрові ресурси дозволяють кожному учню навчатися у власному темпі, звертатися до різних аспектів матеріалу в залежності від їхніх інтересів та рівня підготовки. Це сприяє розвитку самостійності та відповідальності за власне навчання. Використання онлайн-платформ для спостереження за погодними умовами в реальному часі, таких як Weather.com, допомагає учням вивчати метеорологічні явища, аналізувати зміни в атмосфері, розуміти вплив кліматичних факторів на навколишнє середовище. Інтерактивні карти і моделі, такі як ресурси на

платформі Google Earth, дозволяють учням вивчати місця розташування вулканів, їх діяльність та вплив на навколишнє середовище. Віртуальні лабораторії, як, наприклад, на сайті HHMI Biointeractive, дають можливість учням побачити етапи еволюційних процесів, від простих організмів до складних форм життя, а також розглянути фактори, що визначають еволюцію.

Цифрові ресурси відкривають перед учнями безліч можливостей для дослідження природних явищ. Вони роблять навчальний процес більш інтерактивним, захоплюючим і доступним.

Список використаних джерел

1. Бабійчук С. Наукова освіта як педагогічний концепт. *Молодь і ринок*, 2018. №2 (157). URL: http://mir.dspu.edu.ua/article/view/126827/121696. (дата звернення: 17.09.2024).

2. Гоцуляк Ю. Наукова освіта в Україні: теоретичний та нормативно-правовий контекст. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 4. С. 5-11.

3. Гриневич Л. М., Морзе Н. В., Бойко М. А. Наукова освіта як основа формування інноваційної компетентності в умовах цифрової трансформації суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*. №3. Т. 77. С. 1-26. URL: https://doi.org/10.33407/itlt.v77i3.3980 (дата звернення: 17.09.2024).

ЖИЖЕМА Анастасія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ЧЕМОНІНА Лада,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ІГРОВІ СИТУАЦІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У чинних документах, які визначають зміст початкової освіти, чітко визначено її мету – всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1]. Досягти поставленої мети можна шляхом розвитку інтелектуальної діяльності учнів початкової школи.

Інтелектуальна діяльність тісно пов'язаний із процесом комунікації. Підтвердженням цього можна вважати той факт, що сучасні вчені виділяють комунікативний інтелект як один із типів інтелекту, що є притаманними сучасній людині. В основі цієї наукової позиції лежить класична теорія множинного інтелекту американського психолога Г. Граднера. Науковець доводить, що ми володіємо рядом здібностей, що відповідають критеріям інтелекту. Такими є логіко-математичний, лінгвістичний, комунікативний, внутрішньоособистісний, просторовий, музичний і тілесно-кінестетичний інтелекти [3].

Г. Гарднер у результаті численних наукових розвідок стверджує, що інтелектуальний склад кожної окремої людини має свої відмінності. Усі типи інтелекту можуть працювати як окремо та переривисто, так і в тандемі, що зумовлено їхнім розташуванням у різних частинах головного мозку. За словами названого вище науковця, саме наявність різних інтелектів відрізняє людей від тварин, оскільки уможливлює вільне спілкування задля прийняття спільних рішень, здійснення досліджень для вирішення життєво важливих і складних питань, мирне врегулювання конфліктів, пошук ефективних ідей і створення продукції, що зробить життя кожного більш зручним [3].

Отже, спілкування є однією з найважливіших потреб особистості, оскільки визначає її повноцінні існування та розвиток. Комунікація передбачає щоденне зберігання та передавання інформації кожною людиною іншим, не зважаючи на її вік, стать, соціальний статус чи громадянство. Комунікативна діяльність, що лежить в основі комунікативного інтелекту, дозволяє набути кожному необхідних компетенцій і компетентностей, що дозволяють результативно діяти різними способами, бути соціально досвідченим і розвиненим.

Загальновідомо, що початкова школа є тим освітнім концентром, який покликаний забезпечити формування в учнів ключових компетентностей, серед яких чільне місце посідає комунікативна, що засвідчує про необхідність розвитку комунікативного інтелекту в зазначеного вище контингенту школярів.

Комунікативний інтелект зумовлюється здатністю ефективно спілкуватися, висловлювати думки, слухати інших, співпрацювати у групі, а також розуміти й використовувати невербальні засоби комунікації. Важливу роль у розвитку цього типу інтелекту, безумовно, відіграють уроки української мови.

Науково доведеним є факт, що домінантною технологією навчання здобувачів початкової освіти є ігрова [2]. Саме тому, за нашим переконанням, використання ігрових ситуацій на уроках української мови в початковій школі сприятиме розвитку комунікативного інтелекту учнів. Пропонуємо завдання, виконання яких зумовлює різноманітні ситуації спілкування.

Завдання 1. ***«Розкажи без слів»***

Об'єднайтесь у групи та виберіть одну з карток із завданням, запропонованих учителем. За допомогою міміки і жестів зобразіть те, про що говориться в цій картці.

Ситуація: Звичайний шкільний день. Дівчинка успішно впоралася на уроках із завданнями й отримала від учительки похвалу. Коли до школи за дівчинкою прийшла мама, вчителька їй розповіла про успіхи доньки. Мама вирішила зробити дочці приємний сюрприз: дорогою додому вони зайшли до крамниці та купили чудову повітряну кульку. Всю дорогу додому дівчинка із радістю дивилася як майорить її кулька.

Завдання 2. ***«Лист Святому Миколаю»***

На календарі вже добігає кінця осінь. Уже скоро почнуться зимові свята. Одним із них є свято Святого Миколая, яке відзначається всіма українцями шостого грудня. Напиши лист Святому Миколаю, в якому обов'язково зазнач, хто ти і про що ти мрієш! [2].

Завдання 3. ***«Чарівна скринька»*** *(групова форма роботи)*

Учитель приносить скриньку із різноманітними предметами. Учні об'єднуються у групи. Представники груп дістають зі скриньки предмети (один на групу). Кожна група має описати предмет і придумати коротку та цікаву історію про нього.

Отже, використання ігрових ситуацій на уроках української мови зумовлює розвиток комунікативного інтелекту здобувачів початкової

освіти та сприяє їхньому гармонійному соціальному розвитку.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument (дата звернення: 15.09.2024).

2. Чемоніна Л. Сучасні технології навчання освітньої галузі «Мови і літератури» в початковій школі: навч. посіб. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2016. 212 с.

3. Gardner Howard. Frames of Mind: The Theory of Multiple Inteligences. New York: Harper and Row, 1983. 430 p.

ЗАХАРЧУК Аліна,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж»
РУДЧИК Ольга,
викладачка вищої категорії спеціальних дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради

РОЛЬ ЕКСПЕРИМЕНТІВ У ФОРМУВАННІ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасній освіті важливо не тільки передавати учням знання, але й розвивати їхню здатність до самостійного пізнання, критичного мислення та наукового підходу до вирішення проблем. Одним із найефективніших способів формування наукового світогляду у

молодших школярів є проведення експериментів. Вони сприяють глибокому засвоєнню наукових понять, розвитку допитливості, а також формуванню в учнів системного бачення навколишнього світу [2].

Науковий світогляд характеризується надзвичайно широким спектром поглядів. Вчені намагаються знайти нові шляхи її вирішення. Особливо актуальною ця проблема є для інноваційних систем освіти. Науковий світогляд – це система світогляду людини. Науковий світогляд ґрунтується виключно на науці та даних наукового методу.

Експеримент – це метод наукового дослідження, який дає можливість не тільки теоретично обґрунтувати знання, а й перевірити їх на практиці. Для молодших школярів експерименти є важливим інструментом навчання, оскільки через них діти можуть на власні очі побачити, як відбуваються різноманітні фізичні, хімічні чи біологічні процеси. Наприклад, прості експерименти з водою або повітрям допомагають дітям зрозуміти закони фізики: як вода може змінювати свій стан, як повітря взаємодіє з іншими матеріями тощо. Вони не лише засвоюють теоретичні знання, а й починають самостійно робити висновки, ставити питання і шукати відповіді.

Експериментування сприяє розвитку наукового мислення у дітей, адже процес проведення дослідів передбачає такі етапи, як планування, гіпотезування, спостереження за результатами, аналіз та узагальнення отриманих даних. Цей процес допомагає школярам навчитися мислити логічно та критично, шукати закономірності і причини-наслідки, а також формулювати припущення і перевіряти їх.

Для молодших школярів важливо не лише отримати результат експерименту, а й осмислити його. Це дозволяє дітям усвідомити, що наука базується на доказах і спостереженнях, а не тільки на теоретичних припущеннях. Такий підхід формує у школярів системне і науково

обґрунтоване ставлення до світу [1].

Молодші школярі, як правило, є дуже допитливими та спостережливими. Експериментальна діяльність стимулює їхню цікавість, сприяє розвитку творчого мислення та бажання дізнаватися нове. Спостереження за результатами експериментів може викликати емоційний відгук, здивування або захоплення, що сприяє мотивації до подальших досліджень. Крім того, експерименти часто мають елемент гри, що робить навчання більш захоплюючим і інтерактивним. Наприклад, дослідження природи рослин, спостереження за змінами в живих організмах або навіть вивчення властивостей води можуть стати не просто науковими експериментами, а цікавими пригодами для дітей.

Через проведення експериментів молодші школярі починають розуміти, що наука – це не лише набори фактів і теорій, а й процес пізнання, що ґрунтується на спостереженнях, дослідженнях і перевірці припущень. Таке розуміння сприяє формуванню наукового світогляду, що є основою для подальшого навчання та розвитку в старших класах і в житті [2].

Експериментальна діяльність допомагає дітям усвідомити важливість наукових методів у розв’язанні різноманітних проблем, а також розвивати здатність до самостійного дослідження й аналізу. Наприклад, діти можуть спостерігати за зміною клімату на прикладі простих дослідів із температурою та погодними умовами або навіть самостійно розробляти екологічні проекти, що дозволяє їм краще зрозуміти зв’язок між наукою та реальним життям.

Експерименти відіграють важливу роль у формуванні наукового світогляду молодших школярів. Вони не тільки допомагають дітям засвоїти базові наукові знання, але й розвивають критичне мислення, творчість, здатність до самостійного дослідження та формування

наукових уявлень. Через експериментальну діяльність учні не лише отримують нові знання, а й вчаться ставити питання, шукати відповіді та осмислювати отримані результати, що є основою для подальшого розвитку наукового світогляду та успішного навчання в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Валюк В. Ф. Психолого-педагогічні аспекти формування наукового світогляду учнів. *Стратегічні питання світової науки.* Т. 25. z.o.o. Nauka i studia Польша, 2014. С. 23–25.

2. Левашова В. М. Міжпредметні зв'язки природничих дисциплін як засіб формування наукового світогляду школярів. *Вісник Національного технічного університету України «КПІ»: Філософія. Психологія. Педагогіка.* 2008. № 1. С. 154–158.

ЗАХАРЧУК Марина,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж»
РУДЧИК Ольга,
викладачка вищої категорії спеціальних дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради

ІНТЕГРАЦІЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЗА ПРОГРАМОЮ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

В умовах сучасної освіти важливим аспектом є розвиток у школярів критичного мислення, творчих здібностей та здатності до самостійного

навчання. Оскільки програма «Я досліджую світ» передбачає вивчення основ природничих наук, навколишнього середовища, а також соціальних аспектів життя, інтеграція інтелект-карт у навчальний процес є ефективним інструментом для підтримки цих цілей.

Питання впровадження технології майнд-карт в освітньому процесі досліджували в своїх працях: Б. Санто, В. Хартман, Т. Б'юзен, Й. Шумпетер Б. Твісст [1].

Інтелект-карта – це графічне зображення, яке відображає структуру знань і взаємозв'язки між поняттями, ідеями або інформацією. Вона допомагає організувати мислення, візуалізувати та систематизувати інформацію, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Інтелект-карти дозволяють не лише побудувати логічні зв'язки, а й покращити пам'ять, підвищити ефективність навчання, сприяючи розвитку критичного мислення та творчого підходу до вирішення завдань [2].

Програма «Я досліджую світ» охоплює різноманітні аспекти навчання: природничі науки, екологію, географію, історію, соціальні науки та інші. Використання інтелект-карт може бути надзвичайно корисним інструментом для покращення розуміння та засвоєння матеріалу, створення міжпредметних зв'язків, активізації мислення та розвитку критичних навичок, підтримки індивідуального підходу до навчання [2].

В навчальний процес інтелект-карти можна інтегрувати, це і використання інтелект-карт для планування уроків, перевірки знань, самостійної роботи, застосовування в проектній діяльності та груповій роботі.

Учні можуть створити інтелект-карту, на якій будуть зображені основні системи організмів (дихальна, травна, нервова та ін.), їх функції

та взаємозв'язки. Така карта допоможе чітко уявити, як ці системи взаємодіють між собою і як вони сприяють життєдіяльності організмів.

Учні можуть побудувати інтелект-карту, яка візуалізує різні екологічні проблеми (забруднення води, повітря, зміна клімату), їх наслідки та способи вирішення. Це дасть учням змогу краще розуміти масштаби проблем і важливість їх вирішення.

Використовуючи інтелект-карти, учні можуть досліджувати взаємодію людини і природи, причини й наслідки природних катастроф, роль людини в охороні природи.

Інтелект-карти допомагають учням структурувати свої думки і досягти кращого розуміння складних тем. Візуальні матеріали активізують пам'ять і дозволяють учням краще засвоювати та запам'ятовувати інформацію. Інтелект-карти стимулюють учнів до більш глибокого дослідження тем, розвиваючи їхню самостійність. Взаємозв'язки між різними галузями знань стають очевидними, що сприяє кращому розумінню контексту вивчення кожної теми [3].

Інтеграція інтелект-карт у навчальний процес за програмою «Я досліджую світ» є потужним інструментом для розвитку пізнавальних і творчих здібностей учнів. Вони допомагають учням не лише систематизувати і структурувати знання, але й розвивати критичне мислення, аналізувати та синтезувати інформацію, що є важливими навичками в умовах сучасної освіти.

Список використаних джерел

1. Mike Clayton. Tony Buzan : Mind mapping. Management Pocketbooks. – [Електронний ресурс] / Mike Clayton. – Режим доступу https://www.pocketbook.co.uk/blog/2016/09/27/tony-buzan-mindmapping/.

2. Інтелект-карти – реальний крок у сучасній освіті. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-64C00512193D9.

3. Mindmap effektive Lernen Methode. URL : https://www.edrawsoft.com/de/mindmap-examplesfor-students.php.

КАНДИБКА Анжеліка,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
НЕСТЕРЕНКО Марина,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ІНКЛЮЗІЯ - НЕ ІЛЮЗІЯ:
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СУЧАСНОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Освіта – це не лише процес оволодіння предметними компетентностями та наскрізними навичками, це ще й обов'язкова комунікація та соціалізація особистості. Тривалий час діти з особливими освітніми потребами були сегреговані від повноцінного освітнього процесу, та були вимушені навчатися лише в спеціальних закладах.

Однак, згідно зі статтею 53 Конституції України («...кожен має право на освіту…») [3] та з прийняттям чинного Закону України «Про освіту» батьки набули змоги вільно обирати місце для навчання їхньої дитини. Згідно з цими документами, інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах

недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [4].

Ідея інклюзії, що виникла внаслідок усвідомлення цінності людської багатоманітності і відмінностей між людьми, виключає будь-яку дискримінацію та відображає одну з головних ознак демократичного суспільства: усі діти є повноцінними членами суспільства та мають рівні права, зокрема щодо отримання освіти, незважаючи на особливості їхнього психофізичного розвитку [1].

Однак, на практиці батьки просто бояться інклюзії, оскільки в очах суспільства, інклюзивне навчання означає, що дитина не така як всі, має особливості, відхилення, тобто інакша. Значна частина суспільства ототожнює такі поняття як «дитина з ООП» та «дитина з інвалідністю». Проте, варто зазначити, що не кожна дитина з ОПП обов'язково повинна мати інвалідність, і не кожна дитина, що має порушення психічного чи фізичного здоров'я потребує підтримки в освітньому процесі.

Звичайно, інклюзивна освіта – це не панацея. Дитина зі складними порушеннями розвитку не опанує на високому рівні навчальний матеріал. Але інклюзивне освітнє середовище, яке відповідає потребам дітей з ООП, незалежно від фізичних чи психологічних особливостей уможливлює їхню бодай-якусь включеність в спільну з однолітками діяльність, у процес спілкування, взаємодії, самореалізації. В таких умовах вони набувають тих компетентностей, які так необхідні кожній людині. А нормотипові діти, що навчаються в інклюзивному класі, розвивають свою емпатію, толерантність, повагу до прав людини, усвідомлюють цінність різноманітності.

Отже, інклюзивне освітнє середовище – це не лише фізична доступність приміщень закладу освіти, а й умови, атмосфера та дії, спрямовані на те, щоб кожна дитина відчувала себе комфортно в школі й

могла реалізуватися як особистість попри свої особливості [4]. І тут головна роль лягає на плечі вчителя, асистента вчителя та адміністрації закладу, оскільки саме від їхньої злагодженої взаємодії залежить якість такого інклюзивного освітнього середовища. Але це важливий крок уперед до побудови справедливого суспільства, де кожен має право на повноцінну участь у житті громади.

Тому, інклюзія – це не ілюзія, а реальний шлях до розвитку гармонійного соціуму, де кожен має можливість знайти своє місце.

Список використаних джерел

1. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навч. посіб. Київ : ТОВ Агентство Україна, 2019. 300 с.

2. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти : навч. посіб. Київ : Державна служба якості освіти, 2023. 86 с. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/Inclusion_zaklad_osvity_SQE-SURGe_2023.pdf (дата звернення: 04.10.2024).

3. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 04.10.2024).

4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII зі змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 02.010.2024).

КАНДИБКА Анжеліка,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ЧЕМОНІНА Лада,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЙ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Освіта в Україні за останні роки зазнала значних змін. Спочатку це було затвердження нового Державного стандарту початкової освіти у 2018 році [1]. Як наслідок – у закладах освіти було впроваджено концепцію Нової української школи, яка кардинально змінила підхід до навчання молодших школярів, а нині – й учнів середньої школи.

На початку 2020 року Україна, як і багато інших країн, зіткнулася із пандемією COVID-19. Для обмеження поширення вірусу та захисту населення було введено карантинні заходи, включно із закриттям закладів освіти. Це призвело до необхідності організації дистанційної форми навчання як альтернативи традиційній очній.

Згідно із Законом України «Про освіту», дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2].

У 2022 році країну сколихнула нова загроза – повномасштабне

вторгнення росії на територію України. Дистанційна форма навчання знову стала єдиним засобом, що уможливив відновлення освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Загалом, дистанційний освітній процес має безліч переваг, але, як і більшість суспільних явищ, має низку недоліків. Здобути освіту дистанційно можна з будь-якого куточка світу, але жодне, навіть якісно організоване дистанційне навчання не зможе замінити живого спілкування з учителем та однолітками. Оскільки говорячи про освіту, ми ведемо мову не лише про навчання, а й про комунікацію і соціалізацію, які є такими ж важливими умовами для гармонійного та здорового розвитку школяра.

Отже, пандемія та війна докорінно змінили українську освіту, зробивши дистанційну форму навчання чи не єдиною найбільш оптимальною та безпечною формою здобуття освіти, а в освітян виникла нова потреба – у дослідженні цифрових технологій як головного засобу організації дистанційного освітнього процесу.

І. Гончарова вважає, що під цифровими освітніми технологіями розуміють використання різноманітних електронних засобів та програмного забезпечення з метою покращення якості навчання та забезпечення доступу до знань здобувачам освіти та викладачам [3].

До цифрових технології належать платформи для онлайн-зустрічей, онлайн-дошки, інтерактивні завдання та презентації, електронні підручники, онлайн-тренажери, симулятори, віртуальні лабораторії та екскурсії, 3D-моделі тощо [4].

У такий спосіб можемо констатувати, що цифрові технології являють собою той інструмент, який здатний перетворити нудний урок на справжню, захопливу гру, яку так люблять учні будь-якого віку. Загальновідомо, що навчання через гру спроможне зацікавити дітей,

підвищити рівень їхньої мотивацію до навчання та зробити процес засвоєння матеріалу легким і доступним для кожної дитини, а цифрові технології дають змогу підлаштувати освітній процес під потреби і можливості (фізичні та розумові) кожної конкретної дитини.

Отже, сучасні цифрові технології відіграють важливу роль і забезпечують повноцінну діяльність учителя й учнів як під час уроку, так і в позаурочний час.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» від 21.02.2018р. № 87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text (дата звернення 14.10.2024).

2. Гончарова І. П. Цифрові технології в освіті як засіб покращення доступності та ефективності навчання. *Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників на засадах цифрової дидактики: матеріали міжрег. наук.-практ. семінару.* Біла Церква: Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти. 2023. URL: https://lib.iitta.gov.ua/734946/. URL: https://lib.iitta.gov.ua (дата звернення 14.10.2024).

3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення 14.10.2024).

4. Чемоніна Л. В. Цифрова грамотність як складник фахової компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти*: матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (Бердянськ,

25–26.11.2021) / за ред. І. А. Барбашової, Л. Г. Ярощук. Бердянськ : БДПУ, 2021. С. 288–289.

КОБЕЦЬ Аліна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ПОПОВА Ольга,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

АКТИВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасному освітньому середовищі стрімко зростає інтерес до мультимедійних технологій, які стали невід'ємним складником освітнього процесу початкової школи. Вони сприяють адаптації здобувачів до інформаційного суспільства, де здатність працювати з різноманітними інформаційними ресурсами є необхідною навичкою. У Концепції Нової української школи зроблено акцент на необхідність подання матеріалу цікаво, застосовуючи засоби мультимедіа, які відповідають інтересам і особливостям молодших школярів [1]. Цілком закономірно, що вчителі впроваджують відповідні технології, оскільки, як свідчать дослідження та власний досвід, візуальна та інтерактивна інформація краще засвоюється в цьому віці.

Метою нашої доповіді є визначення мультимедійних засобів, які варто застосовувати в освітньому процесі початкової школи,

ураховуючи психолого-педагогічні особливості здобувачів.

На уроках з різних дисциплін учителі початкових класів ефективно використовують такі мультимедійні засоби: інтерактивні дошки, освітні програми та ігри, відеоматеріали, аудіозаписи, презентації та віртуальні тури тощо. Кожен із цих інструментів допомагає зробити навчання більш динамічним та цікавим для молодших школярів. Спробуємо деталізувати їх.

Інтерактивні дошки забезпечують можливість інтерактивної взаємодії учнів, оскільки вони активно залучаються до освітнього процесу, можуть взаємодіяти з матеріалом безпосередньо.

Цікавими для молодших школярів є *освітні програми та навчальні ігри*, зокрема навчальні додатки та ігри забезпечують учнів можливістю закріплювати матеріал у цікавій та мотивуючій формі.

Досить часто педагоги послуговуються *відео- та аудіоматеріалами* (аудіокнигами), які, безумовно, сприяють кращому засвоєнню інформації, особливо учнями з різними стилями сприйняття інформації.

Презентації стали вже буденними мультимедійними технологіями, тому що допомагають учителеві початкових класів подати матеріал структуровано та візуально привабливо і полегшує сприйняття та запам’ятовування інформації.

На уроках та позакласних заходах ми організовуємо *віртуальні тури та 3D-моделювання*, за допомогою яких створюємо ефект присутності молодших школярів, надаючи можливість їм, наприклад, «відвідати» історичні місця або побачити складні процеси в природі.

Для вчителя початкових класів у процесі організації навчання дуже важливо враховувати психологічні та вікові особливості молодших школярів, щоб підвищити рівень мотивації та особистої участі кожного. Мультимедійні технології допомагають здобувачам краще

запам'ятовувати інформацію через емоційно насичені, яскраві образи. У зв'язку з тим, що молодші школярі зазвичай мають коротку тривалість концентрації уваги, мультимедійні технології дозволяють швидко активізувати навчальну діяльність завдяки яскравій візуалізації, звуку та інтерактивності. Здобувачі легко засвоюють матеріал, навіть складний, якщо він подається у формі гри або через цікаві історії та сюжети. Це робить мультимедійні засоби ідеальними для початкової школи. Крім того, мультимедіа сприяє емоційному залученню учнів, що є важливим чинником у формуванні довготривалої мотивації до навчання.

Формуючи інтерактивні завдання, педагог стимулює учнів до критичного мислення, забезпечує розвиток їхніх творчих здібностей та ефективності групової роботи. Як свідчать власні спостереження, завдяки мультимедіа молодші школярі легше засвоюють складний матеріал, виявляють більшу ініціативу в навчанні та стають впевненішими у своїх знаннях. Результати включають покращення академічної успішності та розвиток когнітивних і соціальних навичок.

Серед позивного відзначаємо роль мультимедіа в стимулюванні здобувачів до аналізу, порівняння, оцінки матеріалу, а також до пошуку та формулювання власних висновків. Завдяки мультимедійним проєктам (наприклад, створення власних відео або презентацій) учні розвивають творчі здібності, ефективно спілкуються між собою та з учителем, що формує комунікативну компетентність та навички співпраці.

Разом з тим, деякі вчителі-практики застерігають від надмірного захоплення мультимедійними технологіями в освітньому процесі. Останнім часом виникають проблеми, пов'язані з технічним забезпеченням (блекаути, відсутність інтернету тощо), потребою в постійній підтримці та оновленні обладнання. Є ризики, що постійне

використання технологій може призвести до перевантаження молодших школярів інформацією або зниження традиційних навчальних навичок (наприклад, письма).

Отже, активізувати навчальну діяльність здобувачів початкової освіти допоможуть мультимедійні технології, оскільки дозволяють організувати засвоєння матеріалу через емоційно забарвлений контент, який створює захоплення і стимулює інтерес; полегшує розуміння та запам'ятовування складних концепцій завдяки візуалізації (наприклад, через анімацію складних природничих процесів). Інтерактивність та можливість «живої» участі молодших школярів у навчанні сприяє зміцненню знань і впевненості у власних силах.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. RTL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf.

КОЗЛОВА Катерина,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ЧЕМОНІНА Лада,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

З давніх-давен до людей з особливими освітнім потребами ставилися стереотипно, негативно. Раніше, навіть, таких людей приносили у жертвоприношення із-за забобонів, ізолювали від суспільства.

На початку ХХ століття діти з особливими потребами часто навчались у спеціальних закладах, відокремлених від звичайних шкіл, або ж зовсім не мали доступу до освіти. Учні з інвалідністю чи з особливими освітніми потребами розглядалися як окрема група, яка не могла повноцінно інтегруватись у суспільство. У цей період панувала ідея, що вони потребують спеціальних умов, тому їх навчання здійснювалось у спеціалізованих школах або інтернатах.

У 1950-70-х роках розпочався рух за права людей, який почав вимагати рівності можливостей у всіх сферах життя, включаючи освіту. У цей час в країнах Європи та Америки почали відкриватися програми для дітей з особливими потребами у звичайних школах, що стало першим кроком до інтеграції. Так, у 1975 році в США ухвалено Закон про освіту дітей з інвалідністю (IDEA), що закріпив право на освіту для всіх дітей,

незалежно від їхніх особливостей, і став однією з основних правових основ для розвитку інклюзивної освіти.

У 1990-х роках світ поступово переходить до моделі інклюзивної освіти, яка наголошує на необхідності створення умов, за яких усі діти, незалежно від особливостей, могли б навчатися разом. У 1994 році ЮНЕСКО прийнято Саламанську декларацію, яка стала важливим етапом у розвитку інклюзії. Документ закликав країни до створення шкіл, що враховують потреби всіх дітей, і рекомендував відмовитися від сегрегації на користь інклюзивного підходу [1].

З початку 2000-х років країни активно впроваджують законодавчі акти, які гарантують права дітей з особливими потребами на освіту в закладах загальної середньої освіти. Європейські країни, США та багато інших держав активно працюють над розвитком навчальних програм, що забезпечують адаптоване навчання, підтримку від фахівців, психологів та асистентів.

У 2006 році ООН ухвалила Конвенцію про права осіб з інвалідністю, яка закріплює обов'язок держав створювати інклюзивну систему освіти. Це стало потужним поштовхом для всіх країн до впровадження інклюзії, адже було закріплено право дітей з інвалідністю на освіту в ЗЗСО.

Отже, історія розвитку інклюзивної освіти пройшла довгий шлях від ізоляції дітей з особливими потребами до інтеграції та створення рівних умов для всіх учнів. Цей процес відображає зміну суспільних поглядів на права людини, соціальну рівність і цінність різноманітності.

Для дітей з особливими освітніми потребами однією з інтеграційних форм навчання є визнана в багатьох країнах світу, а тепер уже і в Україні, інклюзивна форма навчання. Згідно зі ст.1, п.1, пп.12 Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантованих

державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [2].

Інклюзія (від Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес, що дає можливість всім дітям брати участь у всіх програмах. Одним із головних завдань інклюзії є відгук на широкий спектр освітніх потреб у шкільному середовищі та поза його межами [4].

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [3].

Основою інклюзивної освіти є ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію здобувачів освіти, що забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей із особливими потребами.

Основний принцип інклюзивної освіти реалізується через такі складники:

- всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, незважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- освітні заклади повинні визнавати й ураховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, прийняття організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв’язків;

- діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання; вони є найефективнішим засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами та їхніми ровесниками [2; 3].

Отже, інклюзивна освіта забезпечує рівні можливості для всіх учнів, включаючи дітей з особливими потребами, в умовах загальноосвітнього середовища. Вона спрямована на адаптацію освітнього процесу, створення необхідних умов і підтримку, що сприяє розвитку толерантності, взаємоповаги та соціалізації серед усіх школярів.

До переваг інклюзивної освіти можна віднести такі: створення в закладі загальної середньої освіти спеціальних умов навчання дітей з особливими освітніми потребами; створення гнучкого адаптивного освітнього середовища, здатного задовольнити освітні потреби всіх дітей – учнів цього закладу освіти; навчання в умовах загальноосвітніх класів масової школи із забезпеченням необхідного психолого-педагогічного супроводу учня профільними спеціалістами; підготовка учнівського, педагогічного та батьківського колективів до сприйняття дітей з обмеженими можливостями та створення таких умов навчання, які були би комфортними для всіх дітей, сприяли би досягненню максимального рівня розвитку, а також соціальній реабілітації дитини та її інтеграції в суспільство; формування в колективі (класі, групі, школі) навичок толерантності, тобто милосердя, взаємоповаги [6].

Отже, в Україні інклюзивна освіта почала активно розвиватися з 2010-х років. Одним із важливих кроків стало ухвалення у 2017 році Закону України «Про освіту», де окремо було виділено принцип

інклюзивності. Також запроваджені програми підтримки інклюзії, зокрема створення інклюзивно-ресурсних центрів для оцінки та надання допомоги дітям з особливими потребами. Сьогодні українські школи працюють над упровадженням інклюзивного навчання, створенням безбар'єрного середовища та підвищенням кваліфікації педагогів.

Список використаних джерел

1. Воронська Н. Особливості спілкування дітей з особливими потребами в закладах середньої освіти. *Особлива дитини: Навчання і виховання*. 2019. № 1. С. 42-51.

2. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення 04.11.2024).

3. Інклюзивна освіта. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України. URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331 (дата звернення 01.11.2024).

4. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: метод. посіб. Харків: «Ранок», 2019. 304 с.

5. Крилошанська Л., Ундір В. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні. *Ефективність державного управління.* 2023. № 66. С. 70–80.

6. Лопуга Г. В. Особливості інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах / Г. В. Лопуга, В. М. Решетилова, Ю. М. Михайленко та ін. *Вісник Луганського національного університету*

імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. 2023. № 1 (355), лютий. С. 88-95.

КОВАЛЬ Карина,
асистентка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

ПОЛІКУЛЬТУРНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ: ЯК НАВЧИТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПОВАГИ ДО ІНШИХ КУЛЬТУР І ТРАДИЦІЙ

У сучасному світі, який характеризується динамічним розвитком комунікацій та глобалізаційною модернізацією усіх сфер життєдіяльності людини, особлива увага приділяється формуванню поваги до культурного різноманіття. Толерантність до інших народів, традицій та звичаїв стає необхідною навичкою для гармонійного розвитку у полікультурному суспільстві. Важливість навчання толерантності саме в молодшому шкільному віці пояснюється тим, що саме в цей період діти засвоюють основні соціальні моделі поведінки та формують ціннісні орієнтири, визначають специфіку особистісної взаємодії з іншими. Формування толерантного ставлення до різних культур і традицій дозволяє створити основу для виховання соціально відповідальної та емпатійної особистості.

Формування толерантності у молодших школярів досліджується сучасними науковцями доволі багатогранно, охоплюючи усі сфери їх життєдіяльності. Окреслена проблема стала об’єктом дослідження таких вчених: І. Батарейна, Н. Бессараб, Т. Білик, Л. Канішевська, Т. Коваль, А. Лесик, Н. Олійник, О. Попова та ін.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати способи формування

толерантного ставлення молодших школярів до представників інших культур і традицій.

Культурна толерантність є основою для формування у молодших школярів розуміння того, що всі люди, незалежно від свого походження, національності, релігії чи традицій, заслуговують на повагу. Таким чином вчитель розвиває вміння у здобувачів освіти уникати стереотипів та упереджень, розширює їх сприйняття, що дозволяє бачити в людях не тільки національні чи культурні відмінності, а насамперед особистісні якості.

У молодших школярів, які виховуються в толерантному середовищі, розвивається здатність до взаємоповаги та відкритість до представників іншої культури. Вони починають дивитися на світ крізь призму різноманіття і багатогранності людського досвіду, розуміючи, що між ними та представниками інших культур можуть існувати спільні цінності та прагнення. Це розвиває їхню здатність інтегруватися в нові соціальні інститути, адаптуватися до різних середовищ і будувати гармонійні стосунки з іншими людьми.

До того ж пізнаючи різноманіття світових традицій, молодші школярі вчаться помічати унікальні риси своєї культурної спадщини, краще розуміти власні традиції, історію та цінності.

Найбільш ефективним способом познайомити здобувачів освіти з іншими культурами є використання в освітньому процесі літератури, музики, мистецтва та кіно. Книги, що описують життя представників інших народів, допомагають учням краще зрозуміти, що всі люди мають спільні цінності – любов до родини, взаємоповага, толерантність, дбайливе ставлення до природи тощо. Крім того, через музичні твори, народні казки, мультфільми молодші школярі можуть ознайомитися з традиціями різних країн.

Рольові ігри та тематичні дні, присвячені різним народам, є дуже ефективними для формування поваги до культурного різноманіття. Наприклад, ознайомлення молодших школярів з культурною спадщиною Японії дає можливість дітям дізнатися про національні костюми, традиції, їжу та свята. Такі ігри не тільки розвивають толерантність, але й створюють у здобувачів освіти позитивний емоційний досвід.

Не менш важливим способом формування поваги до представників інших культур є проведення екскурсій, відвідування виставок та культурних центрів, які знайомлять дітей зі звичаями та традиціями різних народів. Це можуть бути тематичні заходи, що присвячені традиціям інших країн, які дозволяють учням на практиці побачити, як організовуються традиційні свята та обряди.

Отже, розвиток полікультурної толерантності, як особистісної якості молодших школярів, є пріоритетним завданням сучасної освіти. Виховання в системі полікультурного різноманіття має починатися ще з дитинства, адже надалі це створить можливості для гармонійного життя в сучасному світі, де існує величезна кількість націй, традицій та світоглядів. Серед найпопулярніших способів виховання толерантності у молодших школярів є використання в освітньому процесі різноманітної літератури, музики, мистецтва та кіно інших народів, організація рольових ігор, тематичних днів, позаурочної діяльності (екскурсії, виставки тощо). Дотримуючись толерантності в процесі взаємодії з іншими людьми, ми на своєму прикладі мотивуємо учнів поважати різноманіття культур та усвідомлювати значення культурної спадщини кожного народу.

Список використаних джерел

1. Батарейна І. О. Педагогічні умови виховання толерантності у

дітей шкільного віку під час воєнного стану в Україні. *Науковий журнал Хотинської національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. № 1 (10). 2024. С. 7–14.

2. Бессараб Н. А. Виховання міжкультурної толерантності молодших школярів у навчально-виховному процесі початкової школи : автореферат дис. … канд. пед. наук : 13.00.07 – теорія і методика виховання / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2021. 22 с.

3. Канішевська Л. В. До питання підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховання толерантності у молодших школярів. *Diversity and Inclusion in Scientific Area* : Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference (January 26-28, 2023). Warsaw, Poland. № 140. 2023. С. 227–229.

4. Канішевська Л., Лесик А. Підготовка учителів початкових класів до виховання гуманності у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 68. Т. 1. 2023. С. 267–272.

5. Олійник Н. А., Білик Т. С., Басюк А. М. Формування толерантності у молодших школярів. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 6 (11). С. 299–308.

6. Олійник Н. А., Коваль Т. В., Басюк А. М. Досвід європейських країн у вихованні толерантності молодших школярів. *Перспективи та інновації науки*. № 9 (27). 2023. С. 326–336.

7. Попова О., Лесик А. Виховний потенціал уроків читання для формування толерантності молодших школярів. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2021. Вип. 2. С. 89–96.

КИРИЛЕНКО Олександра,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет, вчителька початкових класів ТОВ «Атмосферна Школа» м. Києва
ПЕТРИК Крістіна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасний світ все частіше стикається зі збройними конфліктами, які мають далекосяжні наслідки для освіти. Україна, на жаль, стала одним із прикладів такої країни, де війна безпосередньо вплинула на життя кожного громадянина, у тому числі й молодших школярів. Саме в початковій школі закладаються основи особистості, формуються ключові компетентності, які будуть необхідні для подальшого навчання та життя. Тому вивчення наслідків війни для цього етапу освіти є надзвичайно важливим.

Більшість українських шкіл були змушені перейти на дистанційну форму навчання через безпекові причини, що призвело до нових викликів для учнів, вчителів та батьків. Не всі здобувачі початкової освіти мали рівні можливості для дистанційного навчання через відсутність необхідної техніки, стабільного інтернет-зв’язку або відповідних умов удома. Дистанційне навчання збільшило психологічне навантаження на учнів, оскільки вони були позбавлені звичного соціального оточення та можливості для активної діяльності [1].

Дослідження впливу воєнного стану на якість освіти в початковій школі є надзвичайно актуальним, оскільки воно дозволяє не лише оцінити існуючі проблеми, а й використовувати ефективні підходи до їх подолання.

Мета роботи – проаналізувати вплив воєнного стану на якість освітнього процесу в початковій школі. Ця стаття спрямована на вивчення основних викликів, які постають перед учасниками освітнього процесу в умовах воєнного стану (перехід на дистанційне навчання і його наслідки; проблеми з інфраструктурою та матеріально-технічним забезпеченням; психологічний стан учнів та вчителів) і пропонує шляхи забезпечення стабільного та якісного навчання в умовах кризи.

Перехід на дистанційне навчання в умовах воєнного стану мав значний вплив на всіх учасників освітнього процесу. Розглянемо детальніше, як змінилися умови навчання для здобувачів початкової освіти та вчителів. Для молодших школярів дистанційне навчання призвело до постійної ізоляції, відсутності живого спілкування з однолітками та вчителями, невизначеності щодо майбутнього – все це сприяє зростанню рівня тривожності, стресу та відчуття самотності. Також з'явилися складнощі з концентрацією уваги – це відсутність звичного освітнього середовища та постійні відволікаючі фактори вдома, які негативно вплинули на здатність молодших школярів зосереджуватися на навчальному матеріалі. Не всі діти мали доступ до необхідної техніки та стабільного інтернет-зв'язку, що обмежувало їхні можливості для навчання [3].

Вчителі також зіткнулися з низкою проблем. Збільшення робочого навантаження, а саме підготовка онлайн-уроків, підбір та використання цифрових інструментів та додатків, які допоможуть у проведенні занять в дистанційному форматі, перевірка домашніх завдань через спеціальні

сервіси, індивідуальна робота з кожним учнем – все це вимагало значно більше часу та зусиль, ніж в офлайн режимі. Постійна адаптація до нових умов, підвищені вимоги та стрес, пов'язаний з війною, призвели до психологічного виснаження та емоційного вигорання багатьох педагогів. Таким чином, перехід на дистанційне навчання під час воєнного стану виявив як позитивні сторони, так і численні проблеми. Для подолання яких необхідні спільні зусилля вчителів, батьків, психологів та державних органів [4].

Війна в Україні завдала значних збитків освітній системі країни. Однією з найгостріших проблем стала деградація інфраструктури шкіл та нестача необхідного обладнання. Багато шкільних будівель зазнали прямих влучань ракет або артилерійських снарядів, що призвело до їх повного або часткового руйнування. Навіть, якщо будівлі уникнули прямих влучань, вони могли бути пошкоджені вибуховою хвилею, осколками або пожежами. Деякі території навколо шкіл були заміновані, що унеможливлює проведення ремонтних робіт та безпечне відвідування навчальних закладів.

Повномасштабна війна в Україні завдала значної шкоди не лише інфраструктурі та економіці країни, а й психологічному здоров'ю її громадян, особливо здобувачів початкової освіти та вчителів. Освітній процес, який і так зазнав значних змін через пандемію COVID-19, опинився під ще більшим тиском.

Вплив війни на психологічний стан учнів та вчителів початкової школи зумовлює розгляд основних наслідків для учасників освітнього процесу. Війна в Україні суттєво впливає на психологічний стан учнів початкової школи, викликаючи зростання рівня тривожності та страхів, що підриває їхнє відчуття безпеки, негативно позначається на навчальній мотивації та поведінці, а також спричиняє труднощі у

соціалізації через втрату звичних умов навчання та зміну середовища.

Постійні повітряні тривоги, вимушена евакуація та невизначеність щодо майбутнього значно підсилюють рівень стресу у молодших школярів і, на жаль, стають частиною їхнього повсякденного життя. Наслідком пережитих травматичних подій часто є проблеми зі сном, кошмари та труднощі з засинанням, що лише поглиблює емоційну нестабільність. Зміни в поведінці здобувачів початкової освіти можуть варіюватися від агресивності, замкнутості, плаксивості до гіперактивності, залежно від індивідуальних реакцій на стрес.

Тривалий вплив стресової ситуації позначається і на когнітивних функціях, викликаючи зниження концентрації уваги, погіршення пам'яті та, як наслідок, академічної неуспішності. Окрім того, дистанційне навчання, яке є вимушеним заходом у таких умовах, обмежує соціальні контакти дітей, посилюючи почуття самотності та ізоляції. Усе це створює серйозні виклики для психологічного та емоційного благополуччя здобувачів початкової освіти, вимагаючи комплексної підтримки для подолання наслідків війни з боку батьків, учителів та психологів.

Психологічний стан учителів у контексті війни також супроводжується підвищеним емоційним вигоранням через необхідність одночасно забезпечувати освітній процес та психологічну підтримку учням; переживанням особистих втрат і травм, які впливають на професійну діяльність; викликами щодо адаптації до нових форматів навчання (дистанційного, змішаного) та роботи в умовах стресу.

Як бачимо, війна завдає значної шкоди психічному здоров'ю як здобувачів початкової освіти, так і вчителів. Для подолання наслідків необхідно вживати комплексних заходів, спрямованих на забезпечення психологічної підтримки, створення безпечного освітнього середовища

та розвитку соціальних навичок учасників освітнього процесу. Так, серед шляхів подолання проблем, які завдають шкоди психічному здоров'ю варто зазначити наступні:

- упровадження програм психологічної підтримки для учнів і вчителів, зокрема арттерапії, групових тренінгів та індивідуальних консультацій;

- організація безпечного та підтримуючого освітнього середовища як у школі, так і в дистанційному форматі;

- залучення батьків до співпраці з учителями та психологами для спільної підтримки молодших школярів;

- підвищення кваліфікації вчителів у питаннях роботи з травмованими учнями та впровадження методик стрес-менеджменту.

Такі заходи сприятимуть відновленню емоційної рівноваги, розвитку соціальних навичок та забезпеченню стабільного освітнього процесу, навіть у кризових умовах. Успішна реалізація цих ініціатив є важливим кроком до подолання негативного впливу війни на освіту та формування стійкого, гармонійного середовища для учнів і педагогів.

Вплив воєнного стану на якість освітнього процесу в початковій школі має глибокі та багатоаспектні наслідки. Перехід на дистанційне навчання, пошкодження шкільної інфраструктури, нестача обладнання та психологічний тиск на молодших школярів і вчителів створили безпрецедентні виклики для освітньої системи. Війна призвела до значного погіршення психологічного стану здобувачів початкової освіти та вчителів, що проявляється у підвищеній тривожності, стресі, відчутті самотності та інших негативних емоціях. Дистанційне навчання посилило нерівність в отриманні освітніх послуг, оскільки не всі учні мають необхідні умови для якісного навчання вдома. Відсутність стабільного інтернет-зв'язку, нестача навчальних матеріалів та

психологічні труднощі ускладнили освітній процес і негативно вплинули на його якість.

Список використаних джерел

1. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи : інформ.-аналіт. збірн. МОН. Київ : Інститут освітньої аналітики, 2023, 64 с.

2. Освітній процес в умовах війни: тенденції та висновки. URL: https://osvita.ua/school/88943/ (дата звернення: 30.10.2024).

3. Особливості роботи шкіл під час війни. URL: https://nus.org.ua/questions/osoblyvosti-roboty-shkil-pid-chas-vijny-vidpovidi-na-zapytannya-vid-osvitngo-ombudsmena/ (дата звернення: 30.10.2024).

4. Сучасна початкова освіта: погляди молодих дослідників: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (30 травня 2024 р.) / за заг. ред. Білоусова Н. В., Філоненко О. С. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. 238 с.

КОРКОШКО Вадим,
студент 3-курсу спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради
РУДЧИК Ольга,
викладачка вищої категорії спеціальних дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАТИВНИХ ДОШОК НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Використання цифрових ресурсів для вивчення природних явищ є актуальним в освітньому процесі, оскільки вони відповідають сучасним вимогам до навчання та підтримують різноманітні стилі навчання, задовольняючи індивідуальні потреби учнів. Розвиток цифрових ресурсів для освіти, включаючи інтерактивні дошки, симуляції та віртуальні лабораторії, став можливим завдяки роботам і дослідженням різних науковців та інституцій.

Значний внесок у цю сферу внесли відомі науковці, а саме Сеймур Пейперт – американський дослідник, він розробив концепцію «конструктивного навчання» та створив мову програмування Logo, яка заохочувала дітей вивчати математику та програмування через експерименти. Джин Піаже – швейцарський психолог, теоретик розвитку мислення дітей, який заклав основи теорії когнітивного розвитку. Мітчел Резнік – професор Массачусетського технологічного інституту, розробник платформи Scratch, яка використовується для навчання

програмуванню дітей. Національний інститут освіти (США) активно фінансує дослідження, спрямовані на вивчення ефективності цифрових технологій в освіті. Фонд Білла і Мелінди Гейтсів підтримує дослідження з впровадження цифрових технологій в освітній процес, особливо для підвищення якості освіти в країнах, що розвиваються. UNESCO також реалізує програми з впровадження цифрової грамотності та розвитку цифрових освітніх ресурсів, особливо у віддалених регіонах і країнах, що розвиваються.

Використання інтерактивних дошок на уроках «Я досліджую світ» може значно підвищити ефективність навчання в початковій школі. Цей інструмент дозволяє розширити можливості для взаємодії між учнями та навчальними матеріалами, сприяє залученню молодших школярів і полегшує розуміння складних тем. Уроки, побудовані на базі інтерактивних технологій, стають більш динамічними, інтерактивними й цікавими. Розглянемо основні переваги, способи використання та рекомендації щодо впровадження інтерактивних дошок у процес вивчення предмету «Я досліджую світ».

Інтерактивні дошки створюють можливості для різноманітних видів діяльності, таких як робота з інтерактивними завданнями, участь у вікторинах та тестах, виконання вправ у режимі реального часу. Такий формат дозволяє учням активно взаємодіяти з матеріалом. Завдяки використанню візуальних, аудіальних та інтерактивних елементів, матеріал подається таким чином, що стає легше зрозуміти й запам’ятати, оскільки учні включають кілька каналів сприйняття [3].

Теми про природні явища або будову тіла людини можна показати за допомогою зображень, відео та анімацій. Учні можуть самостійно рухати об’єкти на екрані, створюючи наочну модель певного процесу, що полегшує розуміння абстрактних тем. Інтерактивна дошка

дозволяє одразу перевірити виконання завдань та внести корективи. Учитель може миттєво побачити, наскільки правильно учень виконав завдання, і при необхідності скоригувати навчальний процес. Уроки на інтерактивній дошці зручні для організації групових завдань, де учні можуть працювати разом, обговорювати завдання і ділитися своїми ідеями. Це сприяє розвитку комунікативних навичок і командної роботи.

Інтерактивні дошки дозволяють виводити на екран кольорові схеми, карти, анімації та відеоматеріали, які допомагають учням краще зрозуміти матеріал. Наприклад, при вивченні теми «Життя на Землі» можна демонструвати відео про тварин, рослини, ландшафти та кліматичні зони. За допомогою спеціальних програм для інтерактивних дошок учитель може створювати завдання у вигляді вікторин, де учні обирають відповіді або відзначають правильні варіанти на екрані. Такий підхід особливо ефективний для закріплення нових знань і оцінки розуміння учнями теми.

Під час вивчення географічних та природничих тем інтерактивні карти є незамінним інструментом. Наприклад, учні можуть працювати з картою світу, досліджуючи різні природні зони, або за допомогою інтерактивних схем вивчати будову клітини чи будову Сонячної системи. Виконуючи завдання на інтерактивній дошці, учні можуть самостійно досліджувати матеріали, наприклад, знайомитися з різними видами рослин і тварин, переглядати анімації про фотосинтез або дізнаватися про життя в океані. Така діяльність допомагає розвивати у дітей навички аналізу, критичного мислення та дослідницький інтерес. Інтерактивні дошки можна використовувати для створення проектів на теми курсу «Я досліджую світ». Наприклад, учні можуть створити презентацію про природні ресурси, різні екосистеми чи дослідити взаємозв’язки в природі [2].

При використані інтегрованих дошок виникають певні виклики, які необхідно їх подолати. Щоб повністю використовувати потенціал інтерактивної дошки, вчителі повинні пройти навчання. Підвищення кваліфікації та постійна практика з новими програмами та інструментами допомагають педагогу бути більш впевненим у використанні цифрових технологій. Інтерактивні дошки вимагають фінансових витрат, тому їхнє придбання можливе не в кожному навчальному закладі. Одним із рішень може бути використання альтернативних цифрових ресурсів, таких як планшети чи проектори. У разі технічних збоїв можуть виникати затримки під час уроків. Вчителі повинні бути підготовлені до таких ситуацій і мати альтернативний план. Інтерактивну дошку слід використовувати не лише для демонстрації матеріалу, але і для виконання практичних завдань, які допомагають учням краще засвоїти матеріал.

Враховуючи, що учні можуть мати різні стилі навчання, інтерактивну дошку варто використовувати для забезпечення різноманітних завдань – від відео та зображень до практичних вправ і аудіозаписів. Учні повинні мати можливість працювати з дошкою: малювати, додавати записи, відзначати елементи. Це допомагає залучити дітей до навчального процесу і розвиває їхню мотивацію [1].

Інтерактивні дошки є потужним інструментом для підвищення ефективності навчання на уроках «Я досліджую світ». Вони забезпечують можливості для більш цікавого, наочного і практичного засвоєння матеріалу, що підвищує мотивацію учнів до навчання. Використання інтерактивних завдань, можливість миттєвого зворотного зв’язку і підвищення рівня участі школярів роблять інтерактивні дошки незамінним елементом сучасного освітнього процесу. Однак, важливо забезпечити відповідне навчання для вчителів і

підтримувати технічні ресурси в належному стані для досягнення максимального ефекту від впровадження технологій в освітній процес.

Список використаних джерел

1. Базилевич Л. О. Інтерактивні технології навчання у початковій школі**.** Методичний журнал «Початкова школа», 2020. № 3, С. 15-21.

2. Власенко Н. С. Використання цифрових технологій у початковій освіті. Навчальний посібник. Київ: Педагогічна преса. 2019.

3. Савченко О. Я. Інтерактивні технології у викладанні природничих дисциплін. Київ: Вид-во Національного педагогічного університету. 2018.

КРАСОВСЬКА Валентина,
фахівець КУ «Інклюзивно-ресурсний центр»,
Авдіївська військово-цивільна адміністрація Покровського району Донецької області,
ФАТЬЯНОВА Тетяна,
асистентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Емоційний інтелект – неодмінна частина розвитку гармонійної особистості в сучасному світі, де вміння розуміти, виражати та регулювати власні емоції відіграє ключову роль у соціальній взаємодії. Для дітей з особливими освітніми потребами розвиток емоційного

інтелекту має особливе значення, оскільки він допомагає подолати труднощі в комунікації, краще інтегруватися в колектив і відчувати емоційний комфорт у закладі загальної середньої освіти. Початкова школа є важливим етапом, де формуються основи емоційного інтелекту, і саме тут педагогам належить ключова роль у підтримці розвитку цієї компетентності в учнів з особливими освітніми потребами.

Розвиток емоційної сфери особистості є предметом досліджень таких науковців: Н. Мельника, С. Родіна, М. Шпака та ін. Особливості емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку вивчаються такими дослідниками, як Л. Божович, О. Запорожець, О. Кононко, Г. Кошелєва, С. Мухіна, П. Якобсон та інші. Вчені зазначають, що емоційний розвиток дитини залежить від особливостей її психічного розвитку, змін у видах діяльності, які сприяють формуванню емоційних процесів, та специфіки взаємодії з навколишнім світом [5].

У реформі освіти «Нова українська школа» особлива увага приділяється розвитку емоційного інтелекту здобувачів освіти, оскільки це сприяє розумінню власних і чужих емоцій, формуванню здорових соціальних стосунків, підвищенню стійкості до стресу, навчанню на власному досвіді, позитивному мисленню та відкритості до змін. А. Чернявська зазначає, що «емоційний інтелект є динамічним інтегральним психологічним утворенням, яке забезпечує успішність міжособистісної взаємодії, адекватну самооцінку, позитивне мислення та лідерські якості, що ґрунтуються на усвідомленні значущості емоцій і здатності керувати ними» [4].

Очевидно, що розвиток емоційного інтелекту дітей з особливими освітніми потребами не має обмежуватися рамками окремого навчального предмета в закладі загальної середньої освіти. Емоційний інтелект слід розглядати як невіддільний складник загальних знань,

умінь, навичок і здібностей, важливих для кожної особистості. Початкова школа надає широкі можливості для формування даної компетентності, адже діти з особливими освітніми потребами, як ніхто інший, потребують позитивних емоцій, які суттєво впливають на розвиток пізнавальних процесів. Плануючи уроки, слід ретельно продумати застосування методів і прийомів на всіх його етапах, щоб викликати в здобувачів освіти емоційне піднесення. Створюючи на заняттях привабливі моменти, педагог активує емоційний центри мозку, що допомагає у засвоєнні навчального матеріалу [1, 2].

Сьогодні існують різноманітні вправи та завдання, а також методики й техніки, які ефективно сприяють розвитку емоційного інтелекту в здобувачів початкової освіти з особливими потребами. Найбільш результативними вважаються ігрові форми завдань (сюжетно-рольові ігри, ігри-драматизації), а також казки, вірші, музика, малювання тощо. Такі завдання допомагають учням з особливими освітніми потребами краще розуміти емоційний стан інших, вибудовувати успішну комунікацію з учителями й однолітками, вирішувати конфлікти, усвідомлювати свої бажання і потреби, а також формувати цілі та досягати їх. Усе це позитивно впливає на їхню поведінку в школі та поза її межами, а також на ефективність засвоєння знань [3].

Проаналізувавши матеріали досліджуваної проблеми, рекомендуємо вчителям початкової школи п’ять ключових порад для розвитку емоційного інтелекту у дітей з особливими освітніми потребами.

1) Звертайте увагу на емоції учня. Важливо спостерігати, коли дитина переживає ту чи іншу емоцію, і як саме реагує.

2) Сприймайте емоції як можливість для навчання та спілкування. Емоції є можливістю для створення близького зв’язку зі

здобувачем освіти та навчанню основам емоційної регуляції.

3) Активно слухайте молодшого школяра та проявляйте емпатію. Уважно слухайте, як дитина описує свої почуття, і підтверджуйте, що розумієте її переживання.

4) Допоможіть учню назвати емоції. Поясніть, як називаються емоції, які дитина відчуває, щоб вона могла краще розпізнавати й розуміти власні почуття.

5) Установіть прийнятні способи вираження емоцій. Поясніть дитині, що всі емоції мають право на існування, але не всяка поведінка є допустимою. Допоможіть знайти конструктивні способи реагувати на сильні емоції та домовтеся про недопустимість, наприклад, качання по підлозі або пошкодження меблів.

Розвиток емоційного інтелекту є важливим складником для соціальної адаптації та навчальних успіхів дітей з особливими освітніми потребами. Розвинута дана компетентність допомагає їм краще розуміти власні емоції, виражати їх, контролювати реакції та налагоджувати стосунки з однолітками й дорослими. Для розвитку емоційного інтелекту у дітей з особливими потребами найбільш ефективними є методи, які передбачають емоційне залучення, інтерактивність та елементи гри. Використання таких методик, як сюжетно-рольові ігри, казкотерапія, арттерапія, музикотерапія та драматизація, сприяє розвитку вміння розуміти та регулювати емоції.

Список використаних джерел

1. Данілавічютє Е. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *ОСОБЛИВА ДИТИНА: навчання і виховання*. 2018. № 3. С. 7–19.

2. Котик Т., Кєжковська І. Розвиток емоційного інтелекту

молодших школярів як обов'язковий освітній результат Нової української школи. *Освітні обрії.* 2020. №2 (51). С. 20–26.

3. Мельник О. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73, Т. 1. С. 128–133.

4. Чернявська А. Емоційний інтелект–запорука успішного навчання. *Молодь і ринок.* 2012. № 12 (95). С. 136–139.

5. Шпак В., Нінова Т., Нікітська Ю. Управління розвитком емоційного інтелекту в освітньому процесі Нової української школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 10 (114). С. 196–210.

КУЗА Андріан,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
МУХІНА Тетяна,
старша викладачка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕМАТИКИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження зумовлена кількома факторами. Військова тематика може викликати інтерес у багатьох молодших школярів, що робить її ефективним інструментом для підвищення мотивації до вивчення математики. Завдання, пов'язані з військовою технікою, стратегіями та логістикою, інтегрують математичні поняття з

іншими предметами та стимулюють розвиток критичного мислення. Учні, розв'язуючи такі завдання, вчаться аналізувати інформацію та обирати оптимальні рішення.

Мета дослідження полягає у визначенні впливу застосування військової тематики на уроках математики на процес національно-патріотичного виховання здобувачів початкової освіти.

Патріотичне виховання в умовах війни є надзвичайно актуальним завданням для української освіти. Воно спрямоване на формування у молодших школярів почуття любові до Батьківщини, готовності захищати її інтереси та дбати про її добробут. Концепція національно-патріотичного виховання передбачає комплекс заходів, таких як конкурси, змагання, вікторини та зустрічі з військовими, спрямованих на утвердження патріотичних цінностей [2].

Освітній процес в Україні, особливо в умовах воєнного часу, потребує нових підходів. Для ознайомлення дітей з подіями війни та формування в них стійкої психологічної адаптації до нових реалій можна використовувати різноманітні методи: від проведення уроків миру та безпеки до організації тематичних заходів та перегляду документальних фільмів [4].

Інтеграція військово-патріотичного виховання в процес навчання математики в початковій школі може відбуватися за допомогою математичного моделювання реальних ситуацій, пов'язаних зі Збройними Силами України. Використання кількісних характеристик військових підрозділів, даних про волонтерську та військову допомогу створює унікальні можливості для формування у здобувачів початкової освіти уявлення про важливість математичних знань для забезпечення обороноздатності держави [3].

Оптимальними формами проведення таких уроків можуть бути:

- віртуальні екскурсії деокупованими територіями та містами-героями. Завдання, пов'язані з визначенням відстаней, розрахунком площ, не лише розширюють математичні знання молодших школярів, а й виховують у них повагу до історичної спадщини України;
- математичні диктанти з військовою тематикою. Цей метод дозволяє закріпити математичні навички в цікавій та актуальній формі. При цьому важливо підбирати завдання, які будуть зрозумілими та не травматичними для учнів, враховуючи їхній вік та особистий досвід;
- дидактичні ігри з елементами шифрування. Цей формат сприяє розвитку логічного мислення, уяви та креативності. Завдання, пов'язані з розшифровуванням повідомлень, розв'язанням ребусів, не лише розважають здобувачів початкової освіти, а й готують їх до сприйняття інформації в різних форматах.

Пропонуємо дидактичну гру «Шифрувальник» (рис. 1), що ознайомить молодших школярів з міжнародною підтримкою України. Розв'язуючи це завдання, діти дізнаються про країни, які допомагають відновлювати міста, знищені війною. Такий підхід не лише розширює кругозір здобувачів початкової освіти, а й виховує в них почуття вдячності до міжнародної спільноти.

Рис. 1 – Дидактична гра «Шифрувальник»

1 клас

5 – 1 = 4	2 + 5 =7	15 + 6 = 21
11 + 16 =27	6 + 6 = 12	25 + 8 = 33

(Греція)

Отже, виконавши вище запропоноване завдання, учні дізнаються, що Греція є однією з країн, які надають значну допомогу нашій державі. Греція зобов'язалася взяти участь у відновленні зруйнованого Маріуполя, оскільки в цьому місті проживала значна етнічна грецька громада. Така підтримка – це не лише гуманітарна допомога, а й вияв солідарності між нашими народами, які мають спільну історію та культуру. Греція надавала Україні медичне обладнання, гуманітарну допомогу та фінансову підтримку, що є важливим внеском у нашу спільну боротьбу [1].

Загалом, застосування військової тематики в математичних завданнях може бути ефективним для залучення учнів до навчання та розвитку їхніх математичних навичок, якщо завдання підібрані правильно, а підхід до чутливих аспектів теми є обережним.

Отже, впровадження військово-патріотичного виховання на уроках математики через використання математичного моделювання та ігрових форм навчання є ефективним способом не лише підвищити інтерес до математики, а й сформувати у здобувачів початкової освіти патріотичні почуття та готовність до захисту своєї країни.

Список використаних джерел

1. Відбудова українських міст. URL: https://visitukraine.today/uk/blog/2036/vidbudova-ukraini-yaki-kraini-dopomagayut-u-vidnovlenni-zruinovanix-rosijeyu-mist (дата звернення 16.10.2024).

2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі

освіти України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf (дата звернення 16.10.2024).

3. Структура військ ЗСУ. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%97%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D1%81%D0%B8%D0%BB_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 (дата звернення 17.10.2024).

4. Як розповідати учням про війну на сході України. Досвід учителів і коментар психологині. URL: https://nus.org.ua/articles/yak-rozpovidaty-uchnyam-pro-vijnu-na-shodi-ukrayiny-dosvid-uchyteliv-i-komentra-psyhologyni/ (дата звернення 17.10.2024).

КУЗА Андріан,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ФАТЬЯНОВА Тетяна,
асистентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ АРТПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасний освітній процес вимагає від педагогів нових підходів, які виходять за межі традиційного навчання. Одним із таких підходів є використання артпедагогічних технологій в початковій школі.

Інтеграція мистецтва в освітнє середовище стає дедалі актуальнішою, оскільки вона не тільки робить навчання цікавим і результативним, але й сприяє загальному розвитку здобувачів освіти. Особливо корисним цей підхід є на уроках іноземної мови в початковій школі, де за допомогою арттехнологій можна не тільки розвинути мовленнєві навички, а й створити атмосферу, що сприяє глибокому емоційному залученню учнів у процес опанування знань.

Мета дослідження – розкрити переваги використання артпедагогічних технологій навчання на уроках іноземної мови в початковій школі.

Артпедагогіка – це унікальний підхід у педагогіці, який будує освітній процес на засадах мистецьких практик незалежно від освітньої галузі. Цей напрямок орієнтований на тісну творчу взаємодію між педагогом, здобувачем освіти та батьками. Особливу цінність у цьому контексті становить те, що всі учасники – педагог, діти та батьки – є залученими до даного процесу та беруть активну участь. Завдяки цьому підходу навчання стимулює молодших школярів до самостійного пізнання, самовиховання, та саморозвитку [3].

Сучасні науковці розглядають артпедагогіку з кількох перспектив. По-перше, як нову наукову дисципліну, що вивчає природу, закономірності, принципи і механізми впливу різних видів мистецтв на формування ціннісних орієнтацій та соціальних відносин людини через безпосередню взаємодію з мистецтвом (О. Таранова, О. Сметаніна, Н. Сергєєва). По-друге, як напрямок корекційно-розвивальної педагогіки, спрямований на корекцію інтелектуального та художнього розвитку (І. Левченко, Л. Комісарова). По-третє, як інноваційну технологію особистісно орієнтованого навчання, націлену на гармонійний розвиток особистості через творче самовираження, самопізнання та

самореалізацію (О. Деркач).

Артпедагогічні технології стали важливим компонентом сучасного освітнього процесу, особливо при опануванні мовно-літературної освітньої галузі, де вони сприяють всебічному розвитку здобувачів початкової освіти, активізують творчі здібності та створюють унікальну навчальну атмосферу. Проаналізувавши інформацію з досліджуваної теми, нами було визначено ряд переваг використання артпедагогічних технологій навчання на уроках іноземної мови в початковій школі:

1. Артпедагогіка як засіб розвитку творчих здібностей. Використання мистецьких технологій на уроках іноземної мови розвиває творче мислення, уяву та художні здібності учнів, що допомагає їм краще засвоювати матеріал і збагачує досвід вивчення мови.

2. Підвищення мотивації. Арттехнології роблять процес навчання цікавим і захопливим, що підвищує мотивацію молодших школярів до вивчення іноземної мови. Включення творчих вправ створює позитивне налаштування на роботу.

3. Формування інтеграційних зв’язків. Артпедагогічні технології сприяють інтеграції різних видів діяльності (малювання, музики, театру тощо) та навичок, поєднуючи їх з іншомовною компетенцією.

4. Розвиток емоційного інтелекту. Творчі завдання, що включають мистецтво, сприяють емоційному розвитку здобувачів початкової освіти, розвиваючи здатність розуміти емоції інших людей та висловлювати власні.

5. Вдосконалення мовленнєвих навичок. Арттехнології допомагають удосконалювати навички говоріння, читання та письма через різноманітні форми творчих завдань, такі як написання віршів, інсценування діалогів, створення ілюстрацій до текстів.

6. Індивідуальний підхід та самовираження. Використання мистецьких технологій дозволяє враховувати індивідуальні особливості дітей, їхні інтереси та здібності, надаючи їм простір для самовираження.

7. Атмосфера співпраці. Артпедагогічні завдання часто виконуються в групах, що сприяє розвитку навичок роботи у команді, комунікації та соціалізації учнів на уроці іноземної мови [1].

Використання артпедагогічних технологій на уроках іноземної мови відкриває нові можливості для розвитку здобувачів початкової освіти. Артпедагогіка формує всебічно розвинену особистість, здатну активно та впевнено користуватися іноземною мовою, взаємодіяти з іншими й розуміти культурне багатство мовного середовища. З огляду на переваги, які було виокремлено при дослідженні, впровадження арттехнологій в освітньому процесі є високим кроком у підвищенні якості сучасної освіти та у забезпеченні інтегрованого підходу до навчання іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Ващук Г. Використання арт-технологій на уроках англійської мови. Кам'янець-Подільський НВК № 16. 2016. С. 5.

2. Чемоніна Л., Лесик А. Арт-педагогічні технології як засіб формування творчого самовираження учнів початкової школи у процесі позашкільної освіти. *Молодь і ринок*. 2021. № 1 (187). С. 114–119.

3. Яковишина Т. Педагогічні умови застосування арт-терапії у підготовці вчителів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 28, Т. 4. С. 287–291.

КУЛЬБАЧ Лариса,
старша викладачка кафедри дошкільної та початкової освіти, Дніпровська академія неперервної освіти; здобувачка другого рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет; аспірантка кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет, Заслужений вчитель України
ПОПОВА Ольга,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

ГРОМАДЯНСЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Розбудова демократичного суспільства в Україні, політичний та економічний розвиток, євроінтеграційні процеси, війна, яку розв'язала російська федерація проти нашого народу, посягнувши на загальнолюдські й національні цінності, на територіальну цілісність нашої держави, ставлять перед освітньою галуззю низку завдань, для вирішення яких вона, без сумніву, має системно реформуватися, а це означає, що незабаром з'являться вчителі нової формації: з новими поглядами, ідеями, підходами.

Процес модернізації освіти першою розпочала початкова школа. Відповідно до Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), яка визначила вектор освітньої парадигми та нові вимоги до сучасного вчителя початкових класів, педагогічна спільнота початкової ланки

освіти сьогодні модернізує зміст освіти, успішно апробує нові підходи, методики, інструменти компетентнісного навчання, серед яких – онлайн інструменти, ШІ. Зауважимо, що «ідеї реформи «Нова українська школа» формувалися відповідно до вимог часу і нових викликів, які постали перед українським суспільством після Революції гідності та початку російської агресії в Україні з 2014 року» [1].

Нормативним та методологічним підґрунтям змін та оновлених орієнтирів у галузі освіти став Закон України «Про освіту» (2017 р.), своєю чергою базовим документом, яким визначено основні засади й підходи в початковій школі, – Державний стандарт початкової освіти (2018 р.). Документи окреслюють основні вимоги до початкової школи та зокрема – вчителя початкових класів, який повинен уміти критично мислити, швидко та адекватно реагувати на зміни, якісно та майстерно виконувати професійну діяльність. На нашу думку, до позитивних змін в сучасній освіті можна віднести процеси гуманізації та демократизації навчання, свободу творчості, свободу вибору методів та прийомів навчання, можливість експериментувати, збереження цінностей дитинства, розвиток і саморозвиток учасників освітнього процесу за власними освітніми маршрутами поступу, партнерство школи та родини, діалог і багатостороння комунікація між учнями, вчителем та батьками, впровадження компетентнісного підходу.

Важливим документом, який більш чітко визначає загальні та професійні компетентності педагога початкової ланки освіти, є Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2020 р.). У контексті нашої теми зауважимо, що в переліку загальних компетентностей цього документу перше місце посідає громадянська компетентність, яка в сучасних вимогах, окреслених війною, набуває дещо іншого змісту. Учитель, безперечно,

має розуміти сутність громадянського суспільства, володіти правовими знаннями й здатністю виявляти активну громадянську позицію, мати громадянську відповідальність. Втім наголосимо, що, зважаючи на те, що акме-вершиною будь-якої компетентності є сформований набір цінностей, у вчителя має бути наявне глибоке усвідомлення його власної громадянської позиції, він має бути патріотом-громадянином, до глибини душі пронизаний любов'ю до України, її історії, звичаїв, традицій, надбань української нації. Учитель має не лише бездоганно говорити українською мовою, а кожним словом демонструвати її багатство, мелодійність і красу, підводячи молодших школярів до розуміння, що мова – це генокод нації, це те, що нас єднає, визначає українців по всьому світу, ідентифікує серед інших.

Отже, від ціннісних переконань вчителя, рівня його сформованих компетентностей та глибокого усвідомлення своєї ролі у вихованні дітей у сучасних умовах залежить, яке покоління буде розбудовувати незалежну демократичну європейську Україну після перемоги над рашизмом і якою буде наша країна в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Гриневич Л. Концептуальні ідеї реформи «Нова українська школа» у світлі української педагогічної думки. 2022. URL: https://uej.undip.org.ua/index. php/journal/article/view/631/605

ЛЕСИК Анжеліка,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки,
декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв,
Бердянський державний педагогічний університет

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: СТАН ТА РИЗИКИ

В умовах сьогодення безпека освітнього середовища є одним із пріоритетних напрямків діяльності Міністерства освіти і науки України та охоплює не лише фізичний, але й психологічний, емоційний та соціальний аспекти. Фізична безпека в ЗЗСО передбачає створення належних умов навчання, зокрема безпечну інфраструктуру, відповідне оснащення та інструментарій для заняття, а також заходи безпеки, що сприяють збереженню життя та здоров'я учнів в наслідок воєнних дій. Психологічна безпека вимагає від вчителя створення такого освітнього середовища, у якому здобувачі освіти зможуть почувати себе психологічно захищеними, не відчуватимуть тиску та загроз з боку інших учасників освітнього процесу. Емоційна безпека забезпечує учням можливість бути собою, проявляти свої почуття та емоції без страху осуду чи насмішок. Важливо, щоб в освітньому середовищі культивувалися розуміння, підтримка та взаємоповага, оскільки саме ці особистісні якості будуть сприяти розвитку життєвої стабільності та самоконтролю. Соціальна безпека передбачає відсутність прояву булінгу, дискримінації та соціального відчуження.

Впровадження Нової української школи зумовило появу інновацій в системі освіти, що передбачають оновлення методів, технологій та підходів до організації освітнього процесу. Модернізація освіти не

оминула й створення безпечного освітнього простору, відбулось започаткування нових технологій для моніторингу, управління ризиками, покращення комунікації, а також зміни в методах виховання та навчання.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати сучасні інновації в забезпеченні безпечного освітнього простору, визначити стан безпеки в освітніх закладах та можливі ризики.

Задля організації фізичної безпеки в ЗЗСО адміністрація освітнього закладу приділяє особливу увагу використанню якісних систем відеоспостереження з функцією нічного бачення, інтелектуальні системи розпізнавання обличчя та об'єктів, а також інтеграцію з мобільними додатками для дистанційного моніторингу. Це дає можливість персоналу закладів та охороні ефективніше контролювати безпеку на території ЗЗСО. Відеоаналітика також може аналізувати скупчення людей та їх поведінку, автоматично попереджати адміністрацію освітнього закладу про якісь загрози. Не менш важливим є контроль за системами оповіщення та аварійної сигналізації. У разі виникнення надзвичайної ситуації такі системи можуть надсилати сповіщення батькам, викладачам та учням, включаючи інструкції щодо безпечного виходу з приміщень. Новітні системи також здатні інтегруватися з міськими службами для швидкого реагування та евакуації у разі потреби.

Пріоритетним напрямком забезпечення фізичної безпеки в освітньому закладі є використання безконтактних датчиків та біометричних технологій. Системи контролю доступу на основі біометрії (відбитки пальців, розпізнавання обличчя) або безконтактних карток забезпечують персоналізований доступ до приміщень та обмежують вхід для сторонніх осіб. Це особливо актуально у великих освітніх закладах,

де потрібно контролювати вхід у різні приміщення (бібліотеки, спортзали, лабораторії). Такі технології не тільки підвищують рівень безпеки, а й допомагають у моніторингу відвідуваності та управлінському процесі. Однак наразі у державних закладах освіти така система ще нереалізована.

Організація психологічно та емоційно безпечного освітнього середовища передбачає тісну взаємодію усіх учасників освітнього процесу, однак головна роль надається соціальним педагогам та практичним психологам. Завдяки сучасним технологіям психологи та соціальні працівники можуть використовувати мобільні додатки для автоматизації оцінки емоційного стану учнів і офіційного надання допомоги. Платформи для анонімного спілкування та індивідуальної консультації зменшують бар'єри для дітей у зверненні за психологічною підтримкою. До того ж все більшої популярності набирають спеціалізовані тренінги, інтерактивні платформи, що сприяють боротьбі з булінгом.

Ще одним аспектом модернізації системи освіти є впровадження інклюзивного навчання. Інновації, що сприяють створенню рівних можливостей для здобуття освіти охоплюють не лише освітній простір: пандуси з датчиками, голосові інструкції, додатки для віддаленого керування освітою, але й змістовий компонент: використання віртуальної та доповненої реальності, ігрових та проєктних технологій, різноманітних форм і методів навчання, STEM-лабораторій тощо. Адаптовані навчальні матеріали та інтерактивні платформи для учнів з особливими освітніми потребами допомагають їм легше адаптуватися в освітньому середовищі. Наприклад, мобільні додатки з голосовими підказками та підтримкою жестової мови можуть значно полегшити процес здобуття освіти учням із порушеннями зору або слуху.

Інклюзивне середовище не лише підвищить ефективність навчання, а й допоможе створити безпечний простір для всіх учасників.

Впровадження новітніх технологій з метою організації безпечного освітнього середовища має й ряд проблем. Зокрема, необхідно постійно зберігати баланс між технологіями та людським фактором. Вони ефективно допомагають у відстеженні загроз, але не можуть повністю замінити людський контроль. Наприклад, реакція на емоційні сигнали учнів потребує особистого втручання вчителів та практичних психологів. Не менш важливими є етичні питання та конфіденційність. Активне використання системи відеоспостереження та аналітики може порушити права на приватність, а постійний контроль може посилити дискомфорт і відчуття контролю у дітей. Збільшення числа цифрових інструментів для організації безпеки призводить до зростання ризиків кіберзагроз. Хакерські атаки на бази даних або системи відеоспостереження можуть поставити під загрозу як фізичну безпеку учнів, так і конфіденційність їхніх даних.

Серед ризиків, пов’язаних з інноваціями в безпеці освітнього середовища, слід виокремити технічний аспект, адже інноваційні технології можуть породжувати проблеми з надійністю, наприклад, системи відеоспостереження можуть вийти з ладу, а платформи для зберігання даних стати ціллю для хакерів. Психологічні та соціальні ризики ґрунтуються на високому рівні автоматизації та технологізації, що може впливати на психоемоційний стан учнів, знижуючи рівень їхньої соціальної взаємодії. Аналіз даних про поведінку учнів для прогнозування деяких ризиків може порушити їхні права на конфіденційність. Важливо створити умови за яких такі технології використовуватимуться відповідно до прав дитини та не будуть обмежувати її свободу.

Отже, спираючись на аналіз стану безпеки в освітніх закладах можемо стверджувати, що інтеграція сучасних технологій дозволяє забезпечити високий рівень захисту для всіх учасників освітнього процесу. Однак для досягнення оптимального результату необхідно дотримуватися етичних та психологічних норм, зберігаючи баланс між автоматизацією та людською участю. У майбутньому освітні заклади будуть все більше впроваджувати превентивні заходи, спрямовані на створення культури безпеки, що включає фізичний, психологічний та соціальний захист.

Список використаних джерел

1. Канішевська Л. В., Лесик А. С. Форми і методи виховання безпечної поведінки майбутніх вчителів в умовах надзвичайних ситуацій. *Вісник науки і освіти*. № 3 (21). 2024. С. 765–774.

2. Лесик А. С., Коваль К. В. Управління безпекою освітнього процесу в умовах зміненої реальності. *International Forum: Problems and Scientific Solutions* : Proceedings of the 13th International Scientific and Practical Conference (June 6-8, 2024, Melbourne, Australia). № 203. 2024. С. 150–152.

3. Лесик А. С., Попова О. І., Коваль К. В. Організація безпечного освітнього простору в початковій школі в умовах воєнного стану: тенденції та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки*. № 6 (40). 2024. С. 245–253.

4. Про Безпеку: безпечна освітня екосистема громади: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Н. Софій, А. Аносової. Київ : Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2023. 518 с.

ЛОПАН Сергій,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
КОВАЛЬ Карина,
асистентка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

РОЗВИТОК ВОЛЬОВИХ ЗУСИЛЬ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ

Нова українська школа запроваджує сучасні підходи до створення освітнього середовища, орієнтованого на всебічний розвиток особистості та формування в неї ключових компетентностей. Вольові зусилля є однією з найважливіших характеристик, які сприяють успішному навчанню й адаптації молодших школярів. Питання розвитку вольових якостей у здобувачів початкової освіти є пріоритетним компонентом у забезпечення сталого освітнього процесу. Окрім навчальних досягнень, вольові зусилля формують базу для соціалізації та здатності до самостійного вирішення життєвих завдань.

Вольові зусилля є невід'ємною частиною розвитку особистості й характеризуються здатністю свідомо керувати своєю поведінкою, долати труднощі та досягати поставлених цілей. У молодшому шкільному віці діти лише починають формувати ці навички, тому важливо створювати умови, які сприятимуть розвитку вольових процесів. Т. Дуткевич зазначає, що для ефективного формування вольових зусиль необхідно враховувати як фізичні, так і психологічні аспекти розвитку дитини [2].

Одним із ключових факторів є підтримка з боку дорослих, яка

проявляється у створенні сприятливого середовища для формування позитивної мотивації. Вольові процеси включають здатність дитини долати внутрішні та зовнішні перепони, зберігаючи концентрацію на поставленій меті.

Концепція НУШ передбачає навчання, побудоване на педагогіці партнерства, яка включає взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. Це дозволяє створювати підтримуюче середовище, де учні вчаться самостійно приймати рішення і відповідати за свої вчинки [3, 4]. Важливу роль у розвитку вольових якостей відіграє орієнтація на діяльність, що стимулює саморегуляцію і контроль над власною поведінкою.

Педагогіка партнерства підкреслює значення співпраці, спільного розв'язання проблем та взаємоповаги. Це сприяє вихованню в учнів уміння працювати в команді, розподіляти відповідальність та адаптуватися до змінних обставин. У результаті діти вчаться приймати зважені рішення, що є важливим компонентом розвитку їхніх вольових зусиль.

Для формування та підтримки вольових якостей у молодших школярів використовуються такі методи:

1. ігрові методи – ігрова діяльність розвиває здатність до самоконтролю, адже під час гри дитина вчиться дотримуватися правил та проявляти наполегливість [5]. Ігри допомагають створювати ситуації, де діти мають застосовувати свої вольові зусилля для досягнення результату, а також використовувати творчий потенціал, що сприяє стимуляції розвитку уяви та емоційної стійкості;

2. проєктна діяльність – допомагає дітям долати труднощі, що своєю чергою розвиває їх стійкість та цілеспрямованість [1]. Залучення школярів до колективних проєктів підвищує рівень їхньої

відповідальності та сприяє формуванню вмінь працювати над довготривалими завданнями, що потребують концентрації та наполегливості;

3. навчальні ситуації, що вимагають прийняття рішень – сприяють розвитку вміння самостійно приймати рішення та нести за них відповідальність [4]. Це можуть бути ситуації, де учні обговорюють моральні дилеми, виконують вправи на планування та розподіляють ресурси. Такий підхід допомагає дітям формувати вміння аналізувати свої дії та оцінювати їх наслідки;

4. однією з важливих складових розвитку вольових зусиль є рефлексія. Учні повинні вчитися аналізувати свої досягнення та помилки. Це допомагає розвивати самосвідомість і впевненість у собі. Вони можуть здійснювати самоаналіз, ведучи щоденники в яких записують свої успіхи, труднощі та висновки, або ж брати участь у групових обговореннях для обміну досвідом і навчання на прикладах однокласників. Такий підхід допомагає школяру краще розуміти свої емоції та вчитися керувати ними, що сприяє зміцненню вольових якостей та підвищенню мотивації для подальшого навчання [3].

Учитель відіграє ключову роль у створенні умов для розвитку вольових якостей учнів. Він має бути мотивованим, гнучким і здатним до емпатії, щоб підтримувати учнів і стимулювати їх до прояву самостійності [3]. Учитель також виступає як наставник, що допомагає учням ставити осяжні цілі, а також надає підтримку у процесі їх досягнення. Важливо застосовувати диференційований підхід, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини [2].

Підтримка педагогом самостійних ініціатив учнів допомагає розвитку впевненості у власних можливостях та формуванню об’єктивної самооцінки. Залучення учнів до колективних обговорень,

активностей, що передбачають роботу в парах або групах, допомагає дітям навчитися взаємодіяти з однолітками, враховуючи думки інших.

Отже, розвиток вольових зусиль у здобувачів початкової освіти є важливим аспектом, що сприяє формуванню самостійної та відповідальної особистості. Концепція НУШ, орієнтована на всебічний розвиток дитини, створює умови для ефективного розвитку цих якостей за допомогою сучасних методів і прийомів. Залучення ігрових методів, проєктної діяльності, рефлексії та підтримки вчителя дозволяють формувати в учнів необхідні вольові навички, що забезпечують успішне навчання та соціалізацію.

Список використаних джерел

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 424 с.

2. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 388 с.

3. Молнар Т. Ціннісні орієнтації здобувачів початкової освіти: особливості формування в Новій українській школі. *Вектори розвитку сучасної освіти: духовність, взаємодія, комунікація, компетентність* : монографія. Ужгород : РІК-У, 2024. С. 274–293. DOI : https://doi.org/10.35387/edu-mono.0115.2024.

4. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. URL : https://mon.gov.ua/static-objects/ mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення 07.11.2024).

5. Нова українська школа : порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

ЛУПИР Діана,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ПЕТРИК Крістіна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: ПАРТНЕРСТВО МІЖ УЧИТЕЛЯМИ І ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Освіта є основою розвитку суспільства, забезпечуючи людину знаннями, компетенціями, навичками і цінностями, необхідними для активного життя в сучасному світі. Однак сьогоднішня система освіти зазнає значних змін через виклики, пов’язані з глобалізацією, розвитком цифрових технологій та зміною суспільних потреб. Відповідно, сучасні трансформації в освіті вимагають переосмислення традиційних підходів до організації освітнього процесу, акцентуючи увагу на партнерській взаємодії між учителями та здобувачами початкової освіти. Інноваційне освітнє середовище стає основою для формування компетентностей, необхідних у XXI столітті, зокрема самостійності, критичного мислення, комунікації та співпраці. У початковій школі, яка є фундаментом для подальшого навчання, партнерство між педагогами та учнями дозволяє створити атмосферу довіри та враєморозуміння, що сприяє розвитку особистісного потенціалу кожної дитини.

В умовах постійних змін та викликів, пов’язаних із цифровізацією, інклюзією та адаптацією до сучасних реалій, актуальність побудови

інноваційного освітнього середовища значно зростає. Встановлення партнерських стосунків між учасниками освітнього процесу дозволяє забезпечити ефективну взаємодію, мотивувати молодших школярів до активного пізнання та створити умови для їхнього всебічного розвитку. Тема дослідження є надзвичайно важливою, адже вона поєднує в собі педагогічні інновації, особистісно-орієнтований підхід і прагнення до підвищення якості освіти на всіх рівнях.

Мета – дослідження ідей партнерства між учителями і здобувачами початкової освіти в контексті інноваційного освітнього середовища.

Інноваційне освітнє середовище – це система педагогічних умов особистісного та професійного розвитку особистості, яка базується на сучасних методах викладання, використовує технології та інтерактивні підходи, що сприяють більш ефективному засвоєнню знань і розвитку особистісних якостей учнів. Це середовище забезпечує не тільки традиційне навчання в класі, а й використання новітніх ідей, цифрових ресурсів, онлайн-платформи, проєктної діяльності та інтеграцію різних видів діяльності, які стимулюють учнів до самостійного навчання та критичного мислення. Тому на сьогодні одним із ключових завдань є розвиток інноваційного освітнього середовища для професійного розвитку вчителя НУШ [2, с. 238].

Вивченням інноваційного освітнього середовища, педагогіки партнерства займалися такі вчені як І. Бех, Н. Бібік, Дж. Дьюї, Н. Назаренко. Різновидами педагогіки партнерства вважають низку теоретичних узагальнень різних педагогічних практик, зокрема «педагогіку толерантності» (О. Безкоровайна, Н. Бирко, Ю. Тодоровцева), «педагогіку співробітництва» (Н. Бібік, Л. Коваль, Я. Кодлюк, О. Савченко), «педагогіку успіху» (В. Калошин), «педагогіку діалогу» (М. Бахтін, Б. Бенкеті, В. Біблер, Ш. Вонг, І. Глазкова).

Модернізація початкової школи на засадах педагогіки партнерства вимагає від вчителя постійного професійного зростання. Це означає, що вчитель має бути готовий до самонавчання, саморозвитку та критичної оцінки своїх досягнень. Активна рефлексія є ключовим елементом у цьому процесі. Вчитель повинен вміти аналізувати свою роботу, усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, а також шукати нові шляхи вирішення професійних завдань. Такий підхід не лише допомагає подолати труднощі, але й стимулює розвиток інноваційного мислення та сприяє пошуку нових педагогічних ідей [1, с. 11].

Реалізація педагогіки партнерства є надзвичайно актуальною для успішної навчальної діяльності молодших школярів в інноваційному освітньому середовищі. Це пов'язано з тим, що в цьому віці закладаються основи пізнання світу та розвиваються творчі можливості. Навчальна діяльність є ключовою у розвитку самостійності, творчості й інтелектуальних здібностей учнів. Вона також сприяє формуванню навчальних інтересів, що активізує процес засвоєння знань і способів діяльності. Крім того, навчання активізує морально-вольові зусилля для досягнення освітніх цілей і розвитку навичок самоконтролю та самооцінки [3, с. 40]. В даному контексті одним з основних компонентів успішного партнерства між учителем та учнем є діалогічність, адже успішне навчання ґрунтується на постійному діалозі, де учитель повинен вміти вислухати здобувачів початкової освіти, розуміти їхні пропозиції та думки, надавати їм можливість для самовираження. Важливо створювати атмосферу довіри, у якій учні не боятися висловлювати свої думки та ставити запитання.

У партнерстві важливо використовувати інтерактивні методи навчання, які залучають учнів до активної участі в процесі. Це можуть бути ігрові методи навчання, фліп-метод, спільні проєкти, групові

дискусії та дебати, рольові ігри, які можуть розвивати в учнів навички спілкування, критичного мислення та вирішення проблем. В такому контексті вчитель стає не лише наставником, але й емоційною підтримкою для молодших школярів. Це особливо важливо на початкових етапах навчання, коли учні часто стикаються з труднощами в навчанні та адаптації до нового середовища. Партнерство між учителями та учнями дозволяє адаптувати освітній процес до потреб сучасності, робить його більш гнучким і орієнтованим на досягнення реальних результатів, що відповідають сучасним викликам.

Отже, інноваційне освітнє середовище, побудоване на партнерстві між учителем та здобувачами початкової освіти, сприяє ефективному засвоєнню отриманих знань, розвитку ключових компетентностей та формуванню особистісних якостей, необхідних для успішного навчання та соціалізації в сучасному суспільстві. У такому середовищі учні вчаться співпрацювати, висловлювати власну думку, брати відповідальність за результати своєї діяльності, що створює підґрунтя для їхнього саморозвитку. Застосування інтерактивних форм і методів на уроках та виконання спільних проєктів допомагають молодшим школярам адаптуватися до освітнього процесу, формуючи їхній особистий потенціал для майбутнього професійного становлення. Окрім того, партнерська взаємодія сприяє зменшенню напруги у стосунках між учителями та учнями, створюючи атмосферу довіри та підтримки. Інноваційне освітнє середовище є не лише інструментом підвищення якості освіти, але й засобом виховання активної, самостійної та відповідної особистості, яка здатна успішно адаптуватися до викликів сьогодення.

Список використаних джерел

1. Коваль Л., Петрик К. Педагогіка партнерства в координатах модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. NEW INCEPTION : науковий журнал / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка ; голов. ред. С. І. Стрілець. 2020. № 1. С. 7–13.

2. Кравець Н. Ю. Інноваційне освітнє середовище як умова професійного розвитку вчителя початкової школи. *Професійна компетентність педагога: методологія, теорія, методика, практика*. Одеса, 2023. С. 236–240.

3. Сисак Х., Кондур О. Особливості реалізації педагогіки партнерства в початковій школі. *Освітня інноватика. Українсько-польський збірник студентських наукових праць.* Центр інноваційних освітніх технологій «PNU EcoSystem». Вип. 4. Івано-Франківськ, 2022. № 187. С. 37–43.

МАКСЮТЕНКО Діана,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ФАТЬЯНОВА Тетяна,
асистентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В останні роки спостерігається стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, ІТ-сфери, робототехніки, нанотехнологій, які широко розвиваються та впроваджуються в сферах людської діяльності. Щоб відповідати вимогам сучасного світу, освітній процес має бути інноваційним та практико-орієнтованим. Саме впровадження STEM-технологій в освітнє середовище Нової української школи сприятиме розвитку компетентностей, які є необхідними для досягнення успіху здобувачами освіти в XXI столітті. Навчання за принципами STEM готує учнів до викликів сучасного світу, забезпечуючи їм міцну основу для успішної кар'єри. Однак, низький рівень зацікавленості STEM-дисциплінами серед молоді становить серйозну загрозу, оскільки багато професій незабаром зазнають значних змін через автоматизацію.

Початкова школа є найбільш сприятливим часом для розвитку в дітей допитливості та інтересу до навчання. STEM-технології допомагають зробити цей процес захопливим та ефективним. Адже саме через гру та експерименти молодші школярі не лише здобувають

знання, а й розвивають важливі навички для майбутнього: критичне мислення, творчість, вміння працювати в команді тощо. STEM-освіта готує здобувачів початкової освіти до викликів сучасного світу, формуючи в них цифрову грамотність та готовність до постійного саморозвитку та навчання протягом життя [2].

Питання STEM-освіти є предметом дослідження багатьох науковців, як в Україні (І. Василашко, С. Галата, О. Коршунова, Н. Морзе, О. Патрикеєва та інші), так і за кордоном (George Lucas, Georgette Yakman, Jonathan W. Gerlach). Глибокий аналіз теоретичних основ впровадження STEM-освіти представлений у працях таких науковців: В. Величка, О. Данилової, О. Патрикеєвої, О. Лозової, С. Горбенка та Н. Гончарової. Дослідження О. Грицишиної, К. Крутій та І. Стеценко обґрунтовують важливість запровадження STEM-освіти вже у дошкільному віці. Цікавий та інноваційний досвід впровадження STEM-освіти за кордоном описаний у працях О. Коваленко та А. Фролова [1].

Мета дослідження – розкрити особливості впровадження STEM-технологій в умовах Нової української школи.

Закон України «Про освіту» зазначає, що сучасний здобувач освіти має володіти широким спектром знань та умінь, зокрема в галузі природничих наук, математики та інформаційних технологій. Крім того, важливими є такі якості: здатність до критичного мислення, творчість, співпраця та навчання впродовж життя [5; 5].

Саме STEM-підхід в освіті об’єднує різні галузі знань – науку, технології, інженерію та математику. Цей підхід дозволяє сформувати в молодших школярів широкий спектр компетентностей, передбачених Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність». Серед ключових навичок, які формуються

в рамках реалізації концепції «Нової української школи» та в процесі STEM-навчання, виділяють наступні: розвиток логічного мислення і математичних здібностей, глибоке розуміння природних процесів і технологій з позиції точних наук, впевнене володіння інформаційними технологіями та здатність до креативного мислення [2; 2].

Попри перші кроки у впровадженні STEM-технологій в Україні, все ще існують суттєві перешкоди. Зокрема, заклади загальної середньої освіти відчувають гостру нестачу необхідного обладнання, а вчителі та учні часто неправильно розуміють принципи STEM-навчання. Щоб досягти успіху на світовій арені, Україні необхідні висококваліфіковані фахівці. Це, своєю чергою, вимагає кардинальних змін в освітній системі та формування суспільства, яке цінує знання та постійний розвиток [4].

Перехід на STEM-навчання можливий, хоча й потребує деяких зусиль і підготовки. За умови чіткого планування та готовності вчителів опанувати нові методики, впровадження STEM-технологій може відбутися поступово та результативно. За дотриманням певних рекомендацій педагоги можуть успішно інтегрувати елементи STEM в чинні навчальні програми [7].

Так, наприклад, першим кроком до створення успішної STEM-школи є чітко визначена мета. Це як компас, що вказує напрямок для всіх учасників освітнього процесу. Наприклад, мета може полягати в тому, щоб надати учням найкращу освіту та підготувати їх до розв’язання глобальних проблем майбутнього. Вона має стати девізом школи, який буде відображати призначення та потреби шкільної спільноти. Регулярно нагадуючи про певну ціль та завдання, ми допомагаємо вчителям, батькам і учням розуміти, чого очікувати від навчання [7].

Також, варто розуміти, що створення успішної STEM-програми починається з ретельного планування. Вчителі повинні визначити свої

сильні сторони та ресурси, щоб розробити програму, яка відповідатиме потребам школи. Хоча STEM об'єднує кілька дисциплін, кожен освітній заклад може обрати свій власний напрямок, наприклад, зосередитися на науці або технологіях. Головне – правильно оцінити свої можливості та створити осередок, який буде цікавим і корисним для здобувачів освіти [80].

Не менш важливим є також стимулювання учнів до розвитку їх допитливості. Застосування STEM-підходів в умовах НУШ надає змогу спостерігати за світом, проводити експерименти та створювати свої маленькі проєкти, задовольняючи свою природну цікавість. Це є чудовою підготовкою до подальшого навчання, адже така діяльність вчить аналізувати, порівнювати та робити висновки. Учням варто навчитися ризикувати: не боятися підходити до незнайомих людей за допомогою, а також не лякатися помилок у розв'язані складних ситуацій. Важливо бути не лише відкритими – розуміти та цінувати свої погляди, але й поважати думки інших [2; 7].

Таким чином, попри необхідність підготовки та планування, впровадження STEM-технологій є цілком досяжним кроком для підвищення якості освіти. Головне – мати чітку мету і розуміння того, як її досягти.

Отже, розглянувши особливості впровадження STEM-технологій в освітній процес Нової української школи було виявлено, що даний підхід є одним із ключових напрямків, що сприяють адаптації освіти до вимог сучасного суспільства, підготовці учнів до професійної майстерності, зокрема у сфері науки і технологій. Чітко сформульована мета, спрямована на розвиток критичного мислення, творчих здібностей та практичних навичок учнів – це фундамент для побудови ефективної STEM-програми. Впровадження STEM-технологій відкриває перспективи

для розвитку практико-орієнтованих підходів, формування освітнього середовища, що мотивує учнів до саморозвитку, досліджень і постійного навчання, успішної адаптації до викликів XXI століття.

Список використаних джерел

1. Глоба Д. STEM в початковій школі. *Освітній проект «На Урок» для вчителів.* URL: https://naurok.com.ua/naukova-stattya-stem-v-pochatkoviy-shkoli-66761.html (дата звернення: 23.10.2024).

2. Найдюк І. Технології STEM-освіти : навч. посіб. Умань : Візаві, 2023. С. 10–11.

3. Третяк О. STEM-підхід до навчання в початковій школі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* 2023. № 2 (89). С. 37–41. URL: https://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2023/2/5.pdf (дата звернення: 23.10.2024).

4. Теплицька А. Інноваційна шкільна освіта XXI століття: STEM-технології. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 1, № 73. С. 151–153.

5. Кірик М., Данілова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.- метод.посібник. Львів: Світ, 2019. 136 с.

6. Закон України «Про освіту» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 23.10.2024).

7. Андрієвська В. Проект як засіб реалізації STEAM-освіти у початковій школі*. Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. № 2. С. 11–14.

8. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ : *Інститут обдарованої дитини НАПН України*, 2019. С. 8–9.

9. STEM-освіта 2019-2020. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2019/2020 н. р. *Управління освітою.* 2019. № 10. С. 12–20.

МАЛИШ Яна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
КАЧЕРОВА Ольга,
старша викладачка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ДОШКИ MIRO В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Розвиток суспільства, як і здобувачів початкової освіти в умовах зміненої реальності стрімко змінюється, висуваючи перед вчителями та Міністерством освіти і науки України нові завдання та виклики. У технологічну еру бути вчителем стало ще важче, оскільки покоління «зумерів» знайомляться з цифровими технологіями вже змалку, тож викликає багато труднощів у викладачів щодо залученням їх до освітнього процесу. У цьому контексті актуальним стає напрямок модернізація інформатичної освіти, що визначена в Державному стандарті початкової освіти (2018 р.). Вона передбачає не лише оновлення змісту навчання, а й інтеграцію сучасних технологій, таких як електронні інструменти для навчання [1].

Під час проведення онлайн уроків у зв'язку з пандемією у 2020 році та впровадженням воєнного стану в 2022 році, вчителі поєднують активні методи навчання з використанням онлайн-платформ для вдосконалення своїх уроків. Ефективним засобом для дистанційного уроку стали онлайн-дошки, зокрема інтерактивна дошка Miro, що дозволяє вирішувати різноманітні навчальні завдання.

Питання використання освітнього потенціалу онлайн-дошки Miro розглядали такі науковці, як: О. Кузьменко, Ю. Лісова, К. Новік, О. Малихін, Н. Арістова, В. Рогова. Їхні дослідження підкреслюють значний потенціал цього інструмента для сучасної освіти.

З огляду на актуальність та недостатню дослідженість проблеми мета статті – проаналізувати використання інтерактивної дошки Miro в початковій школі.

Miro (раніше RealtimeBoard) – платформа для спільної віддаленої роботи за допомогою онлайн-дошки. Вона підходить для складання проєктів, креативу, дизайн-концепцій, брейнстормінгу та освітніх цілей.

Мета дошки – візуалізувати думки, концепції, записувати ідеї, планувати і створювати креативні проєкти в групі.

Переваги застосування онлайн-дошки Miro на заняттях у початковій школі:

- можливість використання багатьох медіафайлів (зображень, аудіо-, відеоматеріалів, текстових файлів і документів); підкреслення важливих аспектів різнокольоровими маркерами, стікерами, геометричними фігурами, стрілочками та зв'язками; робота з онлайн-дошкою як у режимі реального часу, так й асинхронно;
- спільна групова робота над проєктами; можливість спільного редагування в режимі реального часу; текстовий, голосовий та відео-чати; демонстрація екрану; налаштування повідомлень для відстеження

змін на робочому полі дошки; налаштування розділу оновлень на робочому полі дошки під час кожного нового відвідування; можливість завантаження робочого поля дошок із результатами групової роботи у форматі зображень або PDF – файлів; можливість розміщення покликань на онлайн-дошку на сайтах, у соціальних мережах; наявність візуальної бібліотеки шаблонів для проведення опитувань; можливість додавати таблиці та діаграми, бізнес-шаблони, організації та проведення мозкових штурмів тощо [2].

Функціонал дошки Miro дозволяє апробувати її під різні заняття, використовувати в якості ранкової зустрічі в першому класі, також стане в нагоді при переведенні нового учня/учениці, або ж, при виробничій практиці студента/студентки на першому уроці.

Тема: веселі долоньки.

Мета: створення спільноти класу: вчити доброзичливо, з повагою ставитись до інших, обмінюватись інформацією; *розвиток навичок спілкування:* вирішувати проблеми за допомогою слів, вчити слухати один одного; *створення позитивного настрою:* викликати інтерес до навчання, бажання працювати.

І Вітання

Учитель: Доброго ранку! Доброго дня!

Хай плещуть долоньки, Хай тупають ніжки.

Працюють голівки, І сяють усмішки.

Доброго ранку! Доброго дня! Бажаєте ви, бажаю вам я!

Емоційне налаштування «Долонька – зарядний пристрій позитивного настрою» (рис. 1)

Учитель: Милий друже, не журись! Позитивом зарядись!

Щоб прогнати журби муки, Приклади скоріше руки,

Не встигнеш до п’яти порахувати, Як будеш гарний настрій мати.

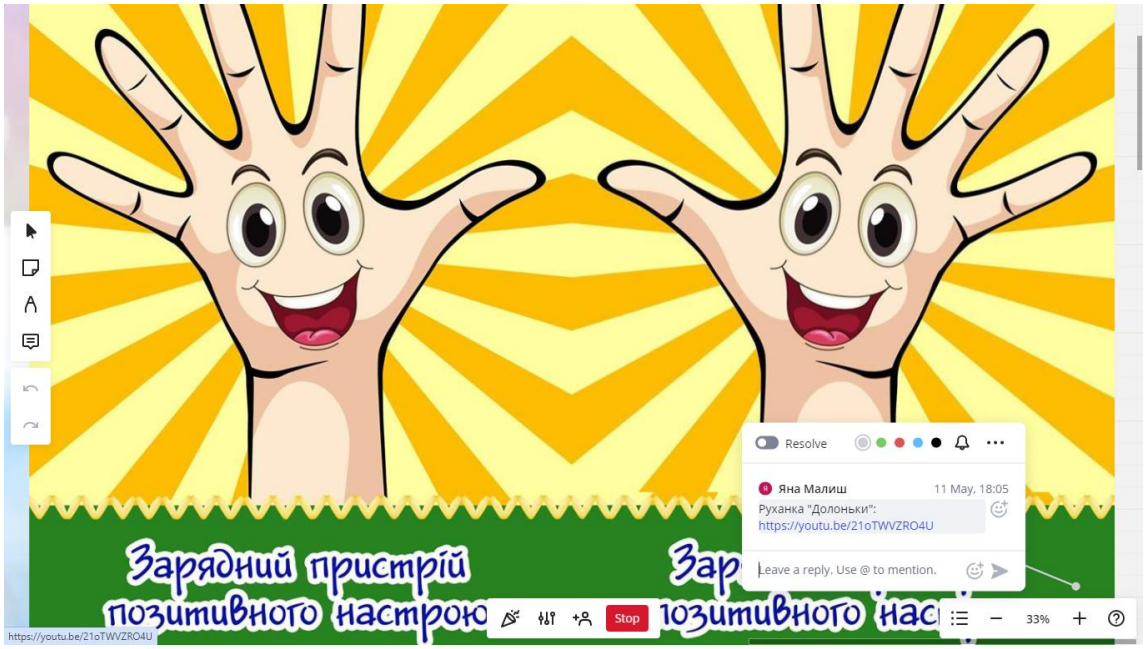

Руханка «Долоньки»

ІІ Щоденні новини (рис. 2)

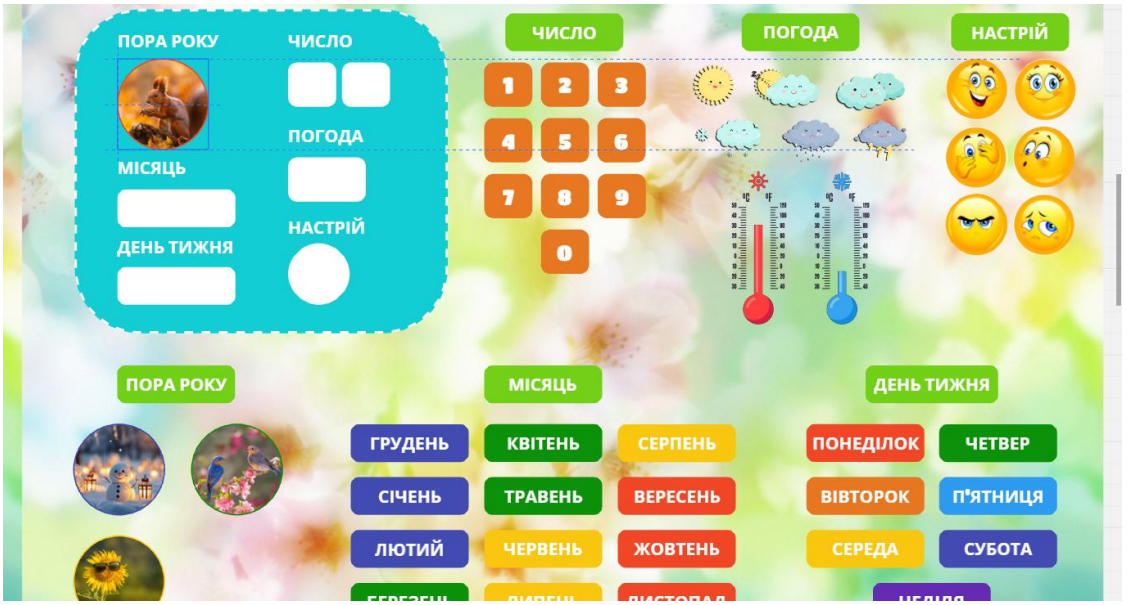

Рис. 2

ІІІ Обмін інформацією

Вправа «Долоньки»

Хід вправи: відмалювати свою руку, і на кожному пальці написати *(рис. 3):*

Рис. 3

Отже, онлайн-дошка Miro є засобом забезпечення змішаного навчання в початковій школі, який уможливлює ефективну організацію активної взаємодії учнів і вчителів в освітньому процесі, результати якої зберігаються в хмарному середовищі й можуть бути доступними у зручний час за відповідним покликанням. Онлайн-дошка Miro дає змогу покращити інтерактивну взаємодію між учнями й зворотний зв'язок, заохотити їх до творчої співпраці, сприяє розвиткові проєктної діяльності школярів, умінь планувати й аналізувати свою діяльність.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. *Нова українська школа.* URL : http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument (дата звернення: 28.03.2023).

2. Кузьменко О., Лісова Ю., Новік К. Використання освітнього потенціалу онлайн-дошок в аспекті розвитку діалогічного мовлення учнів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 49 (1). С. 270–279.

3. Малихін О., Арістова Н., Рогова В. Застосування онлайн-дошки Miro в закладах загальної середньої освіти в умовах змішаного навчання. *Український Педагогічний журнал*. 2023. № 1. С. 52–58.

МАЛИШ Яна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ПЕТРИК Крістіна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку суспільства вимагає вдосконалення змісту й технологій педагогічної освіти в Україні, пошуку нових шляхів і ресурсів покращення освітньої системи. Вагоме місце в реформуванні сучасної освіти посідає її початкова школа, де закладаються основи загальноосвітньої підготовки учнів. З 1 вересня 2018 року розпочалося активне запровадження положень Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти (2018 р.) у яких наголошено на важливості формування ключових компетентностей молодших школярів [4]. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української

мови спонукає вчителя розвивати мовлення здобувачів початкової освіти як один із головних чинників у навчально-пізнавальній діяльності та їх самореалізації в соціумі.

Пріоритетом сучасної мовної освіти, що гарантує її високу якість, стає навчання, орієнтоване на формування у школярів комунікативних умінь: уміння спілкуватися, слухати і чути партнера, співпрацювати, вільно, чітко і зрозуміло висловлювати свою точку зору, відстоювати власну позицію, аргументовано переконувати інших, бути толерантним до різних думок [6, с. 9].

Питання формування мовленнєвої культури школярів розглядали такі науковці, як: О. Вашуленко, В. Зайцев, В. Едигей, І. Пальченко, К. Пономарьова, О. Савченко, Н. Скрипченко, І. Федоренко, та ін.; педагоги та психологи: Л. Дубровіна, Л. Обухова, В. Сухомлинський, О. Тихомирова, К. Ушинський та ін. Молодший шкільний вік дослідники вважають оптимальним періодом для активного формування соціальної поведінки, навичок спілкування з однолітками різної статі, розвитку комунікативних здібностей і здатності орієнтуватися в соціальних ситуаціях.

Мета статті – окреслити концептуальні засади формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти, визначити основні принципи, методи та прийоми, що забезпечують ефективний розвиток мовленнєвих умінь і навичок, а також сприяти розробці сучасного підходу до вдосконалення мовленнєвих компетенцій в умовах реформування освітнього процесу.

Сучасні вимоги до шкільної мовної освіти зумовлюють відхід від традиційного вивчення мови, яке обмежується засвоєнням теоретичних знань та правил правопису, і спрямування шкільного мовного курсу на формування комунікативної компетентності здобувачів початкової

освіти. Адже молодший шкільний вік, на думку К. Пономарьової, надзвичайно сприятливий для оволодіння комунікативними уміннями і навичками, оскільки в дітей цього вікового періоду легко формуються мовленнєвий слух та артикуляція, вони залюбки засвоюють нові слова і сталі вислови, оволодівають лінгвістичними конструкціями, виявляють інтерес і чутливість до мовних явищ, прагнуть до спілкування і швидко набувають мовленнєвого досвіду [6].

Методика формування у здобувачів початкової освіти мовленнєвої компетентності має ґрунтуватися на принципі мовленнєвої дії. Фрази, що вимовляються учнем, будуть результатом мовленнєвої дії лише за наявності в нього внутрішнього мотиву діяльності (чому це треба сказати?), мети (навіщо це сказати?, що вийде у результаті?), думки (який зміст треба передати?).

Організація мовленнєвої діяльності, за переконанням Л. Калмикової, неможлива без урахування принципів, згідно з якими «мовлення дітей розглядається в єдності з дитячою особистістю як невід'ємна частина її психіки» [5, с. 55].

Таблиця 1

Принципи організації мовленнєвої діяльності за Л. Калмиковою

Принципи	Характеристика
Принцип особистісного розвитку дітей	Забезпечує можливість визначення дітьми умов для самореалізації засобами мови, актуалізації в собі людських якостей.
Принцип забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії	Засвідчує ставлення до особистості дитини як до суб'єкта мовленнєвої діяльності, носія цієї діяльності, який має певні права та обов'язки.
Мовленнєво-комунікативний принцип	Передбачає формування в учнів висловлювань у таких функціях: спонукальній, інформативній, експресивній, фатичній.
Принцип спілкування	Пояснюється тим, що у формуванні мовлення

	має забезпечуватися, окрім обміну інформацією, ще й орієнтація дітей на цінності та мотиви кожного з них як активних суб'єктів спілкування.
Принцип комплементарного розвитку мови і мовлення	Забезпечує опанування молодшими школярами комунікативними одиницями мови як синтезу їх значення і форми в єдності і взаємозв'язку з функціонально-смисловими типами мовлення.
Діяльнісно орієнтований принцип	Передбачає можливість поєднання в єдиному процесі мовлення і навчання як різних за зовнішніми ознаками діяльностей.
Принцип градації	Визначається регулюванням поступального підвищення, поступового посилення вимог до засвоєння мовлення і прискорення темпів його розвитку.
Принцип конформності	Забезпечує засвоєння молодшими школярами соціальних мовних норм і цінностей, усталених мовних звичок.
Принцип комплементарності	Пояснюється необхідністю дотримання холістичного погляду на формування у дітей лексичної й граматичної будови мовлення в їх єдності та взаємозв'язку.
Принцип опори на мовні моделі	Передбачається використання мовленнєвих стереотипів, сталих мовних моделей у часто повторюваних мовленнєвих ситуаціях.
Лінгвосоціокультурологічний принцип	Застосовується підхід до опанування мови на лінгвосоціокультурному рівні з урахуванням культурної спадщини.

Здобувачі початкової освіти повинні навчитись самостійно добирати слова для передачі думки, будувати речення, зв'язувати їх між собою у єдиний текст. Тому проблема мотивації мовної діяльності учнів у процесі навчання їх переказу, опису предметів, іграшок, висловлювання про картину тощо, стоїть досить гостро.

Залучення здобувачів початкової освіти до формування зв'язного описового висловлювання пов'язане із певними труднощами. Молодші

школярі не дуже уважно слухають своїх однолітків, які переказують висловлювання вчителя. Причин для цього постає кілька. Пов'язані вони з мотивацією діяльності («Навіщо повторювати те саме?»), невмінням будувати повні поширені речення (які в діалогічному мовленні, зазвичай, неповні), організувати структуру висловлювання (початок, розвиток, кінцівка). Очевидно, потрібна спеціальна робота над структурою тексту та структурою речення [2].

З іншого боку, слід мотивувати ігрову та комунікативну діяльність молодших школярів. В процесі уроку варто інтегрувати ці два види: вводити ігрових персонажів (лялька-мотанка, іграшка) до яких учні будуть звертатися зі своїм висловлюванням. Наприклад, вони допомагають казковому герою навчитися розповідати про побачену картину, переказують казку, оскільки інший казковий герой спізнився і проґавив її початок. Опис предметів та іграшок включається до сюжету. Також прикладом можуть бути сюжетно-дидактичні ігри, такі як «Фотовиставка», «Ательє», «Музей посуду» та ін. [1].

Діяльністю, що має привабливу ігрову мотивацію, яка справляє загальний активізаційний вплив на структуру речень, є гра-драматизації. Ця мовленнєва діяльність із готовим літературним матеріалом передбачає в той же час імпровізовані діалоги та монологи (поєднання репродуктивного та продуктивного мовлення, запозичення зразків та власне активне мовлення).

Гра-драматизація постає як опосередкована ланка під час переходу від ігрової діяльності до власне мовленнєвої, від ситуативного до контекстного мовлення, від діалогу до монологу, від наслідувального мовлення до власного продуктивного мовлення. Один із шляхів створення проблемної ситуації – загадування та відгадування загадок, тлумачення приказок, висловлювання, складене за темою скоромовки.

Вагомий вплив на розвиток комунікативних здібностей здобувачів початкової освіти має уява та відтворення емоційних образів, які можуть виникати під час вивчення фольклорних творів [3].

Наприклад, для відпрацювання навичок зв'язного монологічного мовлення можна використовувати ігрову ситуацію «Відгадай, хто я?». Учні «перевтілюються» у тварин, дорослих чи речі та розповідають про себе. Інші відгадують, хто це. Як бачимо, формування в молодших школярів умінь висловлювання – тривалий і складний процес, який потребує значних зусиль з боку педагога.

Методи та прийоми, які вчитель обирає для навчання молодших школярів створенню описових висловлювань, мають сприяти усвідомленому та глибокому опануванню учнями необхідних навичок. Головним напрямом у методиці роботи з розвитку мовлення та складання описових висловлювань є постійне та різноманітне поєднання у свідомості молодших школярів слова та образу. Тому, перш за все, виділяються методи та прийоми, які пов'язані з розширенням чуттєвого пізнання учнів. На цій основі вони вчаться самостійно описувати предмет чи явище, у них розвивається вміння користуватись більш точними визначеннями предмета. Вчитель повинен прагнути, щоб молодші школярі точно передавала результати своїх спостережень.

Отже, проблема формування мовленнєвої компетентності у молодших школярів є ключовою у контексті модернізації сучасної освіти, зокрема в рамках реалізації Концепції Нової української школи. Мовленнєва компетентність є основою для подальшого навчання та самореалізації здобувачів початкової освіти, що зумовлює необхідність розробки ефективних методів і прийомів для її розвитку. Успішне формування мовленнєвих навичок залежить від мотивації учнів, використання ігрових та комунікативних підходів, а також від активного

залучення молодших школярів до різноманітних мовленнєвих ситуацій.

Список використаних джерел

1. Андрієвський Б. М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. *Педагогічний альманах.* 2010. Вип. 5. С. 6–9.

2. Вашуленко М. С. Підготовка майбутніх вчителів до формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів. *Початкова школа.* 2011. № 6. С. 27–31.

3. Грама Н. Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика : монографія. Одеса, 2018. 239 с.

4. Державний стандарт початкової освіти. *Нова українська школа.* URL : http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument (дата звернення 28.10.2024).

5. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В. Психологія мовлення і психолінгвістика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Фенікс, 2008. 245 с.

6. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови : посіб. Київ, 2019. 131 с.

МАЛОФЕЄВА Ольга,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
МУХІНА Тетяна,
старша викладачка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ ДЛЯ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ характеризується швидкими змінами та новими викликами, особливо в освітній сфері. Пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні значно трансформували освітній процес, висунувши на перший план дистанційне навчання. В цих умовах використання інтерактивних платформ для формування математичних уявлень у здобувачів початкової освіти набуває особливої актуальності. Інтерактивні технології не лише забезпечують безперервність процесу навчання, а й створюють нові можливості для його індивідуалізації, підвищення мотивації учнів та розвитку їхніх цифрових компетентностей. Дослідження ефективності застосування таких платформ є актуальним завданням для педагогічної науки та практики, оскільки дозволяє розробити ефективні стратегії використання цифрових інструментів для покращення якості математичної освіти в умовах нестабільності [2].

Дослідження аспектів упровадження в освітню галузь України цифрових інтерактивних платформ пов’язані з іменами таких учених, як

Биков В., Гриценко В., Дуніна І., Жалдак М., Морзе Н., Руденко Н., Семеріков С. та ін.; питання застосування сучасних педагогічних програмних засобів навчання представлено у роботах Жука Ю., Соколюк О., Величко С. та ін.; проблеми та розвиток дистанційної освіти висвітлено у працях Богачкова Ю., Власенко Л., Гарбуза Т., Згуровського М., Лапінського В. та ін.; оцінювання та критерії якості електронних освітніх ресурсів та освітніх платформ досліджували Вембер В., Литвинова С., Кухаренко В., Шишкіна М., Тализіна Н. та ін.

Мета дослідження – дослідити ефективність використання цифрових інтерактивних платформ для розвитку математичних уявлень у здобувачів початкової освіти в процесі дистанційного та змішаного навчання.

Необхідність використання цифрових інтерактивних платформ у процесі навчання математики обумовлена не лише загальними тенденціями в освіті, а й специфікою самого предмета. Математика, як точна наука, вимагає від учнів не лише засвоєння теоретичного матеріалу, а й розвитку абстрактного мислення, логіки та вміння застосовувати знання на практиці.

Саме інтерактивні платформи надають унікальні можливості для візуалізації абстрактних математичних понять, що сприяє їх глибшому розумінню. Наприклад, геометричні фігури можна обертати, масштабувати, будувати в тривимірному просторі, що дозволяє учням «побачити» математику. Анімації та симуляції допомагають зрозуміти складні процеси, такі як зміна величин або порівняння чисел.

Як зазначають Руденко Н. та Антипова С., інтерактивне навчання сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів та розвитку їхньої креативності. Це навчання на основі взаємодії однієї людини з іншою в режимі діалогу, продукування, обміну та засвоєння знань. До цих

процесів долучають і взаємодію з комп'ютером або іншими технічними засобами навчання, що також сприяє засвоєнню нових знань [4].

Згідно з дослідженнями Близнюк Т., використання цифрових інтерактивних платформ дозволяє індивідуалізувати освітній процес та створювати сприятливе середовище для навчання. Крім того, вони підвищують мотивацію, розвивають критичне мислення та ін. [1].

Для того, щоб задовольнити різноманітні освітні потреби та інтереси здобувачів початкової освіти, існують численні інтерактивні платформи, що пропонують різноманітні підходи до вивчення математики. Розглянемо деякі з них більш детально.

Khan Academy (www.khanacademy.org) – одна з найпопулярніших англомовних платформ для навчання математики. Вона широко використовується у світі та має значний досвід у розробці ефективних інструментів для розвитку математичних навичок. Завдання на платформі адаптуються до індивідуального темпу та рівня кожного учня, що дозволяє поглиблювати розуміння навіть найскладніших математичних концепцій. Khan Academy можна використовувати як для самостійного навчання, так і в рамках уроку для закріплення матеріалу. Наприклад, при вивченні письмового додавання та віднімання молодшим школярам можна запропонувати виконати завдання на зазначеній платформі для автоматизації отриманих навичок (мал. 1) [3; 5].

Малюнок 1 – Зразок вправи на платформі Khan Academy

Math Playground (https://www.mathplayground.com) – англомовний сайт з величезною добіркою математичних онлайн-ігор, що поєднані у категорії за рівнем складності та призначені для молодших школярів. Завдяки різноманітним завданням, діти в ігровій формі вчаться розв'язувати математичні задачі, розвивають логічне мислення, просторове уявлення та креативність. Ігри на платформі сприяють формуванню міцних математичних знань і вмінь, які будуть корисними у подальшому навчанні. Крім того, інтеграція з Google Classroom робить Math Playground зручним інструментом для вчителів [3; 6].

Платформа пропонує широкий вибір завдань для самостійного виконання. Наприклад, щоб закріпити таблицю ділення, можна запропонувати учням взяти участь у захопливих «Математичних перегонах» (мал. 2). Це відмінний спосіб перетворити домашнє завдання на захопливу гру та розвинути математичні навички [6].

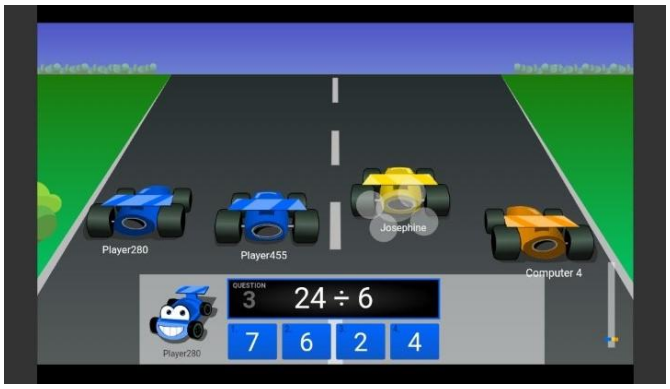

Малюнок 2 – Зразок гри платформи Math Playground

Отже, використання цифрових інтерактивних технологій в освітньому процесі, зокрема при вивченні математики, відкриває нові горизонти для розвитку здобувачів початкової освіти. Впровадження різноманітних освітніх платформ ефективно сприяє формуванню математичних уявлень, підвищує мотивацію молодших школярів та розвиває їхні цифрові компетентності. Однак, для повноцінного використання потенціалу цифрових інтерактивних платформ необхідно

забезпечити доступ до сучасних гаджетів. Крім того, важливо створити відповідну педагогічну підтримку.

Список використаних джерел

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

2. Мухіна Т. Використання цифрових інструментів для організації дистанційного навчання учнів початкової школи в умовах воєнного стану. *Реалізація освітніх ініціатив в умовах воєнного часу: вітчизняний та зарубіжний досвід:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Національний університет «Львівська політехніка»), м. Львів, 18–19 жовтня 2022 року / за ред. Т. М. Горохівської, Ю. М. Козловського, О. М. Ієвлєва, М. Ф. Криштановича, О. Якимець; за заг. ред. О. М. Ієвлєва. Львів, 2022. С. 99-102. URL: http://dkrkm.org.ua/cache/2022-2023/konf/031122/zbirnyk%2018-19.10.22%20Lviv_Rome.pdf#page=99 (дата звернення: 29.10.2024).

3. Надзвичайна математика: огляд 22 цікавих онлайн-ресурсів. URL: https://vseosvita.ua/c/pedagogy/post/37705 (дата звернення: 29.10.2024).

4. Руденко Н., Антипова С. Застосування інтерактивних технологій та ІКТ на уроках математики в закладах загальної середньої освіти. *Молодий вчений*. № 1 (89). 2021. С. 271-276. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-53 (дата звернення: 29.10.2024).

5. Khan Academy. URL: https://www.khanacademy.org (дата звернення: 29.10.2024).

6. Math Playground. URL: https://www.mathplayground.com (дата звернення: 29.10.2024).

МОСЮК Дарія,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради
РУДЧИК Ольга,
викладачка вищої категорії спеціальних дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ЧЕРЕЗ ПРОЄКТ «ЗЕЛЕНИЙ КЛАС»

Формування екологічної свідомості – це систематичне виховання відповідального ставлення до природи та усвідомлення кожної людини про власний вплив на довкілля. Це завдання є особливо важливим у сучасному світі, де екологічні проблеми стають дедалі серйознішими. Одним із найцікавіших і дієвих методів такого виховання є проєкт «Зелений клас». У цьому проєкті школярі залучені до створення та догляду за зеленими зонами, виконання природоохоронних заходів, дослідження екосистеми та вивчення природи через практичний досвід [2].

Дослідженням в галузі екологічної освіти та виховання займалися такі видатні вчені, як Жан Піаже, І. Д. Звєрєв, Ю. М. Мельников, Рейчел Карсон, Едвардд Вілсон, Г. Дуглас Маккарті.

«Зелений клас» як модель екологічної освіти – це проєкт, що забезпечує занурення в природу, де діти створюють навчальний простір для дослідження рослин, тварин і екосистем. Він робить навчання інтерактивним і захопливим [1].

Зміни клімату та забруднення підкреслюють важливість екологічної освіти для молоді, що повинна розуміти необхідність захисту природи та діяти задля вирішення глобальних проблем.

Учасники доглядають за рослинами, висаджують квіти та моніторять довкілля, що формує особисту відповідальність і дає змогу бачити результати своєї праці. Проєкт сприяє розвитку знань, навичок і цінностей, необхідних для сталого способу життя, навчаючи дітей відповідально ставитися до природи. Діти беруть участь у висадці дерев та прибиранні, що розвиває командну роботу і зміцнює впевненість у своїй здатності змінювати світ. Зелені зони позитивно впливають на психічне здоров'я дітей, знижуючи стрес і покращуючи самопочуття. Старші учні стають наставниками для молодших, сприяючи розвитку відповідальності та розумінню важливості екологічної діяльності.

Проєкт інтегрує знання з різних наукових дисциплін, допомагаючи дітям зрозуміти їх взаємозв'язки і роблячи навчання більш цілісним.

Екологічна освіта – важливий напрям сучасного навчання для сталого майбутнього. Зміна клімату, забруднення та скорочення ресурсів – виклики, що постануть перед молодим поколінням [2]. Проєкти на кшталт «Зеленого класу» допомагають не лише здобути знання, а й розвинути екологічні цінності та навички для збереження природи.

Проєкт «Зелений клас» є важливим кроком у формуванні екологічно свідомого покоління. Через практичне навчання він надає школярам змогу не лише дізнаватися про природу, але й активно брати участь у її збереженні [2]. Діти стають учасниками реальних змін, відчуваючи свою значущість і відповідальність за навколишній світ. «Зелений клас» допомагає школярам засвоїти екологічні цінності, розвинути екологічну культуру та побачити вплив своїх дій на довкілля. Таким чином, це не просто проєкт, а повноцінна модель освіти, яка виховує майбутніх громадян, здатних діяти на благо планети та дбати про її сталий розвиток. Виховання екологічної свідомості в ранньому віці – це основа здорового, відповідального суспільства, яке ставиться до природи з повагою, розуміючи, що від неї залежить наше майбутнє [1].

Список використаних джерел

1. Авраменко Н. Л. Формування екологічного світогляду випускників у вищій школі. Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти : IX Ірпінські міжнар. наук.-пед. читання : [зб. ст. за мат. наук.-прак. конф. в 2 ч.], 26–27 трав. 2011 р. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2011. Ч. 2. С. 167–178.

2. Буринська Н. Досвід формування екологічної свідомості в учнів. Біологія і хімія в шк. 2008.

ПАВЛЕНКО Олена,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
КАЧЕРОВА Ольга,
старша викладачка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Метод проєктів, як педагогічна технологія, стає все більш популярним у сучасній освіті, особливо у контексті початкової школи. Він орієнтований на розвиток критичного мислення, творчого потенціалу та здатності до самостійної пізнавальної діяльності у молодших школярів. Проєктна діяльність дає можливість не тільки оволодіти новими знаннями, але й розвинути в учнів такі важливі навички, як планування, дослідження, аналіз інформації, а також творчий підхід до розв'язання проблем. Саме на цьому підґрунті варто розглянути, як метод проєктів сприяє формуванню креативності та підвищенню пізнавальної активності учнів.

Формування креативності через метод проєктів у молодших школярів є надзвичайно важливим аспектом сучасної освіти. Креативність, або творчі здібності, включають здатність генерувати нові ідеї, бачити незвичайні рішення звичних проблем, виявляти нестандартний підхід до завдань. Вона є основою інноваційного мислення, яке є критично важливим у сучасному швидкозмінному світі.

Креативність вимагає розвитку таких когнітивних процесів, як асоціативне мислення, уява, емпатія, абстрактне мислення. Ці аспекти мислення формуються у процесі активної діяльності, яка стимулює дітей до створення нових продуктів, ідей, способів розв'язання задач [2].

Метод проєктів дозволяє дітям брати участь у створенні чогось нового, а не просто відтворювати вже відоме. Це може бути новий спосіб організації простору у класі, виготовлення модельного об'єкта, або створення презентації на тему, яка їх цікавить. Дітям пропонується обирати теми проєктів, які їх цікавлять, що вже зумовлює початкову мотивацію. Важливо, що діти отримують можливість діяти на основі своїх інтересів, що природним чином розвиває їхню креативність. Окрім того, метод проєктів заохочує співпрацю, що дозволяє учням ділитися ідеями, вчитися один в одного та бачити різні підходи до вирішення одних і тих самих задач.

Ще одним елементом є те, що метод проєктів сприяє розвитку самостійності у прийнятті рішень. Учні не тільки виконують завдання, поставлені вчителем, але й беруть активну участь у визначенні цілей, плануванні та реалізації проєкту. Це стимулює їх до аналізу своїх дій, оцінювання результатів, що є важливими елементами креативного мислення. Крім того, процес проєктної діяльності часто включає елементи невизначеності та складності, що підштовхує дітей до пошуку нових підходів і рішень, до експериментування, що є основою творчої діяльності.

Іншою важливою перевагою методу проєктів є його здатність інтегрувати знання з різних дисциплін. Це дозволяє учням бачити зв'язок між різними предметами, що також сприяє розвитку креативного мислення. Наприклад, проєкт на тему «Створення екологічного куточка у класі» може включати знання з біології,

географії, екології, математики та мистецтва. Учні вчаться застосовувати свої знання на практиці, що робить навчання більш значущим і цікавим [1, с. 85].

Пізнавальна активність учнів також піддається значному впливу через використання методу проєктів. Пізнавальна активність визначається як здатність та готовність учнів до самостійного пошуку знань, вирішення навчальних і практичних завдань, розвитку інтересу до пізнавальної діяльності. Вона є важливою умовою успішного навчання та розвитку особистості учня. Метод проєктів дозволяє створити умови, за яких учні активно залучаються до навчального процесу, стають активними учасниками освітнього процесу, а не просто пасивними споживачами інформації.

Однією з головних причин, чому метод проєктів підвищує пізнавальну активність, є те, що він надає учням можливість працювати з реальними, цікавими та значущими для них завданнями. Учні обирають теми, які їх цікавлять, і працюють над ними самостійно або в групах. Цей підхід дозволяє врахувати індивідуальні інтереси та нахили кожного учня, що значно підвищує їх мотивацію до навчання. Окрім того, проєктна діяльність заохочує учнів до самостійного пошуку інформації, що розвиває їхні дослідницькі навички і підвищує загальний рівень пізнавальної активності [1, с. 88].

Метод проєктів сприяє розвитку критичного мислення, оскільки учні змушені аналізувати, порівнювати, робити висновки на основі отриманої інформації. Вони вчаться ставити питання, що є важливим для розвитку пізнавальної активності. Наприклад, при виконанні проєкту на курсі «Я досліджую світ» учні можуть зіткнутися з проблемами, які потребують вирішення через самостійний дослід, пошук відповідей на питання, обговорення можливих підходів з іншими

учасниками проєкту, перевірку своїх гіпотез на практиці. Такий підхід сприяє формуванню навичок самостійного мислення, аналізу та синтезу інформації, що є ключовими елементами пізнавальної активності.

Стимулом для подальшої пізнавальної діяльності безпосередньо для учнів – це результати своєї праці, будь то створений ними об'єкт, виконане дослідження або проведений експеримент, вони відчувають задоволення від досягнутого, що підвищує їхню мотивацію до подальшого навчання. Цей елемент успіху є дуже важливим для формування позитивного ставлення до навчання і стимулювання пізнавальної активності.

Метод проєктів розвиває навички самостійності та відповідальності, вчить здобувачів початкової освіти планувати свою роботу, визначати пріоритети, розподіляти час, знаходити необхідну інформацію, що є важливими складовими самостійного навчання. Вони отримують досвід роботи з різними джерелами інформації, що розвиває їхні інформаційні компетентності та навички роботи з даними. Це також підвищує їхню впевненість у своїх силах та здатність до самостійного навчання, що є ключовим фактором успішної пізнавальної діяльності [3, с. 43].

Отже, значення методу проєктів у формуванні креативно-пізнавальної діяльності молодших школярів не можна переоцінити. Завдяки цьому методу учні отримують можливість розвивати свою творчість, активізувати пізнавальну діяльність, набути важливих навичок самостійної роботи, а також вчитися працювати у команді. Метод проєктів дозволяє зробити навчання більш цікавим, змістовним та значущим для учнів, що, у свою чергу, підвищує їхню мотивацію до навчання та сприяє більш глибокому засвоєнню знань.

Список використаних джерел

1. Вороненко Т. І. Класифікація навчальних проєктів. Проблеми сучасного підручника. Випуск 17. Київ: Педагогічна думка, 2016. С. 76–91.
2. Олійник І. Використання методів проєктів на уроках англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності учня. URL:http://www.nmc.od.ua/wp-content/uploads/2013/10/Oliynik.pdf (дата звернення: 08.11.2024).
3. Слободяник О. Аналіз поняття «проєкт», «проєктна технологія», «педагогічне проєктування» у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2015. Вип. 7 (3). С. 234-243.

ПЕТРИК Крістіна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Реформаційні процеси вищої освіти в Україні, продиктовані необхідністю створення конкурентоспроможної національної системи освіти, інтегрованої у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір, вимагають формування нової генерації педагогічних працівників, спроможних адаптуватися до нових умов, задовольняти освітні потреби і відповідати вимогам споживачів освітніх послуг.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває потреба формування професійного іміджу педагога, який відповідає сучасним вимогам і характеристикам: прагне постійного професійного саморозвитку, самовдосконалення, здатний до налагодження ефективної взаємодії та організації освітнього процесу на засадах толерантності, взаємоповаги, дитиноцентризму.

Чільні питання і завдання підготовки майбутніх педагогів визначаються законами України «Про освіту» [3], «Про вищу освіту» [4], Концепцією розвитку педагогічної освіти [5], Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [6] та ін. У цих нормативних документах достатня увага зосереджена на професійній компетентності майбутніх учителів, їх здатності використовувати нові форми і методи навчання, формуванню у них прагнення постійного професійного зростання та готовності забезпечувати європейський рівень якості освіти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури констатує постійний інтерес до проблеми формування іміджу загалом і до проблеми педагогічного іміджу зокрема. Так, концептуальні засади та практичний інструментарій іміджелогії досліджено у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців (П. Берд, Л. Браун, Ф. Джефкінс, О. Панасюк, О. Перелигіна, Г. Почепцов, М. Спіллейн, В. Шепель та ін.). Питання професійного іміджу педагога та шляхів його формування висвітлено у працях О. Горовенко, Т. Демчук, Ю. Дзядевич, Т. Довгої, Л. Донської, В. Зінченко, О. Ігнатюк, О. Калюжного, І. Ковальової, Л. Ковальчук, А. Кононенко, Л. Мартинець, М. Навроцької, О. Нуйкіна, О. Попової, Н. Савченко та ін. Проблема формування педагогічного іміджу викладача вищої школи цікавила науковців Н. Гузій, В. Ісаченко, А. Морозов, С. Панчук, М. Сперанська-Скарга, О. Чебикін, І. Чертикова та ін.

Очевидно, що проблема професійного іміджу педагога є досить актуальною і багатовекторною, а питання щодо формування педагогічного іміджу здобувачів вищої освіти потребує додаткової уваги та окремого дослідження.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні феномену «педагогічний імідж» та важливості його формування у здобувачів вищої освіти в умовах їх професійної підготовки в педагогічному ЗВО.

Педагогічна інтерпретація конструкту «імідж» реалізується в розумінні усвідомленого уявлення сутності певної особистісної якості, яку майбутній педагог хоче презентувати як основу своєї професійної індивідуальності. Імідж особистості виступає фундаментом для формування професійного іміджу, який схарактеризовано як складне утворення, зумовлене особливостями професійної діяльності та соціальними ролями, що виконує здобувач вищої освіти. Імідж не є спонтанним хаотичним формуванням чи характеристикою. Це результат систематичної цілеспрямованої роботи майбутнього педагога над собою, власним образом, уміннями, навичками тощо [1].

Формування професійного іміджу здобувача вищої освіти потребує комплексного підходу, що охоплює розвиток як академічних, так і соціальних компетентностей; забезпечує оптимальний вплив на його особистісний розвиток, створюючи умови для всебічного розкриття внутрішнього потенціалу, комунікативних здібностей, професійних і лідерських якостей, критичного мислення, самооцінки і навичок самопрезентації. Цього можна досягти через співпрацю з викладачами, які мають власний сформований імідж. Педагогічний колектив ЗВО, організовуючи роботу з використанням інноваційних цифрових технологій, мотивує здобувачів вищої освіти до саморозвитку та самовдосконалення, підтримує їх ініціативність і здатність адаптуватися

до сучасних професійних викликів. Важливим елементом професійної діяльності майбутнього педагога є техніка самопрезентації, у створенні якої провідну роль виконує імідж. Головними мотивами самопрезентації є прагнення до встановлення взаємодії з людьми, самоствердження особистості та дотримання і виконання вимог професійної діяльності [2].

Високий рівень сформованого професійного іміджу здобувача вищої освіти характеризується особистісними (комунікативними здібностями, розвиненою інтуїцією, рефлексією, адекватною самооцінкою, емпатією і прагненням до самореалізації) та професійними (знання предмету, інноваційних технологій, правових норм; педагогічна техніка, ораторське мистецтво, стиль, культура поведінки, організаторські здібності, опанування професійною майстерністю тощо) якостями.

Отже, формування педагогічного іміджу здобувачів вищої освіти є невід'ємною частиною професійної підготовки, яка сприяє не тільки їх успішному самовираженню в освітньому середовищі, а й формуванню довіри, поваги та авторитету серед студентів і колег. Педагогічний імідж майбутнього фахівця базується на особистісних та професійних якостях, здатності ефективно комунікувати та впливати на розвиток учнів. Успішне формування іміджу вимагає комплексного підходу, який компенсує теоретичне навчання в дистанційному форматі через практичну діяльність, виробничу практику, тренінги з розвитку комунікативних навичок, саморефлексію та постійне вдосконалення. Завдяки цьому здобувачі вищої освіти можуть знайти власний педагогічний стиль, який допоможе їм ефективно реалізовувати свою історію бренду, сприяючи розвитку молодого покоління та підвищуючи якість освіти в країні. Таким чином, педагогічний імідж виступає

важливим ресурсом, що забезпечує професійний успіх та підвищує конкурентоспроможність випускників у сучасному освітньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Довга Т. Я. Особистісно-професійний імідж майбутнього вчителя початкової школи: теоретико-технологічний аспект : монографія. Дніпро : Середняк Т. К., 2020. 483 с.

2. Петрик К. Ю., Фатьянова Т. О. Професійний розвиток майбутнього вчителя початкової школи: практичні інструменти для створення успішного особистого бренду. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*, 2024. № 5(23), 1249–1260, DOI : https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-5(23)-1249-1260

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 25.10.2024).

4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Законодавство України. URL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 24.10.2024).

5. Про затвердження Концепція розвитку педагогічної освіти. Наказ МОН України. від 16.07.2018 № 776. URL : Секція «Концепція розвитку педагогічної освіти» Міністерство освіти і науки України (mon.gov.ua) koncepcia-rozvitku-pedagogichnoi-osviti.pdf (mon.gov.ua) (дата звернення: 24.10.2024)

6. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-р (дата звернення:

24.10.2024).

7. Чепелєва Н. В. Самопроектування особистості у дискурсивному просторі : монографія / Н. В. Чепелєва, М. Л. Смульсон, О. В. Зазимко, С. Ю. Гуцол [та ін.]. К. : Педагогічна думка, 2016. 232 с.

ПОЛІЩУК Катерина,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет,
МУХІНА Тетяна,
старша викладачка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЗА ДОПОМОГОЮ LEGO-КОНСТРУКТОРА

Сьогодні, в умовах стрімких змін, оновлюється система освіти, зокрема початкова, яка орієнтується на сучасні підходи, програми та методики. Сучасні педагогічні тенденції акцентують на розвитку критичного мислення, вирішенні проблемних задач, індивідуалізації навчання відповідно до потреб і можливостей кожного здобувача освіти. Для залучення молодших школярів до навчання широко застосовуються інтерактивні й практичні засоби, такі як LEGO-конструктор, що визнаний ефективним засобом для розвитку творчого та логічного мислення у дітей. Він сприяє створенню цікавого освітнього середовища, що стимулює інтерес учнів до предметів, зокрема математики, надаючи змогу вивчати її через гру. Наприклад, будуючи різноманітні конструкції, діти освоюють поняття геометричних фігур, вимірювання,

співвідношення та інші математичні поняття.

Попри численні дослідження щодо використання LEGO для зацікавлення математикою, зокрема на початковому етапі навчання, ця тема потребує подальшого вивчення, щоб повною мірою розкрити можливості LEGO у формуванні стійкого інтересу до математики в молодших школярів.

Мета дослідження – розкрити потенціал використання LEGO-конструктора для стимулювання інтересу здобувачів початкової освіти до вивчення математики.

LEGO-конструктор є ефективним інструментом для формування у дітей початкових математичних концепцій, таких як множина, форма, порядок, число, що сприяє розвитку просторового мислення. Використання конструктора дозволяє в інтерактивній формі пояснювати математичні поняття, роблячи їх зрозумілішими і доступнішими для молодших школярів. На уроках математики можна застосовувати безліч вправ з LEGO, наприклад, порівняння множин, встановлення закономірностей у числових послідовностях, визначення попереднього чи наступного числа в числовому ряді, а також пошук «сусідів» для чисел. Такі завдання розвивають логічне та структурне мислення здобувачів початкової освіти та допомагають їм краще засвоювати матеріал у доступній і цікавій формі [1].

На думку С. Бедер та В. Горяїнової, основною ідеєю використання LEGO в освітньому процесі є навчання через дію, тобто коли учні вчаться, будуючи та досліджуючи. Під час конструювання дитина не лише розробляє послідовність своїх дій, а й розвиває просторове мислення та вчиться прогнозувати наступні кроки [5]. У свою чергу, В. Симонова описує цю технологію як тривимірну модель реального світу та предметно-ігрове середовище для навчання учнів початкових класів, що

дозволяє зробити процес засвоєння знань більш інтерактивним та наближеним до життя [1].

Учені І. Коротун та Н. Попова наголошують, що використання LEGO-конструктора в подальшому може виконувати виховну функцію. Використовуючи цю технологію, вчитель може формувати та розвивати окремі якості особистості, такі як акуратність, спокій, витримка, концентрація, організованість [2].

Ділившись своїм досвідом з окресленої проблеми, вчителька початкових класів з Нью-Йорка А. Циммерман зазначила, що спочатку не оцінювала потенціал LEGO як інструмента для навчання, але згодом виявила його значну цінність для розвитку математичних навичок у дітей. У своїй практиці вона використовує LEGO для ілюстрації різних математичних концепцій, що допомагає учням краще опановувати такі важливі навички, як складання та розкладання чисел, що є основою для розуміння числової структури та проведення арифметичних дій. Вчителька зазначає, що, хоча сучасні школи ще потребують часу, щоб належно оцінити значення LEGO в початковій математичній освіті, цей інструмент уже демонструє свою ефективність і допомагає зробити навчання більш інтерактивним та наочним [4].

О. Рома, керівниця освітніх ініціатив The LEGO Foundation в Україні, розробила парціальну програму «Творці майбутнього», яка спрямована на всебічний розвиток та розкриття потенціалу кожної дитини, формуючи її цілісний світогляд через гру як наскрізний підхід у навчанні. Вона допомагає учням самореалізуватися та підготуватися до дорослого життя. Основними принципами програми стали цілісність, індивідуальний підхід, взаємодія педагога з дитиною, розвиток свідомості й активності, а також доступність і значущість освітнього процесу [3].

Одним із прикладів реалізації таких принципів на практиці стало проведення уроку з математики в 1 класі на тему «Об’ємні фігури. Куб. Куля. Циліндр» із використанням LEGO. Використання конструктора було обрано з метою залучити молодших школярів до вивчення математичних понять через гру, яка сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

На початку уроку кожному учню було видано комплект LEGO, що складався з шести цеглинок різного кольору, та проведено вправу «Будуємо куб», у процесі якої здобувачі початкової освіти повторили назви плоских та об’ємних геометричних фігур, порівнюючи їх із об’єктами з повсякденного життя. Далі молодшим школярам було запропоновано побудувати куб із шести цеглинок за зразком на дошці, виконуючи завдання у плоскому варіанті для ускладнення. Після створення куба, діти обводили одну його сторону на аркуші паперу, що допомагало їм зрозуміти зв'язок між об'ємними та плоскими фігурами.

На завершення уроку молодші школярі проводили дослідження своїх кубів, відповідаючи на запитання про кількість граней (сторін) куба, визначаючи фігуру, що утворилася після обведення на папері, порівнюючи кількість кутів куба та квадрата, а також аналізуючи відмінності між кубом і квадратом. Додатково було запропоновано обертати свої кубики, підкидати та ловити їх, а також розміщувати на зовнішній стороні долоні й піднімати для розвитку дрібної моторики.

Під час спостереження за виконанням завдань було відзначено, що учні зберігали інтерес до всіх етапів вправи, а можливість періодично переробляти куб підвищувала їхню впевненість у власних силах. Завдання починалися з розвитку моторики та плавно переходили до формування початкових математичних умінь, що дозволяло водночас розвивати кілька навичок.

Результати уроку свідчать про те, що використання LEGO-конструктора є ефективним методом для формування у молодших школярів початкових геометричних понять, оскільки воно підвищує зацікавленість учнів у вивченні математики. Завдяки інтерактивності та практичному підходу, LEGO сприяє розвитку просторової уяви, логічного мислення та дрібної моторики. Таке залучення до навчання через гру допомагає здобувачам початкової освіти засвоювати складні поняття у доступній формі, що сприяє зміцненню їхнього інтересу до математики в цілому.

Тому, в першу чергу, LEGO надає можливість відійти від абстрактних математичних символів і перетворити їх на конкретні об’єкти, з якими діти можуть взаємодіяти. Це дозволяє учням практично опановувати базові математичні операції, такі як додавання, віднімання, множення та ділення, через процес конструювання. У ході цієї діяльності молодші школярі можуть краще візуалізувати та розуміти математичні дії, що полегшує засвоєння матеріалу. Крім того, використання LEGO відкриває широкі можливості для навчання як елементарним арифметичним операціям, так і складнішим математичним навичкам. Завдяки цьому LEGO-конструктор стає потужним інструментом, що значно розширює потенціал початкової математичної освіти, роблячи навчання більш цікавим, змістовним та ефективним.

Отже, на основі проведених досліджень та власного практичного досвіду можна зробити висновок, що технологія LEGO Education є дієвим засобом для стимулювання інтересу до вивчення математики серед здобувачів початкової освіти. Завдяки інтерактивному та наочному підходу, який забезпечує LEGO, учні не тільки опановують базові математичні поняття, а й активно залучаються до освітнього процесу, що сприяє стійкому інтересу до предмета. LEGO-конструктори також

допомагають розвивати творчість, критичне мислення та вміння працювати в команді, створюючи умови для повноцінного особистісного розвитку.

Список використаних джерел

1. Бережко Ю. 5 речей, яким діти навчаються граючи. LEGO. URL: http://abetkaland.in.ua/5-rechej-yakymdity-navchatsyagrayuchy-lego/ (дата звернення 04.11.2024).

2. Рома О. Ю., Малевич Г. В. Парціальна програма розвитку дитини від 2 до 6 років через ГРУ «Творці майбутнього» та методичні рекомендації. Київ: «The LEGO Foundation», 2022. 109 с.

3. Рома О. Ю. Шість цеглинок в освітньому просторі школи: метод. посіб. Київ: «The LEGO Foundation», 2018. 32 с.

4. Романенко Л. В., Воловенко Н. П. Застосування LEGO-технологій на уроках математики в початковій школі: теоретичний вимір. *«Young Scientist»*. № 10 (86). 2020. С. 429–433.

5. Ядвигун Н. І. Використання LEGO-технології в освітньому просторі НУШ: навч. посіб. Кам'янець-Подільський, 2023. 88 с.

ПОЛІЩУК Катерина,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ЧЕМОНІНА Лада,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ЕМОЦІЙНА ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Пріоритетом сучасної освітньої політики є інклюзивна освіта, яка спрямована на створення рівних умов для всіх учнів незалежно від їх фізичних, психічних чи когнітивних особливостей. Із кожним роком кількість дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у закладах загальної середньої освіти зростає, що висуває нові вимоги до освітніх установ, учителів, психологів і суспільства загалом.

Розвиток соціальних навичок і забезпечення емоційної підтримки є ключовими аспектами успішної адаптації таких дітей у шкільне середовище. Соціальні навички дозволяють учням з особливими освітніми потребами встановлювати позитивні взаємодії з однолітками, брати участь у колективних завданнях, адаптуватися до різних соціальних ситуацій, що є важливою умовою для їхньої повноцінної участі в житті шкільного колективу. Емоційна підтримка, своєю чергою, допомагає їм долати тривожність, страх, низьку самооцінку та інші емоційні бар’єри, які можуть ускладнювати їхнє навчання та розвиток у шкільному середовищі.

Проблема емоційної підтримки та розвиток соціальних навичок у дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу висвітлена у працях багатьох вітчизняних учених, серед яких: О. Савченко, В. Ляшенко, В. Бондар, А. Колупаєва та інші. Ця проблема також є предметом дослідження таких науковців, як І. Шишова, В. Шевченко, О. Котормус, М. Сорочан та інші. Проте проблема емоційної підтримки та розвиток соціальних навичок у дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу потребує додаткового дослідження.

Емоційна підтримка є важливим аспектом у забезпеченні комфортного навчання для дітей з особливими освітніми потребами, оскільки вона допомагає створити атмосферу прийняття та безпеки. Багато дітей з особливими освітніми потребами часто відчувають страх, невпевненість або тривогу під час взаємодії з однолітками та вчителями. Це може бути пов'язано з особливостями їхнього розвитку, а також із тим, що вони стикаються з новими викликами у соціалізації. Емоційна підтримка допомагає дітям відчути захищеність, стабільність і впевненість, що є важливими факторами для зниження рівня стресу та поліпшення самооцінки.

В інклюзивному класі емоційна підтримка також сприяє розвитку позитивного ставлення до навчання та соціальних контактів, поліпшуючи адаптацію молодших школярів з ООП у колективі. Педагогічний підхід, що враховує індивідуальні емоційні потреби учнів, дозволяє створити оптимальні умови для засвоєння знань і розвитку комунікативних навичок, необхідних для їхньої подальшої соціалізації [1].

Головними освітніми потребами для учнів з ООП є забезпечення поваги до її індивідуальності, прийняття унікальності та сприяти їхній

інтеграції в суспільство для гідного і повноцінного життя. Основною метою педагогічної діяльності є не лише виконання освітніх програм, а й глибоке розуміння потреб, інтересів кожної дитини з особливими освітніми потребами. Важливо розпізнати, що хвилює такого школяра, що приносить йому радість, які в нього нахили та здібності, чи розвинуті увага, пам'ять, мислення, уява й емоції. Це дозволяє допомогти розкрити природний потенціал і максимально сприяти розвитку здобувача початкової освіти.

Сьогодні поняття «толерантність» і «рівні можливості» звучать майже повсюдно. Проте суспільство досі часто сприймає людей з особливими освітніми потребами з острахом чи відчуженням, залишаючи великий розрив між їхніми реальними можливостями та тим, як вони сприймаються.

Сучасна Конвенція ООН з прав людини трактує інвалідність не як проблему, а як одну з різноманітних характеристик людства. Так само, як відмінності у зрості, формі очей чи способах пересування, інвалідність розглядається як природна варіація серед людей [6].

Кожна дитина має право на освіту незалежно від стану здоров'я, і якість навчання має залишатися на високому рівні. Освіта починається з народження та триває протягом усього життя. Особливі діти потребують особливої уваги, індивідуального підходу, емоційної підтримки та створення сприятливого середовища для їхнього розвитку. Важливими є терпіння, доброзичливість та чуйність, які забезпечують комфортну атмосферу для навчання і соціальної адаптації, сприяючи формуванню довіри та впевненості у власних силах. Довгий час вважалося, що діти з інвалідністю не повинні навчатися в колективах разом зі здоровими однолітками. Вони були або вдома під наглядом, або у спеціалізованих закладах, що віддаляло їх від соціуму.

В інклюзивному освітньому середовищі кожна дитина має можливість реалізувати свій потенціал. Науковці Д. МакГрегор і Фогельсберг зазначають низку переваг такого підходу для дітей з особливими освітніми потребами: збільшення соціальної взаємодії (діти з обмеженими можливостями встановлюють більше контактів із однолітками); розвиток комунікації та соціальних навичок (перебування в інклюзивному середовищі сприяє зростанню соціальної компетентності); підвищення академічних результатів (навчання за глибшими та складнішими програмами стимулює ефективніше формувати знання та вміння); зміцнення соціального сприйняття, завдяки спільній роботі в класі (інклюзивна методика формує позитивне ставлення до дітей з різними можливостями) [3].

Проте сьогодні, як в педагогіці, так і в суспільстві відбулися значні зміни. Переосмислення підходів до дітей з ООП призвело до виникнення інклюзивного навчання. Воно дає право цим дітям отримувати освіту у звичайних школах за місцем проживання. Водночас освітні програми та ресурси адаптуються для забезпечення рівних можливостей усіх учнів.

Забезпечення кожній дитині можливості розвиватися в інклюзивному середовищі є одним із ключових завдань сучасної освіти. Педагоги активно працюють над тим, щоб діти з особливими освітніми потребами могли комфортно інтегруватися в суспільство, відвідувати школу, здобувати якісні знання та відчувати себе невід'ємною частиною колективу [4].

Важливими помічниками педагогів у цьому процесі є батьки, адже вони, як і школа, прагнуть зробити свою дитину щасливою і успішною. Батьки дітей з ООП проходять через важкі випробування, адже виховання особливої дитини вимагає значних ресурсів. Часто, не маючи підтримки, вони віддаляються від суспільства.

Завдання вчителя – допомогти батькам прийняти свою дитину як особистість. Коли сім'я відчуває увагу педагогів до своєї дитини, батьки більш активно залучаються до процесу виховання та навчання. У цьому випадку важливою є співпраця, яка включає такі аспекти: установлення довірливих відносин з батьками; залучення батьків дітей з ООП до спільної роботи з іншими батьками; постійне спілкування; участь батьків у розробці індивідуальних програм розвитку; співпраця з командою психолого-педагогічного супроводу; підтримка у створенні портфоліо дитини [5].

Працездатність молодших школярів з особливими освітніми потребами залежить від різноманітних факторів, таких як втома, здоров'я, погода, настрій тощо. Досвідчений педагог, визначаючи рівень складності завдань, ураховує ці фактори, створюючи умови для успіху, що робить співпрацю з дитиною більш результативною.

Учителі розуміють, що навіть у дітей з однаковим діагнозом рівень розвитку може бути різним. Це визначає необхідність індивідуального підходу в корекційно-виховній роботі. Основною метою корекційно-виховної діяльності є розвиток пізнавальних та емоційно-вольових процесів, адаптація особистості в суспільстві та формування позитивних рис характеру. Це передбачає систематичне розширення знань, уміння прогнозувати події, порівнювати, розпізнавати, узагальнювати та оцінювати, а також підтримку позитивного настрою та мотивації.

Отже, емоційна підтримка та розвиток соціальних навичок є ключовими факторами успішної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивне середовище. Завдяки правильній організації освітнього процесу, сприятливому емоційному клімату та системі розвитку соціальних навичок, учні з ООП можуть відчути себе повноцінними учасниками шкільного життя. Підтримка та позитивний

зворотний зв'язок допомагають молодшим школярам з ООП знижувати рівень тривожності, розвивати впевненість у собі й отримувати задоволення від навчання.

Успішне інклюзивне навчання також вимагає від педагогів і батьків глибокого розуміння індивідуальних потреб дитини, використання ефективних методик, що сприяють її соціальній адаптації. Виконання цих умов сприяє формуванню гармонійного соціально-психологічного клімату, що робить процес інклюзивного навчання не тільки можливим, але й результативним для розвитку кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Блеч Г. Соціальні історії як засіб соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями. Маріуполь, 2021. С. 37–48.

2. Гаврилова Н. С. Актуальні питання теорії і практики інклюзивного навчання у закладах освіти: моногр. Чернівці: Технодрук, 2020. 572 с.

3. Гевко І. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* № 1 (64), 2019. С. 52-58.

4. Горішна Н. Розвиток категорії інклюзивна освіта у філософсько-освітніх концепціях та сучасному науковому дискурсі. Тернопіль: «Social Work and Education», 2020. С. 65–75.

5. Наумчак Н. Є. Соціалізація дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами: навч. посіб. Житомир, 2023. 93 с.

6. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами. URL: https://oplatforma.com.ua/article/2879-sotsalzatsya-dtey-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami (дата звернення 10.11.2024).

ПУШКАР Надія,
вчителька дітей з вадами розумового розвитку,
Комунальний заклад «Куп'янська спеціальна школа» Харківської обласної ради

ЯК ЗМІНА ФОРМАТУ НАВЧАННЯ СПРИЯЄ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ, НАВИЧОК САМОКОНТРОЛЮ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Повномасштабна війна рф проти України внесла свої корективи не тільки в освітній процес школярів, але й в їхнє життя. Сотні шкіл, домівок, де проживали діти – зруйновано, довелося шукати прихисток сім'ям у різних регіонах України та за кордоном. Учні змінили форму навчання з денної на дистанційну. Найбільше ці зміни стосуються Сходу та Півдня країни.

Як показали дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році у Харківській області учні початкової школи меншою мірою були забезпечені технікою для навчання ніж учні базової та старшої школи. Тільки 48% молодших школярів мали власний гаджет (комп'ютер, ноутбук, хромбук, планшет, смартфон), а інші діти ділили технічний засіб навчання зі своїми членами родини. Основними причинами, що перешкоджають навчатися учням, є повітряні тривоги, відключення електроенергії, відсутність або слабка швидкість Інтернету, а також характерна захворюваність дітей молодшого шкільного віку. Отже, ці втрати в освітньому процесі вплинули на навчання та розвиток особистості дитини.

Натомість, для формування соціально-нормативної поведінки учнів, які мають особливі освітні потреби, необхідно було вибудовувати цілісну

систему, де використовувати взаємопов'язані, але специфічні методи і принципи навчання та виховання. Перешкодою для навчання та розвитку молодших учнів стали ключові виклики в умовах зміненої реальності, а саме: відсутність живого спілкування з вчителем та однолітками, брак зворотнього зв'язку, психологічні фактори, психо-емоційний стан педагогів і дітей, непорозуміння з батьками. Тому, під час роботи з дітьми, педагогічний колектив вибудовував певні групи методів за ціннісними орієнтирами. Так, для формування в учнів моральних і правових знань учителі та вихователі використовували: бесіди, пояснення, відео-рольові ігри, казкотерапію, елементи гейміфікації, квести, віртуальні подорожі, інтегровані заняття, виховні години, позакласне читання, гайд-парки тощо. Ці заходи відповідали рівню морально-правової інформованості учнів про любов до України, ставлення до праці, до людей, взаємодопомогу, милосердя, чесність, правдивість, дружбу і справедливість, повагу до сімейних цінностей. Дітей ознайомлювали з їхніми правами та обов'язками, адже кожна дитина має бути почутою, повинна розвиватися в усіх аспектах її життя та потребує розуміння і підтримки.

У роботі педагогічних працівників має бути забезпечено встановлення норм поведінки учнів молодших класів. Педагогами закладу визначено правила поведінки учнів у школі та поза нею. Важливою складовою є систематичність і різноманітність повторення засвоєних норм поведінки в різних ситуаціях через роз'яснення і переконання. Разом із тим варто проводити роботу з батьками учнів щодо врахування встановлених вимог до поведінки дитини. Усвідомлення учнями виконання обов'язкових завдань, вміння керувати увагою, слухати, мислити, узгоджувати особисті потреби з вимогами вчителя та батьків, формує вольову сферу, регулює психічні процеси та поведінку дитини. У

молодших дітей формуються такі риси характеру як самостійність, впевненість у своїх силах, витримка, наполегливість. З урахуванням вікових та індивідуальних особливостей школярів, корисно використовувати авансоване заохочення та схвалення. Це надає дитині можливість довіряти дорослому, поліпшувати свою поведінку та психо-емоційний стан, долати страхи.

Спрямованість особистості молодших школярів виражається у їхніх потребах і мотивах, в ігровій та руховій діяльностях. Це передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, вирішення спільних проблем тощо. Педагогу необхідно стати лідером дитячого колективу і будувати атмосферу співпраці «вчитель-учень». При цьому вчитель та учень повинні бути рівноправними партнерами. Тому в своїй роботі педагоги нашого закладу освіти використовували такі вправи, як робота в групах, «мікрофон», «карусель», «асоціативний кущ», «дерево рішень», «квітка бажань». У реаліях війни на дитину впливає інформаційна антипропаганда, фейки, паніка, страхи тому, це породжує різні негативні реакції та емоції, яким треба давати вихід.

Практика показує, що необхідно застосовувати стратегії психорегуляції та прийоми психодопомоги для того, щоб підтримувати внутрішню рівновагу школярів. Наші вчителі і вихователі, та практичний психолог постійно ведуть діалоги з дітьми і використовують кодові фрази для підтримки учнів з ознаками паніки: «дозволь хвилину побути з тобою і поговорити про…», «ти можеш на мене розраховувати», «ти можеш мені розповісти про…», «Давай поговоримо про….». Дієвими є і прийоми психодопомоги: «повернутися до реальності», «заземлитися», «змінити центр уваги»; технології: «термометр», «фігурки», «карта дороги», «океан». За допомогою цих прийомів і технологій поліпшується психо-емоційний стан учнів,

створюються умови для їхнього саморозвитку, самостійності, надбання ними нових знань, нейтралізуються тривожні стани.

Для учнів молодших класів, особливо для дітей з порушенням ментального розвитку, важливим є встановлення меж їхніх можливостей, які у перспективі розвиватимуться. Рефлексія виявляється через пізнання дитини, її інтересів, уподобань і потреб, уміння виконувати завдань різної складності, формування абстрактно логічного мислення. На уроках із різних трудових технологій, під час корекційно-розвиткових занять «Соціально-побутове орієнтування» та в позаурочний час на заняттях гуртків наші педагоги широко впроваджують технології декоративно-ужиткового мистецтва, як вид артерапії: ізотерапія, мандалотерапія, музикотерапія, маскотерапія, кольоротерапія, камінець-терапія тощо. У такий спосіб учні знаходять для себе внутрішній ресурс, щоб впоратися з проблемами, проявити себе, а педагоги комунікують із ними невербально. Тому що зцілює процес, сама творчість, а не результат. Учні нашого закладу освіти є переможцями та дипломантами Всеукраїнських, регіональних, обласних конкурсів, виставок, фестивалів, флешмобів. Це організація власної діяльності, за допомогою якої дитина бачить , наслідки власних зусиль, отримує задоволення, змінює свою самооцінку : «Я можу!», «Я вмію!», «В мене гарно виходить!», «Я виконав завдання краще за всіх!» тощо. Школяр концентрується на продуктивній діяльності. В ній формуються свідомість, уява, інтерес, вміння керувати увагою, думати, узгоджувати свої смаки з вимогами вчителя, батьків. Дитина розширює особистий досвід, активізує свої творчі ресурси, відволікається від негативу війни, розслабляється, позбавляється негативних емоцій.

Як говорив видатний український педагог Василь Сухомлинський: «Витоки здібностей і обдарування дітей – на кінчиках пальців. Від

пальців, образно кажучи, йдуть найтонші нитки-струмочки, які живить джерело творчої думки. Іншими словами, чим більше майстерності в дитячий руці, тим розумніша дитина». Саме тому педагогічні працівники нашої школи у своїй роботі використовують артерапевтичні технології, які допомагають формувати ключові компетентності у дітей, практичні навички та уміння і здібності, розвивати базові якості в учнів, працелюбність.

Список використаних джерел

1. Волинська Л. В., Огороднічук З. В., Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія. Навчальний посібник. Київ «Просвіта», 2021.
2. Державна служба якості світи України, що впроваджується проектом «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) «Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році».
3. Засенко Л. П., Кириліна О. П., Романова О. М. Діти з особливими потребами в школі. Психолого-педагогічний супровід. Київ. «Шкільний світ». 2011.
4. Пометун О. Інтерактивні методики та система навчання. Київ. «Шкільний світ». 2007.
5. Збірник цитат «Золотослів» педагогічних думок В. Сухомлинського.

РУБЦОВА Ангеліна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ЛЕСИК Анжеліка,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки,
декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв,
Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні заклади освіти мають важливі завдання: сприяти загальному розвитку учнів, формуючи в них ключові компетентності, навчаючи бути їх допитливими та здатними до самостійного мислення. Освітній процес має підтримувати зростання та навчання дітей різноманітними методами, враховуючи, що кожен учень унікальний і навчається по-своєму. Тому важливо забезпечити такі умови, які відповідають віковим особливостям та здібностям дітей, надаючи їм можливість розвивати свої таланти та інтереси.

Сучасна математика створює для учнів безліч можливостей для навчання та розвитку логічного мислення, аналітичних навичок і творчого підходу до розв’язання проблеми. Завдяки різноманіттю навчальних матеріалів та інструментів, математика стає не просто предметом, а засобом для пізнання світу. Саме тому вчителі потребують спеціальних методик навчання, які допомагають учням глибше розуміти важливі математичні поняття та використовувати їх у житті.

Дидактична гра – це особливий вид діяльності, який вчителі

активно використовують під час організації освітнього процесу, адже він є доволі ефективним, полегшує навчання та розвиток дитини. Гра дозволяє дітям освоювати нові знання, розвивати мислення та зміцнювати впевненість у собі. Використання цікавих і веселих ігор під час навчання підвищує рівень якості засвоєного матеріалу молодшими школярами та допомагає вчителям ефективніше виконувати свою роль. Сутність цих ігор полягає в тому, щоб навчальний матеріал ставав доступнішим та цікавішим для учнів, а їхня активна участь сприяла глибшому розумінню теми.

Класифікація дидактичних ігор визначає їхню різноманітність та спрямованість. Ігри можуть бути розділені за віковими групами, навчальними цілями, типами діяльності та іншими параметрами. Ця класифікація допомагає педагогам обирати та використовувати ігри, які найкраще відповідають потребам конкретної групи учнів та меті навчання.

Використання дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі ґрунтується на психолого-педагогічних особливостях учнів, сприяючи їхньому гармонійному розвитку. Розуміння і врахування індивідуальних особливостей дітей дозволяє створити навчальне середовище, яке сприяє їхньому ефективному засвоєнню математичних концепцій.

Педагогічні аспекти використання дидактичних ігор на уроках математики охоплюють ретельний відбір ігор, що відповідають конкретним навчальним цілям та віковим особливостям учнів. Крім того, цей підхід стимулює позитивний емоційний фон та активізує інтерес до предмета, що сприяє підвищенню мотивації учнів для вивчення математики.

Усе це підкреслює значення інтеграції дидактичних ігор у навчальний процес, оскільки вони не лише стимулюють інтерес дітей до математики, але й активно сприяють розвитку їхніх когнітивних і соціальних навичок. Дидактичні ігри дозволяють учням у процесі невимушеної взаємодії краще вивчити математичні поняття, розвивати логічне мислення та здатність до аналізу. Завдяки елементам гри навчання стає цікавішим і доступнішим, а учні більш охоче долучаються до активної взаємодії.

Використання дидактичних ігор у цифровому форматі набуває особливого значення в умовах дистанційного навчання. Вони не тільки залучають учнів до навчального процесу, а й розв'язують ключові проблеми, що виникають під час дистанційного навчання. Цифрові дидактичні ігри створюють можливість для взаємодії та практичного освоєння матеріалу, стимулюючи активну участь учнів. Вони стають ефективним засобом передачі знань і водночас підтримують психологічний комфорт, підвищуючи мотивацію до навчання в дистанційному форматі.

Актуальність цифрових дидактичних ігор під час дистанційного навчання обумовлена також їх здатністю адаптуватися до різного рівня складності навчальних завдань та індивідуальних потреб учнів, що робить навчальний процес більш гнучким.

Щоб внести елемент гри в навчальний процес під час дистанційного навчання, можна скористатися онлайн-ресурсами Plickers, Quizalize, Mentimeter, Nearpot, Kahoot тощо.

Ці сервіси допомагають дітям навчатися через гру, роблячи процес веселим і захопливим. Учні із задоволенням беруть участь у такій діяльності, наполегливо працюють, щоб перемогти, і водночас практикуються і вивчають необхідний матеріал. Вчителі можуть

використовувати ці сервіси для створення тестів з будь-якого предмета, при цьому відповіді перевіряється миттєво, що дозволяє педагогам швидко оцінити успішність учнів. Це дає змогу вчителям побачити, що вже засвоєно, а над чим ще треба попрацювати.

Отже, слід підкреслити, що застосування дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі має багато переваг: по-перше, це урізноманітнює навчальний процес, а по-друге, значно збільшує його ефективність. Молодші школярі відчувають себе впевненими, бо ми залучаємо їх до того виду діяльності, до якого вони вже звикли. Таким чином, можна стверджувати, що така організація здобуття знань дає змогу максимально активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів на уроках математики та водночас сприяє не тільки підвищенню якості навчання, а й забезпеченню позитивного емоційного стану та психологічного комфорту кожній дитині вже з перших днів навчання у школі.

Список використаних джерел

1. Гришко М. О. Особливості використання дидактичних ігор в початковій школі. *Молодий вчений*. № 10 (122). 2023. С. 74–78.

2. Запорожченко Т. П. Смоляр В. О. Роль дидактичної гри на уроках математики в Новій українській школі. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Вип. 16. 2023. С. 37–42.

3. Руда А. Особливості використання дидактичних ігор на уроках у початковій школі. *Наука. Освіта. Молодь*. 2023. С. 299–300.

4. Сірант Н., Завада В., Червінська Р. Особливості проведення дидактичних ігор на уроках математики у закладі початкової освіти. *Молодь і ринок*. № 10 (218). 2023. С. 112–116.

5. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків: Ранок, 2019. 352 с.

6. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків: Ранок, 2020. 320 с.

САПРАНКОВА Катерина,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ЛЕСИК Анжеліка,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки,
декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв,
Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НУШ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

У сучасних умовах постійної трансформації суспільства заклади загальної середньої освіти зобов’язані забезпечувати безперервне вдосконалення освітнього процесу, що передбачає інтеграцію інноваційних технологій, новітніх методик, форм і засобів навчання, а також реалізацію індивідуального підходу до особистісного розвитку кожного здобувача початкової освіти. В умовах зміненої реальності, що формується під впливом діджиталізації, глобалізаційних процесів, а

також кризових явищ, таких як пандемії або збройні конфлікти, особливого значення набуває гнучка адаптація освітніх стратегій. Відповідно, постає питання забезпечення ефективної реалізації освітнього процесу з урахуванням психологічного благополуччя та безпеки учнів.

Нова українська школа вимагає активної інтеграції та впровадження інноваційних підходів, прийомів і методик в освітній процес для формування всебічно розвинених громадян України. У цьому контексті інтерактивні методи та форми роботи сприяють реалізації освітніх і пізнавальних потреб здобувачів початкової освіти, підвищенню їхньої мотивації до навчання, а також ефективному засвоєнню навчального матеріалу. В умовах зміненої реальності, викликаної швидкими технологічними змінами, соціально-економічними трансформаціями та глобальними питаннями, важливість цих підходів зростає. Адаптація інтерактивних методик до нових форматів навчання дозволяє забезпечити більш гнучку і ефективну освітню практику, що відповідає сучасним вимогам та умовам функціонування освітніх закладів.

Питанням використання інтерактивних форм і методів навчання під час освітнього процесу в Новій українській школі займалися багато науковців, серед яких: О. Баліка, Н. Вашуленко, К. Гончарук, О. Діброва, Л. Лунгу, Л. Падалка, О. Пономаренко та інші.

Досвід багатьох педагогів підтверджує, що використання інтерактивних форм і методів навчання під час освітнього процесу забезпечують значні результати. Наприклад, О. Діброва зазначає, що інтерактивні методи навчання дозволяють: полегшити процес засвоєння знань; сприяти формулюванню власних думок, їх коректному вираженню та аргументації; організовувати моделювання різних

життєвих ситуацій, що сприяє формуванню соціального досвіду у дітей; слухати та враховувати думки інших, вести конструктивні дискусії; розвивати вміння будувати позитивні взаємовідносини між усіма учасниками освітнього процесу; формувати повагу до особистості, альтернативних думок; сприяти розвитку толерантності та демократичності; знаходити спільні рішення проблем, а також розвивати навички самостійної діяльності, колективної роботи та креативності. Окрім того, використання інтерактивних форм і методів навчання сприяє організації співпраці між вчителем та учнями [2, с. 66–68].

В умовах зміненої реальності, що зумовлена швидкими технологічними змінами, соціальними викликами та необхідністю адаптації освітніх практик до нових форматів навчання, інтерактивні методи набувають особливого значення. Вони забезпечують не лише гнучкість освітнього процесу, але й активну участь всіх учасників освітнього процесу, що є критично важливим для формування конкурентоспроможних особистостей у сучасному світі.

Для підбору відповідних форм та методів інтерактивного навчання з метою підвищення ефективності освітнього процесу важливо володіти знаннями про їхню класифікацію. Класифікація дозволяє глибше й точніше усвідомити спрямованість форм і методів роботи, що, у свою чергу, забезпечує їхнє ефективне використання, спрямоване на позитивний розвиток особистості учня.

З огляду на це, доцільно звернутися до класифікації інтерактивних форм і методів навчання, запропонованої М. Балікою, яка включає:

1. *Дискусійні методи* (діалог, аналіз та розбір різних життєвих ситуацій, групова робота).

2. *Ігрові методи* (ігри, що спрямовані на організацію діяльності,

рольові ігри, ділові ігри).

3. *Психологічні групи інтерактивних методів* (комунікативні тренінги, тренінги, спрямовані на розвиток емоцій).

Використовуючи цю класифікацію, вчитель має можливість організувати такий освітній процес, за якого буде забезпечено освітню регуляцію, активну комунікацію між учнями та спільне вирішення проблемних ситуацій. У сучасних освітніх умовах інтерактивні методи навчання набувають особливої значущості. Вони дозволяють не лише адаптувати освітні практики до нових форматів, таких як дистанційне або змішане навчання, але й сприяють формуванню критичного мислення, соціальної активності та емоційної стійкості учнів. Зазначене є важливим аспектом у формуванні конкурентоспроможних особистостей, готових до викликів сучасного світу [1, с. 375].

Окрім вищезазначеної класифікації інтерактивних форм і методів навчання, слід звернути увагу на класифікацію, яку висвітлює Л. Лунгу. У своєму дослідженні авторка акцентує увагу на тому, що інтерактивні методи навчання класифікуються за кількома ознаками, серед яких: створення сприятливої атмосфери в класі, метод обмін діяльностями, розумова діяльність, змістотворчість, рефлексивна діяльність та інтерактивні ігри. Погоджуючись з думками науковиці, зазначимо, що ці методи використовуються відповідно до їхньої ведучої функції та специфіки мети уроку:

1. *Методи створення сприятливої атмосфери* (ім’я та жест, прогноз погоди, комплімент, ігри) сприяють комунікації між учасниками освітнього процесу та активізації спільної діяльності.

2. *Методи обміну діяльностями* (круглий стіл, «1х2х4», «метаплан», «акваріум», «мозковий штурм») поєднують групову та індивідуальну роботу, активізуючи всіх учнів.

3. *Методи розумової діяльності* (гра «Чиє це?», «Дюжина питань», логічний ланцюжок) сприяють активізації мисленнєвої діяльності молодших школярів і розвитку їхніх творчих здібностей.

4. *Методи змістотворчості* (асоціації, «хвилинка творчості», «інтелектуальні гойдалки») допомагають учням створювати власний сенс вивченого матеріалу та обмінюватися ним.

5. *Методи рефлексивної діяльності* («ринг», «зорепад», рефлексивне коло) дозволяють учням аналізувати власну діяльність і внутрішній стан.

6. *Інтерактивні ігри* («готель», «пожежник», «політ на повітряній кулі») сприяють запам'ятовуванню навчального матеріалу у формі, що цікава дітям, і стимулюють їхню творчу активність [3, с. 75–77].

Таким чином, інтерактивні форми та методи навчання під час освітнього процесу вимагають ретельної підготовки з боку вчителя, оскільки вони потребують специфічного устаткування та часу для реалізації. В умовах зміненої реальності, коли освітній процес зазнає адаптаційних змін, використання інтерактивних форм і методів є особливо актуальним, оскільки вони сприяють формуванню інтересу, мотивації та пізнавальних інтересів учнів, забезпечуючи їхню активну участь у навчанні.

Узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що інтерактивні форми та методи навчання в умовах Нової української школи відіграють ключову роль у формуванні всебічно розвинених особистостей учнів. Застосування таких форм і методів сприяє створенню сприятливої атмосфери в класі, активізації пізнавальної діяльності, розвитку комунікативних навичок та формуванню критичного мислення учнів.

У світлі зміненої реальності, яка вимагає швидкої адаптації освітнього процесу до нових викликів, інтерактивні методи стають ще більш значущими. Вони дозволяють учням активно залучатися до навчання, розвиваючи не лише академічні знання, а й соціальні навички, що є надзвичайно важливим для їхнього подальшого розвитку в суспільстві. Отже, інтерактивні форми і методи навчання слугують не лише засобом підвищення ефективності освітнього процесу, але й важливим інструментом для формування активних, толерантних і соціально відповідальних громадян.

Список використаних джерел

1. Баліка М. Н. Методичні аспекти використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі. *Педагогічні науки.* 2019. №9. С. 355–358.

2. Діброва О. В., Закритна М. В. Методичні рекомендації щодо проведення уроків української мови з використанням інтерактивних технологій. *Початкова освіта: сучасні перспективи розвитку*: матеріали ІІ всеукр. наук.-практ. конф. м. Кременчук, 11 груд. 2020 р. Кременчук, 2020. С. 65–68.

3. Лунгу Л. І., Баліка М. Н. Інтерактивні методи навчання української мови учнів початкової школи. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету.* 2019. Вип. 45. С. 72–79.

СКОРИХ Ксенія,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж»
РУДЧИК Ольга,
викладачка вищої категорії спеціальних дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ – РУШІЙНА СИЛА НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У сучасному світі, що швидко змінюється, від освіти очікують підготовки особистостей, здатних самостійно здобувати знання, аналізувати інформацію та вирішувати проблеми. Саме дослідницька діяльність є тим інструментом, який дозволяє розвинути в учнів ці важливі компетентності. Проблема формування в учнів початкової школи дослідницьких умінь та навичок є надзвичайно актуальною в сучасному освітньому просторі. Нові Державні стандарти початкової загальної освіти акцентують увагу на розвитку в учнів критичного мислення, творчості та здатності до самостійного здобуття знань. Курс «Я досліджую світ» є одним із ключових інструментів для реалізації цих завдань [3].

Ідея використання дослідницьких завдань у навчальному процесі не нова. Ще В. О. Сухомлинський підкреслював важливість активної діяльності учнів у пізнанні світу. Сучасні педагоги розвивають і вдосконалюють ці ідеї, створюючи різноманітні методи та прийоми організації дослідницької роботи [2].

Вивчення природничих явищ у курсі «Я досліджую світ» є надзвичайно важливим для формування у школярів цілісного уявлення про навколишній світ. У цьому процесі значну роль відіграють досліди, які допомагають дітям не тільки зрозуміти певні природні закони, але й навчитися застосовувати знання на практиці.

Досліди на уроках сприяють розвитку уяви, мислення та самостійного аналізу, допомагають школярам краще засвоювати нову інформацію та інтегрувати її у повсякденне життя. Завдяки інтерактивній взаємодії та спостереженням, учні вчаться не просто сприймати інформацію, а активно її осмислювати. Курс «Я досліджую світ» дає можливість інтегрувати різноманітні досліди в навчальний процес, що робить уроки цікавими та пізнавальними.

Залучення учнів до дослідницької діяльності також формує в них навички критичного мислення та підвищує рівень мотивації до навчання. У початковій школі це є особливо важливим, оскільки дитячий інтерес до науки та відкриттів може бути ключем до формування стійкого бажання вивчати світ і надалі [1].

Незважаючи на очевидні переваги дослідницької діяльності, не всі вчителі початкової школи повною мірою використовують її потенціал. Існують певні труднощі у впровадженні дослідницьких завдань на уроках. Не всі педагоги володіють необхідними методичними навичками для організації дослідницької роботи учнів. Для проведення досліджень необхідні певні матеріали, обладнання, ресурси. Шкільна програма часто передбачає велику кількість навчального матеріалу, що обмежує можливості для проведення дослідницьких робіт. Деякі вчителі вважають, що дослідницька діяльність – це додаткове навантаження для учнів і відволікає їх від основного навчального матеріалу [4].

Дослідницькі завдання – це завдання, які спрямовані на самостійне

здобуття учнями знань шляхом спостереження, експериментування, аналізу інформації та формулювання висновків. Вони можуть бути індивідуальними, парними або груповими, короткотривалими або довготривалими.

Дослідницькі завдання стимулюють допитливість, бажання дізнаватися нове. Учні навчаються аналізувати інформацію, ставити запитання, робити висновки. Дослідницька діяльність сприяє виникненню нових ідей, нестандартних рішень. Учні вчаться планувати свою роботу, проводити експерименти, оформляти результати. Спільна робота над проектами розвиває вміння працювати в команді, спілкуватися та обмінюватися думками [5].

Умови успішної організації дослідницької діяльності необхідно **з**ацікавити учнів темою дослідження, забезпечити учнів необхідними матеріалами, інструментами та консультаціями, забезпечити в класі атмосферу довіри, підтримки та взаємоповаги, заохочувати учнів до самооцінки та взаємооцінки.

Дослідницькі завдання – це потужний інструмент для розвитку творчої, критично мислячої особистості. Вони роблять навчальний процес цікавим, ефективним та відповідають сучасним вимогам до освіти.

Список використаних джерел

1. Зайцева Л. В. Використання дослідницьких завдань на уроках природознавства в початкових класах. Харків: Освіта України, 2021.

2. Коваль О. М., Колісник А. І. Методика організації дослідницької діяльності молодших школярів. Харків: Фоліо, 2021.

3. Чередник Л. М. Розвиток критичного мислення у молодших школярів через дослідницькі завдання. Початкова школа, 2020, №5,

с. 42-47.

4. Шевчук М. П. Методичні аспекти дослідницьких завдань у курсі «Я досліджую світ». Львів: Видавництво ЛНУ, 2020.

5. Ярмоленко І. В. Інтеграція дослідницьких завдань в освітній процес: виклики та можливості. Початкова школа, 2021, №5, с. 14-19.

СОКОЛЕНКО Анастасія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ЧЕМОНІНА Лада,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УЯВЛЕННЯ ПРО СЛОВОТВІРНУ РОЛЬ ПРЕФІКСА І СУФІКСА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

За чинними програмами з української мови для початкової школи учні 1-4 класів мають усвідомити будову слова, набути морфемно-аналітичних умінь, поповнити словниковий запас і оволодіти основами культури мовлення. Ми погоджуємося з думкою вітчизняних учених (М. Вашуленко, М. Пентилюк, Л. Чемоніна та ін.) в тому, що важливу роль у цьому процесі відіграє вивчення будови слова, зокрема тем «Префікс» і «Суфікс».

Аналіз названих вище документів, що висвітлюють зміст мовної освіти в початковій школі, дозволив нам констатувати, що закінчуючи початкову школу, учні повинні:

✓ ***знати*** *значущі частини слова*: основу; закінчення; корінь; префікс; суфікс;

✓ ***уміти:***

знаходити, визначати: закінчення в слові, поданому в кількох формах; корінь у ряді поданих спільнокореневих слів; префікс і суфікс у словах з одним і тим самим префіксом і суфіксом;

• *розрізняти* (під керівництвом учителя) спільнокореневі слова і форми того самого слова;

• *аналізувати* (під керівництвом учителя) слова за будовою;

• *утворювати нові слова:* від заданої основи за допомогою префіксів; тієї ж частини мови за допомогою суфіксів;

• *пояснювати значення:* префіксів у словах з опорою на введення їх у словосполучення й речення; суфіксів, зокрема суфіксів пестливості.

Розглянемо шляхи формування понять «суфікс» і «префікс» у здобувачів початкової освіти в умовах дистанційного навчання.

Оскільки префікси і суфікси як значущі частини слова мають багато спільного, доречно ці структурні одиниці вивчати у взаємозв'язку. У початковій ланці школярі вчилися розпізнавати ці частини слова за їх місцем відносно кореня при однаковій словотвірній функції. Отже, доцільно організувати спостереження учнів за такою ознакою морфем, як значущість.

Так, істотні ознаки префікса і суфікса (передусім їх функцію) третьокласники мають осмислити під час виконання елементарного словотвірного аналіз, з'ясовуючи, від якого слова і за допомогою чого утворилося похідне. Свої висновки учні мають узагальнити за допомогою стратегії «Кола Вена» та заповнити пропоновану схему на Padlet – універсальній онлайн-дошці.

Роль і семантику префіксів краще розкривати учням на уроках за

допомогою організації спостережень за точністю вживання префіксальних слів у контексті. Наприклад (подається на слайді):

Прочитайте. Доберіть заголовок. Спишіть, уставивши пропущені префікси у словах.

Для довідок: *за-, пере-, ви-, по-.*

Вирішила Лисичка курчатами поласувати. (…)бігла руда з лісу і прислухалася. Тихо. (…)бігла хитрюга до села. Подолала поле, (…)бігла через місток. Ось і перша хата, а біля неї – курник. Аж раптом побачила, як до неї наближається кудлатий собака. Щосили помчала крадійка до лісу. (…)бігла за дубок і ледь перевела дух.

Акцентуація уваги на семантиці префіксів сприяє розумінню учнями того, що від цієї морфеми залежить лексичне значення слова, а, отже, точність оформлення думки. Перевірку цього завдання доцільно зробити за допомогою тригерів.

Аналіз речень, добір префіксів, які найбільше підходять за змістом, з'ясування способу творення і значення виділених у тексті слів дозволяють узагальнити ознаки цієї морфеми: значуща частина слова, що стоїть перед коренем, називається префіксом; за допомогою префіксів утворюються нові слова.

Усвідомлення молодшими школярами словотвірної ролі префіксів успішно відбувається за умови розкриття їх семантики. При цьому варто враховувати той факт, що значення префіксів особливо чітко проявляється на тлі словосполучення, коли у значенні префікса і прийменника багато спільного (наприклад: доїхати до школи, з'їхати з гори, заховатися за спину, відійти від вікна). Основним в усвідомленні третьокласниками словотвірної ролі цієї частини слова є знання того, що вона приєднується до слова не механічно, а додає до лексичного значення певного відтінку, і в результаті чого утворюється нова

лексична одиниця [1; 2]. Тому, за нашим переконанням, важливим є ознайомити здобувачів початкової освіти із семантикою найбільш уживаних префіксів. Інструментом для цього може стати мультфільм «Як козаки префікси вивчали» [3].

Словотвірна роль суфіксів є більш очевидною, а тому більш доступною для розуміння, ніж словотвірна роль префіксів. Роботу над засвоєнням поняття «суфікс» краще розпочати зі спостережень за творенням слів за допомогою цієї морфеми. Для цього доцільно використовувати завдання на конструювання слів (дидактичним матеріалом для цієї вправи може слугувати казка «Будьмо обачні», яку розповідає вчитель). Подальший структурно-семантичний аналіз слів (*вітрюган, вітрище, вітрисько, вітерець, хмарка, хмаронька, хмарочка, хмаринка, хмарище, хмарисько, хмарюга*) створює надійне підґрунтя для введення терміна «суфікс» і ознайомлення дітей із його графічним позначенням. Найголовнішим має бути те, що учні доходять такого висновку: різні суфікси надають слову різних відтінків значення. За результатами спостережень необхідно підвести третьокласників до усвідомлення такого визначення цієї морфеми: суфікс є значущою частиною слова, яка стоїть після кореня; за допомогою суфіксів утворюються нові слова.

Семантика найуживаніших суфіксів має перебувати в полі зору третьокласників під час виконання ними численних вправ на закріплення. Найбільш доступними для розуміння учнів є суфікси суб'єктивної оцінки, оскільки дитяче мовлення рясніє словами з ними.

Для формування морфемно-словотвірних умінь і навичок здобувачів початкової освіти доречно запропонувати їм переглянути мультфільм «Як козаки слова будували» [4]. З метою навчання школярів доречно вживати лексичні одиниці різної морфемної структури у

власному мовленні доцільно доповнити аналітико-синтетичні вправи завданнями стилістичного характеру, які передбачають: спостереження й аналіз доцільності вживання слів із суфіксами суб'єктивної оцінки у поданому тексті; редагування недосконалих дитячих висловлювань (усунення недоречно вжитих похідних слів); стилістичний експеримент; самостійне конструювання висловлювань типу твору-опису в художньому стилі.

Список використаних джерел

1. Методика навчання української мови в початковій школі: навч. посіб. / [кол. авторів за наук. ред. М. С. Вашуленка]. Київ: Літера, 2011. 364 с.

2. Чемоніна Л. В. Сучасні технології навчання освітньої галузі «Мови і літератури» в початковій школі: навч. посіб. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2016. 212 с.

3. Як козаки префікси вивчали. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Xjuntvz-W4U (дата звернення 17.10.2024).

4. Як козаки слова будували. URL: https://www.youtube.com/watch?v=V0sOLkFcu5U (дата звернення 17.10.2024).

СТЕФАНИШИН Тетяна,
студентка педагогічного факультету,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ЗМІНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Війна в Україні, що триває з 2014 року, а також повномасштабне вторгнення Росії в 2022 році суттєво змінили соціально-психологічний ландшафт, зокрема й сферу освіти. Під впливом війни з'являються нові виклики для розвитку особистості молодшого школяра, в тому числі й у контексті емоційного, соціального та інтелектуального зростання. Важливо зазначити, як зміни в зовнішньому середовищі, емоційні переживання, фізична небезпека, а також використання онлайн-освіти впливають на формування особистісних якостей дітей цього віку.

Діти молодшого шкільного віку, як правило, особливо вразливі до стресових ситуацій. Війна приносить у їхній світ тривогу, невизначеність і страх. Постійне занепокоєння щодо безпеки, а також зміна місця проживання можуть призвести до значних емоційних переживань. Це проявляється у вигляді тривожності, агресії, депресивних настроїв, а іноді й замкнутості.

Окрім того, значним стресом для молодших школярів стає відсутність стабільності в їхньому оточенні, коли вони змушені переживати емоційні потрясіння через загрозу для життя, обстріли та втрачені зв'язки з однолітками. В умовах війни важливо, щоб вчителі та батьки могли підтримати дитину в цей період, адже підтримка дорослих є ключовою для стабілізації душевного стану школяра [1, с. 45]. Психологічна допомога та своєчасне втручання можуть допомогти дітям

навчитися адаптуватися до нових умов та зберегти емоційну рівновагу.

У період війни значна частина навчального процесу в Україні переміщується в онлайн-простір. Зміна формату навчання, обмежений доступ до традиційних освітніх ресурсів, а також психологічний вплив цієї ситуації ставлять перед освітянами нові виклики. Такі зміни стають складними бар'єрами для нормального розвитку дітей. Важливим аспектом є адаптація навчальних програм та методик до зміненої реальності, щоб зберегти якість освіти в умовах стресу. Оскільки багато дітей вимушені покидати свої домівки, онлайн-навчання стає важливим інструментом для підтримки освітнього процесу.

Переходячи до онлайн-навчання, діти стикаються з новою проблемою: більшість з них мають низьку мотивацію до самостійної роботи через вікові особливості та перебування у постійному стресі. Важливо зазначити, що педагогічні інструменти та методики повинні враховувати психоемоційний стан дітей, бути гнучкими та адаптованими до реалій війни, щоб навчальний процес залишався ефективним і підтримуючим у таких умовах [2, с. 68]. Завдяки онлайн-навчанню учні мають доступ до освіти, можливість навчатися в безпечному середовищі вдома та бути на зв’язку з однокласниками, вчителями через різні платформи. Це позитивно впливає на психологічний стан учнів.

Соціальна підтримка є одним із ключових факторів розвитку особистості молодшого школяра. У період війни надзвичайно важливо підтримувати почуття належності до соціальної групи – школи чи класу. Соціальна ізоляція може мати серйозні наслідки для емоційного розвитку дитини, тому підтримка з боку вчителів та батьків є критично важливою. Така допомога у вигляді турботи, а також обговорення з дитиною її переживань дозволяє створити безпечне середовище для її

розвитку, що, в свою чергу, сприяє кращій адаптації до умов війни. Психологічні групи та тренінги, де діти можуть обговорити свої переживання, навчитися співчувати один одному, розвивати емпатію та навички саморегуляції, допомагають знизити рівень стресу і сприяють позитивному емоційному розвитку [3, с. 55].

Сучасний контекст війни також вимагає врахування впливу соціальних мереж та медіа на розвиток особистості молодших школярів. В цих умовах багато дітей стикаються з насильницьким контентом, інформацією про військові дії, обстріли, а також про загибель людей. Це може негативно впливати на психіку дитини.

У той же час соціальні мережі слугують джерелом підтримки, дозволяючи дітям спілкуватися з однолітками, які перебувають у схожих умовах, обмінюватися досвідом, а також розвивати комунікативні навички. Важливо, щоб дорослі брали активну участь у контролі за контентом, до якого мають доступ діти, і навчали їх здоровому використанню медіа, щоб зменшити негативний вплив такого контенту на психічне здоров'я [4, с. 112].

Освітній процес в умовах війни потребує значних змін. Важливою є адаптація освітніх програм до змін у зовнішньому середовищі. Зокрема, розробка нових навчальних курсів, які враховують психологічні, соціальні та культурні аспекти, має стати пріоритетом. Крім того, важливою є робота з батьками, щоб створити для дітей сприятливі умови для навчання та розвитку. Вчителі та батьки повинні стати надійними партнерами у розвитку дітей, сприяючи не лише їх інтелектуальному, а й емоційному розвитку. В умовах зміненої реальності важливо забезпечити не лише доступ до якісної освіти, а й умови, які сприяють розвитку особистісних якостей, допомагаючи дітям пережити складні ситуації війни [5, с. 49].

У контексті зміненої реальності розвиток особистості молодшого школяра зазнає значних змін. Психологічна адаптація, соціальна підтримка та адаптація освітніх процесів стають вирішальними факторами для формування особистісних якостей дітей цього віку. В умовах війни важливо забезпечити дітям доступ до якісної освіти, надаючи їм можливість розвивати як інтелектуальні, так і емоційні навички. Психологічна підтримка та створення безпечного середовища є ключовими факторами для гармонійного розвитку особистості в умовах зміненої реальності.

Список використаних джерел

1. Андрієва Н. А. Сучасні підходи до адаптації освіти в умовах війни. Київ: Наукова думка, 2023. С. 49.
2. Бондаренко Н. В. Педагогіка і психологія: методи навчання та підтримка учнів в умовах кризи. Харків: ХНУ, 2021. С. 68.
3. Кузьменко Л. В. Психологія розвитку молодших школярів: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2019. С. 45.
4. Мельник Т. В. Соціальні медіа і психічне здоров’я молодших школярів. Чернівці: ЧНУ, 2022. С. 112.
5. Романова О. О. Психологічні аспекти розвитку дітей в умовах війни. Львів: ЛНУ, 2020. С. 55.

ТКАЧЕНКО Марина,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ЧЕМОНІНА Лада,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Навчання української мови в початковій школі має величезне значення для формування мовно-мовленнєвої компетентності дітей. Ігрові технології, які включають різноманітні ігри та інтерактивні методи, стають важливими інструментами для залучення учнів 1-4 класів до навчання та підвищення їхньої мотивації. Дидактичні ігри не лише полегшують засвоєння матеріалу, а й створюють позитивну атмосферу на уроках.

Ігрові технології дозволяють інтегрувати освітній процес з елементами розваги. Це особливо важливо для молодших школярів, які, граючи, легше сприймають нову інформацію. Діти почуваються більш вільно та відкрито під час навчання, відбувається активізація навчальної діяльності, оскільки ігрові елементи спонукають учнів до активної участі, заохочують до обговорень і взаємодії, сприяють розвитку критичності мислення (учні вчаться аналізувати, порівнювати, приймати рішення під час гри тощо) [1; 3].

На уроках української мови можна використовувати різноманітні види дидактичних ігор, які призначені для формування у здобувачів

початкової освіти певних компетентностей. Прикладом можуть бути ігри на складання слів, які сприяють поповненню лексичного запасу учнів. Під час рольових ігор діти виконують різні ролі, що допомагає практикувати діалогічне мовлення в реальних ситуаціях. Наприклад, гра «Школа» або «Магазин» дозволяє їм використовувати нову лексику в контексті. Гра «Граматичний детектив», під час якої учні мають розгадати мовні загадки, використовуючи знання з граматики, сприяє розвитку критичного мислення й уваги. Численні словесні ігри включають кросворди, ребуси, анаграми та заохочують молодших школярів до розв'язання різноманітних мовно-мовленнєвих завдань, що забезпечує розвиток мовно-літературної компетентності здобувачів початкової освіти [2].

Отже, використання ігрових технологій на уроках української мови в початковій школі має численні переваги. Так, дидактичні ігри стимулюють інтерес дітей, сприяють повторенню та закріпленню вивченого матеріалу, дозволяють адаптувати освітній процес до потреб кожного учня, враховуючи їхні інтереси та рівень підготовки. Доцільно зазначити, що названі вище технології відіграють важливу роль і в розвитку соціальних навичок, критичного мислення та творчості здобувачів початкової освіти. Інтеграція ігрових елементів в освітній процес робить його більш захопливим і корисним для молодших школярів. Використання ігрових технологій у навчанні дозволяє створити позитивне та продуктивне освітнє середовище.

Список використаних джерел

1. Гримак А. В. Ігрові технології навчання на уроках української мови. Тернопіль, 2015. 130 с.

2. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі. Київ: Київський міський університет ім. Б. Д. Грінченка, 2003. С. 111–119.

3. Чемоніна Л. В. Особливості формування морфемно-словотвірних компетенцій здобувачів початкової освіти (на прикладі ігрових технологій і технологій розвитку критичного мислення). *Молодь і ринок*. 2022. № 6/204. С. 77-82.

ТКАЧУК Інна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
ФАТЬЯНОВА Тетяна,
асистентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВЯ'ЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Світ змінюється швидкими темпами, і перед сучасним поколінням стоять нові виклики, зокрема пов'язані з впливом цифрових технологій, зміною екологічних умов, епідеміями тощо. Важливо, щоб діти з раннього віку розуміли, як захистити своє здоров'я і як правильно реагувати на можливі загрози. Зважаючи на це, освітні заклади, як державні, так і приватні установи, мають одне з найважливіших завдань – навчити дітей берегти, цінувати й зміцнювати своє здоров'я, як у

навчальному закладі, так і поза його межами.

Мета дослідження – розкрити особливості формування здоров'язбережувальної компетентності в здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Інтегрований курс «Я досліджую світ» комплексно реалізує зміст освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: природничої, громадянської, соціальної і здоров'язбережувальної, а також включає елементи інших галузей: технологічної, мовно-літературної, математичної та мистецької. Цей курс має на меті розширити елементарні знання учнів про предмети і явища природи та соціуму; розкрити в доступній формі зв'язки між неживою і живою природою та впливом людини на природу; виховувати любов до Батьківщини; формувати вміння аналізувати, оцінювати, систематизувати, узагальнювати об'єкти та явища, визначати закономірність зв'язків між ними; виробляти практичні уміння і навички [2]. Саме здоров'язбережувальна освітня галузь, що реалізується на уроках «Я досліджую світ», є одним із важливих інструментів для формування у молодших школярів здорового способу життя.

Питання здоров'язбереження не є новим, його широко представлено у роботах багатьох науковців. Серед сучасних фахівців, які досліджують дану проблему, можна виділити таких, як Т. Андрющенко, Ю. Бойчук, М. Гриньова, О. Дубогай, Н. Денисенко тощо. Особливостям формування здорового способу життя на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» присвятили свої наукові розробки Н. Бібік, Г. Бондарчук, Т. Водолазська, А. Гільберт, О. Колесник, Л. Себало, Л. Телецька та інші.

У формуванні здоров'язбережувальної компетентності здобувачів початкової освіти ключову роль відведено саме вчителю. Від нього залежить, наскільки цікаво і доступно будуть подані знання про

здоров'я, а також наскільки практичними і ефективними будуть запропоновані завдання. У процесі розвитку уявлень про здоровий спосіб життя головну перевагу педагогу слід віддавати простим педагогічним методам та прийомам. Наприклад: «уроки здоров'я», практичні заняття, читання цікавих історій/оповідань, образотворення, евристичні бесіди, спостереження за природою, проєктна діяльність тощо [3; 4]. Дана діяльність сприяє кращому засвоєнню матеріалу та всебічному розвитку молодших школярів. Пропонуємо розглянути декілька здоров'язбережувальних методів і прийомів на уроках «Я досліджую світ» в початковій школі.

1. «Уроки здоров'я» – заняття, що спрямовані на формування здоров'язбережувальної компетентності. Рекомендовано проводити їх раз на місяць. Тематика занять може бути різноманітною, але повинна відповідати інтересам і потребам школярів, наприклад: «Вітаміни в житті людини», «Як зберегти здоров'я взимку», «Фізкультура – чому так корисна?» тощо. Під час таких уроків можна розучувати вірші, проводити вікторини, переглядати мультфільми, відеоролики, розробляти власні правила здорового способу життя або створювати пам'ятки для родини та друзів.

2. Практичні заняття – це один із найважливіших педагогічних прийомів формування знань молодших школярів про здоров'я. Наприклад, пропонуємо такі теми занять: «Чисті руки», «Мої здорові зуби», «Красиві й здорові нігті» тощо. На таких практичних заняттях учні не лише слухають інформацію, а й отримують практичні поради, як правильно доглядати за руками, зубами, нігтями та іншими аспектами гігієни. Учитель може наочно продемонструвати техніки догляду, проводити заняття з використанням демонстраційних матеріалів, а також переглядати тематичні відеоролики та обговорювати їх зміст.

3. Евристичні бесіди – важлива форма роботи з молодшими школярами на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Такий вид діяльності допомагає вивчати широке коло проблем, які найбільше турбують здобувачів початкової освіти. Наприклад, досить актуальними будуть проблеми охорони довкілля та профілактики шкідливих звичок. Теми, які можна запропонувати для обговорення: «Моя гігієна», «Здорове харчування» тощо.

4. Малювання – засіб подолання комунікаційних бар'єрів у молодших школярів, який допомагає учням розслабитися та зосередитися на своїх думках. Малюнки здобувачі початкової освіти можуть створювати, як на теми, які пропонує вчитель, так і ті, що продукує фантазія дитини, в рамках вивчення питань здоров'язбереження.

5. Рухливі ігри – є найбільш вживаним прийомом, що використовується в початкових класах. Даний вид активності педагогам варто використовувати як в освітньому середовищі, так і на свіжому повітрі. Руханки створюють сприятливі умови для опанування просторовим орієнтуванням, сприяють удосконаленню сприйняття та уявлень про здоров'я [1].

Важливо, під час формування здоров'язбережувальної компетентності у здобувачів початкової освіти, щоб педагог сам був прикладом здорового способу життя, адже діти часто переймають поведінкові моделі від дорослих. Позитивний приклад учителя підсилює мотивацію дітей дотримуватися здорових звичок.

Отже, формування здоров'язбережувальної компетентності у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є надзвичайно важливим завданням, оскільки забезпечує дітей необхідними знаннями і навичками для збереження та

підтримки власного здоров'я. Цей курс не лише сприяє фізичному стану дітей, але й розвиває соціальні та емоційні компетентності, що робить його незамінним елементом сучасної шкільної програми. Завдяки інтерактивним методам навчання, активній ролі вчителя та підтримці з боку сім'ї, діти можуть здобути цінні життєві навички, які допоможуть їм зберігати здоров'я впродовж усього життя.

Список використаних джерел

1. Волощенко О., Козак О., Остапенко Г. Дистанційні уроки за підручником «Я досліджую світ». Видавництво «Світич», НУШ. URL: https://svitdovkola.org/3/lessons/4.7 (дата звернення: 03.11.2024).

2. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688. Офіційний вісник України. 2019. № 62. Ст. 2156.

3. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (3-4 клас): Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 жовтня 2019 р. № 1273. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4- klas/20 20/11/20/Savchenko.pdf (дата звернення: 03.11.2024).

4. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. (3-4 клас): Наказ Міністерства освіти і науки України 78 від 08 жовтня 2019 р. № 1273. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4- klas/20 20/11/20/Shiyana.pdf (дата звернення: 03.11.2024).

ФАТЬЯНОВА Тетяна,
асистентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Основним завданням закладу загальної середньої освіти є всебічний розвиток дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей. Сучасна початкова школа має не лише передавати знання, а й створювати умови, які сприяють розвитку інтересу та мотивації до навчання, що є необхідними для успіху молодших школярів. Важливу роль у розвитку здобувачів початкової освіти відіграє інтегрований курс «Я досліджую світ», у якому учні здобувають соціальний досвід, вивчаючи природу і суспільство через цілісний та компетентнісний підходи. Викладання цього курсу відбувається з використанням інноваційних технологій, які допомагають формувати цілісне світосприйняття, особистісний розвиток та предметну компетентність, роблячи освітній процес цікавим і захопливим. Важливим елементом сучасної освіти є впровадження проблемного навчання – методу, що стимулює учнів до самостійного пошуку рішень, пізнавальної діяльності та розвитку творчого мислення.

Мета дослідження – розкрити особливості організації проблемного навчання під час викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Проблемне навчання вимагає глибокого вивчення історико-педагогічного досвіду та адаптації найкращих практик для використання в освітньому процесі, забезпечуючи формування навичок, необхідних для успіху в навчанні та житті. Активність учнів, зокрема

дітей молодшого шкільного віку, є однією з найважливіших проблем у педагогіці. Ця тема була основою багатьох педагогічних теорій, представлених такими вченими, як Я. Коменським, Й. Песталоцці, Ф. Дістервергом та К. Ушинським. Українські науковці, такі як А. Алексюк, В. Барабаш, О. Боданська та інші, визначили проблемне навчання як окрему технологію, сформулювали терміни, ролі та завдання в освітньому процесі, а також розробили методи та умови для успішної організації.

Елементи проблемного навчання досить широко інтегруються в освітній процес уроків «Я досліджую світ». Цей курс не лише поєднує різні предметні області, але й пропонує учням можливість активно залучатися до процесу навчання через встановлення зв'язків між знаннями, які вони отримують, і реальними життєвими ситуаціями [1].

Однією з основних особливостей організації проблемного навчання є створення проблемних ситуацій, які спонукають учнів до аналізу і розв'язання завдань. У рамках курсу «Я досліджую світ» це може бути реалізовано через питання, що стосуються екологічних проблем, використання природних ресурсів чи соціальних взаємин. Таким чином, здобувачі початкової освіти не просто отримують знання, але й активно включаються у процес пізнання світу [3].

Другою важливою характеристикою є використання суб'єкт-суб'єктного підходу, який сприяє партнерству між педагогом і молодшими школярами. Вчитель у такій моделі навчання виконує роль фасилітатора, який створює умови для самостійної діяльності здобувачів освіти, допомагаючи їм у пошуку відповідей на проблемні запитання. Це дозволяє учням почуватися більш впевненими, оскільки вони можуть зробити свій внесок в освітній процес [1].

Проблемне навчання також активізує пізнавальну діяльність

молодших школярів, спонукаючи їх до самостійного пошуку відповідей та творчого підходу в розв'язанні непростих завдань. Наприклад, під час вивчення певної екосистеми учні можуть отримати завдання вивчити її складові частини та динаміку, що вимагатиме від них аналізу і синтезу інформації, отриманої з різних джерел.

Важливим аспектом використання проблемного навчання є інтеграція інноваційних технологій, які можуть включати мультимедійні ресурси, інтерактивні програми та проєкти, що зроблять навчання цікавим. Завдяки такій діяльності, не лише підвищується мотивацію учнів, але й відбувається комплексний підхід до вивчення тем. Крім того, проблемне навчання в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» формує в учнів соціальний досвід, оскільки вони вчаться працювати в групах, взаємодіяти один з одним та обговорювати свої ідеї. Такі навички надзвичайно важливі для розвитку молодших школярів, оскільки сприяють формуванню комунікативних навичок, необхідних у сучасному світі [4].

Організація проблемного навчання в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є важливим елементом сучасної освітньої системи, яка відповідає потребам розвитку критичного мислення та творчого підходу в здобувачів початкової освіти. Такий підхід дозволяє не лише засвоювати знання, а й активно використовувати їх для виконання життєвих завдань.

Список використаних джерел

1. Грошовенко О. П., Жовнич О. В., Коваль Т. В. Використання технології проблемного навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід,*

проблеми. 2022. № 63. С. 87–95.

2. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688. Офіційний вісник України. 2019. № 62. Ст. 2156.

3. Фатьянова Т. Особливості застосування технології проблемного навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Acta Paedagogica Volynienses*. 2024. № 2. С. 49–53.

4. Філімонова Т. Використання технології проблемного навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Věda a perspektivy*. 2024. № 4 (35). С. 300–311.

ФЕДОРЧЕНКО Анастасія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
МУХІНА Тетяна,
старша викладачка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження використання інтерактивних методів для розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти зумовлена сучасними викликами, які ставить перед освітою глобалізація та інформаційна ера. У світі, де кількість інформації постійно зростає, здатність критично мислити, аналізувати дані та приймати

обґрунтовані рішення стає однією з найважливіших компетентностей. Інтерактивні методи, такі як дискусії, проєктна робота, рольові ігри, не лише сприяють залученню учнів до освітнього процесу, але й допомагають їм розвинути такі ключові навички, як аналіз, синтез, оцінювання та креативність.

Наукові дослідження підтверджують, що використання інтерактивних методів позитивно впливає на академічні досягнення учнів, підвищує їхню мотивацію до навчання та сприяє формуванню в них стійких знань і умінь. Порівняно з традиційними методами навчання, вони дозволяють більш гнучко адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб кожного учня, а також створюють більш мотиваційне середовище для навчання [4].

Мета дослідження – розкрити особливості використання інтерактивних методів навчання для розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти.

Інтерактивне навчання передбачає організацію моделювання буденних ситуацій, використання рольових ігор та спільне розв’язання проблем на основі ситуацій та пов’язаних з ними контекстів. Це ефективно сприяє розвитку навичок і компетенцій, формує цінності та створює атмосферу взаємодії, що дозволяє вчителю стати справжнім лідером учнівського колективу. В інтерактивному навчанні діти вчаться бути ввічливими, здобувати навички спілкування з іншими людьми, конструктивно мислити та приймати обдумані рішення [1].

Інтерактивні методи – це форма навчання, при якій здійснюється співпраця та взаємонавчання між учителем і учнем, а також між самими учнями, де всі є рівноправними учасниками освітнього процесу. Двостороння взаємодія передбачає динамічний обмін думками та можливість для кожного висловити свою позицію, зберігаючи повагу до

різних точок зору в умовах освітнього середовища [1].

Деякі вчені поділяють інтерактивні методи на чотири групи залежно від мети уроку та форми організації навчальної діяльності учнів, а саме: кооперативне навчання, колективно-групове навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань [2]. Ці інтерактивні методи навчання використовуються відповідно до ведучої функції, серед яких можна виокремити:

- методи створення сприятливої атмосфери: вправи на зразок «Ім'я та жест», «Прогноз погоди», «Комплімент», «Подаруй квітку», «Хто куди?», «Заверши фразу», «Алітерація імені» допомагають налагодити комунікацію між учасниками освітнього процесу та сприяють спільній діяльності;
- методи обміну діяльністю: «Круглий стіл», «1х2х4», «Метаплан», «Акваріум», «Мозаїка», «Інтерв'ю», «Мозковий штурм» об'єднують групову та індивідуальну роботу, залучаючи кожного учня до активної участі;
- методи активізації розумової діяльності: «Чиє це?», «Дюжина питань», «Кольорові фігури», «Обери з 5-ти», «Вибір», «4 кута», «Логічний ланцюжок» стимулюють мисленнєву діяльність молодших школярів та підтримують розвиток їхніх творчих здібностей;
- методи змістотворчості: такі вправи, як «Асоціації», «Алфавіт», «Хвилинка творчості», «Закінчи фразу», «Інтелектуальні гойдалки» та складання казки, допомагають учням формувати власне розуміння та сенс вивчених явищ, а також обмінюватися цим сенсом із однокласниками;
- методи рефлексивної діяльності: вправи «Ринг», «Зорепад», «Мішень», «Острови», «Рефлексивне коло», «Ключове слово» сприяють

осмисленню учнями своєї роботи на уроці, власних відчуттів та оцінюванню дій своїх і товаришів;

- інтерактивні ігри: «Готель», «Школа», «Пожежник», «Акваріум», «Ікебана», «Політ на повітряній кулі», «Давай роби» роблять засвоєння навчального матеріалу цікавим та підтримують творчу діяльність учнів [4].

Вищезазначені інтерактивні методи навчання довели свою ефективність у здійсненні освітнього процесу в початковій школі. Їх динамічність, ефективність та доступність роблять навчання більш цікавим і залучаючим для учнів, сприяючи розвитку їхнього критичного мислення, комунікативних навичок та творчих здібностей. Вони є популярними серед учителів-практиків, оскільки змінюють роль вчителя: вони стають організаторами спільних обмінів, які сприяють глибшому засвоєнню знань через ігровий формат.

Крім того, використання інтерактивних методів навчання сприяє створенню позитивної атмосфери в класі. Вони є важливою складовою сучасної педагогіки, оскільки стимулюють розвиток інтелектуальних здібностей молодших школярів. Інтерактивні методи дозволяють організувати процес навчання таким чином, щоб теорія і практика засвоювались одночасно. Вони допомагають дітям формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення, а також критичне мислення. Завдяки цим методам здобувачі початкової освіти можуть виявляти та практикувати свої індивідуальні компетенції [3].

Також інтерактивні методи допомагають розвинути рефлексивне мислення: учні аналізують власні дії та оцінюють думки своїх однокласників, що закладає основу для глибшого розуміння матеріалу. Це є важливим аспектом критичного мислення, адже здатність аналізувати і рефлексувати – це навички, які потрібні для вирішення

проблем сучасного світу.

Отже, використання інтерактивних методів навчання є ефективним інструментом для розвитку критичного мислення у здобувачів початкової освіти. Завдяки динамічним методам навчання, що базуються на співпраці, творчих іграх, обговореннях та рольових ситуаціях, у дітей формуються навички аналізу, обґрунтування власних думок, вміння бачити різні точки зору та приймати аргументовані рішення. Інтерактивне середовище стимулює активну участь кожного учня в освітньому процесі, сприяє розвитку їхнього світогляду, логіки та комунікативних здібностей.

Список використаних джерел

1. Буштрук О. Інтерактивні методи навчання у початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 38 (1). С. 153–158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2021_38%281%29__25 (дата звернення: 05. 07. 2024).

2. Ватуляк О. З. Використання інтерактивних технологій на уроках у початковій школі: посіб. Бібрка : Бібрський ОЗЗСО І–ІІІ ст. ім. Уляни Кравченко 2020. 58 с. URL: http://bibrka-school.org.ua/ckfinder/userfiles_new/files/vatulak_2021.pdf (дата звернення: 11. 07. 2024).

3. Моцик Н. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. URL: http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3214 (дата звернення: 05. 07. 2024).

4. Мухіна Т., Беженар Л. Інтерактивні форми і методи навчання як засіб розвитку мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови. *Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителі: сучасні реалії та виклики:* матер. Всеукраїнської

науково-практичної інтернет-конференції (15 листопада 2023 р., Бердянський державний педагогічний університет) / за ред. проф. Л. Коваль, доц. О. Попової та ін. Бердянськ, 2023. С. 79-81. URL: https://drive.google.com/file/d/1jMUZVyvPDMBrKKYh5xOGb-ow_JGi2e7r/view?usp=sharing (дата звернення: 18.05.2023).

ЧЕРНЕЦОВА Валерія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Криворізький державний педагогічний університет
ПАЛЬЧИКОВА Олександра,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
Криворізький державний педагогічний університет

КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ЗЗСО

Одним із актуальних завдань сучасної освіти є адаптування здобувачів ЗЗСО до мінливих вимог інформаційного та культурного соціумів і невизначених умов навчання, зокрема під час воєнного стану. З огляду на це, з одного боку виникає необхідність формування в учнів низки компетентностей, які сприяють стресостійкості, гнучкості і критичності мислення, швидкому реагуванню на зміну ситуацій і подій, з іншого – встановленню й посиленню контактів між представниками різних культур, прагненню до продуктивної співпраці, трансферу національних ідей і цінностей іншим етнічним групам. Відтак у контексті іншомовної освіти актуалізовано потребу в розгляді культурної компетентності як компонента мовної особистості – суб'єкта,

що за допомогою мовних і мовленнєвих засобів транслює власну світоглядну позицію, особливості вербальної / невербальної поведінки, ціннісно-нормативної системи, притаманні рідній культурі та віддзеркалені в усних і писемних текстах.

На ролі культурної компетентності в розвитку мовної особистості здобувачів освіти наголошено в міжнародній і національній законодавчих базах. Так, у «Рамковій конвенції про значення культурної спадщини для суспільства» [11] та «Рамковій конвенції про захист національних меншин» [10] акцентовано на значенні міжкультурного діалогу та взаєморозумінні для підтримки соціальної згуртованості та миру. Ці документи вказують на важливість розвитку культурної компетентності, що сприяє вихованню толерантного ставлення та здатності до конструктивного спілкування з іншими культурами.

В «Європейській стратегії багатомовності» зазначено, що мовне навчання є ключовою умовою для успішної участі в сучасному суспільстві та розвитку взаємодії з різними культурними спільнотами [14]. Відповідно, знання культурних аспектів стає необхідною умовою інтеграції до європейського та світового соціуму [15].

На національному рівні культурну компетентність як компонент сучасної освіти розглянуто в Державному стандарті базової середньої освіти, де акцентовано на потребі шанобливого ставлення до культурних досягнень різних народів і вмінні взаємодіяти в міжкультурному середовищі [3]. Своєю чергою, в Законі України «Про освіту» приділено увагу нагальності врахування культурної компетентності як обов'язкового компонента підготовки учня до успішної самореалізації та змінюваних життєвих умов [9].

У сучасній лінгводидактиці культурну компетентність

інтерпретують як багатокомпонентне явище, що об'єднує когнітивний, емоційний і поведінковий аспекти, які забезпечують повноцінну підготовку учнів до міжкультурного спілкування [13]. Відповідно, вказаний феномен акцентує не лише на знаннях про інші культури, а й на здатності до адаптації та емпатії, що є основою для формування міжкультурного розуміння.

У праці «Демократія та освіта» Дж. Дьюї вказує на те, що розвиток культурної компетентності допомагає учням критично осмислювати норми та цінності, притаманні рідній культурі, формувати поважне ставлення до культурного різноманіття. Це, за словами науковця, сприяє переходу від інформативного засвоєння культурних знань до осмисленого розуміння культурних особливостей через особистий досвід і самоаналіз [5]. Відтак критичне осмислення власних культурних норм стає основою для ефективного міжкультурного діалогу, позбавленого упереджень і стереотипів [7].

Е. Ладсон-Біллінгс наголошує на ролі культурної компетентності в подоланні упереджень і формуванні емпатії. З погляду науковця, означений феномен не обмежується знанням фактів про інші культури, позаяк залучає також моральну уяву – здатність бачити світ очима представників інших культур, що стимулює учнів до активного міжкультурного діалогу, заснованого на взаємній повазі [8]. Відповідно, формування культурної компетентності сприяє кращому розумінню культурного контексту, розвитку в мовної особистості моральної стійкості, навичок співпереживання під час міжкультурного спілкування.

У праці «Цінність і значення міжкультурної компетентності» Дж. Беннетт та М. Байрам зауважують, що культурна компетентність є комплексною навичкою, яка вимагає від особистості гнучкості та

відкритості до нових культурних досвідів [2]. З огляду на це, мовна особистість здобувача ЗЗСО, що оволодіває культурною компетентністю, має прагнути до виявлення культурних розбіжностей, розуміння законів і правил, які різняться від тих, що є в рідній культурі суб'єкта та прояву поваги до думки «Іншого» за умов суперечності власній.

Отже, культурна компетентність – наявність стійкого інтересу до опанування мови, цінностей, традицій, звичаїв та уявлень свого й інших народів; відкритості новому досвіду та неупередженого ставлення до лінгвістичних і культурних розбіжностей. У зв'язку з цим, культурна компетентність як складник мовної особистості ЗЗСО передбачає здатність критично мислити, прийняти факт наявності відмінностей у світоглядних позиціях рідної та чужої культур, толерантно ставитися до несхожих вербальної / невербальної поведінки іншомовних репрезентантів, вживати мовні та мовленнєві засоби, що є доречними в тій чи тій ситуації міжкультурного спілкування.

Список використаних джерел

1. Байрам М. Навчання та оцінювання міжкультурної комунікативної компетентності; пер. з англ. І. Коваль. Київ : Видавництво педагогічної літератури, 2012. 290 с.

2. Беннетт Дж. М., Байрам М. Л. Цінність і значення міжкультурної компетентності; пер. з англ. О. Петрова. *Журнал сучасної мовної освіти*. 2016. Т. 100. С. 528–537.

3. Державний стандарт базової середньої освіти України : від 30.09.2020 р. № 898. Київ : *Кабінет Міністрів України*, 2020. 89 с.

4. Дерріда Ж. Структура, знак і гра в дискурсі гуманітарних наук; пер. з франц. Л. Соколова. Київ : Видавництво філософської думки, 2002. 180 с.

5. Дьюї Д. Демократія та освіта; пер. з англ. О. Шевченко. Київ : Видавництво Академії, 2016. 321 с.

6. Гадамер Х.-Г. Істина і метод; пер. з нім. В. Козловського. Київ : Либідь, 2004. 452 с.

7. Крамш К. Мова і культура; пер. з англ. А. Петрова. Оксфорд : Оксфордський університет, 2014. 198 с.

8. Ладсон-Біллінгс Е. Зберігачі мрій: успішні вчителі афроамериканських дітей; пер. з англ. М. Колесник. Нью-Йорк : Джон Уайлі і Сини, 2017. 310 с.

9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145–VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. *Верховна Рада України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 10.11.2024)

10. Рамкова конвенція про захист національних меншин від 01.02.1995 р. № 995_055. *Рада Європи*. URL: https:..zakon.rada.gov.ua.laws.show.995_055 (дата звернення: 08.11.2024).

11. Рамкова конвенція про значення культурної спадщини для суспільства від 27.10.2005 р. 994_719. *Рада Європи.* URL: https:..zakon.rada.gov.ua.laws.show.994_719 (дата звернення: 08.11.2024).

12. Тейлор Ч. Етика автентичності; пер. з англ. Ю. Дмитренка. Гарвард : Гарвардський університет, 2018. 202 с.

13. Шмідт Л. Культурна компетентність в лінгводидактиці: ключовий фактор успішної міжкультурної комунікації. *Мовознавство та лінгводидактика*. 2018. № 5 (2). С. 45–58.

14. European Charter for Regional or Minority Languages. URL: https://rm.coe.int/1680695175 (дата звернення: 08.11.2024).

15. Research for Cult Committee. European Strategy for Multilingualism. Policy and Implementation at the EU Level. 2008. URL:

https://www.ecml.at/Portals/1/resources/Articles%20and%20publications%20on%20the%20ECML/Saville_implementation%20of%20European%20strategy%20on%20multilingualism%20summer%2016.pdf?ver=2016-12-09-154322-903 (дата звернення: 08.11.2024).

ЧМЕЛЬОВА Наталія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, Бердянський державний педагогічний університет
МУХІНА Тетяна,
старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Сучасне інформаційне середовище характеризується своєю непередбачуваністю, динамічністю та постійним прогресом. Швидкі зміни в технологіях, економіці, соціальних нормах і культурній поведінці створюють нові виклики для системи освіти. Адаптація освітнього процесу до цих зрушень потребує особливої уваги, про що йдеться в концепції Нової української школи, орієнтованій на цілісний та різнобічний розвиток особистості. Так, сучасна система освіти повинна розвивати серед учнів не лише базові знання, але й критичне мислення та творчі здібності. Математична освіта, як одна з ключових складових системи навчання, займає важливу позицію, допомагаючи розвивати як математичні компетентності, так і творче мислення для пошуку інноваційних рішень та застосування математичних концепцій для

вирішення реальних практичних завдань [5].

Багато науковців досліджували розвиток творчого мислення, підкреслюючи важливість не лише відтворення знань, а й виявлення учнями власних оригінальних ідей та інноваційних здібностей. Особливу увагу формуванню творчої особистості приділяли дослідники педагогічних аспектів розвитку особистості, зокрема Ш. Амонашвілі, М. Монтессорі, В. Сухомлинський та ін. Значний внесок у дослідження методичних підходів використання математичних знань для стимулювання творчого потенціалу учнів зробили М. Богданович, Я. Козак, Ф. Рівкінд, С. Скворцова, О. Онопрієнко та ін. У своїх працях вони, аналізуючи природу творчого мислення, довели, що креативність проявляється не лише у створенні чогось абсолютно нового, а й у вдосконаленні та переосмисленні наявних знань. Це важливий аспект розвитку самостійної, гармонійної особистості. Водночас багато аспектів цієї проблеми залишаються невивченими, що свідчить про її актуальність, багатогранність та складність [1; 2].

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати ефективність застосування системи вправ для розвитку творчого мислення здобувачів початкової освіти на уроках математики.

У молодшому шкільному віці відбувається інтенсивне формування особистості дитини, зокрема, її когнітивних здібностей. У цей період спостерігається бурхливий розвиток уяви та фантазії, що дозволяє молодшому школяру виходити за межі реального світу і створювати власні унікальні світи. Ця особливість є потужним стимулом для розвитку творчих здібностей. Паралельно з цим, у початкових класах закладаються фундаментальні математичні знання та навички. Саме поєднання розвиненої уяви та систематичного вивчення математики створює сприятливі умови для формування творчого підходу до

вирішення математичних задач. Заохочення такого підходу сприяє не лише глибшому розумінню математичних концепцій, а й підвищенню мотивації до навчання [6].

Часто традиційні підходи до навчання передбачають формулювання завдань, які орієнтовані на запам'ятовування фактів, правил та закономірностей. Однак, введення більш цікавих вправ, що стимулюють учнів до глибоких роздумів та пошуку нестандартних рішень, може значно підвищити ефективність освітнього процесу, сприяючи розвитку критичного мислення та творчих здібностей. Здобувачі початкової освіти із задоволенням беруть участь у заняттях, які розвивають їхню творчість. Під час уроків математики, спрямованих на формування творчих навичок, важливо дотримуватися певних умов, а саме: вчитель повинен приймати всі відповіді та реакції учнів у будь-якій формі – усній, письмовій, графічній, пластичній, поведінковій тощо; кожна ідея молодшого школяра повинна бути підтримана, а помилка – використовуватися як можливість для нового, несподіваного погляду на проблему; важливо ширше застосовувати життєвий досвід дітей в освітньому процесі та уникати будь-якої критики під час діяльності школярів у виконанні того чи іншого творчого завдання [3].

Стимулювання творчої активності учнів початкової школи повинно бути одним з пріоритетних напрямків на уроках математики, тому вчитель може запропонувати до кожного уроку з цього предмета нами розроблену систему вправ, що складається з різних методик, спрямованих на розвиток творчої особистості. Одним з елементів даної системи є розминка «Три хвилини на творчість», яка проводиться у формі цікавої гри. Учням потрібно за три хвилини вирішити завдання, спрямоване на творчий розвиток через застосування знань з математики та досвіду з власного життя. Ця вправа розділена на три

основні тематики, а саме: геометричні фігури (завдання, що входять до цієї підгрупи пов'язані безпосередньо з математичними фігурами), частково-пошукові завдання (задачі або вирази, що можуть вміщати кілька варіантів рішення) та творчість за допомогою допоміжного матеріалу (процес створення нових ідей або розв'язання проблем за допомогою використання різноманітних матеріалів або предметів). Такі короткі творчі вправи допоможуть урізноманітнити процес навчання математики, що збільшить загальний інтерес здобувачів початкової освіти до предмета загалом, оскільки дозволить їм відчувати себе активними учасниками освітнього процесу [4].

Крім того, на уроках математики можуть бути використані методи підвищення загальної мотивації до навчання, які у свою чергу служать для розвитку всіх аспектів освітньої процесу, в тому числі й розвитку творчості. Наприклад, це можуть бути методи емоційного стимулювання у поєднанні зі словесними методами, які допоможуть розвивати мотивацію молодших школярів до пошуку нового; методи, які стимулюють пізнавальні запитання учнів, що також мають вплив на розвиток їхнього творчого мислення; методи, що стимулюють ініціативу дітей, що є основою будь-якого подальшого самостійного розвитку та навчання. Застосування зазначених методів допоможе створити стимулюючу творчу атмосферу, що спонукатиме молодших школярів до детального вивчення математики через власні ідеї та особистий інтерес [4].

Застосування запропонованої системи вправ посприяє кращому розвитку творчого мислення здобувачів початкової освіти на уроках математики, оскільки вона надає їм можливість виявити свою індивідуальність, експериментувати та вирішувати проблеми самостійно. Це не лише підвищує зацікавленість у навчанні, але й готує

учнів до вирішення складних завдань у майбутньому, де творче мислення є ключовим компонентом успіху.

Отже, розвиток творчого мислення на уроках математики передбачає використання різноманітних підходів, методів та завдань, спрямованих на стимулювання активної творчості учнів. Ключовими принципами такого підходу є створення сприятливого освітнього середовища, застосування інтерактивних методів та поєднання традиційних і інноваційних підходів. Це сприяє активному залученню молодших школярів у процес навчання та вихованню творчої особистості.

Успішне впровадження системи вправ, спрямованої на розвиток творчого мислення, вимагає від учителя глибокого розуміння потреб учнів та гнучкості у використанні різних методів. Такий підхід не лише формує математичні знання, але й розвиває загальні творчі навички, які будуть корисними учням у подальшому житті.

Список використаних джерел

1. Варга І. Д., Василинка М. І. Розвиток творчих здібностей здобувачів початкової. *Нова українська школа: стратегія розвитку особистості* : зб. тез доп. ІІ Всеукр. студент. наук.-практ. Конф. (15 лютого 2021 р., Мукачево) / за заг. ред. Г. В. Товканець : Мукачево : Вид-во МДУ, 2021. С. 16–17.

2. Ковальчук А. Розвиток творчого мислення здобувачів освіти в математичній освітній галузі початкової освіти. *Методологічні та методичні проблеми викладання у сучасному освітньому процесі* : матеріали XI наук.-практ. інтернет-конф. Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж», 2021. С. 186–187.

3. Любчак Л. В. Професійні компетентності педагога нової

української школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія.* 2020. № 61. С. 140–145.

4. Мухіна Т., Чмельова Н. Розвиток творчого мислення здобувачів початкової освіти на уроках математики як важлива складова освітнього лідерства. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»).* Київ, 2024. № 8 (42). С. 464–476. https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8(42)-464-476

5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р.; за заг. ред. Грищенка М. Київ : МОН України. 2016. 40 с.

6. Сидоров Д. Особливості розвитку креативного мислення у дітей початкової школи. *Scientific Collection «InterConf».* № 141. 2023. С. 149–155. URL: https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2291 (дата звернення: 25.05.2024).

ШВЕД Ольга,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ SOFT SKILLS ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

В умовах стрімкого розвитку технологій та трансформації ринку праці особливої актуальності набуває питання формування soft skills у

здобувачів освіти. Сучасні роботодавці все частіше звертають увагу не лише на професійні компетентності працівників, але й на їхню здатність ефективно комунікувати, працювати в команді, критично мислити та адаптуватися до змін. Розвиток soft skills у молодших школярів має особливе значення, оскільки саме в цьому віці закладається фундамент особистісного розвитку та формуються базові навички соціальної взаємодії.

Дослідженню проблематики soft skills в освітньому процесі присвятили свої праці такі українські науковці, як Бібік Н., Ісаєв І., Зимня І., Кузьміна Н., Коваль К., Маркова А., Овчарук О., Пометун О., Савченко О., Сластьонін В., Тимофєєва І. та ін. У своїх дослідженнях вони розглядають різні аспекти формування м'яких навичок, соціальних компетентностей та розвитку особистості учнів початкової школи.

Мета дослідження – розкрити сутність та значення soft skills, охарактеризувати їх ключові компоненти та обґрунтувати їх важливість для успішної адаптації та навчання здобувачів початкової освіти.

М'які навички являють собою комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних умінь, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою діяльності. До ключових soft skills відносять: комунікативні навички, емоційний інтелект, здатність до командної роботи, лідерські якості, креативність, критичне мислення, здатність до самоорганізації та управління часом [1].

Комунікативні навички є фундаментальним компонентом soft skills, що забезпечують ефективну взаємодію з іншими людьми. Вони включають здатність чітко висловлювати свої думки, активно слухати співрозмовника, вести конструктивний діалог та презентувати інформацію. Розвинені комунікативні навички дозволяють успішно

вести переговори, вирішувати конфлікти, створювати позитивну атмосферу спілкування та досягати взаєморозуміння в різних ситуаціях. Особливо важливим є вміння адаптувати свій комунікативний стиль до різних аудиторій та контекстів. У молодшому шкільному віці формування комунікативних навичок є особливо важливим, оскільки саме в цей період закладається фундамент для успішної соціалізації, взаємодії з однолітками та дорослими, а також подальшого особистісного розвитку дитини [3].

Емоційний інтелект відображає здатність розуміти та управляти власними емоціями, а також розпізнавати емоції інших людей та ефективно на них реагувати. Цей компонент включає самосвідомість, самоконтроль, емпатію та соціальні навички. Розвинений емоційний інтелект допомагає будувати міцні міжособистісні стосунки, краще розуміти мотиви поведінки інших людей, ефективно справлятися зі стресом та підтримувати позитивний емоційний клімат у колективі. Для молодших школярів розвиток емоційного інтелекту є критично важливим, оскільки він допомагає їм краще адаптуватися до шкільного середовища, формувати здорові стосунки з однокласниками та вчителями, а також створює основу для успішного емоційного розвитку в майбутньому [5].

Здатність до командної роботи передбачає вміння ефективно взаємодіяти з іншими членами команди для досягнення спільних цілей. Це включає навички співпраці, взаємної підтримки, конструктивного обміну думками та ідеями, а також здатність знаходити компроміси. Важливими аспектами є вміння приймати різні точки зору, поважати внесок кожного члена колетиву та підтримувати командний дух. Ефективна командна робота базується на довірі, відкритості та взаємоповазі. Для молодших школярів особливо важливо розвивати

навички командної роботи через участь у групових проєктах та іграх, що сприяє формуванню соціальних компетентностей та вмінню співпрацювати з однолітками [5].

Лідерські якості є комплексною характеристикою, що включає здатність надихати та мотивувати інших, приймати відповідальні рішення, визначати стратегічні цілі та вести команду до їх досягнення. Ефективне лідерство базується на вмінні делегувати повноваження, створювати сприятливе середовище для розвитку колективу, підтримувати ініціативу та інновації. Важливими аспектами є харизма, стратегічне мислення та здатність адаптуватися до змін. У молодших школярів лідерські якості починають формуватися через активну участь у шкільному самоврядуванні, організації класних заходів та виконання ролі відповідального за різні доручення, що закладає основи для розвитку їхнього лідерського потенціалу [2].

Креативність є здатністю генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення проблем та створювати інноваційні підходи. Вона включає гнучкість мислення, відкритість до нового досвіду, здатність бачити можливості там, де інші бачать перешкоди. Креативне мислення дозволяє розробляти унікальні рішення, адаптуватися до змін та створювати конкурентні переваги в професійній діяльності. Для молодших школярів креативність є особливо важливим аспектом розвитку, оскільки саме в цьому віці формуються базові навички творчого мислення, здатність до експериментування та генерування оригінальних ідей, що закладає фундамент для їхнього подальшого інтелектуального та особистісного зростання [4].

Критичне мислення представляє собою здатність об'єктивно аналізувати інформацію, оцінювати різні точки зору, виявляти причинно-наслідкові зв'язки та приймати обґрунтовані рішення. Воно

включає вміння ставити правильні запитання, перевіряти достовірність інформації, виявляти логічні помилки та формувати незалежні судження. Критичне мислення є основою для прийняття ефективних рішень та вирішення складних проблем. Для молодших школярів розвиток критичного мислення є ключовим елементом процесу навчання, оскільки в цей період діти вчаться аналізувати інформацію, формулювати власні судження, розрізняти факти і думки, що створює міцну основу для їхнього подальшого академічного успіху та формування самостійності мислення [4].

Здатність до самоорганізації та управління часом є ключовою для досягнення професійних та особистих цілей. Це включає вміння встановлювати пріоритети, планувати діяльність, ефективно розподіляти ресурси та контролювати виконання завдань. Важливими аспектами є самодисципліна, вміння фокусуватися на головному, уникати прокрастинації та підтримувати баланс між різними сферами життя. Ефективне управління часом дозволяє максимізувати продуктивність та досягати поставлених цілей у встановлені терміни. У молодших школярів формування навичок самоорганізації та управління часом відбувається поступово через навчання планувати домашні завдання, дотримуватися розкладу дня, розставляти пріоритети між навчанням і відпочинком, що закладає основу для розвитку відповідальності та самостійності в майбутньому [5].

Усі ці компоненти soft skills тісно взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного, формуючи цілісну систему навичок, необхідних для успішного навчання та особистісного розвитку здобувачів початкової освіти. У сучасному освітньому просторі, де процес навчання стає все більш інтерактивним та творчим, саме soft skills стають важливим фактором успішної адаптації та розвитку

молодших школярів, закладаючи міцний фундамент для їхнього подальшого навчання та особистісного зростання.

Аналіз наукових досліджень показує, що формування soft skills має відбуватися системно та цілеспрямовано протягом усього періоду навчання. Особливу увагу слід приділяти практичній складовій, створенню ситуацій, які моделюють реальні виклики та вимагають застосування м'яких навичок [1].

Отже, здобувачі освіти, які цілеспрямовано розвивають soft skills під час навчання, демонструють вищий рівень адаптивності до професійного середовища, швидше будують успішну кар'єру та ефективніше справляються з викликами сучасного ринку праці. Формування soft skills у молодших школярів є важливим компонентом сучасної початкової освіти, що створює фундамент для їхнього подальшого особистісного та навчального розвитку. Основні компоненти soft skills формують цілісну систему, яка допомагає учням ефективно взаємодіяти з однолітками, адаптуватися до шкільного середовища та досягати успіхів у навчанні. Розвиток цих навичок відбувається через активну участь дітей у процесі навчання, групових проєктах, позакласних заходах та повсякденній взаємодії з однокласниками й учителями. Особливо важливим є створення сприятливого освітнього середовища, де учні мають можливість практикувати та вдосконалювати свої soft skills у різноманітних освітніх ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Бахмат Н. Розвиток Soft skills здобувачів початкової освіти в умовах інклюзії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки».* 2022. № 1. С. 144–152.

2. Безлюдна Н., Дудник Н. Формування soft skills у майбутніх педагогів як умова реалізації професійного стандарту вчителя. *Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи.* 2021. Вип. 2 (6). С. 137–143.

3. Данилевич Ю. О. Комунікативні навички та комунікативна компетентність, їх роль у здобутті освіти і формування комунікативних навичок упродовж професійної діяльності. *Медсестринство*. Тернопіль, 2023. № 2. С. 56–65.

4. Кругляк М. І. Критичне мислення: матеріали ІІІ частини онлайн-курсу «Логіка, аргументація, критичне мислення». Київ, 2021. 193 с.

5. Муравйова І. О., Мар'янко Я. Г., Осадча А. О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 32. Т. 1. С. 108–112.

ШВИДКА Людмила,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради
РУДЧИК Ольга,
викладачка вищої категорії спеціальних дисциплін спеціальності 013 Початкова освіта,
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ У ДІТЕЙ В ПЕРІОД ВІЙНИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

В умовах сьогодення перед Україною постає безліч викликів, які

необхідно подолати. Головний виклик - це створити умови для здобуття освіти в умовах війни. Усе це зумовлює гостру потребу в пошуку нових підходів до розвитку освіти і науки, що мають відповідати на всі запити сучасності й майбутнього, задовольняти потреби у підтримці та допомоги всіх українців.

Стійкість – це про силу нашої єдності і взаємної підтримки та допомоги [3]. Підтримки і допомоги потребують усі учасники освітнього процесу. Важливим складником роботи з дітьми та дорослими, які пережили травмуючі події, є формування стресостійкості та життєстійкості. За таких умов істотно зростає роль педагога, яка має забезпечувати своєчасне і систематичне надання підтримки та допомоги усім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань функціонування системи освіти.

Психологічна стійкість (витривалість, резилієнтність) – здатність проходити крізь життєві випробування, зберігаючи при цьому психічне здоров'я, особистісну цілісність. Психологічна стійкість потрібна для того, щоби дати собі раду з усіма стресами та випробуваннями, пов'язаними з жахіттям війни [3; 1].

У формуванні психологічної стійкості допоможе створення для дітей комфортного психологічного середовища, вільного від проявів психологічного і фізичного насильства (тілесних покарань, бійок, цькування, знущання, сексуального та/або гендерного насильства, дискримінації за будь-якою ознакою, булінгу, мобінгу та ін.), середовище, що сприяє задоволенню потреб у особистісно-довірчому спілкуванні і збереженню психічного здоров'я і дітей, і дорослих [3; 20]. Комфортне психологічне середовище забезпечується, зокрема, шляхом:

- взаємодії на засадах прозорості та поваги;
- підтримки дружньої, заохочувальної і комфортної атмосфери для

всіх учасників освітнього процесу;

- надання психологічних консультацій та психосоціальної підтримки усім учасниками освітнього процесу (насамперед дітям з особливими освітніми потребами, внутрішньо переміщеним дітям та їхнім батькам);

- справедливого й неупередженого ставлення до кожної людини;

- проведення інформаційної кампанії щодо запобігання проявам усіх видів насильства;

- недопущення використання дискримінаційної та принизливої лексики в закладі освіти;

- створення і забезпечення вільного доступу до позанавчальної діяльності (яка сприяє здоров'ю і гармонійному розвитку дитини);

- заохочення батьків або осіб, які їх замінюють, брати активну участь у житті закладу освіти;

- проведення спільних заходів як у закладі освіти, так і поза його межами [3; 20].

Важливо, щоб самі педагоги володіли знаннями та вміннями щодо того, як спілкуватися із дітьми в наш час, як їх заспокоювати, як переключати їхню увагу, знали як відповідати на різні запитання дітей, допомагати опрацювати неефективні реакції на стрес, напрацювати механізми стресостійкості, вчити технікам, які допоможуть стабілізуватися та легше впоратися зі спогадами про пережите, як працювати із їхніми батьками [2; 63].

Список використаних джерел

1. Безпечне освітнє середовище: підготовка закладів освіти до нового навчального року. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/bezpechne-osvitnye-seredovishe-pidgotovka-zakladiv-osviti-do-novogo-navchalnogo-

roku

2. Діти та війна: навчання технік зцілення. Львів : Інститут психічного здоров'я, 2014. 85 с.

3. Корисні матеріали з безпечного навчання. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні. URL: https://www.facebook.com/UNICEFUkraine

4. Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану. Довідник вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

5. Романчук Олег. Психологічна стійкість в умовах війни: індивідуальний та національний вимір. URL: https://i-cbt.org.ua/resilience_ukraine/

ШИЛО Анжела,
вчителька початкових класів
І категорії,
Бердянська загальноосвітня школа
І-ІІІ ст. № 7

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ДЕМОКРАТИЧНОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сучасний заклад загальної середньої освіти є багатофункційним і передбачає не тільки передавання знань. Школа відіграє ключову роль у вихованні громадян, які мають бути готові до життя у демократичному суспільстві і до конструктивної взаємодії з іншими. Адже саме тут кожен отримує перший досвід суспільного життя, тож вкрай важливо, щоб цей досвід формував активну громадянську позицію. Зростання дискримінації і нетерпимості в суспільстві, збільшення випадків порушення прав людини, спад громадянської активності свідчать про

кризу демократії в Європі та в Україні зокрема. Ці виклики актуалізують необхідність вивчати та щоденно практикувати демократичні принципи і повагу до універсальних прав людини, починаючи зі шкільної лави. І особливо ці питання загострилися під час війни.

Демократичний заклад загальної середньої освіти – це не ідеальна школа, де немає жодних проблем. Це заклад, де всі суб'єкти шкільного життя слухають і поважають один одного, а важливі рішення обговорюються і приймаються усіма сторонами, яких ці рішення стосуються. Це школа, у якій не бояться говорити про виклики та труднощі, а разом шукають шляхи виходу з проблематичних ситуацій. Це школа, в якій за жодних обставин не забувають демократичні принципи і не нехтують ними.

Ціннісні орієнтири НУШ, нові чинні документи щодо організації та здійснення освітнього процесу спрямовують освітян підбирати такі педагогічні інструменти в оцінюванні, які сприятимуть самоаналізу і формуванню в учнів нових прагнень до саморозвитку, а оцінки отримувати не як вирок, а як керівництва до дії і мотивації до навчання. Державний стандарт початкової освіти, методичні рекомендації Міністерства освіти й науки України щодо оцінювання в початкових класах НУШ, Закон України «Про повну загальну середню освіту» визначають формувальне оцінювання, як цілеспрямований неперервний процес, під час якого формується культура спільного обговорення у класі, розвиваються навички критичного та творчого мислення, а також формується середовище, яке заохочує учнів аналізувати, запитувати і підвищує мотивацію до навчання. Формувальне оцінювання підтримує впевненість учнів у тому, що кожен із них здатен покращити свої результати, оскільки дітям наводяться приклади того, що від них очікують. Разом із тим, учитель, спираючись на принципи розумного

пристосування (запровадження адаптацій та модифікацій) і формувального оцінювання створює атмосферу визнання цінності особливостей і можливостей кожного здобувача початкової освіти, у тому числі і молодших школярів з особливими освітніми потребами.

Якщо учні й учителі однаково розуміють цілі та спільно визначають очікувані результати навчання, власне процес навчання стає більш ефективним. Позитивно вмотивований учитель пропонує учневі допомогу у виконанні завдань, і чим більше інформації отримує вчитель про те, що учні вже знають, як міркують, що вчать і як, тим більше має можливостей для корегування освітнього процесу. А учні мають зрозуміти, яких результатів навчання слід досягнути, і в будь-який час встановити, на якому етапі досягнення своїх цілей вони знаходяться, оцінити точність виконаних дій і операцій, скоригувати, за необхідності, та зрозуміти, коли очікуваного результату досягнуто. Отже, формувальна оцінка – це «зворотній зв'язок» між учителем та учнем, який дозволяє їм зрозуміти, яких заходів слід вжити, щоб покращити власні результати.

Для успішного застосування формувального оцінювання освітній процес має бути організований у такий спосіб, щоби спонукати кожного молодшого школяра бути активним його учасником, а не пасивним «отримувачем» знань і оцінок. Має бути створена така атмосфера навчання, за якої учні не бояться «йти на ризик» – ставити запитання, робити помилки й показувати, чого вони ще не вміють або не знають.

Формувальне оцінювання як «оцінювання для навчання» складається з певних елементів, серед яких насамперед доцільно виділити такі:

- вироблення зрозумілих дітям цілей на певний період навчання;

- надання й отримання учнями конструктивного зворотного зв'язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей;
- коригування вчителем навчального процесу відповідно до результатів і навчального поступу здобувачів початкової освіти.

Крім того, формувальне оцінювання сприяє розвитку в учнів метакогнітивних навичок, тобто вміння планувати, регулювати, аналізувати власну навчальну діяльність, визначати причини труднощів і можливі шляхи їх подолання, що, зі свого боку, розвиває внутрішню мотивацію. Це стає можливим, зокрема, завдяки концентрації уваги на процесі та цілях навчання, орієнтації на результат, застосуванню технік самооцінювання і взаємооцінювання. За даними британської організації Education Endowment Foundation (EEF), розвиток у школярів метакогнітивних навичок і навичок саморегуляції дає їм можливість досягти результатів навчання, що в середньому на 7 місяців випереджають навчальний поступ інших дітей.

На системному рівні послідовне впровадження та застосування формувального оцінювання сприяє рівному доступу до якісної освіти, оскільки допомагає учням, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу, досягати кращих результатів навчання. Цей різновид оцінювання розвиває у здобувачів початкової освіти вміння вчитися, а отже – сприяє реалізації ціннісного орієнтиру щодо навчання протягом життя. А вчителі, які застосовують техніки формувального оцінювання, виявляються краще підготовленими до індивідуалізації навчання відповідно до потреб дітей. Формувальне оцінювання, за висновками міжнародних науковців та експертів (зокрема, Організації економічного співробітництва та розвитку), є однією з найефективніших досліджених стратегій підвищення рівня навчальних досягнень

молодших школярів.

Отже, цінність формувального оцінювання в тому, що воно підвищує мотивацію, розвиває вміння вчитися та допомагає учням досягати кращих результатів навчання.

Список використаних джерел

1. Демократична школа. Практичний посібник [Електронне видання] / кол. автор.; за загальною редакцією Олени Шинаровської; Європейський центр імені Вергеланда, 2017. 38 с.

2. Нова Українська Школа URL: https://nus.org.ua/redakcija/ (дата звернення 11.10.2024).

3. Освіторія. URL: https://osvitoria.media/ (дата звернення 11.10.2024).

4. Національна освітня платформа «Всеосвіта». URL: https://vseosvita.ua/ (дата звернення 11.10.2024).

ЯРЕМА Олена,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНТЕГРАЦІЯ – РУШІЙ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Процес «відображення у психіці людини предметів та явищ навколишньої дійсності, на основі якого формуються знання, виникають цілі та мотиви життєвої активності, називають пізнавальною діяльністю. Пізнання починається з чуттєвого досвіду – з відчуття». У дітей дошкільного віку вона характеризується «прагненням до нових

вражень; у школярів виявляється в допитливості і потребі дізнаватись нове; у дорослого – через цілеспрямовану пізнавальну діяльність».

Зміни життя в сучасному світі потребують і змін мети та призначення сучасної освіти: «знижується функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання, передача «готових» знань від учителя до учня перестає бути основним завданням навчального процесу». Вчені-дослідники, вчителі-новатори вважають, що у центрі уваги сучасної освіти мають стати питання розвитку особистості школяра, його творчих здібностей, інтересу до навчання, формування бажання і вміння вчитися.

Психологічні особливості молодших школярів, їх природна допитливість, чуйність, особлива прихильність до засвоєння нового, готовність сприймати все, що пропонує вчитель, створюють «сприятливі умови для розвитку пізнавальної активності. З психологічної точки зору пізнавальна активність – це міра розумового зусилля, спрямована на задоволення пізнавальних інтересів індивіда».

Як педагогічне явище, пізнавальна активність є «двостороннім взаємопов'язаним процесом: з одного боку, це форма самоорганізації і самореалізації учня, з другого – результат цілеспрямованих зусиль педагога в організації пізнавальної діяльності учня».

Для чого ж формувати пізнавальну активність у молодших школярів? Бо «всебічний розвиток, духовне багатство не може бути досягнуте з примусу. Справжнє духовне багатство складається тоді, коли людина сама тягнеться до знань, до науки, до мистецтва».

Пізнавальна активність є основою практично будь-якої діяльності, в тому числі, й навчальної. Для вчителя не є секретом, що низький її рівень стає на перешкоді ефективної організації освітнього процесу, зокрема, і в початковій школі. Як показує практика, знання, отримані в

готовому вигляді, як правило, викликають труднощі учнів у їх застосуванні при поясненні спостережуваних явищ і вирішення конкретних завдань. У такому випадку є відрив завчених учнями теоретичних положень від уміння застосувати їх на практиці.

Пізнавальна активність сприяє інтелектуальному розвитку дитини, що передбачає «не тільки потребу у вирішенні завдань пізнавального характеру, але й необхідність практичного застосовування отриманих знань. Пізнавальна активність не дозволяє молодшому школяреві «топтатися» на місці, бути залежним, чекати, поки хтось допоможе, покаже, вирішить за нього. Вона «штовхає» дитину до певних самостійних дій: запитати, відшукати певну інформацію, прочитати, написати, зробити». Недарма активні школярі відзначаються і більшою самостійністю як у розв'язанні навчальних завдань, так і у життєвих ситуаціях.

Успішність молодшого школяра у його навчальній діяльності також багато в чому залежить від рівня пізнавальної активності. Адже учні, які мають достатньо високий рівень розвитку пізнавальної активності, прагнуть до знань, і, як правило, гарно навчаються.

Таким чином, пізнавальна активність є першорядною умовою формування в учнів потреби в знаннях, оволодіння вміннями інтелектуальної діяльності, самостійності, забезпечення глибини і міцності знань.

Окрім того, завдяки своїй пізнавальній активності дитина «вступає у практичні, дієві відносини з оточуючим світом, що є умовою її успішної соціалізації».

Разом з тим потрібно взяти до уваги, що учні класу мають різну за своїм рівнем розвитку пізнавальну активність: у когось він вищий, у когось – нижчий. Не є сталим цей показник й в окремо взятого учня,

оскільки дитина не може з однаковим інтересом ставитись до всіх предметів, які вивчаються в школі, до усіх видів роботи, які пропонує вчитель, до усього того матеріалу, який вивчається. Дитину потрібно зацікавити, тим більше молодшого шкільного віку. За умови наявності у дитини пізнавальної здатності, у неї «пробуджується, активізується, розвивається пізнавальний інтерес. Інтерес до пізнання сприяє формуванню особистості в цілому, оскільки під його впливом активніше протікає сприйняття, гострішим стає спостереження, активізуються емоційна і логічна пам'ять, інтенсивніше працює уява».

Показники, що характеризують рівень розвитку пізнавального інтересу, можна об’єднати у три групи: «1. Показники інтелектуальної активності: запитання учня, звернені до вчителя; прагнення учнів за власним бажанням брати участь у діяльності, в навчальному процесі; активне оперування школярами набутими знаннями, вміннями та навичками; прагнення поділитися з оточуючими новою інформацією, отриманою з різних джерел за межами навчальної програми. 2. Показники емоційних проявів: переживання учнями гніву, страху, обурення радості, смутку, натхнення, задоволення. 3. Показники вольових проявів, які виражені в особливостях протікання пізнавальної діяльності учнів: зосередженість уваги, застосування різних способів для вирішення складного завдання; прагнення до завершеності навчальних дій; реакція на дзвінок, а також вільний вибір діяльності.

Не все, з чим зустрічається молодший школяр у житті, викликає інтерес, а лише те, що стає для нього» цінним, привабливим, актуальним, значущим». Що ж сприяє формуванню і зміцненню пізнавального інтересу у дитини молодшого шкільного віку? 1. Максимальна опора на «активну мислительну діяльність учня: ситуації рішення пізнавальних завдань, ситуації активного пошуку, ситуації розумової напруги, ситуації

суперечливості суджень, зіткнення різних позицій, в яких необхідно розібратися самому, стати на певну точку зору, прийняти рішення. 2. Навчальний матеріал повинен враховувати психологічний, інтелектуальний рівень розвитку як окремого учня так і класу в цілому. 3. Емоційна атмосфера навчання, позитивний емоційний тонус навчального процесу». Пізнавальний інтерес у своєму розвитку проходить такі стадії: «цікавість, допитливість, теоретичний інтерес. Цікавість – елементарна стадія вибіркового ставлення, що обумовлена тільки зовнішніми, скоріше обставинами несподіваного характеру, що привертають увагу людини і є початковим поштовхом у виявленні пізнавального інтересу. Теоретичний інтерес пов'язаний як із прагненням до пізнання складних теоретичних питань і проблем конкретної науки, так і з використанням їх як інструменту пізнання. Цей ступінь активного впливу людини на світ, на його перебудову, що безпосередньо пов'язаний зі світоглядом людини, з її переконаннями в силі і можливостях науки. Цей ступінь характеризує не тільки пізнавальне начало в структурі особистості, а й людину як діяча, суб'єкта, особистість».

Отже, міжпредметна інтеграція є ефективною формою організації освітнього процесу початкової школи, адже використовується для систематизації знань молодших школярів. За умови її реалізації, відбувається «синтез знань із різних дисциплін, внаслідок чого утворюється нова якість, нерозривне ціле, що досягається широким й поглибленим взаємопроникненням цих знань». Під час інтегрованого навчання діти набувають можливості бачити цілісну картину світу, а не тільки її фрагменти, що дозволяє вчителю та учневі «виходити за межі окремого навчального предмета, окремої освітньої галузі. Молодші школярі краще розуміють сутність об'єкта чи явища в контекстах різних

навчальних предметів, розвивають критичне мислення; глибше розуміють важливі ідеї завдяки їхньому аналізу з різних позицій» і, як наслідок, активізують свою пізнавальну діяльність.

Список використаних джерел

1. Антонов Н. С. Інтеграційна функція навчання. Київ, 1989. 304 с.
2. Барда С. Інтеграція як засіб реалізації синергетичного підходу у початковій школі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2019. № 7. С. 48-61.
3. Безрук Г. З досвіду проведення інтегрованих уроків. Початкова школа. 2000. № 10. С. 44.
4. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. Початкова школа. 2002. № 5. С. 5-6.
5. Білан Т. Інтеграційна складова художньо-мистецької підготовки учителя початкової школи. Молодь і ринок. 2017. № 10. С. 41-45.
6. Біляєв О. Інтегровані уроки рідної мови // Дивослово. 2003. № 5. С. 36.
7. Бірюк Л. Я. Інтегративний підхід до професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки. 2020. Вип. 1. С. 19-27.
8. Бірюк Л. Я. Методичні основи застосування інтегративного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Науковий вісник Льотної академії. Серія : Педагогічні науки. 2020. Вип. 7. С. 13-19.

9. Большакова І. О. Особливості реалізації міжпредметної інтеграції змісту навчання на уроках у початковій школі. К., 2014. С. 1-20.

10. Браже Т. Г. Інтеграція предметів у школі. // Література в школі, 1996. № 5. с. 150-154.

Секція 5. ЖИТТЄВОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

АЛІЄВА Емілія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ХОРОВОЇ СПАДЩИНИ МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА ТА ЇЇ РОЛЬ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Видатний український композитор, хоровий диригент і педагог Микола Леонтович залишив глибокий слід в історії музичної культури України. Його хорові твори стали важливим етапом розвитку української хорової музики й мали значний вплив на виховання дітей, зокрема через їхню участь у хоровій діяльності.

Особливостями його хорової спадщини являються мелодіка і гармонія, вокально-хорові техніки виконання, роль у формуванні національної свідомості учнів через вивчення хорових творів для дітей.

Твори Леонтовича відзначаються простотою та народною мелодійністю, що робить їх доступними для сприйняття, як для дорослих, так і для дітей. Мелодії базуються на українських народних піснях, що дає можливість дітям ближче познайомитися з фольклорною традицією, прищеплюючи почуття національної ідентичності. Завдяки

вивченню обробок українських народних пісень діти краще розуміють й і сприймають музичні структури мелодії. Легкість і запам'ятовуваність багатьох творів М. Леонтовича дозволяють дітям не лише виконувати їх, але й активно взаємодіяти з музичним матеріалом.

Багато часу композитор приділяв удосконаленню вокальної техніки як для професійних колективів, так і для дитячих хорових колективів. Його твори для дітей не тільки включають прості мелодії, але й вимагають чіткої інтонації, чистоти голосу та хорошого ансамблю. Це сприяє розвитку не лише музичних здібностей, а й фізичних аспектів голосового апарату.

Микола Леонтович створював твори, які були адаптовані для дитячих хорових колективів, серед яких «Щедрик», «Гроза», «Тиха ніч», «Ой, у лузі червона калина». У багатьох з цих творів прості й доступні музичні форми, що дає дітям можливість легко оволодіти ними та отримати велике задоволення від співу. Також композитор акцентував увагу на українській народній музиці, що робило його хорові твори важливим інструментом для формування національної свідомості молоді. Він розвивав в дітях не лише музичні навички, а й почуття гордості за свою культуру, мову і традиції. Виховання через хорову музику стало потужним інструментом у формуванні патріотизму.

Хорові твори Миколи Леонтовича допомагали дітям розвивати естетичний смак, усвідомлювати красу музики та слова, сприяли формуванню емоційної виразності. Вони також допомагали розвивати почуття співпраці і колективізму, оскільки виконання музичних творів в хорі передбачає взаємодію між учасниками.

Завдяки творчості відомого композитора й педагога хорове виконання стало важливою частиною навчальних програм музичних шкіл і дитячих хорів, і навіть у сучасних умовах твори Леонтовича

залишаються невід'ємною частиною репертуару дитячих хорових колективів.

Хорова спадщина Миколи Леонтовича – це не тільки важливий етап розвитку української музики, а й значний внесок у виховання молодого покоління. Його твори допомогли сформувати у дітей почуття музичної краси, а також глибоке розуміння національних традицій. Виховання через музику Миколи Леонтовича сприяло розвитку емоційної, моральної та естетичної культури молоді, підготувавши її до життя в багатогранному культурному середовищі.

Список використаних джерел

1. Коляда І. А. Микола Леонтович. Харків : Фоліо, 2021. 119 с.
2. Мицько В. В. Микола Леонтович і його роль у національній культурі. Львів : Інститут українознавства, 2003. 164 с.
3. Пархоменко Л. О. Микола Леонтович: нарис. Київ: Атлант ЮЕмСі, 2007. 63 с.
4. Роздобудько І. Прилетіла ластівочка: роман. Київ: Нора-Друк, 2018. 304 с.
5. Топська Н. Подільський Орфей. Київ: Книжкова база Альфа, 2016. 63 с.
6. Федорук Г. П. Музичне виховання дітей через хорове мистецтво. Київ: Літера ЛТД, 2010. 219 с.

БАРБОЛІН Микола,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
БУЗОВА Олена,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін, Бердянський державний педагогічний університет

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АКОРДЕОННОГО МИСТЕЦТВА

Створення акордеонних виконавських шкіл, кількість конкурсів, організація творчих спілок, що постійно зростає, свідчить про активне поширення та популяризацію акордеонного мистецтва. В результаті інструмент та мистецтво гри на ньому набули самостійних позицій, збагатившись індивідуальними рисами: сформувалося покоління виконавців, склалася освітня система, виникла потреба в оригінальному репертуарі, інструмент закріпився на академічній сцені.

У зв'язку з потребою оригінального та популярного репертуару, цікавого виконавцю та слухачеві, зросла роль професійних композиторів у створенні сучасної музики для акордеону. З’явилася ціла плеяда композиторів в Україні, які створювали і продовжують створювати твори для акордеона: В. Власов, В. Зубицький, В. Рунчак, Б. Мирончук, Я. Олексів, Л. Затуловський. [2, с. 55].

Ресурси сучасного акордеону забезпечують можливості його функціонування у широкому жанровому репертуарному діапазоні класичної музики, творів на фольклорній основі, джаз, поп- або рок-

музики. Виконавці на акордеоні, враховуючи елементи театралізації, використовують зовнішні дані інструменту, манеру гри стоячи, колористичні та віртуозні прийоми гри. У процесі розвитку виконавства склався окремий напрямок – акордеоніст-виконавець. Його основні форми – сольна, ансамблева, оркестрова, а також акомпануюча.

На розвиток виконавства та залучення слухачів впливають різновиди самого інструменту. На даний момент можна виділити три основні види інструменту: готовий, готово-виборний, електронний (цифровий) [3, с. 19].

Великої популярності набули цифрові акордеони. Головною причиною є їх специфічні особливості, а саме: велика тембральна різноманітність правої та лівої клавіатур, що включає звучання як різних традиційних моделей акордеонів, так і палітру оркестрових інструментів, а також тембри електроорган та ударних; можливість використання його зі звукопідсилювальною та обробною апаратурою, використання інструменту з модулями, що підключаються через протокол midi; невелика вага інструменту в порівнянні з акустичними моделями; стабільність налаштування та тривалий термін служби механічних частин інструменту; цінова доступність. З появою у продажу подібних акордеонів стало інтенсивно розвиватися виконавство на них.

Українська музична культура на сучасному етапі розвитку характеризується активним входженням у європейський і світовий простір. Важливим чинником у цьому процесі є творчість українських акордеоністів і мистецьких колективів за участю акордеона. Українські виконавці популяризують акордеонне мистецтво України у світі завдяки інтенсивній концертно-гастрольній діяльності та перемогам на найпрестижніших міжнародних конкурсах. Оскільки здобутки українських виконавців та колективів є вагомими, дослідження їх

творчої діяльності є важливими. Українські та зарубіжні дослідники вже звертали увагу на творчість відомих акордеоністів. Наприклад, відомими фахівцями є акордеоністи-віртуози Роман Воронка та Антон Новосад, гурт «Bohema»; Ігор Завадський – заслужений артист України, лауреат міжнародних конкурсів акордеоністів, єдиний в Україні володар «Золотої ліри» і перший український музикант, який попав до Книги рекордів Гіннеса.

Молодшу генерацію українського акордеонного мистецтва представляє Роман Стахнів. У власній виконавській і композиторській творчості для молодого, проте знаного і в Україні, і за кордоном, акордеоніста втілюються новітні засоби виразності та технічні прийоми, завдяки яким акордеон постає як інструмент, здатний до репрезентації авангардних, експериментальних пошуків. Постать Р. Стахніва – виконавця, композитора, соліста-інструменталіста оркестру заслуженого Прикарпатського ансамблю пісні і танцю «Верховина», організатора музичного життя (засновника колективів дуету «Smile», рок-гурту «Трагедія Фауста», групи «Посмішка Елвіса», педагога, укладача численних педагогічних збірок, організатора виконавських імпрез та наукових заходів) – переконливе свідчення сучасної тенденції формування універсального митця.

У виконавській діяльності Любомира Богославця знаходить вираження тенденція універсалізму. Це виявляється в сольній діяльності виконавця, орієнтованій на репертуар, складений як із творів класичної музики, так і з творів сучасних композиторів. Також є представниця молодшої генерації українського мистецтва акордеону, яскравий зразок універсального поєднання стильових орієнтирів, переможниця багатьох конкурсних заходів та учасниця багатьох фестивалів, відома в Україні та кордоном виконавиця та педагог – М. В. Булда [1, с. 208].

Естрадно-джазовий напрям виявлений у творчості О. Микитюка, діяльність якого спрямована на популяризацію сучасних версій фольклору. Слід акцентувати, що, як і переважна більшість сучасних акордеоністів, О. Микитюк проявляє себе і я інструменталіст-соліст, і як ансамбліст. Так, молодий виконавець бере участь у діяльності фольк-групи «Хуторяни» (акордеон, контрабас, вокал), групи «Аллатра», як розвиває в українському просторі музичної культури стиль «Мюзет».

Популяризує оркестрове акордеонне мистецтво і оркестр «Grand Accordeon» Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Творчо-виконавський, віртуозний потенціал оркестрів невичерпний, тому що темброва однорідність та динамічна врівноваженість акордеонних груп сприяють досягненню цілісного ансамблевого звучання, що показує високопрофесійну культуру колективної гри.

Проаналізувавши творчі засади та деякі виконавські школи провідних українських акордеоністів і колективів, варто виділити декілька важливих тенденцій, зокрема, пропагування акордеоного мистецтва і його музично-просвітницька діяльність, що забезпечують естетичні потреби та побажання слухацької аудиторії.

Популяризація акордеонного мистецтва потребує володіння значним обсягом репертуару різних жанрів, стилів і епох. Естетичні тенденції шкіл зарубіжного акордеонного мистецтва мають вагомий вплив на творчість сучасних українських акордеоністів і колективів. Українські і зарубіжні виконавці та колективи активно співпрацюють, що сприяє обміну досвідом, збагаченню жанрово-стилістичних меж, розширенню репертуару і знаходженню нових шляхів розвитку акордеонного мистецтва.

Отже, основні тенденції розвитку акордеонного виконавського мистецтва України – це наявність професійно-академічного і естрадно-джазового напрямів, цілеспрямоване входження акордеона в камерно-інструментальну сферу виконавства; активна концертно-гастрольна діяльність українських акордеоністів і колективів, націлена на популяризацію акордеонного мистецтва в Україні та у світі; жанрово-стильова багатогранність репертуару, мистецька взаємодія українських виконавців із зарубіжними, що сприяє обміну досвідом та закріпленні акордеонного мистецтва України в європейському культурному просторі.

Список використаних джерел

1. Булда М. В. Теоретичні аспекти стильових напрямків естрадно-джазової музики для акордеона (баяна). Науковий вісник. *Виконавське музикознавство* : редакція М. А. Давидова. К. : Київська національна музична академія України імені П. І. Чайковського. 2005. № 47. С. 207–215.

2. Власов В. Школа джазу на баяні і акордеоні. Одеса : Астропринт, 2008. 160 с.

3. Кундис Р. Діяльність львівської баянної школи в контексті українського народно - інструментального мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03. Суми, 2019. 21 с.

4. Маринін І. Г. Теоретико-методологічні основи вітчизняного акордеонно-баянного виконавства (друга половина ХХ- початок ХХІ ст.). Педагогічна освіта: теорія і практика. Київ. 2013. №14. С. 286-291.

БУЗОВА Олена,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін, Бердянський державний педагогічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ АСПЕКТІВ МУЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Важливим напрямком удосконалення музичної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних університетах має стати її педагогічна спрямованість. Експериментальне розширення діапазону художньо-виховних дій майбутніх учителів має відбуватись у процесі індивідуальних музичних занять, сприяючи досягненню органічного зв'язку між музично-навчальною діяльністю і потребами майбутньої професійної роботи здобувачів вищої освіти.

При підготовці уроку з мистецтва майбутній учитель повинен опікуватися організацією ефективної, педагогічно доцільної взаємодії образів музики, літератури й образотворчого мистецтва. У теорії і методиці музичного навчання здобувачів вищих закладів педагогічної освіти цим питання присвячено ряд ґрунтовних досліджень (Падалка Г., Ростовський О. та ін.) У працях названих учених увагу зосереджено переважно на тих аспектах майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти, які стосуються музичного виховання школярів. У дослідженнях О. Щолокової можна простежити дещо інший, більш розширений підхід. У полі зору науковця – підготовка студентів до реалізації завдань художнього розвитку школярів засобами комплексної опори на різні види мистецтва, до здійснення поліхудожнього виховання школярів. Сутність цієї методики ґрунтується на активізації художніх

паралелей між музикою й іншими видами мистецтва.

Розширення діапазону художньо-виховних дій майбутніх учителів відбувалось у процесі індивідуальних музичних занять, сприяючи досягненню органічному зв'язку між музично-навчальною діяльністю і потребами майбутньої професійної діяльності студентів.

При конструюванні методики ми виходили з положення про послідовність як важливу закономірність ефективного опанування здобувачами узагальнених художньо-виховних дій. Розроблена й апробована у процесі дослідження методика включає виконання студентами під час педагогічної практики трьох серій завдань, які, поступово ускладнюючись, сприяють удосконаленню професійної підготовки здобувачів у дослідницькому напрямку.

Так, першу серію завдань (ознайомлювальну) спрямовано на вивчення здобувачами досвіду залучення різних видів мистецтв до музично-педагогічної діяльності. Ознайомлення з літературно-методичними джерелами, спостереження за діяльністю вчителів мистецтва дають змогу здобувачам зрозуміти контекст майбутньої професійної спеціальності, розширюють їхні педагогічні уявлення. Індивідуальна форма музичних занять, об'єктивна можливість досягнення особливого психологічного контакту з викладачем фахових дисциплін (з постановки голосу, гри на музичному інструменти, у класі хорового диригування) допомагають не тільки вибудувати довірливі стосунки, атмосферу психологічного комфорту при обговоренні шкільної проблематики, а й активізувати формування внутрішніх компонентів оцінного ставлення здобувачів вищої освіти до майбутньої професійної діяльності.

Обговорюючи в класі з індивідуальних занять результати педагогічної практики (на етапі її спостереження й аналізу), студенти

мають виявляти власну думку з приводу правомірності використання художніх аналогій на уроці мистецтва. Типовим прикладом проведення такого обговорення може слугувати наведена нижче ситуація. На питання викладача: «Чим мотивувалось використання інших видів мистецтв на уроці, який Ви спостерігали?» здобувачка вищої освіти висловила міркування про те, що «ілюстрування» народної пісні «Їхав козак на війноньку», яку розучували школярі, картиною М. І. Кривенка «Їхав козак на війноньку» не тільки пожвавило процес роботи, а й сприяло емоційності виконання, їхньому зацікавленню піснею. Живописні асоціації, доповнюючи музичний образ, допомагали уявити учням цілісну картину прощання дівчини з козаком.

У процесі вивчення досвіду, необхідно орієнтувати майбутніх учителів на класифікацію поліхудожніх зав'язків, що встановлюються на уроках у школі за ступенем складності реалізації з методичної точки зору, а саме: синтетичні музичні жанри (опера, балет, жанри вокальної музики); «програмування» асоціативних реакцій для створення певного емоційного настрою; розробка методики особливих домашніх завдань – добір літературних творів (синхронізованих за часом створення, за певними поліхудожніми ознаками або відповідно настрою музики) та ілюстрацій, які спрямовані на пробудження фантазії і моделюють нові образи на основі асоціативного творчого мислення; міждисциплінарний підхід, використання поліхудожніх аналогій з тими літературними, образотворчими об'єктами, які вивчаються на уроках художнього циклу; встановлення тісних «зворотних зав'язків» музики, літератури, образотворчого мистецтва із сучасним життям.

Педагогічна проєкція музичної підготовки студентів у контексті досліджуваної проблеми передбачає усвідомлення майбутніми вчителями, що основна мета звернення до методів поліхудожньо-

педагогічного впливу полягає в тому, щоб велетенський за свою духовною сутністю матеріал мистецтва став для школярів цілісним «живим», необхідним, цікавим і спонукав до певних морально-естетичних висновків на рівні особистісного духовного досвіду.

Друга серія завдань (вибіркова) має на меті залучення здобувачів вищої освіти до самостійного вибору творів мистецтва для реалізації завдань художньо-виховної роботи зі школярами. Педагогічна сутність завдань «на вибір» полягає в активізації оцінного ставлення студентів до методичних проблем застосування різних видів мистецтв у майбутній професійній діяльності. Особливо ефективними є завдання, що передбачають добір поліхудожнього навчального матеріалу на певну тему. До таких відносяться, наприклад, завдання вибрати музичні, поетичні, живописні твори на теми: «Жіночий портрет в мистецтві», «Композитори, художники і поети про дітей», «Колискова пісня», «Іграшка в дитячому житті» тощо. Добирання художніх образів із різних видів мистецтв на певну тему дає змогу здобувачам застосовувати порівняльний підходи. Це, у свою чергу, дозволяє майбутнім учителям збагнути непомічені раніше відтінки художнього вирішення певної проблематики і тим самим художньо виважено, загострено підійти до естетичного оцінювання. У процесі проведення експерименту ми також переконались, що тематика завдань на вибір і порівняння художніх творів має співвідноситись і з потребами майбутньої діяльності здобувачів вищої освіти. У такому разі виконання завдання проходить значно активніше, ніж при опрацюванні академічно абстрагованих тем типу: «Історичні витоки взаємодії музики і хореографії», «Взаємовплив живопису і музики в мистецтві імпресіоністів» тощо. Завдання на вибір художнього матеріалу, співзвучного з майбутньою педагогічною діяльністю, дає змогу здобувачам розширити художній світогляд,

збагатити педагогічні уявлення, розширити діапазон художньо-педагогічних дій, і нарешті, головне – удосконалити естетичне відчуття музичних образів через призму їх поліхудожнього осмислення.

З великим інтересом студенти виконують завдання на вибір художніх матеріалів до теми «Казка в музиці, поезії, живописі». Значна кількість зібраних творів спонукає здобувачів до необхідності їх класифікувати, певним чином згрупувати. У такий спосіб визначилися підтеми, як-от: «Фантастика в мистецтві імпресіонізму», «Легенди про Русалок» (за мотивами Лорелеї у Ф. Ліста і Г. Гейне, Світезянки у А. Міцкевича і Ф. Шопена), «Українська мистецька казка» тощо. Процес відбирання матеріалу, його групування за блоками спонукають студентів до застосування порівняльних підходів. Процес усвідомлення художньої суті творів, їх образного змісту і формотворчої естетики справляють вплив на музичний розвиток майбутніх фахівців у його педагогічно-функціональному спрямуванні.

Третя серія завдань (професійно-діяльнісна) зорієнтована на педагогічно-творчу самореалізацію здобувача**.** Порівняно з попередніми серіями завдань ознайомлювального і вибіркового характеру завдання третьої серії вимагають від студентів високого рівня активності**,** що проявляється у творчих діях і передбачає залучення майбутніх учителів музичного мистецтва до різних форм роботи, як-от: художньо-педагогічна інтерпретація музики, проведення рольових ігор художньо-педагогічного спрямування, підбір і виконання творів, об’єднаних у певні блоки (художньо-методичні композиції), проведення театралізованих мініконцертів тощо. Основу запропонованих форм складає музична діяльність. Разом із тим поліхудожнє уявлення здобувачів вищої освіти розширюють образно-творчу палітру їхнього музичного сприйняття і виконання, активізує процес музичного

розвитку в контексті завдань майбутньої професійної діяльності.

Залучення студентів до художньо-педагогічної інтерпретації музики мотивується необхідністю вдосконалення педагогічних аспектів їхньої музичної підготовки. За визначенням Г. Падалки, художньо-педагогічна інтерпретація передбачає таке виконання музичних творів, яке б при загальному збереженні його естетичних ознак враховувало можливості дитячого сприймання і потреби музичного розвитку школярів. Художньо-педагогічна інтерпретація музики передбачає розвиток у студентів умінь музично-виконавської та словесної інтерпретації творів у їх органічному поєднанні, зумовленому змістом художніх творів, орієнтує на необхідність педагогічного спрямування виконавського і вербального тлумачення музики.

Майбутні вчителі повинні усвідомити, що виконавська інтерпретація музики в системі педагогічної освіти має свою специфіку, зумовлену спрямованістю на дитячу аудиторію, тому, насамперед, ми визначили закономірності художньо-педагогічної інтерпретації музики, які мають засвоїти майбутні педагоги, а саме: яскраво-емоційне й доступне подання значущих деталей музичного твору, рельєфне підкреслення головних ознак музичного образу; синтез музично-інтерпретаційної діяльності зі словесними поясненнями в різноманітних формах навчальних музично-тематичних добірок; знання специфіки виконання репертуару, який включено до шкільних програм з музичного мистецтва.

Розширення сфери художнього пізнання студентів спрямовано на підсилення естетичних, творчих і педагогічних аспектів їхньої професійної підготовки. Оволодіння майбутніми вчителями методами і прийомами залучення художніх творів з різних видів мистецтв до музично-виховної роботи зі школярами є необхідною умовою

досягнення педагогічної спрямованості музичної підготовки.

Список використаних джерел

1. Масол Л. М. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій. *Мистецтво і освіта*. №1. 2001. С. 2-5.

2. Масол Л. М. Мистецтво: навчальна програма для 4-річної початкової школи*. Початкова школа*. Київ. 2003. №2. С. 13-19.

3. Падалка Г. М. Музична педагогіка / за ред. В. Г. Бутенка. Херсон, 1995. 104 с.

ГРИГОРОВИЧ Ольга,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ НА ЗАНЯТТЯХ З МИСТЕЦЬКОГО ЦИКЛУ

В епоху цифровізації класичні підходи навчання отримують новий розвиток в освіті. Велика увага у численних публікаціях приділяється терміну «гейміфікація», який розглядається як інноваційна технологія навчання і продуктивної діяльності. Посилення інтересу до гейміфікації в освіті демонструє відповідний сервіс Google, а переваги гейміфікації розкривають такі складові, як зацікавленість учня та його залучення в

процес. Важливо відзначити, що гейміфікація – це не занурення в тривимірний віртуальний світ, не ігри під час освітнього процесу. Це тільки допоміжний інструмент, що дозволяє підвищити пізнавальну активність, мотивацію і може бути у вигляді інтерактивних вправ. Ці вправи включають в себе широкий спектр активних методів навчання, які активізують учнів, стимулюють їх активну участь у процесі навчання та допомагають засвоїти новий матеріал більш ефективно. Також такі вправи стають все більш популярними в сучасній освіті завдяки своїм перевагам, а саме залучення всіх учасників освітнього процесу в навчальну діяльність і залучення наступних технологій: інтерактивні дошки та технології, групова робота та дискусії, віртуальні лабораторії та симуляції, використання онлайн-платформ та квестів, опитування та голосування, мозковий штурм та інші.

В освітньому процесі і в своїй діяльності ми пропонуємо використовувати наступні платформи: Genially, Wordwall, LearningApps, Kahoot!, Microsoft PowerPoint, Gynzy, Lumio.

Кожна платформа має свої переваги та недоліки. На платформі Kahoot! зручно проводити слухові аналізи, а на Wordwall тестування з теоретичного матеріалу. В цифровому сервізі Microsoft PowerPoint на урок можна зробити цікаву презентацію з анімацією, а в LearningApps розмістити різноманітні завдання, щоб ще більше зацікавити учнів. Цифровий сервіс Gynzy використовується під час занять як інтерактивна дошка, де можна задати питання, але немає зворотного зв’язку в реальному часі. Для спілкування під час занять дуже зручним є сервіз Lumio. Всі ці цифрові інструменти незамінні на уроках сольфеджіо та допомагають створювати різноманітні навчальні матеріали, які відповідають формуванню компетентностям та сприяють музичному розвитку учнів.

Виходячи з досвіду роботи хотілося дати наступні поради: використовувати запропоновані цифрові платформи, щоб зробити кожен урок незабутнім, обирати тему улюбленого мультфільму учнів, кінофільму, або тему якогось свята, не боятися експериментувати з різними форматами та стилями, щоб знайти те, що підходить саме вам і вашим учням!

Список використаних джерел

1. Дядікова О. Гра як інструмент: що таке гейміфікація? MistoSite. 2018. URL: https://mistosite.org.ua/articles/hra-iak-instrument-shcho-take-heimifikatsiia.

2. Саган О. В. Гейміфікація як сучасний освітній тренд. Педагогічні науки. 2022. Вип. 100. С. 12–18. DOI: https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-100-2.

ГРИЩЕНКО Любов,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
КАЧЕРОВА Ольга,
старша викладачка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

МИСТЕЦЬКІ ЗАНЯТТЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пріоритетні завдання, які постають перед НУШ, пов’язані безпосередньо з розвитком творчих здібностей дітей. Психологічні та

педагогічні дослідження визначають найбільш ефективні стратегії для розвитку індивідуальної творчості в шкільні роки, саме цей період сприятливий для розкриття творчого потенціалу. Але батьки мають зовсім іншу думку, щоб полегшити навчальне навантаження своїх дітей, вони помилково надають перевагу окремим предметам, нехтуючи важливістю художніх дисциплін, таких як музика та образотворче мистецтво

Сучасні технології можуть стати потужним інструментом для залучення здобувачів початкової освіти у освітній процес, але нехтування розвитком кооперативних та комунікативний навичок засобами мистецтва може привести до погіршення пам'яті, втраті навичок невербальної комунікації, вмінню слухати та розуміти інших. Користь мистецьких проєктів полягає в тому, що вони передбачають спільну роботу, сприяють розвитку навичок співпраці, узгодження дій, розподілу ролей та відповідальності [1].

Метою публікації є дослідження впливу мистецьких занять на розвиток соціальної взаємодії дітей молодшого шкільного віку, обґрунтування їх значущості в освітньому процесі та розробка рекомендацій щодо використання мистецтва для формування соціальних навичок у дітей. Стаття спрямована на аналіз сучасних мистецьких інструментів, які дозволяють покращити якість освітнього процесу та залучити учнів до активної мистецької діяльності.

Актуальність дослідження полягає в соціальній взаємодії розвитку дитини в молодшому шкільному віці, саме цей ключовий аспект впливає на адаптацію до шкільного середовища, комунікацію з однолітками та загальний емоційний комфорт. Для стимуляції творчого потенціалу дитини необхідно задіяти всі її сенсорні системи. Чим більше органів чуття залучено до пізнавального процесу, тим багатшим і глибшим буде

її сприйняття дійсності.

Мистецька освіта для дітей молодшого шкільного віку є ефективною формою естетично-художнього пізнання оточуючого світу, сприяє активному залученню дітей до спільної діяльності, формуванню в них співпраці, емпатії та навичок ефективного спілкування. Сучасні дослідження в галузі педагогіки та психології все більше підкреслюють значення сенсорного розвитку та збагачення емоційного досвіду як фундаментальних умов для формування творчого потенціалу дітей дошкільного віку. Серед різноманітних засобів розвитку творчості, мистецтво займає особливе місце, воно не лише збагачує емоційний світ дитини, а й формує її естетичні смаки та розвиває такі важливі навички, як аналіз, синтез, узагальнення та творча уява.

Наукові дослідження таких видатних педагогів та психологів, як Виготський Л., Монтесорі М., Каменський Я. стверджують, що формування творчої особистості нерозривно пов'язане з розвитком здатності до глибокого емоційного сприйняття мистецтва. Завдяки цьому дитина не просто спостерігає за твором мистецтва, а й активно взаємодіє з ним, проектуючи власні переживання та емоції [3; 43].

Дослідження демонструють, що творчість тісно пов'язана з дивергентним мисленням, оскільки саме воно мотивує мислити «не шаблонно», створювати креативні та сучасні проєкти. Малювання, ліплення, музикування, ДПМ, театр допомагають дітям знаходити нестандартні рішення, стимулює генерувати різноманітні ідеї та образи. Виразні засоби музики, літератури та живопису демонструють схожість, зокрема в інтонації, яка є базою образотворення і створює відчуття музичності. Під час сприйняття музичних творів у слухачів можуть виникати просторові уявлення. Подібно до просторових мистецьких творів, музичні композиції можуть містити «провідний і перспективний

план», а також світлотіньові ефекти, колорит, композиційну структуру, повторність і контраст, що є ключовими принципами образотворення [2; 153].

Функціональні зв'язки між різними видами мистецтва виявляються в спільних суспільних функціях, таких як пізнавальна, комунікативно-перетворювальна, виховна та інші. Мистецтво як форма суспільної свідомості виконує ці функції загалом, а також має власні унікальні особливості в кожному з його видів.

Мистецькі заняття сприяють розвитку толерантності, відповідальності, дисциплінованості, розвитку комунікативних та кооперативних навичок, формуючи соціально значущі риси особистості. Участь у групових проектах дає можливість дітям проявляти лідерські якості, а створення образів, персонажів, історій допомагає розвивати емпатію, розуміти почуття інших людей, вчить ставитися до них з повагою.

Сучасні підходи доводять позитивний вплив синтезу мистецтв на розвиток емоційно-естетичного сприйняття, уяви, творчості дітей молодшого шкільного віку. Аналізуючи наукові праці, можна дійти висновку, що здобувачі початкової освіти, які займаються мистецтвом:

- мають кращі результати в навчанні, оскільки мистецтво розвиває такі когнітивні навички, як аналіз, синтез, узагальнення;
- краще розуміють свої емоції та емоції інших, що є важливим компонентом емоційного інтелекту;
- краще адаптуються в соціумі, мають більше друзів, легше встановлюють контакт з новими людьми.

Мистецтво залишається унікальним та ефективним засобом для корекції поведінкових проблем у дітей. Його використання ґрунтується на методах арт-терапії, яка довела свою ефективність у корекції

поведінкових проблем. Арт-терапія допомагає дітям виражати емоції, знижує тривожність та агресивність, сприяє розвитку емоційного інтелекту. Завдяки можливості вільно творити, діти отримують безпечний простір для самовираження, що є важливим для опрацювання внутрішніх конфліктів і розвитку позитивних моделей поведінки.

У результаті дослідження встановлено, що мистецькі заняття суттєво впливають на розвиток соціальних навичок у дітей молодшого шкільного віку. Вони сприяють створенню позитивного емоційного середовища, що сприяє полегшенню комунікації та зниженню рівня соціальної ізоляції. Використання методик, які передбачають інтерактивні вправи та групову діяльність, дозволяє дітям відчути себе частиною колективу, розвиває почуття відповідальності та підтримки.

Список використаних джерел

1. Качур М. М. Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»: методичні рекомендації до викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» у початковій школі для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Мукачево : МДУ, 2021. 48 с.

2. Качерова О. Художньо-педагогічні передумови комплексної інтеграції в шкільній мистецькій освіті. Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти : матеріали ІІ Всеукраїнської науковопрактичної інтернет-конференції з міжнародною участю (Бердянськ, 25–26. 11. 2021) / за ред. І. А. Барбашової, Л. Г. Ярощук. Бердянськ : БДПУ, 2021. С. 154–155.

3. Кириленко С. Інноваційна компетентність – важлива

складова педагогічної діяльності сучасного вчителя. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 42–46.

4. Скачкова В. О. Психолого-педагогічні умови формування особистості учнів початкових класів. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2019. № 32. С. 98–103.

5. Юрченко О. Структура соціальної компетентності молодшого школяра. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 7 (61). С. 234–244.

ЗЕМЛЯКОВА Настасія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
ПЕРЕТЯГА Людмила,
докторка педагогічних наук, професорка,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ІГРАШКИ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Положення Державного стандарту дошкільної освіти засвідчують визначальну роль дошкільної освіти як вихідного етапу для подальшого становлення і розвитку громадянськості та національної ідентичності. Відповідно до затверджених Міністерством освіти і науки України (наказ МОН від 06.06.2022 року № 527) Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року, основними складовими національно-патріотичного

виховання визначено серед інших духовно-моральне, громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне та екологічне виховання [4]. Проблемами загальнодержавного масштабу визнані нині виховання активної громадянської позиції, почуття національної гідності, відданості справі зміцнення державності у молодого покоління [4]. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні наголошено на важливості опанування дітьми основних знань про державу, виховання поваги до державних символів [1]. Окрім державної та національної символіки, важливим засобом національно-патріотичного виховання особистості є національне мистецтво. Народне мистецтво «є тим початком шляху, з якого дитина має вирушати у багатоманітний світ мистецтва, світової художньої культури. Саме тому важливо якнайповніше забезпечувати дітям повноту гостроти відчуття і глибокого усвідомлення художньої спадщини рідного народу» [2, с. 32].

У Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [3], що набув чинності у січні 2023 року, затверджено ключові терміни та їхнє значення, напрями реалізації національно-патріотичного виховання, його ціннісні орієнтири у визначенні єдиних засад реалізації його положень на практиці у роботі закладів дошкільної освіти. Так, зазначений Закон визначає національно-патріотичного виховання як наскрізний процес, спрямований на утвердження української національної та громадянської ідентичності, інтегрований та адаптований зміст складників якої необхідно та важливо реалізовувати в освітньому процесі дітей дошкільного віку. Підґрунтям національно-патріотичного виховання є формування етнічної самосвідомості всіх дітей – як українців, так і представників національних меншин України [3].

Одним із ефективних засобів національно-патріотичного виховання старших дошкільників є різновид українського декоративно-прикладного мистецтва – народні іграшки. Вони є «відтворенням у спрощеній, узагальненій та систематизованій формі предметів і явищ життя й діяльності суспільства» [2, с. 51]. Науковий доробок Г. Ващенка, І. Огієнка, М. Стельмаховича та ін., в яких з філософсько-культурологічних позицій розкриваються соціокультурні функції іграшки та її роль в житті суспільства, є цінним науковим матеріалом для визначення значення народних іграшок становленні та розвитку духовної та матеріальної культури суспільства. Низка історико-мистецтвознавчих досліджень (Р. Захарчук-Чугай, О. Найден, Д. Фіголь та ін.), в яких визначено походження, зародження та описані основні етапи розвитку народної іграшки, також є цінними для розуміння морфологічної та функціональної складових народної іграшки, а також її естетичної виразності. У наукових працях цих дослідників зосереджено увагу на виділенні художньо-естетичних особливостей народних іграшок як специфічного різновиду декоративно-ужиткового мистецтва. Адже саме в цьому виді мистецтва найбільш яскраво проявляються як загальнолюдські, так і національні та локальні риси духовної й матеріальної культури людства. Сучасні вектор поглядів на народну іграшку як засіб національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку представлено в наукових працях сучасних науковців (А. Богуш, Л. Вовк, Л. Герус, Н. Лисенко, Т. Поніманська, С. Кулачківська та ін.).

Українські народні іграшки, які ще в побуті називають цяцьками, ляльками, цяцянками, виграшками, забавками – потужний виховний інструмент. Це самостійний від декоративно-ужиткового мистецтва, що об’єднує практичні й художні якості виробу та виконує пізнавальну,

виховну, естетичну та обов'язково ігрову функції. Народні іграшки завжди сприяли формуванню в дітей уміння сприймати конкретне через умовне, навчали розумінню мови алегорій та символів, викликали інтерес до національних звичаїв і традицій українського народу, до культурних цінностей нації. Ігри з народними іграшками, візуальне й сенсорно-контактне ознайомлення з ними є одним із головних шляхів пізнання дитиною ціннісних основ свого роду та національного етносу.

Як найсуттєвіший компонент гри, народні іграшки відіграють важливу освітню, розвивальну, виховну, організаційну ролі. Іграшки, як власне і гра, є важливим фактором розвитку психіки дитини, адже саме за допомогою іграшок забезпечується поступове оволодіння дитиною різних видів діяльності, причому в динаміці – з поступовим ускладненням, підняттям рівнів. Українське іграшкарство як мистецтво покликано в дітей розвивати їхні творчі здібності та формувати естетичні смаки. Цінність народних іграшок полягає також і в духовній, а не лише екологічній чистоті – зроблені з любов'ю, вони розвивають фантазію, кмітливість дитини, сприяють формуванню перших професійних навичок, пробудженню відчуття рідного коріння та загалом становленню моральних позицій.

Здавна народні іграшки використовуються з метою морального, розумового, естетичного та фізичного виховання дітей. Використання народних іграшок у вихованні дітей сприяє залученню дитини до духовного, естетичного, побутового досвіду народу. У процесі ознайомлення з розмаїттям народних іграшок або безпосереднього виготовлення народної іграшки дитина відчуває задоволення від створення прекрасного, формуються її морально-духовні якості, як-от поважне ставлення до рідної землі, до праці народних майстрів та майстринь, їхніх витворів, загалом до мистецтва, повага до історії і

культури народу. Використання народних іграшок сприяє збагаченню та урізноманітненню ігрової діяльності дітей, розширенню сфери пізнання світу та свого народу, формуванню традиційних для національної культури навичок. Народні іграшки унікальним чином інтегрують у собі побутові, мистецькі, педагогічні традиції та якнайкраще підтверджують нерозривність становлення окремої людини і людства [5].

Нині процес ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з народними іграшками є досить актуальним. Адже зараз не кожний з експонатів зацікавить сучасних малюків, які звикли до яскравих іграшок на зразок справжньої техніки, електронних, комп'ютерних ігор, оригінальних конструкторів, трансформерів тощо. Українські народні іграшки – стародавній вид народного мистецтва, зразок національної культури. Вони ненав'язливо, без зайвого дидактизму розкривають дитині світ, формують активне багатогранне ставлення до нього, активізують творчі можливості [2]. Сучасні діти, граючись традиційними народними іграшками, сприймаючи їх візуально та сенсорно, а іноді й на смак (іграшки з сиру, фігурне обрядове печиво), непомітно для себе прилучаються до місцевої, а відтак і до загальної етнічної культури, адже ці іграшки зручні й зрозумілі для дітей, допомагають їм осягати реальний світ через символічну, узагальнено-образну мову народного мистецтва.

Світ української народної іграшки багатий і розмаїтий – це пов'язано з розмаїттям сюжетів, образів, матеріалів тощо. Іграшки кожної місцевості (як мальований посуд, вишиванки, писанки) позначені рисами своєрідності, що зумовлено ландшафно-кліматичними, географічними умовами (гори, рівнина, степ, полісся тощо), родом занять більшості населення, історичними чинниками та обрядовими традиціями. Іграшки різних регіонів України різняться між собою як

тематикою, сюжетами, матеріалами, так і колірними та пластичними характеристиками (наприклад, іграшки Полтавщини різняться від іграшок Івано-Франківщини). Традиційні іграшки несуть у собі «пластичну інформацію про національне та місцево-колективне уявлення про світ, вона є обрядовою та духовною цінністю, що відрізняє її від сучасної масової техніко-механічної іграшки» [5, с. 169].

Українські народні іграшки поділяються на такі підвиди:

- глиняні (найпоширеніші – свищики (свистунці, свистала, свистілки), особливо свищики-птахи. Трапляються також свищики у вигляді фігурок різних тварин – баранців, бичків, цапків, коників, оленів, свинок, собачок, а також вершників, «кумів», «панночок», колисок, човників);
- дерев'яні (деркачі, фуркала, калатала, дерчаки, вітрячки, пташки, коники на коліщатках, візки, каруселі тощо. З дерева виготовляють також дитячий посуд, меблі, знаряддя праці (грабельки, тачечки тощо), музичні інструменти, пташки-свищики, декоровані різьбленими орнаментами півнів, коней з вершниками тощо. І досі побутує традиційна дерев'яна механічна іграшка «Коваль та ведмідь»);
- паперові;
- із тканини;
- із соломи, рогози, лози, кукурудзи та інших рослинних матеріалів (брязкальця у формі ромба та кулі, тарахкальця, іграшки у вигляді бичків, оленів, коників, ляльок різних типів, «павучків» тощо);
- їстівні іграшки (сирні; з тіста – фігурне обрядове печиво у формі різних тварин: баранців, корівок, свинок, коней, зайчиків тощо) [5].

У багатьох країнах світу створено музеї іграшки, в експозиціях яких значне місце належить саме традиційній народній іграшці. Показовою

щодо цього є екскурсійна та науково-практична діяльність Державного музею іграшки (м. Київ). Тут дітей і дорослих ознайомлюють з історією української іграшки, починаючи з найдавніших часів аж до сучасного етносувенірного іграшкового асортименту. У фондах музею створені сучасними керамістами традиційні іграшки відтворюють форми трипільської культової пластики. Завдяки регулярному проведенню конкурсів на кращу народну іграшку або ляльку фонди й експозиція музею поповнилися сотнями оригінальних іграшок майже з усіх регіонів України.

Діти мають змогу ознайомлюватися зі справжньою автентичною народною іграшкою, тобто іграшкою традиційною: як і всьому традиційному народному мистецтву, їм притаманна простота форми, вони позбавлені кричущо-яскравих кольорів, складного та вибагливого орнаменту, зовнішнього етнографізму, що характерно для підробок під національне.

Отже, старовинна мудрість нагадує: «Людина, яка не знає свого минулого, не знає нічого» [5, с. 24]. Українські національні іграшки і є тим живильним ґрунтом, на якому сходять перші паростки національної свідомості дітей, важливим і могутнім чинником національно-патріотичного виховання, розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція від 12.02.2021) URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Герус Л. М. Українська народна іграшка. Львів : Афіша, 2004. 264 с.

3. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text

4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року (наказ МОН від 06.06.2022 року № 527. URL: https://drive.google.com/file/d/1B-dJsxlljilNxfuy3jjq5n4ZVPeo4gZ8/view

5. Найден О. С. Українська народна іграшка: смислові та обрядові основи. К. : Видавничий Дім «Стилос», 2007. 240 с.

ІСЛАНКІНА Євгенія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,
Бердянський державний педагогічний університет
КАЧЕРОВА Ольга,
старша викладачка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

СИСТЕМА ВПРОВАЖДЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МИСТЕЦЬКОЇ ГАЛУЗІ

У сучасному світі освіта повинна відповідати потребам і викликам часу. Одним із ключових аспектів реформування освітнього процесу є впровадження інноваційних технологій, які можуть значно підвищити мотивацію здобувачів початкової освіти та сприяти їх всебічного розвитку. Особливо це актуально під час освітнього процесу на уроках з мистецької галузі в початковій школі, де творчість і вміння самовираження відіграють центральну роль. Сучасні технології можуть

стати потужним інструментом для залучення здобувачів початкової освіти у освітній процес, роблячи його більш цікавим і захоплюючим.

Метою статті є дослідження системи впровадження інноваційних технологій як ефективного засобу мотивації здобувачів початкової освіти на уроках мистецької галузі. Стаття спрямована на аналіз сучасних інструментів та методів, які дозволяють покращити якість освітнього процесу та залучити учнів до активної творчої діяльності.

Інноваційні технології в освітньому процесі – це нові методи та засоби, що впроваджуються для вдосконалення якості навчання, зокрема через використання цифрових ресурсів та інтерактивних інструментів. На уроках мистецької галузі в початковій школі інноваційні технології можуть сприяти розвитку не лише художніх здібностей, але й навичок критичного мислення, співпраці та самостійного навчання [1].

До інноваційних технологій у мистецькій освіті відносяться:

- Інтерактивні дошки та планшети, які дозволяють працювати з візуальним матеріалом у режимі реального часу, малювати, редагувати та створювати зображення.
- Мультимедійні презентації та відео, що можуть допомогти наочно демонструвати художні техніки, стилі та шедеври світового мистецтва.
- Віртуальна та доповнена реальність, які відкривають учням доступ до віртуальних музеїв і галерей, дозволяючи зануритися у світ мистецтва.
- Онлайн-платформи для спільного творчого навчання, де діти можуть створювати проєкти у групах, обмінюватися роботами, обговорювати ідеї [3].

Мотивація здобувачів початкової освіти на уроках мистецької

галузі тісно пов'язана з емоційним залученням та особистим інтересом до освітнього процесу. Інноваційні технології допомагають зробити освітній процес більш динамічним і цікавим, що безпосередньо впливає на мотивацію.

1*. Залучення через інтерактивність.* Сучасні діти змалку звикли до цифрових технологій, і інтерактивні інструменти допомагають адаптувати освітній процес до їхніх інтересів. Наприклад, інтерактивні малювання на планшеті дає їм можливість експериментувати з різними стилями і техніками, що робить творчий процес захоплюючим і легким для освоєння.

2. *Індивідуальний підхід*. Використання інноваційних технологій дає можливість враховувати різний рівень підготовки здобувачів початкової освіти та їхні особисті інтереси. Завдяки цифровим інструментам вчитель може адаптувати завдання для кожного, що підвищує їх зацікавленість.

3. *Візуалізація освітнього матеріалу*. Однією з ключових переваг сучасних технологій є можливість наочно представляти абстрактні поняття. Завдяки відео, анімації та інтерактивним презентаціям, здобувачі початкової освіти можуть легко зрозуміти складні мистецькі концепції, що значно підвищує їхнє сприйняття і зацікавленість.

4. *Емоційне занурення.* Віртуальні екскурсії у світ мистецтва за допомогою віртуальної реальності дозволяють здобувачам початкової освіти не лише спостерігати, але й бути активними учасниками подій. Вони можуть «відвідувати» музеї та галереї, де взаємодіють з роботами відомих художників, що викликає сильні емоційні враження та стимулює інтерес до вивчення мистецтва [2, 4].

Пропонуємо систему для продуктивного впровадження інноваційних технологій. Для успішної інтеграції інноваційних

технологій у мистецькій освіті важливо дотримуватися певної системи, що включає кілька ключових етапів:

1. *Планування та підготовка вчителів*. Важливо, щоб учителі були добре обізнані з сучасними технологіями та їх можливостями. Регулярні тренінги та курси підвищення кваліфікації допоможуть педагогам впроваджувати нові методи у навчальний процес.

2. Підбір відповідних технологій. Не кожна технологія підходить для кожного уроку. Вчителю важливо обирати інструменти, які будуть найефективнішими для конкретної теми та рівня здобувача початкової освіти. Наприклад, для уроків з курсу Образотворче мистецтво можуть бути корисні програми для цифрового мистецтва, тоді як для уроків з курсу Музичне мистецтво – інтерактивні музичні інструменти та додатки.

3. *Інтеграція технологій у освітній процес.* Впровадження інновацій не повинно бути разовим елементом. Технології повинні стати природною частиною уроків, де здобувачі початкової освіти мають можливість постійно використовувати цифрові ресурси для своєї творчої діяльності.

4. *Оцінювання ефективності.* Для успішної реалізації технологій необхідно постійно оцінювати їх вплив на освітній процес та мотивацію. Це дозволяє коригувати підходи та впроваджувати нові технології для покращення результатів.

Система впровадження інноваційних технологій на уроках з Мистецької галузі в початковій школі є потужним інструментом для мотивації здобувачів початкової освіти. Сучасні технології дозволяють робити навчання більш захоплюючим, адаптованим до індивідуальних потреб дітей та надають нові можливості для розвитку їхніх творчих здібностей. Для того щоб ці технології були ефективними, необхідно

ретельно планувати їх впровадження, адаптуючи до конкретних освітніх цілей та умов кожного курсу.

Список використаних джерел

1. Бахтіярова Х. Ш., Арістова А. В., Волобуєва С. В Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів. Київ : НТУ, 2017. 172 с.

2. Качур М. М. Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»: методичні рекомендації до викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» у початковій школі для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Мукачево : МДУ, 2021. 48 с.

3. Кириленко С. Інноваційна компетентність – важлива складова педагогічної діяльності сучасного вчителя. Молодий вчений. 2023. № 6 (118). С. 42–46.

4. Petrova S. Innovative Approaches to the Use of Digital Technologies in Arts Education. Journal of Modern Educational Research and Development, 15 (2), 2019. С. 45–55.

КОВАЛЕВСЬКА Світлана,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Технологія проєктного навчання в мистецькій освіті створює необхідні передумови для творчої самореалізації школярів, сприяє підвищенню навчальної мотивації, посилює практичну значущість отриманих знань та умінь. Саме ця технологія спрямована на здобуття учнями знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формуванню в них специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку.

Ідея проєктного навчання була розроблена американським філософом Джоном Дьюі та його учнем Вільямом Кілпатриком у 20-ті роки ХХ століття в США. На сучасному етапі застосування в мистецькій освіті технології проєктного навчання висвітлюють в своїх працях Б. Брилін, О. Дем'янчук, Л. Масол, О. Рудницька, О. Пометун.

Однією із складових сучасного освітнього процесу, який спрямований на розвиток основних освітніх компетентностей учнів, є метод проєктів. Існують такі типи навчальних проєктів: за тривалістю (короткотривалий (1-3 уроки), середньої тривалості (тиждень – місяць),

довготривалий (декілька місяців – декілька років); за предметно-змістовним наповненням (монопредметний, міжпредметний); за характером контактів (внутрішній, регіональний, міжрегіональний); за характером координації (з прямою координацією, з прихованою координацією); за кількістю учасників (індивідуальний, парний, груповий); за домінуючою діяльністю (дослідницький, практично-орієнтований, творчий, рольово-ігровий, інформаційний).

За видами проєкти поділяються на дослідницькі (підпорядковані логіці наукового дослідження і мають його структуру); практично-орієнтовані (мають чітко визначений від самого початку результат діяльності його учасників); творчі (передбачають максимально довільний підхід до оформлення результатів, наприклад, театральне інсценування, саморобні дитячі музичні інструменти); рольово-ігрові (учасники беруть собі визначені ролі, обумовлені характером і змістом проєкту як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості, і імітуються їх соціальні і ділові стосунки, ступінь творчості дуже високий, але домінуючий вид діяльності – гра); інформаційні (збирання інформації про об'єкт дослідження з метою аналізу, узагальнення і представлення широкому колу слухачів, такі проєкти можуть інтегруватися в дослідницькі й ставати їх частиною).

Застосування технології проєктного навчання висуває певні вимоги до структури уроків мистецтва, яка виділяє наступні етапи: організаційний (вибір теми, обговорення мети і завдань, складання плану реалізації, визначення етапів та термінів роботи над проєктом, визначення обов'язків та відповідальності кожного учасника); підготовчий (пошук інформації, її сортування, створення списку джерел інформації); проєктна робота (опрацювання зібраної інформації, створення моделі навчального проєкту, уточнення та добирання

додаткової інформації); оформлювальний (оформлення результатів роботи, створення презентації для захисту проєкту); презентація проєкту (демонстрація результатів, захист ідеї проєкту та отриманих результатів); рефлексивно-оцінювальний (аналіз виконання завдань, аналіз результатів, яку користь приніс або може принести проєкт, які виникали труднощі).

Під час опрацювання проєкту відбувається комплекс дій учня і вчителя. Учні визначають мету діяльності, планують, обирають способи роботи над проєктом, відкривають нові знання, експериментують, відповідають за результати своєї діяльності, а вчитель допомагає в пошуку інформаційних джерел, сам є джерелом інформації, консультує, підтримує, заохочує, допомагає долати конфліктні ситуації в групових проектах.

Очікувані результати застосування проєктної технології: учні здобувають навички планування, пошуку, аналізу, систематизації нової інформації; навчаються формувати і висловлювати власну думку; приймати самостійні, аргументовані рішення; взаємодіяти; створювати реальний «кінцевий продукт»; презентувати свій проєкт; оцінювати свою діяльність та діяльність партнерів**.**

В процесі підготовки до застосування технологій проєктного навчання у діяльності вчителя мистецтва слід приділити увагу опрацюванню методичних матеріалів. Можна звернутись до методичної роботи Л. Кондратової «Музичні учнівські проєкти на уроках та в позаурочній діяльності», в якій авторка детально розкриває сутність проєктного навчання та надає методичні рекомендації для використання методу проєктів, надає приклади тематики проєктів у сфері музичного мистецтва, які можна адаптувати і під інші види мистецтва [2].

Дистанційний курс «Проєктний метод навчання» від начальної платформи «На Урок» також дає змогу зрозуміти технології проєктного навчання. По закінченню курсу є можливість отримати сертифікат.

В нашому дослідженні ми використовували власний досвід педагогічної роботи викладачки музичної школи, Ковалевської Світлани, по впровадженню технологій проєктного навчання. Серед проєктів, які виконували учні:

1) «Візерунки казки та фантастика в музиці»:

За тривалістю: середньої тривалості (місяць у позаурочний час).

За предметно-змістовним наповненням: міжпредметний (музична література, гра на фортепіано, мистецтво).

За характером контактів: шкільний (для участі в обласній олімпіаді з музичної літератури).

За характером координації: з прямою координацією вчителя.

За кількістю учасників: індивідуальний (учениця за фахом саксофону).

За домінуючою діяльністю: творчий.

Відеозапис: https://www.youtube.com/watch?v=2cWDdJsPQjg

2) «Сучасні стилі музики»:

За тривалістю: короткотривалий (3 уроки по 30 хвилин).

За предметно-змістовним наповненням: монопредметний (музична література).

За характером контактів: шкільний.

За характером координації: з прямою координацією вчителя.

За кількістю учасників: груповий (учні 6 класу).

За домінуючою діяльністю: інформаційний.

Презентація: https://www.canva.com/design/DAFg0Lq-U/1x7Q74h8tpOKUzpNi6sniQ/edit?utm_content=DAFg0Lq_U&utm_campai

gn=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

3) «У світі музичних інструментів»

За тривалістю: середньої тривалості (місяць).

За предметно-змістовним наповненням: монопредметний («Бесіди про мистецтво»).

За характером контактів: шкільний.

За характером координації: з прямою координацією вчителя.

За кількістю учасників: індивідуально-груповий (учні 4 класу виконували індивідуальні проєкти в межах однієї теми).

За домінуючою діяльністю: інформаційний.

Презентація проєкту «Незвичайні музичні інструменти»: https://www.canva.com/design/DAFiJoPze0c/94rCsFsyAHEq0huXfOfLwg/edit?utm_content=DAFiJoPze0c&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

В ході дослідження педагогічної діяльності було виявлено позитивні сторони впровадження технологій проєктного навчання: стимулює активне залучення учнів у навчальний процес; розвиває творчі здібності учнів, уяву та креативність; дозволяє учням застосовувати отримані знання та вміння на практиці для вирішення реальних проблем або завдань; учні навчаються співпрацювати в команді, обмінюватися ідеями, розв'язувати конфлікти та ефективно спілкуватися один з одним; підвищує мотивацію учнів до навчання, оскільки вони більш зацікавлені темою, до якої мають інтерес.

Список використаних джерел

1. Гончарук В. Б. Використання проектної діяльності в контексті вивчення дисципліни «Музичне мистецтво» (методичний посібник). Кам`янець-Подільський: 2018. 102 с.

2. Кондратова Л. Г. Музичні учнівські проекти на уроках та в позаурочній діяльності: методичний посібник для вчителя музичного мистецтва. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 120 с.

3. Семенець Л. Г. Проектна діяльність на уроках музичного мистецтва з метою формування ключових компетенцій. *Мистецтво в школі.* 2014. № 12. С. 30–32.

4. Формування мистецьких компетентностей через впровадження проектних технологій на уроці музичного мистецтва та в позаурочній діяльності. URL: https://1iskustvo.blogspot.com/p/blog-page_24.html (дата звернення: 04.10.2024).

КОСТЄВІЧ Сергій,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

САМООСВІТА ЯК БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОЦЕС САМОРОЗВИТКУ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ

Самоосвіта, саморозвиток та самовдосконалення педагогів є надзвичайно важливими складовими професійного шляху. Ці процеси допомагають вчителям отримувати нові знання, які є актуальними у постійно змінюваному освітньому середовищі, розвивати свої професійні та особистісні навички. Ці процеси мають особливості, свої методи та прийоми.

Педагогічна самоосвіта – це процес самостійного здобуття знань, умінь і навичок, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків вчителів. Вона включає вивчення нових методик викладання, оновлення знань у своїй предметній галузі, освоєння цифрових технологій та розвиток комунікативних і соціальних навичок.

Самоосвіта вчителя мистецтва включає такі складові:

- читання професійної літератури: книги, журнали, наукові статті;
- участь у вебінарах і онлайн-курсах, що дозволяє отримати

нові знання дистанційно і оффлайн;

- самоаналіз і рефлексію, що допомагає вчителям оцінювати свою роботу, виявляти слабкі місця і працювати над їх усуненням;
- відвідування концертів, виставок, музичних вистав;
- долучатися до участі в професійних об'єднаннях і спільнотах, де відбувається обмін досвідом з колегами, участь у професійних форумах і конференціях.

Важливим аспектом самоосвіти є використання цифрових технологій в професійній діяльності вчителя мистецтва, куди входить використання інтернет-ресурсів, онлайн-курсів, віртуальних бібліотек, віртуальних музичних об’єднань і цифрових навчальних платформ, що дозволяє вчителям отримувати доступ до найновіших досліджень і сучасних методик викладання предметів.

Вчитель завжди аналізує свою діяльність, виявляє успіхи і недоліки. В процесі самоаналізу за допомогою рефлексії педагог осмислює свої дії, робить висновки і планує подальші кроки для покращення своєї професійної діяльності.

Саморозвиток передбачає активне прагнення до особистісного і професійного росту. Це може включати розвиток навичок критичного мислення, творчого підходу до викладання, підвищення рівня мотивації і самоорганізації.

Важливим напрямком самоосвіти є читання професійної літератури, що допомагає педагогам бути в курсі нових досліджень і тенденцій у своїй галузі, а також розширювати свої знання і кругозір. Для обміну педагогічним досвідом існують професійні спільноти і форуми дозволяють педагогам ділитися досвідом і отримувати нові ідеї від інших фахівців. Це сприяє розвитку колективного інтелекту і взаємодопомоги, навичкам soft skills.

Самовдосконалення полягає у безперервному покращенні власних професійних і особистісних якостей. Це може включати вдосконалення методів викладання, роботу над розвитком емоційного інтелекту, підвищення рівня комунікативних навичок тощо.

В сучасних умовах емоційний інтелект включає здатність розуміти і керувати своїми емоціями, а також емпатію до інших людей. Вчителям важливо розвивати ці навички для створення сприятливої атмосфери в класі і ефективного вирішення конфліктних ситуацій. Вчителі мистецтва за допомогою спілкування з музикою, образотворчим мистецтво і іншими видами мистецтва створюють сприятливу атмосферу в класі під час занять, допомагають учням підтримувати стан психологічного здоров'я, справлятися зі стресовими ситуаціями.

Враховуючи постійні зміни в сучасній освіті, вчителі нової української школи повинні бути готові до змін і впровадження нових методик та технологій у навчальний процес. Це включає освоєння нових освітніх платформ, інтеграцію сучасних технологій у викладання і постійне оновлення знань.

Список використаних джерел

1. Квадріціус Л. В. Професійна самоосвіта вчителя. *Управління школою.* 2006. № 13. С. 35-38.

2. Стецюк Л. І. Методологічні основи діяльності вчителя. *Все для вчителя*. 2005. № 23-24. С. 11-28.

3. Тевлін Б. Резерви підвищення професійної майстерності вчителів. *Завуч (Шкільний світ).* 2004. № 11. С. 3-6.

4. Темченко О. Впровадження інноваційних підходів для підвищення компетентності педагогів. Завуч (Шкільний світ). 2005. № 13. С. 10.

МИХАЙЛИШИН Оксана,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
БУЗОВА Олена,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СЛУХУ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Розвиток музичного слуху є фундаментальним складником музичної освіти, що забезпечує гармонійний розвиток особистості, формування емоційної сфери та креативного мислення. Заклади позашкільної освіти створюють сприятливі умови для формування музичних здібностей завдяки використанню гнучких форм навчання, інноваційних технологій і творчих підходів. Музичний слух включає такі аспекти як здатність сприймати і відтворювати музичні інтонації, розрізняти гармонії, ритм, динаміку та тембр. Саме в позашкільній освіті з її гнучкою системою роботи можна максимально врахувати індивідуальні потреби кожної дитини

Карл Орф розробив систему музичної освіти, яка акцентувала увагу на використанні елементарної музики. Його методика передбачала розвиток музичного слуху через активну участь дітей у музиці: гру на елементарних інструментах, ритмічні вправи, співи та імпровізацію. Орф вважав, що музичне навчання має бути органічно пов’язаним із рухами, мовою та грою. Позашкільна освіта має важливе

значення у формуванні музичного слуху дітей. Використання інтегрованих методик, індивідуального підходу та сучасних технологій дозволяє досягти високого рівня розвитку музичних здібностей. Запровадження таких підходів сприяє не лише музичному, але й загальному гармонійному розвитку дитини, формує її естетичний смак та інтерес до творчості.

Г. Тарасенко приділяла значну увагу формуванню музичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку. У своїх дослідженнях вона наголошувала на важливості залучення дітей до активної музичної діяльності через гру, співи та слухання музики. Її методики спрямовані на розвиток ладового і ритмічного слуху шляхом поступового ускладнення завдань відповідно до вікових особливостей дітей.

О. Ростовський є одним із провідних українських педагогів-музикантів, який вивчав розвиток музичних здібностей у контексті загальної естетичної освіти. Він розробив методичні рекомендації для вчителів музики, які включають етапи розвитку музичного слуху через інтеграцію теоретичних знань і практичних занять. Особливу увагу Ростовський приділяв гармонійному співвідношенню між колективними та індивідуальними формами навчання.

Н. Гуменюк досліджувала специфіку формування музичного слуху в дітей молодшого шкільного віку. Вона наголошувала на важливості використання інтерактивних методів навчання, як-от: музичні ігри, слухові диктанти та елементарна імпровізація. У своїх працях Гуменюк пропонувала модель інтегративного підходу до музичної освіти, яка передбачає розвиток не лише слуху, а й творчих здібностей дитини.

О. Котляревський досліджував психологічні аспекти розвитку музичного слуху. Він акцентував увагу на важливості емоційного компоненту у навчанні, наголошуючи, що діти краще сприймають і

запам'ятовують музичний матеріал, якщо він викликає у них позитивні емоції. У своїх працях він підкреслював значення індивідуального підходу та роль мотивації у формуванні музичних здібностей.

Використання ігор, співу, ритмічних вправ та слухових диктантів відіграє ключову роль у формуванні музичного слуху у дітей. У процесі дослідження було застосовано різноманітні методи. Так, використовувалися ігрові вправи, спрямовані на розвиток слухового сприйняття та музичної пам’яті. Наприклад, діти визначали різницю між високими та низькими звуками, повторювали почуту мелодію за допомогою співу чи гри на музичних інструментах. Гра «Відгадай мелодію» допомагала розвивати ладовий слух, а «Музичний пінг-понг» – ритмічне чуття.

Колективний та індивідуальний спів сприяв удосконаленню інтонаційної точності та емоційного вираження. Особлива увага приділялася роботі над правильним інтонуванням, завдяки чому діти навчалися відчувати тональність і гармонію. Виконання канонів і народних пісень допомагало формувати гармонійне сприйняття звуків.

Для розвитку ритмічного слуху використовувалися вправи на відтворення ритмічних фігур за допомогою хлопків, рухів або гри на ударних інструментах. Наприклад, вправа «Повтори ритм» вимагала точної передачі заданого ритму, що допомагало формувати відчуття музичного часу.

Використання слухових диктантів дозволяло відслідковувати здатність дітей розпізнавати та записувати музичні звуки. Завдання включали запис почутої мелодії або ритмічного малюнка. Завдяки диктантам можна було оцінити рівень розвитку музичної пам’яті та інтонаційного слуху.

Завдання на створення мелодій чи ритмів сприяли творчому

підходу до музики. Наприклад, діти імпровізували на запропоновану тему, використовуючи доступні інструменти або голос. Ці методи забезпечували системний розвиток різних аспектів музичного слуху: ладового, ритмічного, тембрового і динамічного. Завдяки їм вдалося досягти якісних змін у здатності дітей сприймати та відтворювати музику.

Розвиток музичного слуху є важливим предметом досліджень українських і зарубіжних науковців. Їхні роботи допомогли визначити фундаментальні принципи та підходи до формування музичних здібностей у дітей.

Заклади позашкільної освіти відіграють важливу роль у розвитку музичного слуху дітей шкільного віку, створюючи унікальні умови для творчої самореалізації.

Визначимо ефективні підходи до формування музичних здібностей та окреслити перспективи їх застосування.

1. Інтегровані методики (ігри, спів, ритмічні вправи, слухові диктанти, імпровізація) забезпечують системний підхід до розвитку музичного слуху. Вони сприяють комплексному залученню дітей до музичної діяльності, активізують їхню музичну пам’ять і чуття ритму.

2. Індивідуалізація навчання дозволяє враховувати рівень підготовки, інтереси та психологічні особливості кожної дитини. Це сприяє формуванню позитивного ставлення до музики та забезпечує кращі результати у навчанні.

3. Використання сучасних технологій (наприклад, інтерактивних програм «EarMaster», «Perfect Ear») не лише робить процес навчання цікавим і доступним, а й допомагає дітям удосконалювати свої навички поза межами навчальних занять.

4. Системний підхід, який включає поєднання традиційних методів

і сучасних інструментів, довів свою ефективність у формуванні музичного слуху на високому рівні.

Отже, музична освіта в умовах позашкільних закладів є важливим складником естетичного виховання, що сприяє гармонійному розвитку особистості дитини. Подальші дослідження у цій сфері можуть зосередитися на впровадженні інноваційних методик і розширенні можливостей для творчого самовираження учнів.

Список використаних джерел

1. Гуменюк О. А. Розвиток музичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку. Київ: Освіта, 2018. 104 с.
2. Костюк Г. С. Основи психології музичної діяльності. Харків: Фоліо, 2016. С. 15-18.
3. Михайлов С. В. Інноваційні методики у музичному навчанні. Львів: Світ, 2020. 13 с.
4. Петренко О. І. Роль інтегрованих методів у музичній освіті школярів. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 26-28.
5. Соловйова Л. І. Технології розвитку музичного слуху у позашкільній освіті. Дніпро: ДНУ, 2021. С. 34-43.

НЕКІГА Лариса,
вчителька зарубіжної літератури,
Запорізька гімназія № 75 Запорізької міської ради

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА ЯК ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ ДЛЯ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСТВА

Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які

володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень [1].

Компетентнісне спрямування освіти за новим Державним стандартом привносить у навчальний процес інтеграцію всіх компетентностей в межах мовно-літературної галузі [2]. Компетентнісний підхід у сучасній освіті передбачає не лише засвоєння знань, а й формування в учнів і учениць умінь, навичок та цінностей, необхідних для успішного життя в суспільстві. Зарубіжна література та мистецька освіта, тісно пов'язані між собою, надають унікальну можливість реалізувати цей підхід в базовій середній освіті.

Літературні твори часто описують картини, музику, архітектуру, що дозволяє учням і ученицям розуміти культурний контекст, аналізуючи дізнаються про культуру, історію, мистецтво різних країн, ознайомлюються з різними видами мистецтва, що формує почуття прекрасного та вміння оцінювати твори мистецтва, надихають на власну творчість, заохочують до самовираження. Поєднання зарубіжної літератури та мистецтва сприяє формуванню ключових компетентностей визначених Державним стандартом базової середньої освіти.

Роль зарубіжної літератури у розвитку творчості учнівства:

- дослідження різноманітності культур, історичних періодів, стилів та жанрів створює безмежний простір для уяви та творчого самовираження;

- аналіз літературних творів сприяє розвитку вміння аналізувати інформацію, формулювати власні судження та аргументувати свою точку зору;

- знайомство з різними культурами через літературу розвиває толерантність та поваги до інших людей;

- літературні герої і героїні можуть стати для учнів і учениць зразками для наслідування, спонукаючи їх до самовдосконалення та досягнення власних цілей.

Поєднання зарубіжної літератури з мистецтвом – це потужний інструмент для розвитку творчих здібностей учнівства та поглиблення їхнього розуміння світу. Інтеграція є ефективним способом досягнення очікуваних результатів визначених у ДСБСО.

Інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, що набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи [3].

Інтерактивні методи навчання є постійним способом активного навчання особливо в умовах організації дистанційної освіти. Саме розвиток творчих здібностей на уроках зарубіжної літератури реалізується в:

- створенні презентацій, які поєднують тексти літературних творів з образотворчим мистецтвом, музикою, відеофрагментами;

- перетворенні літературних сюжетів на комікси дозволяє учням і ученицям розвинути навички візуального оповідання та розуміння мови тіла;

- створенні власних літературних електронних журналів або блогів, де учнівство аналізує прочитані твори, створюють власні ілюстрації, пишуть рецензії;

- організація літературних «спринтів», де учнівство інтенсивно опановує навички критичного мислення, швидкочитання творів, інсценізація віршів, виконання пісень, у які покладені вірші поетів.

Інтеграція зарубіжної літератури та мистецтва дозволяє створити більш ефективну та захоплюючу навчальну середу, яка сприяє розвитку творчих здібностей учнів і учениць та формуванню в них всебічно розвиненої особистості. Наприклад, під час вивчення роману «Портрет Доріана Грея» Оскара Вайльда можна використати порівняння опису портрета в романі з реальними картинами, створення власних інтерпретацій портрета; вивчення поезій Вільяма Шекспіра – створення ілюстрацій до сонетів, інсценізація уривків із п'єс; вивчення роману «Маленький принц» Антуана де Сент-Екзюпері, створення власних планет, малювання ілюстрацій до тексту.

Ми систематично збираємо, аналізуємо, інтерпретуємо дані навчання. Потім робимо висновки про навчальні досягнення учнів і учениць та ефективність власної педагогічної практики [2]. Будь-який інструмент, що використовується в освітній діяльності, здійснює необхідний аналіз.

Таблиця аналізу ефективності діяльності

Напрям	Критерії оцінювання	Ключові запитання
Рівень залученості учнів	Активність, ініціативність, зацікавленість	Чи було учнівство активними учасниками/-цями проєктів? Який рівень їхньої мотивації? Чи виявляли вони ініціативу?

Якість виконаних робіт	Оригінальність, креативність, відповідність завданням	Наскільки творчими були роботи учнівства? Чи відповідали вони поставленим завданням? Який рівень їхньої оригінальності?
Розвиток творчих здібностей	Здатність до генерування ідей, нестандартність мислення	Чи спостерігається зростання уяви, фантазії, креативності учнівства? Чи з'явилися нові ідеї та підходи до вирішення завдань?
Поглиблення знань про літературу та мистецтво	Знання про літературу та мистецтво, вміння аналізувати	Чи розширило учнівство свої знання про різних авторів, стилі, напрямки в мистецтві? Чи навчилися вони аналізувати літературні твори та твори мистецтва?
Формування навичок співпраці	Вміння працювати в команді, розподіляти ролі	Чи вміє учнівство працювати в команді? Чи могли вони домовитися про розподіл ролей та відповідальності?
Розвиток комунікативних навичок	Вміння висловлювати свої думки, презентувати результати	Чи вміє учніство висловлювати свої думки, аргументувати свою точку зору? Чи могли вони презентувати результати своєї роботи?

Аналіз результатів має бути комплексним і включати різні аспекти. Оцінювання має бути об'єктивним і конструктивним, а результати аналізу необхідно використовувати для вдосконалення освітнього процесу.

Інтеграція зарубіжної літератури та мистецтва в освітньому процесі є перспективним напрямком розвитку нової школи, ефективним

інструментом для розвитку творчих здібностей учнівства та поглиблення їхнього розуміння світу перспективним напрямком розвитку сучасної школи. Підхід не тільки сприяє підвищенню якості освіти, але й готує учнівство до життя в динамічному та креативному світі.

Список використаних джерел

1. Постанова КМУ № 898 від 30 вересня 2020 р. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти (режим доступу: https://cutt.ly/meJXthFC)
2. Путівник онлайн-курсу «НУШ: базова середня освіта» (режим доступу: https://cutt.ly/TeJXt3gY)
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

ОЧЕРЕТЕНКО Поліна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво), Бердянський державний педагогічний університет
КАЧЕРОВА Ольга,
старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ В НАВЧАННІ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Інтерактивні методи навчання займають особливе місце в педагогіці. Сучасне навчання повинно бути не тільки прогресивним, але і цікавим з використанням квест-технологій. Quest – означає «шукати пригод» або «знаходити пригоди», дозволяє залучити до активного пізнавального процесу весь клас, команду, або окремих учнів.

Квест-урок – це урок у формі дослідницької гри, на якому учням пропонується виконати різні логічні дії для досягнення кінцевого результату. Інтерактивні квест-технології сприяють розвитку логічного мислення і вчать дітей думати над завданнями, оцінювати ситуації з різних сторін, аналізувати інформацію з точки зору важливості, доречності та необхідності, а також використовувати логічне мислення та критичне мислення для зв'язку матеріалу з кількох предметів.

Актуальність дослідження квест-технологій в освітньому процесі обумовлена постійним пошуком нових ефективних методів навчання, які будуть відповідати сучасним вимогам якісної освіти, та зумовлені інтересам покоління «зумерів». Особливий інтерес представляє

застосування квестів у мистецькій освіті, оскільки вони дозволяють створити умови для розвитку творчих здібностей молодших школярів, залучити їх до активної пізнавальної діяльності та підвищити мотивацію до навчання. Вперше модель квесту була представлена викладачем університету Сан-Дієго Берні Доджем у 1995 р. Сьогодні ця технологія використовується як найбільш вдалий спосіб використання Інтернету на заняттях.

Засвоєння знань проходить через ігрову взаємодію між учнями та вчителем, через це можна виділити деякі переваги використання квест-технологій в навчанні:

- творчий підхід;
- розвиток міждисциплінарних зв'язків;
- командна робота;
- розвиток комунікативних навичок.

Сучасна освіта виходить за стандартні рамки, через швидку глобалізацію та інноваційний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, які вимагають змін у нашому розумінні природи освіти. Інноваційні системи навчання, мультимедійні технології відкривають нові можливості для вчителів, вихователів та учнів, які бажають отримати освіту на всіх рівнях, трансформуючи та переводячи спілкування на більш глибокий, інтерактивний рівень [3].

Впровадження інформаційних технологій на уроках мистецтва допомогає вирішувати проблему комплексного розвитку природних і творчих здібностей учнів, зокрема просторового, формотворчого, контрастного, динамічного і колірного сприйняття. Використання комп'ютерів на уроках створює можливості для розвитку зорової пам'яті, уяви та формування естетично гармонійного світосприйняття.

Використання інформаційних технологій дозволяє учням брати участь

у творчій діяльності, вивченні української народної творчості, музичної культури творів світових композиторів. Використання веб-квестів відкриває нові перспективи для розвитку художньо-творчих здібностей, формує естетичне сприйняття та виховує пізнавальний інтерес. Вчителі мають можливість планувати нестандартні уроки, стимулювати дослідницьку діяльність, підтримувати командну та самостійну роботу учнів, що сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу.

Таким чином, сучасні методи і технології навчання не лише підвищують рівень освіти, а й заохочують дітей до самостійного пізнання світу, сприяють їхньому загальному розвитку та готують до майбутнього життя в цифровому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. *Нова українська школа.* URL : http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument (дата звернення: 28. 09. 2024).

2. Кузьменко О., Лісова Ю., Новік К. Використання освітнього потенціалу онлайн-дошок в аспекті розвитку діалогічного мовлення учнів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 49 (1). С. 270–279.

3. Кулішов В. С. Застосування квест-технології у професійнотеоретичній підготовці учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник / В. С. Кулішов. Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2018. С. 6–13.

ОЧЕРЕТЕНКО Поліна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво), Бердянський державний педагогічний університет
ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін, Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Хоровий спів є одним з найулюбленіших видів музичної діяльності дітей. Його значення різноманітне: сприяє розвиткові не лише музичних здібностей і голосу дитини, а й мислення, мовлення, розширенню словникового запасу. Хоровий спів, викликає у молодших школярів яскраві емоції, впливає на естетичні і моральні почуття.

Значну роль у навчанні співу відіграють правильно сформовані співацькі навички. Як відомо, навички – це закріплені, автоматизовані прийоми і способи роботи, що є складовими моментами в свідомій діяльності. Результати досліджень, проведених науковцями, дають підставу стверджувати, що співацькі навички забезпечуються лише через відповідність реального звучання і внутрішніх музично-слухових уявлень учнів. Внутрішні музично-слухові уявлення пов'язані з руховими і створюють налаштованість у рухах, готовність до певних дій, що відповідають художньому завданню.

Вокально-хорова діяльність у початковій школі є важливою складовою уроків мистецтва. Вона сприяє не лише музичному розвитку

дітей, але й позитивно впливає на їхню емоційну, соціальну та когнітивну сфери.

На уроці мистецтва вчитель відпрацьовує навички співу, виразність, легкість, рухливість звучання дитячих голосів. Для правильного ***звукоутворення*** велике значення має атака звука (спосіб утворення звука голосом, початковий момент його виникнення). При твердій атаці утворюється твердий, енергійний звук, при м'якій атаці - м'який, ліричний звук. Для функціонального правильного звукоутворення здобувачі початкової школи повинні застосовувати головним чином м'яку атаку, тобто співати спокійно, без поштовхів. Тверда атака негативно впливає на наспівність звука і використовується з метою чіткішого вимовлення слів або як виражальний засіб при виконанні святкових маршових пісень.

Правильне співоче звукоутворення залежить від протяжності, наспівності звука, тому не можна допускати, щоб діти вимовляли слова «говірком», треба вчить дітей протягувати окремі звуки і не «ковтати» кінці музичних фраз. Корисним для виховання правильного, природного звукоутворення є спів учнями вправ, примовок, поспівок у нисхідному русі звуком середньої гучності, наприклад: українські народні пісні «Веселі гуси», «Ой єсть в лісі калина» та ін.

Розвиваючи у школярів правильну ***дикцію,*** вчитель добивається активності, рухливості артикуляційного апарата, наспівного округлого звучання голосних, чіткої вимови приголосних, правильної вимови слів.

Пісня складається з двох основних компонентів – мелодії та тексту. Її зміст усвідомлюють завдяки словам, і дикція при цьому відіграє велику роль. Погана вимова робить складним сприйняття тексту або робить неможливим його розуміння. Ось чому так важливо під час навчання співів виробляти правильну вокальну дикцію. Це один з

аспектів роботи над виразним і красивим виконанням пісні. Чітка дикція, правильне утворення голосних і приголосних залежить від активності артикуляційного апарата. Вчитель звертає увагу на правильне формування голосних і приголосних звуків, стежить за положенням губ, язика, піднебіння, нижньої щелепи.

Вокальна дикція відрізняється від розмовної тим, що голосні звуки співаються протяжно. Вони становлять основу вокального інтонування.

Велике значення має чітка вимова приголосних, особливо перед наступними голосними, адже це сприяє правильному формуванню голосних звуків. Коли приголосні вимовляються неясно, спів стає невиразним, що також негативно впливає на чистоту інтонування. Подолати цей недолік педагогу допомагає робота над скоромовками.

Для розвитку чіткої дикції треба навчити дітей добре відкривати рот у вертикальному напрямку, опускаючи нижню щелепу (але не занадто). Це сприяє зібраності, заокругленості звука.

Значення вокально-хорової роботи на уроках мистецтва допомагає розвивати музичні здібності, формувати емоційну культури, набути навички soft skills (під час хорових занять діти взаємодіють між собою, слухають одне одного та працюють в колективі), розвиває мовлення та дикцію, виховує любов до музики та мистецтва, розширює культурний світогляд.

При визначенні сучасних підходів до формування вокально хорових навичок на уроках мистецтва слід враховувати особливості розвитку голосового апарату в різних вікових категоріях. Як показує практика, формування вокально хорових навичок учнів найефективніше - відбувається шляхом їх залучення до активної музично творчої діяльності, що сприяє духовному ставленню та збагаченню особистості.

Вокально-хорова робота на уроках мистецтва в початковій школі має важливе значення для всебічного розвитку дітей. Вона не лише сприяє розвитку музичних навичок, а й допомагає формувати емоційну та соціальну компетентність учнів, стимулює їх творчу активність і комунікативні навичок.

Список використаних джерел

1. Велігура О. О. Зміст співацьких навичок учнів молодшого шкільного віку загальноосвітніх закладів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету.* 2015. Вип. 124. С. 70-73.

2. Євстігнєєва Н. І. Особливості процесу голосоутворення та розвиток вокальних навичок молодших школярі: методичні рекомендації. Полтава: Видавництво ПДПУ імені В. Г. Короленка, 2004 р. 44 с.

3. Міленіна Л. В. Розвиток вокально-хорових навичок на уроках музичного мистецтва. https://vseosvita.ua/library/rozvitok-vokalno-horovih-navicok-na-urokah-muzicnogo-mistectva-115810.html (дата звернення 11. 11. 2024)

ПАНЧЕНКО Дар'я,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальність 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У сучасному світі технології впливають на всі аспекти життя і освітній процес не є винятком. Викладання музичного мистецтва також зазнало суттєвих змін завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Використання цифрових інструментів відкриває нові можливості для творчого розвитку учнів, поліпшення якості навчання і доступу до навчальних матеріалів, а також створює більш інтерактивне середовище для засвоєння музичних знань [1].

Одним із видів сучасних технологій, який використовується в музичному мистецтві є мультимедійні платформи. Вони дозволяють комбінувати аудіо, відео та текстові матеріали для створення інтерактивних уроків, а викладачі можуть надавати учням візуальні та аудіовізуальні матеріали, що значно покращує процес засвоєння теоретичних знань та сприяють їх практичному застосуванню в освітньому процесі [1].

Використання мультимедійних технологій також сприяє розвитку музичного мислення, креативності та здатності аналізувати музичні

твори. Наприклад, учні можуть створювати власні музичні проєкти, використовуючи комп'ютерні програми для запису, аранжування та редагування музики. Це не лише розвиває їх технічні навички, але й допомагає краще зрозуміти музику на практиці [1].

Завдяки пандемії COVID та військової агресії росії було впровадження дистанційного навчання в освітній процес. Викладання музики може бути ефективним завдяки використанню спеціалізованих цифрових платформ, таких як Zoom, Google Meet та інших, які дозволяють проводити індивідуальні та групові заняття [1], інтегрують музичне мистецтво в онлайн-середовище. Це розширює можливості для викладання, даючи учням доступ до музичної освіти незалежно від їхнього місцезнаходження [3].

Дистанційне навчання також включає використання таких інструментів, як цифрові бібліотеки, сервіси для збереження та обміну навчальними матеріалами та мультимедійні редактори для створення навчального контенту. Це дає змогу учасникам освітнього процесу отримувати доступ до ресурсів незалежно від їхнього місцезнаходження, а також сприяє формуванню медіаграмотності та навичок роботи з цифровими технологіями [1].

Завдяки технологіям, учні мають можливість працювати над власними музичними проєктами, створюючи унікальні композиції та аранжування. Комп'ютерні програми дозволяють їм експериментувати з різними стилями, інструментами та звуковими ефектами, що розвиває їхню креативність і музичне мислення [2].

Використання сучасних технологій також дає змогу учням брати участь у віртуальних конкурсах та виступах, що розширює їхню музичну практику та мотивує до подальшого розвитку. Крім того, цифрові інструменти дозволяють вчителям брати участь у глобальних проєктах,

обмінюючись досвідом з колегами з інших країн [2].

Висновок: Сучасні технології значно розширюють можливості для викладання музичного мистецтва. Вони дозволяють інтегрувати в освітній процес мультимедійні платформи, дистанційне навчання та спеціалізоване програмне забезпечення, що підвищує ефективність навчання та сприяє розвитку творчих здібностей учнів. Використання цих технологій не лише полегшує процес викладання, але й створює нові можливості для учнів у їхньому музичному розвитку.

Список використаних джерел

1. Барановська І. Г., Барановський Д. М., Якименко Ю. І. Дистанційне навчання майбутніх учителів музичного мистецтва: виклики сьогодення. *Науковий часопис Українського педагогічного університету імені М. Драгоманова. Київ.* 2022. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/39233.

2. Мельник Х. П. Вплив цифрових технологій на розвиток музичного мистецтва. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations*. Амстердам, Нідерланди, 2024. С. 223-224.

3. Попружук Л. В. Використання інноваційних методів на уроках музичного мистецтва. URL: https://vseosvita.ua.

ПИВОВАРОВ Сергій,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальність 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
ГРИГОР'ЄВА Вікторія,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА У ЗЗСО

Сучасну людину оточує нове інформаційне середовище головною рисою якої є інтерактивність. Інформаційні технології з кожним роком все більш активно впроваджуються у всі галузі нашого життя та культури загалом. Актуалізація уваги на впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій регулюється державними нормативно-правовими документами – Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [5], Законом України «Про вищу освіту» (2014) [1], Законом України «Про освіту» (2017) [2] тощо.

Різні аспекти формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання ІКТ у педагогічній діяльності в своїх працях висвітлили А. Болгарський, Л. Гаврілова, О. Горбенко, О .Гребенюк, С. Грозан, Ю. Калініна, Л. Лабінцева, Г. Лаврентьєва [3] О. Ляшенко, О. Кузнецова, М. Михаськова, Л. Пастушенко, О. Солдатенко [6], В. Федоришин, О. Щолокова та ін.

Високий ступінь інтерактивності, який демонструють ІТ-технології, сприяє створенню ефективного навчально-пізнавального

середовища, що використовується для вирішення різних дидактичних завдань. Головною особливістю даного середовища є те, що воно придатне як для колективної, так і для індивідуальної форм навчання та самоосвіти. Крім цього комбінує функції комп'ютерного навчання з використанням мультимедіа та власне комунікацій [4].

Популярність використання ІКТ в освітньому процесі зростає у зв’язку з інформатизацією нового покоління дітей, яке не уявляє свого життя без гаджетів. Не є винятком і система шкільної мистецької освіти. Саме викладання предметів художньо-естетичного циклу пов’язане з оперуванням різноманітною інформацією (звук, зображення, відео тощо). На уроках мистецтва використовуються музичні енциклопедії, навчальні й тренувально-закріплюючі програми. Застосування ІКТ під час викладання мистецьких дисциплін дозволяє пришвидшити передання навичок, культури, досвіду, а також підвищити якість навчання та освіти [6].

Урок мистецтва у закладах загальної середньої освіти унікальний сам по собі і традиційно є одним із багатоскладових. У зв’язку із появою нових музичних напрямів та засобів створення музики виникли різні точки зору на оновлення змісту цього предмета та методів навчання йому школярів. До нових технологій навчання мистецтву можна віднести інформаційно-комунікаційні технології, що передбачають активне використання та створення цифрових освітніх ресурсів, проєктні технології, а також опора на хорову основу виховання й навчання, а також на етнографію і фольклор, що забезпечують як розвиток патріотизму так і креативного начала [6].

Сучасний учень – це, перш за все, «мобільна» особистість, яка намагається змінюватись у відповідності до вимог часу. Світ технічних засобів, програмних продуктів і гаджетів має заповнити не тільки

особистий простір підлітків, а й увійти до інформаційного освітнього середовища школи. Оперу, мюзикл або балет простіше завантажити, ніж відвідувати театр опери чи балету. Учні можуть засвоювати шкільний матеріал за допомогою різних додатків. Додаткова освіта також потребує використання інформаційних технологій, подібні заняття залучають все більше підлітків. Їх знання в галузі комп'ютерної техніки, можливості швидкого пошуку потрібної та доступної інформації дозволяють побудувати заняття найбільш продуктивно та якісно.

Однак, найчастіше діти просто фізично не здатні засвоїти величезний обсяг інформації, яку надає їм школа, студії, музеї, інтернет-ресурси тощо, і самостійно систематизувати отримані знання. Відповідно до цього потрібне використання спеціальних методів та прийомів, що дозволяють розвивати критичне мислення учнів, формувати у них систему знань. Найбільш ефективним тут виявляється застосування інформаційних та комунікаційних технологій, які дозволяють навчити здобувача освіти самостійно шукати інформацію, виділяти у ній суттєві властивості, узагальнювати, систематизувати та представляти у найбільш оптимальному вигляді. На уроках мистецтва застосування комп'ютера дозволить значно розширити кругозір учнів про музичні твори, підкреслити різницю в інтерпретаціях виконання тих самих творів, а також виділити особливості звучання певних інструментів тощо [6].

Мережа Інтернет відкриває сьогодні кожному здобувачеві, вчителю, батькам – тобто всім учасникам освітнього процесу багатогранні можливості: соціальні мережі, форуми, (мікро) блоги, сервіси соціальних новин та соціальних закладок, фото та відео-канали тощо.

У навчанні дисциплін освітньої галузі «Мистецтво» як на уроках,

так і в позаурочній діяльності, на наш погляд, доцільно використовувати такі засоби ІКТ: віртуальні галереї та музеї, веб-сайти з мистецтва, електронні підручники та електронні книги, системи дистанційного навчання, відеохостинг Youtub, відкриті колекції графічних, аудіо та відеозображень, системи відеозв'язку та телеконференції, пошукові системи, офісні пакети, засоби розробки презентацій, електронну пошту [6].

Сучасний стан навчання мистецтву у ЗЗСО виявляє стійку тенденцію інформатизації освіти у даній галузі. У першу чергу це виражається у безмежних можливостях мережі Інтернет в плані доступу, розповсюдженню та обміну інформацією (нормативною, інструктивною, навчальною, методичною тощо) між вчителями мистецтва, батьками, адміністрацією навчальних закладів. Зростає зацікавленість вчителів предметної галузі «Мистецтво» у професійному спілкуванні в рамках соціальних мереж загального користування (Facebook, Twitter), персональних сайтів, вчительських порталів, клубів, мережевих освітніх спільнот тощо [3].

Слід зазначити і постійно зростаючу кількість уроків мистецтва різної тематики (відкриті, підсумкові, уроки-концерти тощо), методичних розробок та іншої подібної інформації, що розміщується вчителями мистецтва ЗЗСО у глобальній мережі для вільного доступу та обговорення. А широке розповсюдження інформаційно-комп’ютерних технологій значно розширило коло молоді, які беруть активну участь у численних олімпіадах, конкурсах та фестивалях різного рівня: від міського до міжнародного.

Таким чином, використання ІКТ на уроках мистецтва у ЗЗСО дозволяє ефективно формувати стійкий пізнавальний інтерес до творів мистецтва, явищ, процесів, уміння і навички імпровізувати, розвиває

музичні здібності, ініціативність і самостійності учнів у пошуках способів розв'язання поставлених завдань. Однак, арсенал існуючих програм, додатків, сервісів з кожним роком збагачується, тому важливо обирати ті, які будуть цікаві для здобувачів певного віку та ефективні у використанні.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01. 07. 2014 р. № 1556-VII (Редакція станом на 02.10.2021) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556- 18#Text (дата звернення: 20.10.2024).

2. Закон України «Про освіту» від 05. 09. 2017 р. № 2145-VIII (Редакція станом на 02. 10. 2021) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 20.10.2024).

3. Лаврентьєва Г. П. Психолого-педагогічні аспекти використання ІКТ в початковій школі. Інформаційні технології і засоби навчання. 2012. № 3 (29). URL: http://www.journal.-iitta.gov.ua

4. Морзе Н. Основні інформаційно-комунікаційних технологій. Київ : Вид. група BHV, 2006. 298 с.

5. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022. № 286-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text. (дата звернення: 20.10.2024).

6. Солдатенко О. І., Трофимова Я. І. Методи інтегрування ІКТ в урок музичного мистецтва для формування інтересу до музики у підлітків. Інформаційні технології в соціокультурній сфері, освіті та економіці: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених / МВО освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : КНУКіМ, 2021. С. 183-187.

ПРОЦЕНКО Дарина,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальність 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
БУЗОВА Олена,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД МУЗИЧНИХ ТА НОТНИХ РЕДАКТОРІВ І СФЕРИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Музичні та нотні редактори стали невід'ємною частиною освітнього процесу у закладах освіти, зокрема у спеціалізованих музичних школах, університетах. Вони дозволяють значно спростити та прискорити процес створення, редагування та використання музичних творів, що є важливим для розвитку творчих здібностей у студентів.

Інформаційне суспільство – це активне використання інтелектуального потенціалу, інтеграцію інформаційних технологій з виробничим, науковим, ініціюючим розвитком всіх сфер суспільного виробництва. Інформаційне обслуговування високого рівня, доступність до джерел достовірної інформації будь-якого члена суспільства.

Для сучасного навчання це необхідна складова освітнього процесу. У 1980-ті роки була запропонована концепція інформаційних технологій. Програмне забезпечення: комп’ютери, сервери, мережеві протоколи, операційні системи, тощо. Основи технологічного навчального процесу - це освітня та інформаційна педагогіка.

З’явився термін «нові інформаційні технології» з появою

персональних комп'ютерів. До освітнього процесу впроваджуються нові підходи, з метою підвищення ефективності розвитку інтелектуально творчого потенціалу людини. Надаються широкі можливості з новими інформаційними технологіями, характеризуються наявністю всесвітньої мережі Інтернет, це надає широкі можливості.

Одна з тенденцій розвитку освітньо-світового процесу найбільш важлива і стійка – це застосування сучасних інформаційних технологій. У процесі навчання, інформаційна технологія реалізує досягнення освітніх цілей. Комп'ютер – це необхідний помічник учителя та учня, новий вимір у просторі навчання. Це знаряддя яке полегшує роботу.

Огляд основних типів музичних та нотних редакторів. Сучасні нотні редактори можна поділити на два основних типи: програмне забезпечення для створення нот – це редактори, які спеціалізуються на роботі з нотами, дозволяючи користувачам набирати, редагувати, друкувати та виводити партитури. Приклади: Sibelius, Finale, Dorico. Цифрові аудіо робочі станції (DAW) – програми для створення, редагування та зведення музики, які включають в себе інструменти для нотування, але з акцентом на роботу з аудіо та MIDI. Приклади: Ableton Live, Logic Pro X, FL Studio. Найпопулярніші нотні редактори (як, наприклад, MuseScore) мають інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, що дозволяє швидко освоїти програму навіть без глибоких знань у музичній теорії.

Створення та редагування нотних партитур – користувач може набирати ноти, змінювати їхні тривалості, додавати динаміку, артикуляцію та інші музичні елементи. Інтерпретація та відтворення музики – можливість прослухати створену партитуру завдяки вбудованим інструментам або MIDI-синтезаторам. Виведення партитур для друку – програми дозволяють створювати професійно оформлені партитури, готові до

друку або публікації в Інтернеті. Інтеграція з іншими програмами – нотні редактори часто мають можливість інтеграції з DAW для більш складної роботи з аудіо. Переваги застосування нотних редакторів в освіті. Доступність і зручність – у порівнянні з традиційними методами нотного запису, програмне забезпечення дозволяє значно скоротити час на створення нотних партитур і дає більшу гнучкість у редагуванні. Покращення навичок музичної грамоти – завдяки візуалізації нотного тексту студенти можуть краще освоїти принципи музичної теорії, інтервалів, гармонії та ритміки. Інтерфейс для навчання та творчості – можливість створювати музичні твори та аранжування дозволяє розвивати креативність учнів, а також використовувати музику в проектній діяльності. Мультифункціональність – нотні редактори дозволяють працювати не тільки з нотами, але й з MIDI-даними, що відкриває нові горизонти для композиції та аранжування музики.

Музичні редактори знаходять широке застосування в навчальних закладах: У музичних школах та школах мистецтв – для навчання дітей та підлітків музичної грамоти, розвитку композиційних навичок і ознайомлення з основами аранжування. У вищих закладах освіти – для навчання студентів музикознавства, композиції, аранжування та теорії музики, а також для створення та аналізу музичних творів. У творчих лабораторіях та проектних роботах – нотні редактори використовуються для реалізації індивідуальних творчих проектів, що дозволяє студентам працювати з власними композиціями, адаптувати музику для різних інструментів та виконавців. Для віддаленого навчання – нотні редактори забезпечують ефективну взаємодію між викладачами та студентами в умовах онлайн-навчання, що особливо актуально в сучасному світі.

Попри всі переваги, існують певні обмеження та виклики, пов'язані

з використанням нотних редакторів. Необхідність наявності технічних засобів – для використання програмного забезпечення потрібні комп'ютери або планшети, що може бути проблемою для деяких навчальних закладів, особливо в умовах обмежених ресурсів. Навчання викладачів – для ефективного застосування нотних редакторів викладачі повинні володіти певними технічними знаннями, що вимагає додаткового навчання. Залежність від програмного забезпечення – важливо пам'ятати, що використання конкретного програмного забезпечення може створювати обмеження щодо його сумісності з іншими інструментами чи платформами.

З розвитком технологій можна очікувати покращення функціональності нотних редакторів, їх інтеграцію з новими видами навчальних платформ, а також підвищення доступності та зручності використання завдяки хмарним технологіям та мобільним додаткам. Окрім цього, зростатиме роль штучного інтелекту в автоматизації процесів композитора, що дозволить швидше створювати музичні композиції та партитури.

Музичні та нотні редактори є важливим інструментом у сучасній освіті, що дозволяє значно покращити процес навчання музики, розвивати творчі здібності учнів та студентів і допомагати їм освоювати новітні технології в музичній сфері. Використання таких програмних засобів відкриває нові можливості для навчання, а також сприяє розвитку музичної культури в цілому.

Список використаних джерел

1. Горбань О. В. Інформаційні технології в музичному навчанні. Київ: Академвидав, 2020.

2. Балєва О. Інформаційно-комунікаційні технології на уроках музики. Кривий Ріг, 2014.

3. Іванова О. Ю. Музичні комп'ютерні технології: навчальний посібник для студентів мистецьких факультетів. Харків: ХДУМ, 2018.

4. Nastasi, J. P. (2017). The Art of Digital Music: An Overview of Music Production Software. New York: Penguin Publishing.

5. Sibelius, A. (2019). Mastering Music with Sibelius: A Comprehensive Guide. London: Faber Music.

6. Kuhn, W. (2021). Digital Audio Workstations and Music Education: Applications in the Classroom. Journal of Music Technology, 35 (2), 102-115.

7. Turtinen, A. (2020). MuseScore and Music Education: The Future of Notation Software. Music Education Journal, 46 (3), 78-84.

8. Hughes, P., & Johnson, K. (2022). Music Software for Educators: A Guide to Digital Tools in the Classroom. Chicago: University of Chicago Press.

9. Berkley, S. A. (2021). Notations and Digital Notation Software: Innovations in Music Education. Music Education Research, 19 (4), 287-303.

10. DeCaprio, P. (2020). A History of Music Notation Software: From Manuscript to Digital. Oxford: Oxford University Press.

11. Ritchie, D., & Hill, D. (2023). Future Trends in Music Technology in Education. Educational Technology and Music, 8 (2), 150-160.

12. Miller, G. (2019). Creative Music Production and Education: How Digital Tools Empower Musicians. Journal of Creative Arts, 14 (1), 50-65.

СИДОРЧУК Антон,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальність 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет
ГРИГОР'ЄВА Вікторія,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

РОЛЬ МУЗИЧНОГО ДИЗАЙНУ ЗЗСО У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ЕМОЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Унікальна роль музичного мистецтва в становленні особистості дитини є предметом багатьох сучасних досліджень. Основи гармонізуючого впливу музики на індивіда є предметом постійних розвідок у педагогічний та суміжних галузях. Виховний впив музичного мистецтва на людину у своїх концепціях розкривали відомі педагоги та діячі культури А. Гостдинер, М. Колесса, О. Костюк, О. Кощиця, М. Лисенко, В. Максимов, І. Нечуй-Левицький, О. Рудницька, І. Франко, С. Русова, В. Сухомлинський, Г. Тарасов тощо.

При усій беззаперечності зазначеного впливу, на жаль, у масовій освітній практиці звучання музики, поліфункціональній за можливостями впливу на особистість дитини вкрай обмежене або уроком відповідної предметної галузі (де музика виступає як обов'язковий предмет програми), або позаурочним заходом (де музиці відводиться, як правило, другорядна роль).

Тим часом різноманітні моніторинги системи освіти свідчать про

динаміку зростання кількості дітей шкільного віку з різними проблемами психологічного та емоційного неблагополуччя: підвищеною тривожністю, зниженим емоційним тонусом, проявами агресії, неадекватною самооцінкою, нездатністю зрозуміти переживання іншого, інфантильністю, відсутністю або примітивізмом смисложиттєвих орієнтирів тощо.

Причинами цього є зростаючі темпи життєдіяльності та вимоги до її результатів, конкуренція, інформаційне перенасичення, нестача руху та комунікацій у реальному житті, відсутність часу на корисне спілкування з прекрасним. Все це зумовлює дефіцит емоційно-ціннісних відносин зі світом [1].

Емоційне неблагополуччя часто пов'язують із нездатністю дитини розуміти, оцінювати, диференціювати свої емоції, переживання, настрої, почуття та адекватно реагувати на емоційно-чуттєві прояви інших людей. Педагогіка музичних переживань та вражень допоможе гармонізувати емоційний розвиток школяра. Звуки музики та мови схожі інтонаційно: у мелодії, як і в мові, підвищення інтонації передає посилення почуттів, а зниження – заспокоєння. Музика як найемоційніший вид мистецтва здатна найбільш яскраво, ніж мова, висловити усе багатство емоційного світу людини, оскільки мова музики доступна розумінню кожної людини. У музичному творі композитор кодує певну емоційну палітру, зміну та переходи емоцій, їх динаміку та протиставлення. Під час слухання музики людина може емоційно пережити те, що не може відчути в повсякденному житті [2].

Музика, що цілеспрямовано застосовується для створення та корекції емоційно насиченого шкільного середовища, складає основу технології музичного дизайну освітнього закладу, який визначається як вид проєктної діяльності, що має на меті формування естетичних та

функціональних якостей музичного середовища.

Американський дизайнер і педагог В. Папанек у свої роботі «Дизайн для реального світу» розглядає його як специфічну сферу діяльності з розробки, проектування предметно-просторового середовища з метою надання результатам проектування високих споживчих властивостей, естетичних якостей, оптимізації та гармонізації їхньої взаємодії з людиною, суспільством та природою [3]. Мистецтво змінює людину саме через її несвідому сферу: резонуючи з музикою, образи стають доступними для осмислення.

Сприйняття музики може відбуватися як на свідомому (коли діти фіксують увагу на ритмі, тембрі, мелодії, динаміці тощо), так і на неусвідомлюваному рівні, оскільки аналіз частотно-часових співвідношень акустичних сигналів здійснюється при обох формах сприйняття. Якщо музичний твір здатний впливати на психічні процеси навіть без усвідомленого вслухання, можна використовувати звучання музики без установки на свідоме сприйняття, «другим планом», тлом, що може стати методом профілактики емоційного неблагополуччя школярів. До того ж сучасні діти, особливо підлітки та молодь, усвідомлено та несвідомо застосовують музику для зняття емоційного напруження, майже постійно перебуваючи під музичним впливом. Їх спілкування та дозвілля супроводжуються музикою; вони часто використовують музичний фон для блокування себе від навколишнього світу та захисту особистого життєвого простору – вдома, у транспорті, у школі [1].

Музика, що цілеспрямовано застосовується для створення та корекції емоційно насиченого шкільного середовища, складає основу музичного дизайну освітньої організації.

Музичний дизайн у ЗЗСО може збагатити навчально-виховний процес, моделюючи образ школи як емоційно-привабливої культурної практики для дитини. Серед завдань, які успішно вирішуються використанням фонової музики в освітньому процесі, можна виділити такі: створення сприятливого емоційного фону на уроці та за його рамками; розвиток уяви та творчої активності у різних видах освітньої діяльності; перемикання уваги та психологічна розрядка при проходженні складного програмного матеріалу та навчальному навантаженні; активізація інтелектуальної та соціальної практик [5].

Функції фонової музики також можуть бути найрізноманітнішими: тонізуючою, релаксуючою, заспокійливою, організуючою тощо залежно від вирішення конкретних завдань, що виникають в освітньому процесі. Вона може підтримувати емоційно-комфортний клімат у шкільному співтоваристві не лише на уроках, але й у процесі найрізноманітнішої діяльності школяра протягом дня починаючи з моменту приходу дітей до школи та класу, під час прийому їжі, вільного спілкування тощо [5].

Спектр можливостей для застосування фонової музики у ЗЗСО досить різноманітний. Її можна використовувати під час уроку та позаурочної діяльності, виховних заходів та занять додатковою освітою, консультацій психолога та соціального педагога, при взаємодії з сім'єю та організації дозвілля. Педагог може створити свою фонотеку, що складається з емоційно привабливих для школярів музичних творів, які часто використовуються на уроках і у вільній діяльності.

Музичний дизайн передбачає також активне сприйняття дітьми музичних творів, коли дається установка на осмислене усвідомлення їх музично-естетичної цінності. Насамперед це уроки музичного мистецтва, інтегрованого курсу «Мистецтво», художньо-творча позаурочна діяльність (свята, вечори пісні, музичні вітальні, концерти,

театральні постановки тощо). Дитяча художня творчість, за думкою вчених [1; 5], є найкращим засобом профілактики від безлічі психічних відхилень і обґрунтовує необхідність проведення арт-профілактики в кожній школі.

Технологія створення музичного дизайну передбачає покроковий алгоритм проектування та побудови культурно-освітнього та емоційно-естетичного простору школи.

Культурно-освітній простір можна умовно поділити на предметну, духовну та емоційну складові. При цьому значна роль відводиться створенню культурно-предметного середовища (медіатека, інтерактивна музична енциклопедія, бібліотечний фонд), а також проєктуванню можливостей для застосування інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують процеси реалізації наукової та позаурочної діяльності (інформаційний сайт школи, музичні електронні освітні ресурси).

Завдяки якісним змінам звукових характеристик шкільного середовища музика не лише скоригує емоційний клімат процесів навчання та виховання, а й зможе вплинути на формування психологічних установок оптимістичного, життєрадісного характеру всіх суб'єктів освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Антонова-Турченко О., Дробот Л. Музична психотерапія: хрестоматія. К.: ІЗИН, 1997. 260 с.

2. Драганчук В. М. Музична терапія: теорія та історія: навчальний посібник для студентів. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського національного університету ім. Лесі Українки, 2010. 225 с.

3. Папанек В. Дизайн для реального світу: Екологія людства та соціальні зміни; пер. з англ. Дарія Цепкова. Київ : ArtHuss, 2020. 448 с.

4. Растригіна А. Арт-комунікації у музично-педагогічній освіті: до постановки проблеми // Теорія та практика мистецької едукації у цивілізаційних викликах сьогодення. Дрогобич : ДДПУ ім. Івана Франка, 2023. С. 73-80.

5. Федій О. Музикотерапія в професійній діяльності сучасного педагога. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2009. № 11 (174). С. 282-292.

ФІМУШКІН Владислав,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
КІТ Галина,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Педагогічна освіта в Україні є важливою складовою національної освіти, орієнтованої на формування суспільства з високим рівнем громадянськості, патріотизму, етичної відповідальності, а також всебічного розвитку особистості. Ці важливі для становлення особистості постулати зафіксовані в Законі України «Про освіту» [3]. Людина як особистість проголошується найвищою цінністю суспільства, а дитина – головним суб'єктом, на якого спрямована освітня діяльність школи. Визначаючи освітню політику, держава акцентує увагу і на важливих аспектах підготовки вчителя, адже саме він буде

впроваджувати цю політику, створювати належне освітнє середовище, забезпечувати якість освіти. Ці питання широко висвітлюються в інструктивних матеріалах, методичних рекомендаціях для педагогів та адміністрації освітніх закладів [1].

Цінності, засвоєні учнями в закладі освіти, матимуть вирішальний вплив на їх особистісний розвиток, становлення громадянина в суспільстві, звідси педагогічна освіта має будуватись також на важливих цінностях, що забезпечить їй максимальний ефект у підготовці педагога, який є агентом змін, готовим утверджувати і реалізовувати ідеї Нової української школи [5]. «Ядром ціннісних орієнтацій учителя, на думку вчених, є його моральні орієнтації, які визначають рівень його професіоналізму, педагогічної культури та проявляються у поведінці, діяльності, відношенні до суб'єктів навчання та інших особистостей, вимогах, що висуває перед собою» [6, 15].

До важливих ціннісних орієнтирів сучасної педагогічної освіти в Україні віднесемо наступні:

1. *Патріотизм та громадянська свідомість.* Формування в майбутніх громадян почуття дієвої любові до своєї країни є одним із ключових завдань нині діючих освітніх програм. Вчителі мають бути готовими забезпечувати усвідомлення своїми учнями важливості громадянських цінностей та активної участі у житті суспільства. Для цього слід ознайомлювати дітей з культурою, історією та традиціями України, формувати у них національну ідентичність та повагу до рідної мови, готовність упроваджувати ідею українськості у всіх сферах суспільного життя.

2. *Етична відповідальність та професіоналізм.* Етика та професіоналізм на сьогоднішній момент є гострою проблемою в суспільстві, оскільки тенденції глобалізації та посилення технічного

прогресу віддаляють людей від цих важливих понять та принципів. З огляду на це педагогічна освіта в Україні в умовах сьогодення має включати елементи професійної етики, а саме: вивчення прав і свобод, принципів справедливого ставлення, формування відповідальності за прийняті рішення, а також розвиток емпатії, усвідомлення особистих меж і свобод, особливо – утвердження принципу гідності та гуманності [2]. Все це має виховати в майбутніх учителів почуття поваги та відповідальності, що є першочерговими в умовах розвитку сучасного суспільства.

3. *Компетентність та орієнтованість на практичну діяльність.* Глобальні суспільні зрушення зумовлюють необхідність підвищення ролі освіти у формуванні особистості і розвитку самого суспільства. Завдяки вчителю впроваджується державна освітня політика, а це актуалізує проблему підготовки вчителя, його професійного становлення, формування його професійної компетентності [4]. Зміна знаннєвої парадигми освіти на практикоорієнтовану зумовлює нову філософію педагогічної діяльності, підготовку до якої треба здійснювати у закладах вищої освіти.

4. *Гуманізм та любов до дітей, дитиноцентризм.* Одним із принципів реалізації освітньої політики в Україні є гуманізація освіти, яка утверджує людину як найвищу соціальну цінність, передбачає якнайповніше розкриття її здібностей та задоволення різноманітних освітніх потреб. Нові орієнтири та стратегічні завдання формування особистості, здатної дотримуватись принципів гуманності у взаємодії зі світом, актуалізують проблему виокремлення гуманістичних засад педагогічної професії. Педагогічна діяльність учителя початкової школи має будуватись на дитиноцентризмі, утверджувати гуманістичні засади у стосунках між учителем та учнями, які полягають у: любові до

особистості, глибокій повазі до людської гідності, позитивному сприйнятті індивідуальних особливостей іншої людини, визнанні її прав і свобод, створенні умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України.

5. *Інклюзивність і толерантність.* Україна та світова спільнота стикаються із зростанням народжуваності дітей з психофізичними порушеннями розвитку, а саме: з функціональними та інтелектуальними порушеннями. Внаслідок цього, а також в силу дії сучасних викликів глобалізації та соціальної інтеграції важливим елементом освіти стає інклюзивність. Сучасні освітні програми спрямовані на розвиток толерантного ставлення до представників різних соціальних, культурних і національних груп. Підготовка вчителів до роботи в інклюзивних класах, де разом з нормотиповими учнями навчаються діти з особливими освітніми потребами, є однією з основних цінностей сучасної педагогічної освіти в Україні. Результатом правильно організованої системи навчання та виховання має стати позитивний ефект, який допоможе дітям з особливими потребами досягти успіху в адаптації до життя, розвитку інтелекту та навчанні. В цілому такий підхід сприяє розвитку суспільства, в якому не лише проголошується, а й реально утверджується рівність та повага до кожної людини.

6. *Інноваційність та критичне мислення.* Щоб відповідати сучасним викликам, педагогічна освіта має стимулювати розвиток інноваційних підходів до викладання та навчання, а також забезпечувати употужнення критичного мислення самих учителів. Педагогічна освіта має включати ознайомлення з новими технологіями викладання, інтерактивними методами та проєктною діяльністю, а також націлювати на створення навчальних програм, орієнтованих на розвиток творчого та критичного мислення учнів. Цінність педагогічної

освіти полягає в тому, щоб зробити вчителів реальними агентами змін, які можуть впроваджувати новітні практики та інновації в освітній процес.

7. *Повага до культурної спадщини та багатокультурність*. Освіта прищеплює повагу до культурної спадщини України, а також утверджує мультикультуралізм суспільства. У сучасному світі педагог має навчити майбутніх членів суспільства розуміти важливість толерантності та культурної взаємодії. Це допоможе сформувати у дітей почуття приналежності до своєї культури і водночас зробити їх більш відкритими до інших культурних традицій, які стануть основою для їх розвитку [6, 13-14].

8. *Розвиток соціальної відповідальності.* Сучасна педагогічна освіта в Україні має спрямовуватись на розвиток відповідальних громадян, здатних брати активну участь у житті суспільства. Вчителі повинні передавати не лише знання, а й навчати учнів брати на себе відповідальність за себе, своє оточення та суспільство в цілому. Для розвитку почуття соціальної відповідальності можна широко використовувати участь школярів у волонтерській діяльності, різноманітних соціальних акціях, доброчинності тощо.

Незважаючи на наявність визначених освітніми стандартами ціннісних орієнтирів, педагогічна освіта в Україні стикається з низкою викликів. Одним із них є необхідність оновлення навчальних програм відповідно до сучасних освітніх стандартів та вимог. Крім того, впровадження інноваційних методик потребує відповідного навчально-методичного та технічного забезпечення, підвищення кваліфікації учителів та посилення практичної складової їх підготовки. Але найбільшим викликом для впровадження ціннісних орієнтирів у педагогічну освіту є мотивація професійного зростання майбутніх

педагогів. Сучасний світ швидко змінюється, і лише вмотивовані та кваліфіковані вчителі можуть впоратися з цими змінами. Це вимагає як підвищення соціального статусу вчителів, так і інституційної підтримки їх діяльності з боку держави.

Ціннісні орієнтири педагогічної освіти в Україні є запорукою розвитку майбутніх поколінь у дусі гуманізму, дитиноцентризму, патріотизму, толерантності, поваги до культурної спадщини, соціальної відповідальності. Важливо пам'ятати, що педагоги є не лише носіями знань, але й важливими агентами суспільних змін. Формування етичної та громадянської свідомості вчителів, їхня професійно-педагогічна підготовка з урахуванням викликів сучасного суспільства і технологічного прогресу сприятимуть розбудові української освіти, орієнтованої на цінності, які є актуальними як в Україні, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ, Державна служба якості освіти, 2020. 240 с. https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Abetka dyrektora 2021 SQE SURGe.pdf

2. Газда Т. М. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. *Педагогічний вісник Поділля.* 2023. №2. С. 52-54. https://znayshov.com/News/Details/pedahohichnyi visnyk podillia 2 2023

3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

4. Ничкало Н. Г., Лук'янова Л. Б., Хомич Л. О. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід: науково-

аналітична доповідь (В. Г. Кремень, ред.). Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2021. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726268/

5. Султанова Л., Тринус О. Професійне самовдосконалення майбутніх педагогів у контексті Нової української школи: навчальний посібник. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 179 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730549/

6. Федорова Н. Ф. Ціннісні орієнтири сучасного вчителя у навчанні та вихованні обдарованої дитини. Н. Ф. Федорова, В. В. Ємець, Н. Б. Соколовська. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2015. № 1. С. 12-16. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2015_1_4

ХОМИШАК Юлія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет,
ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОГО КОНТЕНТУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА ПУБЛІКАЦІЯ ВЛАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

Соціальні мережі та музичні платформи є невід'ємною частиною сучасної музичної індустрії, які відкривають нові можливості для поширення творчості музикантів. Важливим аспектом популяризації музичної діяльності виступає використання цифрових інструментів для

розширення аудиторії, публікації творчості та створення емоційного зв'язку з прихильниками.

Розкриємо основні моменти розвитку музичного контенту в соціальних мережах та підкреслимо переваги та недоліки цього процесу. У сучасній індустрії музиканти активно вибирають соціальні мережі для реклами своєї творчості як основний інструмент розвитку музичної кар'єри, комунікації з фанатами та створення особистого бренду. Facebook, Instagram, YouTube і TikTok дозволяють досягти різноманітної аудиторії за допомогою фото, відео, історії та трансляцій. Ці платформи також залишаються простором для самовираження, зворотного зв'язку та творчих експериментів. Також дають можливість артистам не тільки розширювати свою аудиторію, але й заробляти на цифрових платформах, стрімінгових сервісах, такі як Spotify та Apple Music. Кожне прослуховування генерує дохід, а більша кількість слухачів сприяє стабільному доходу. Охоплення широкої міжнародної аудиторії є важливою частиною успішного розвитку музичної кар'єри. Надає можливості YouTube для створення відеокліпів, розміщення прямих ефірів і взаємодії з глядачами через коментарі. Наявність музичних відео, кліпів, лайв-версій і коротких форм відеоконтенту дозволяє підтримувати активність на каналі та формувати спільноту прихильників. На сьогоднішній день YouTube є провідною відеоплатформою для музикантів. Створювати музикантам власні плейлисти, додавати пісні до відомих підбірок і досягати нових слухачів допомагає Spotify та Apple Music. Apple Music інтегрується з екосистемою Apple, охоплюючи користувачів iPhone, iPad і Mac. Обидві платформи залишаються промисловими інструментами для того, щоб музика була доступна в кожній країні.

Важливим аспектом, що забезпечують інтерактивність та інтерес

аудиторії являються наступні типи контентів:

- **кавери:** виконання популярних пісень дозволяє музикантам продемонструвати свою інтерпретацію відомих творів, звертаючи увагу фанатів на оригінальні композиції;
- **авторська музика:** створення оригінального контенту є ключовим фактором для побудови власного бренду і стилю;
- **спільні треки:** участь у колаборациях із саунд-продюсерами чи іншими виконавцями, як у випадку Yulia Khomyshak з Quasar-89, допомагає привернути увагу різних сегментів аудиторії;

Жанр електронної музики користується особливою популярністю серед молоді. Інноваційні технології дозволяють експериментувати зі звуками та створювати унікальні композиції, які можуть залучити широку аудиторію. Електронні треки, що створені в співпраці Yulia Khomyshak і Quasar-89, є чудовим прикладом успішного використання цифрових платформ.

З власного досвіду хотілося б зазначити стратегії ефективного просування музики, а саме: регулярні публікації: постійний випуск нового контенту підтримки інтересу аудиторії; використання хештегів: правильні хештеги можуть полегшити пошуковий контент, збільшуючи видимість для нових слухачів; співпраця з іншими митцями та інфлюенсерами**:** спільні проєкти допомагають розширити аудиторію та створити контент, що відповідає сучасним трендам; прямі ефіри та живі виступи: вони можуть встановити особистий зв'язок із слухачами та створити атмосферу залучення.

Головним моментом в творчості є мотивація та натхнення через музичний контент**.** Музика надихає мене на створення поезії, це дозволяє глибше передати емоції та розкрити особисті переживання. Вона також сприяє створенню відчуття єдності, оскільки люди з різних

країн можуть поділяти подібні емоції та переживання завдяки музиці. Важливим є взаємодія з прихильниками та прямий зв'язок з аудиторією, що дозволяє налагодити емоційний контакт і отримати цінні зворотні зв'язки. Взаємодія в коментарях, через повідомлення та лайки сприяє побудові довіри й лояльності, що підсилює емоційне залучення слухачів.

Регулярне оновлення контенту має шанси на залучення до рекомендованої платформи, що збільшує зростання аудиторії. Це також відкриває можливості для монетизації, створення фан-бази та подальшого професійного розвитку. Саме в цьому є переваги активної присутності в соціальних мережах для кар'єрного зростання.

Розвиток музичної кар'єри через соціальні мережі та цифрові платформи вимагають стійкості та готовності до постійного навчання. Крім того, вдосконалення навичок у створенні якісного контенту та розвиток унікального музичного стилю є ключовими для тривалого успіху.

Спілкуючись з музичними елементами важко не відмітити емоційний вплив музики та катарсис – емоційне очищення та звільнення. Це робить музичну культуру домашнім інструментом не тільки для самовираження музикантів, але й для емоційної підтримки слухачів, даючи їм можливість переживати та виражати свої емоції.

Розвиток музичної кар'єри через соціальні мережі потребує вміння адаптуватися до швидких змін і взаємодіяти з аудиторією. Регулярне оновлення контенту, спільні треки, як у випадку Yulia Khomyshak та Quasar-89, та персональний підхід до кожного слухача допомагають музикантам залишатися конкурентоспроможними та залучати нових прихильників.

Список використаних джерел

1. https://www.youtube.com/channel/UCgIAjk_4lNTJY2uO0abFpyw
2. https://www.youtube.com/watch?v=DAHTMbfIt2s
3. https://www.youtube.com/watch?v=GZtANgpFho8
4. https://www.youtube.com/watch?v=An5zRJy4uAo
5. https://www.youtube.com/watch?v=ZgOh0slknA4
6. https://www.youtube.com/watch?v=lFXAHODVznY
7. https://www.youtube.com/watch?v=y9ihdyCxRpU
8. https://www.youtube.com/watch?v=rjPbo3k24Ds
9. https://www.youtube.com/watch?v=zTb2wC69Pxw

ШПИРКО Сніжана,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету іноземних мов,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
МАЛІНКА Олена,
кандидатка педагогічних наук, старша викладачка,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні прогрес інформаційних технологій зростає все більше і більше, і їх вплив відчувається в усіх сферах життя, однією з яких є освіта. Найбільшим викликом освітнього процесу в цивілізованому світі стала епідемія, яка призупинила денну форму освіти. Учні та вчителі

змушені були переходити на дистанційне навчання. Згодом цей вид навчання став більш актуальним у зв'язку з повномасштабним вторгненням окупантів на територію України у 2022 році. Навчальні заклади знову закрилися, а учні та вчителі повернулися до онлайн-навчання. Тому, враховуючи реалії сьогодення, питання використання онлайн-платформ у навчальному процесі стає все більш актуальним.

Питаннями використання інтернет-ресурсів та їх застосування в навчальному процесі займалися багато вітчизняних і зарубіжних мовознавців. Методист і науковець І. Костенко стверджує, що використання інтерактивних завдань у навчанні англійської мови завжди призводить до успіху, учні беруть активну участь у навчальному процесі та виявляють інтерес до вивчення мови [3, с. 170].

Подібної думки дотримується і О. Загородня. Вона стверджує, що онлайн-платформи для вивчення іноземних мов, особливо англійської, є невід'ємною частиною освіти в сучасному суспільстві [2, с. 285].

Серед зарубіжних вчених, які досліджували питання онлайн-освіти, варто відзначити К. Бонда. Автор зазначає, що інтернет-ресурси широко розповсюджені в дистанційній освіті, яка перемістилася з паперових підручників у хмарне середовище [4, с. 135].

Дослідник К. Гейт також торкався цього питання, вивчаючи прогрес онлайн-навчання та його вплив на подолання освітніх бар'єрів. Науковці стверджують, що використання онлайн-ресурсів у навчальному процесі позитивно впливає на успішність учнів [5, с. 115].

У навчанні іноземної мови мультимедійні та цифрові ресурси можуть виконувати такі функції: для освітніх цілей (використовується для аудіопрезентації); тренінгова кімната (використовується для відпрацювання і розвитку комунікативних навичок); контрольна (використовується для контролю сформованості навичок і вмінь);

комбінація (поєднання перерахованих вище елементів).

Англійська мова є навчальним предметом, який завдяки своїм особливим характеристикам може більш гнучко та широко використовувати різноманітні технологічні методи навчання. У зв'язку з цим не дивно, що у викладанні іноземних мов з'являються нові можливості, які починають використовуватися в різних сферах діяльності.

Англійська, як і будь-яка інша мова, виконує комунікативну функцію. Інтернет фактично містить різноманітні англомовні мультимедійні файли з педагогічною, методичною та науковою інформацією, що дозволяє здійснювати оперативний консультаційний супровід, дослідницьку модель і проводити віртуальні навчальні заняття (семінари, лекції) в режимі реального часу [1].

Сучасні технології займають настільки важливе місце в сучасній дійсності, що вчителі англійської мови, як і учні, все активніше використовують їх. З кожним днем збільшується кількість навчальних закладів, які використовують власні хмарні середовища, інтерактивні ресурси та сучасні технології для ефективного вивчення іноземної мови.

Новітні технології розвитку граматичних навичок англійської мови в старших класах дають вчителям можливість досягти успішних результатів у навчанні своїх учнів. Завдяки онлайн-ресурсам ви можете визначити сильні та слабкі сторони ваших учнів у вивченні англійської мови та, як наслідок, спрогнозувати подальші дії у навчанні іноземних мов.

Впровадження новітніх технологій у навчальний процес сприяє розвитку комунікативних навичок учнів та дозволяє вчителям: обирати текст, графіку, фотографії, аудіо та відео матеріали з теми, яку учні вивчають; розглядати культурні та соціальні проблеми в класі;

проходити мовні тести, які виконуються носіями мови (представниками різних соціальних груп, носіями діалектів та акцентів); працювати над позакласними та позашкільними проєктами учнів.

Актуальність використання ігрових технологій на уроках англійської мови полягає в таких факторах: ігрова технологія на заняттях дозволяє ефективно організувати взаємодію вчителя та учня; ігри мають величезні навчальні можливості; включення ігор та ігрових моментів на уроки робить процес навчання цікавішим, підвищує робочу атмосферу та дух змагальності, полегшує подолання труднощів засвоєння навчального матеріалу; різноманітні ігрові види діяльності, які вирішують одне або кілька розумових завдань і підтримують інтерес дитини до предмета; ігри мають значний вплив на розумовий розвиток дітей, удосконалюють їх мислення, увагу, творчу уяву.

Зараз існує багато онлайн-ресурсів, які можуть сприяти розвитку навичок граматики англійської мови в учнів. Ми виділили ті, що, на нашу думку, є найефективнішим: Kahoot; BBC Learning English; Bamboozle; LinguaLeo; Duolingo; Quizlet; Oxford English Grammar Course; Plickers.

На нашу думку, якщо вчителі частіше використовуватимуть інноваційні методики у розвитку граматичних навичок англійської мови, ефективність навчання буде вищою, з’явиться мотивація та зацікавленість учнів. У нашому дослідженні ми пропонуємо розглянути ресурс «Kahoot», який містить автентичні, сучасні та актуальні навчальні завдання, які можуть привернути увагу учнів під час вивчення англійської мови.

Одним із прикладів останнього використання інформаційних технологій є платформа Kahoot. Ця платформа допоможе вам у цікавій формі діагностувати знання ваших учнів на уроках англійської мови за допомогою електронних ресурсів. Програма призначена для створення

вікторин, дидактичних ігор і тестів. Учні можуть проходити створені вчителем тести на різноманітних пристроях, ноутбуках, смартфонах – будь-якому пристрої з доступом до Інтернету.

Kahoot є провідною у світі глобальною навчальною платформою, яка розкриває навчальний потенціал як учнів, так і вчителів. Ця платформа дозволяє створювати та проводити навчальні заняття, які виводять вивчення англійської мови на новий рівень і дозволяють учням вивчати новий матеріал через гру. Kahoot був заснований у 2012 році Мортеном Версвіком, Йоханом Брендом і Джеймі Брукером.

Завдання, створені в Kahoot, дозволяють додавати фотографії та навіть відео. За бажанням вчитель може вводити бали-відповіді (правильні відповіді та швидкості) до питань. Табло виводиться на монітор комп'ютера вчителя. Щоб взяти участь у тестуванні, учні просто відкривають сервіс і вводять на своєму комп'ютері PIN-код, наданий вчителем.

Використання цієї служби може бути чудовим способом отримати творчий відгук від ваших учнів. Однією з особливостей Kahoot є можливість дублювати та редагувати тести, що може заощадити багато часу вчителів. На додаток до тестів, Kahoot дозволяє почати обговорення з одного запитання або взяти участь у опитуванні з кількох запитань, а потім почати обговорення.

Існує кілька різних ігрових варіантів, тому варто розглянути кожен:

1. Класичний варіант Kahoot – це конкурс-вікторина між окремими учнями. Цей варіант зручний для опитування учнів, щоб побачити, наскільки добре вони орієнтуються у вивченому матеріалі з певної теми.

2. Team Kahoot – це гра в команді. Група ділиться на команди, кожна з яких дає відповідь. Цей варіант хороший тим, що для заняття

потрібна невелика кількість спорядження.

3. Connected Kahoot – ігровий режим, в якому беруть участь групи з різних навчальних закладів. І вони можуть бути в іншому місті. Найголовніше – погодитися бути в мережі одночасно і використовувати режим «поділу екрану», щоб змагатися в знаннях і швидкості реакції. Цей варіант значно покращує мотивацію учнів.

Наприкінці гри на екрані відображається трійка лідерів. Викладачі можуть спостерігати за кількістю правильних та неправильних відповідей, а також аналізувати більш детальні результати за допомогою особистої статистики, яка показує відсоткове співвідношення правильних відповідей.

Переваги платформи Kahoot:

- зручний, яскравий та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс;
- захопливий та інтерактивний формат;
- можливість швидкого створення тестів і опитувань;
- широкий вибір готових ігор на різні теми;
- використання на будь-якому етапі навчального процесу;
- автоматичне формування оцінок, що дозволяє викладачам ефективно відстежувати та аналізувати прогрес кожного учня.

Kahoot можна вважати одним із найефективніших інструментів для вдосконалення знань з граматики англійської мови. Ефективність навчання була б ще більшою, якби вчителі частіше використовували інноваційні методики розвитку граматичних навичок англійської мови. Використання програми Kahoot на уроках англійської мови значною мірою сприяє розвитку внутрішньої мотивації учнів, підвищує їх інтерес до навчання та створює умови для досягнення певних успіхів.

Тому вчителям варто звернути особливу увагу на інтерактивні платформи, які допомагають учням опановувати граматичні матеріали

англійської мови.

Список використаних джерел

1. Апалат Г. Ефективність використання відеоматеріалів на уроці англійської мови в старшій школі. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологія*. 2019. Вип. 6. С. 154-157.

2. Загородня О. Онлайн-платформа для вивчення англійської мови як засіб дистанційного навчання. 2021. С. 284-286.

3. Костенко І. Г. Використання Інтернет-ресурсів на уроках англійської мови. *Таврійський вісник освіти*. 2013. С. 170-176.

4. Bond. C. Students reactions to online tools for learning to use the internet as a study tool: Outside the comfort zone? In R. Atkinsons. C. McBeath. D. Jonas – Dwyer & R. Phillips (Eds). Beyond the comfort zone: Proceedings of the 21st Ascilite conference 2004. P. 134 – 140.

5. Geith. C. & Vignare. K. Access to Education with Online Learning and Open Educational Resources: Can they close the Gap? *Journal of Asynchronous Learning Networks*. 2008. Vol 12, Is. 1. P. 105–126.

Технічний редактор – Катерина МАЛЯРОВА

За зміст статей відповідальність несуть автори